Grey Scale #13
R G B WH GR BL C M Y K
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19
DANES-PICTA.COM

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Centimetres Inches

AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ

Gen. brygg. mgr Franciszek GĄGOR
Płk mgr Krzysztof PASZKOWSKI

MIĘDZYNARODOWE OPERACJE POKOJOWE ORAZ ICH MIEJSCE WE WSPÓŁCZESNEJ DOKTRYNIE OBRONNEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Zespołowa rozprawa doktorska

Nr ewid.
58009

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/3709
05-003709-003-0

WARSZAWA 1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Gen. brygg. mgr Franciszek GĄGOR
Płk mgr Krzysztof PASZKOWSKI

MIĘDZYNARODOWE OPERACJE POKOJOWE ORAZ ICH MIEJSCE WE WSPÓŁCZESNEJ DOKTRYNIE OBRONNEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Zespołowa rozprawa doktorska

BIBLIOTEKA GŁÓWNA I ARCHIWUM
Nr ewid.
58009
Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/3709
05-003709-003-0

WARSZAWA 1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 58009
Akademii Obrony Narodowej

gen. bryg. mgr Franciszek GĄGOR
płk mgr Krzysztof PASZKOWSKI

MIĘDZYNARODOWE OPERACJE POKOJOWE ORAZ ICH MIEJSCE WE WSPÓŁCZESNEJ DOKTRYNIE OBRONNEJ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

ZESPOŁOWA ROZPRAWA DOKTORSKA

opracowana pod kierownictwem naukowym
gen. broni prof. dr inż. Tadeusza JEMIOŁO

WARSZAWA - 1998

SPIS TREŚCI

Strona

Wstęp *(opracowanie wspólne)* 7

Metodologiczne założenia pracy *(opracowanie wspólne)* 12

1. Ogólne i szczegółowe cele pracy 12
2. Problemy badawcze 14
3. Obszar badań 16
4. Hipotezy 18
5. Metody i narzędzia badawcze 19
6. Opis metody zasięgania opinii ekspertów 23

CZĘŚĆ I ORGANIZACJA I PROWADZENIE WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI POKOJOWYCH *(płk Krzysztof Paszkowski)*

Rozdział 1 Rozwój międzynarodowych operacji pokojowych. 27

1.1. Znaczenie operacji pokojowych 27
1.2. Operacje pokojowe ONZ 29
1.3. Rola organizacji i inicjatyw regionalnych 37
1.4. Operacje pokojowe OBWE 40
1.5. Operacje pokojowe w doktrynie NATO 44
1.6. Miejsce operacji pokojowych we współpracy NATO z państwami partnerskimi 48
1.7. Operacje pokojowe Unii Zachodnioeuropejskiej 54
1.8. Państwo kierujące i doraźne koalicje państw 58
1.9. Operacje pokojowe Wspólnoty Niepodległych Państw 61
1.10. Inne przypadki prowadzenia operacji pokojowych 66
1.11 Podsumowanie 67

Rozdział 2 Typologia współczesnych operacji pokojowych 69

2.1. Współczesne pojęcie operacji pokojowych 69
2.1.1. Terminologia ONZ 69
2.1.2. Terminologia NATO 71
2.1.3. Terminologia brytyjska 73
2.1.4. Terminologia amerykańska 74
2.1.5. Terminologia kanadyjska 74
2.1.6. Terminologia rosyjska 76
2.1.7. Potrzeba ujednolicenia terminologii 77
2.2. Proponowana definicja współczesnych operacji pokojowych 80

2.3. Charakterystyczne czynniki - kryteria podziału operacji pokojowych 83
2.4. Proponowany podział międzynarodowych operacji pokojowych 90
2.5. Mediacja i obserwacja 95
2.6. Obecność wojskowa 101
2.7. Wzmocniona obecność wojskowa 105
2.8. Interwencja zbrojna 110
2.9. Podsumowanie 113

Rozdział 3 Współczesny system międzynarodowych operacji pokojowych 115

3.1. Modele organizacyjne międzynarodowych operacji pokojowych 115
3.2. Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych 121
3.2.1. Proces decyzyjny w ONZ (modele 1, 3, 4 i 5) 121
3.2.2. Proces decyzyjny w OBWE (modele 2 i 6) 124
3.2.3. Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych przez doraźną koalicję państw członkowskich ONZ (model 3) 126
3.2.4. Proces decyzyjny w NATO (modele 4, 5 i 6) 128
3.2.5. Proces decyzyjny w UZE (modele 4, 5 i 6) 132
3.3. Elementy struktury organizacyjnej sił (misji) pokojowych 134
3.3.1. Komponent cywilny 134
3.3.2. Komponent wojskowy 137
3.4. Istniejące rozwiązania organizacyjne 140
3.4.1. Organizacja misji kategorii mediacji i obserwacji 140
3.4.2. Organizacja sił w operacjach kategorii obecności wojskowej 143
3.4.3. Organizacja sił w operacjach kategorii wzmocnionej obecności wojskowej 146
3.4.4. Organizacja sił interwencyjnych 151
3.5. Podsumowanie 155

Rozdział 4 Tendencje rozwojowe systemu międzynarodowych operacji pokojowych ***(opracowanie wspólne)*** 157

4.1. Historyczne propozycje usprawnienia zdolności operacyjnych ONZ 157
4.1.1. Propozycje utworzenia sił zbrojnych ONZ 157
4.1.2. Propozycje powołania sił dyspozycyjnych do operacji pokojowych 161
4.2. Współczesne inicjatywy w systemie międzynarodowych operacji pokojowych 165
4.2.1. System sił dyspozycyjnych ONZ 165

4.2.2. Brygada sił dyspozycyjnych ONZ o wysokim stopniu gotowości (SHIRBRIG) 170
4.2.3. Proces Planowania i Oceny w programie *Partnerstwo dla Pokoju* 175
4.3. Przewidywany rozwój systemu rozwiązywania konfliktów siłami międzynarodowymi 180
4.4. Podsumowanie 186

CZĘŚĆ II UDZIAŁ POLSKI W MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJACH POKOJOWYCH *(gen. bryg. Franciszek Gągor)*

Rozdział 5 Dotychczasowe zaangażowanie Polski w operacjach pokojowych 189

5.1. Udział w operacjach pokojowych poza systemem ONZ 189
5.1.1. Polska Misja Wojskowa w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei 189
5.1.2. Udział w Międzynarodowych Komisjach Kontroli i Nadzoru w Indochinach 190
5.1.3. Udział w Międzynarodowej Grupie Obserwatorów w Nigerii 192
5.2. Polskie jednostki logistyczne w operacjach pokojowych ONZ 193
5.2.1. Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w siłach UNEF II na Bliskim Wschodzie (w latach 1973-1979) 193
5.2.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (w latach 1974-1994) 194
5.2.3. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAG w Namibii (w latach 1989-1990) 196
5.2.4. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAC w Kambodży (w latach 1992-1993) 197
5.2.5. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNIFIL w Libanie (od 1992 roku) 198
5.3. Polskie jednostki operacyjne w siłach pokojowych ONZ 201
5.3.1. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNPROFOR w byłej Jugosławii i UNCRO w Chorwacji (w latach 1992-1995) 201
5.3.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (od 1994 roku) 203
5.4. Udział polskich obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych ONZ i OBWE 205
5.5. Udział w operacjach pokojowych NATO 210
5.5.1. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie (w 1996 roku) 210

5.5.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach SFOR w Bośni i Hercegowinie (w 1997 roku) 214
5.5.3. Polski batalion odwodu strategicznego sił SFOR w Bośni i Hercegowinie 217
5.6. Udział w innych operacjach pokojowych 220
5.6.1. Udział w Siłach Wielonarodowych w Zatoce Perskiej (w latach 1990-1991) 220
5.6.2. Udział w Siłach Wielonarodowych na Haiti (w 1994 roku) 222
5.7. Podsumowanie 223

Rozdział 6 Miejsce operacji pokojowych we współczesnej polskiej doktrynie obronnej 229

6.1. Pojęcie doktryny obronnej i wojskowej 229
6.2. Zarys współczesnej polskiej doktryny obronnej 232
6.3. Zarys polskiej doktryny operacji pokojowych 238
6.3.1. Charakterystyczne cechy narodowych doktryn operacji pokojowych 238
6.3.2. Proponowana struktura polskiej doktryny operacji pokojowych 240
6.4. Międzynarodowe zobowiązania Polski w dziedzinie operacji pokojowych 245
6.4.1. Polityka bezpieczeństwa a polityka zagraniczna i obronna 245
6.4.2. Jednostki zgłoszone do Sił Dyspozycyjnych ONZ 247
6.4.3. Siły zadeklarowane do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* 252
6.4.4. Wspólny polsko-litewski batalion do operacji pokojowych 256
6.4.5. Wspólny polsko-ukraiński batalion do operacji pokojowych 258
6.4.6. Perspektywiczne zobowiązania Polski do udziału w operacjach pokojowych NATO 260
6.5. Podsumowanie 264

Rozdział 7 Proponowany model uczestnictwa Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych 266

7.1. Przewidywane potrzeby uczestnictwa w operacjach pokojowych w najbliższych latach 266
7.2. Optymalny zakres udziału Polski w operacjach pokojowych 270
7.2.1. Kryteria podejmowania decyzji 270
7.2.2. Priorytety udziału w operacjach pokojowych 272
7.3. Proces podejmowania decyzji o udziale w operacjach pokojowych 277
7.3.1. Proces dotychczasowy 277

7.3.2. Proponowane zmiany 281
7.4. System przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych 284
7.4.1. System dotychczasowy 284
7.4.2. Rozwiązania stosowane w innych państwach 292
7.4.3. Proponowany system docelowy 295
7.5. Podsumowanie 301

Zakończenie *(opracowanie wspólne)* 303

Załączniki

Załącznik 1 Operacje pokojowe ONZ 309
Załącznik 2 Operacje pokojowe OBWE 316
Załącznik 3 Operacje pokojowe NATO 318
Załącznik 4 Operacje pokojowe WNP 320
Załącznik 5 Udział Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych 321
Załącznik 6 Zestawienie uczestnictwa autorów w operacjach (misjach) pokojowych (Arkusz obserwacji uczestniczącej) 325
Załącznik 7 Układ sprawozdań dowódców polskich kontyngentów wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych 330
Załącznik 8 Kwestionariusz opinii (wersja dla ekspertów polskich) 332
Załącznik 9 Kwestionariusz opinii (wersja dla ekspertów zagranicznych) 342
Załącznik 10 Zestawienie opinii ekspertów 358

Bibliografia 369

Spis rysunków 386

Spis tabel 388

WSTĘP

Operacje pokojowe stanowią trwały element polityki międzynarodowej jako jeden z podstawowych mechanizmów rozwiązywania konfliktów zagrażających pokojowi i bezpieczeństwu światowemu. Pojęcie operacji pokojowych kojarzy się przede wszystkim z Organizacją Narodów Zjednoczonych. Do końca lat osiemdziesiątych była to w zasadzie jedyna organizacja prowadząca tego rodzaju operacje. Obecnie jednak można mówić o złożonym systemie rozwiązywania konfliktów przez społeczność międzynarodową. W systemie tym obok ONZ, operacje pokojowe mogą prowadzić również organizacje regionalne, np. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie lub Organizacja Jedności Afrykańskiej, a z mandatu politycznego ONZ także Sojusz Północnoatlantycki, Unia Zachodnioeuropejska albo doraźna koalicja państw członkowskich, kierowana zwykle przez jedno z nich, dysponujące odpowiednim potencjałem i zdolnościami operacyjnymi. W systemie tym możliwe jest wiele wariantów organizacji i prowadzenia operacji pokojowych, obejmujących całą gamę przedsięwzięć od dyplomacji prewencyjnej aż po interwencję zbrojną w celu odparcia agresji stanowiącej zagrożenie dla światowego pokoju i bezpieczeństwa.

Operacje pokojowe są także główną dziedziną współpracy Sojuszu Północnoatlantyckiego z państwami partnerskimi, zarówno w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC), przekształconej niedawno w Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC), jak i programu *Partnerstwa dla Pokoju*. Dzięki tej współpracy możliwy jest udział jednostek wojskowych państw partnerskich w prowadzonych przez NATO operacjach *Joint Endeavour* (IFOR) i *Joint Guard* (SFOR) w Bośni i Hercegowinie.

Mimo takiego zróżnicowania problemu, większość powstałych dotychczas opracowań, zarówno o charakterze koncepcyjnym jak i faktograficznym, dotyczy operacji pokojowych ONZ. Uzasadnione jest to oczywiście ich długoletnią historią chociaż rację mają i ci, którzy powód pisania o tych operacjach dostrzegają w kryzysie obecnego systemu ich prowadzenia. Problemami usprawnienia tego systemu zajmują się zarówno odpowiednie komórki Sekretariatu ONZ jak i ośrodki badawcze i szkoleniowe, zwłaszcza w państwach o określonym potencjale i długoletniej tradycji uczestnictwa w tych operacjach. Podobny charakter mają także materiały publicystyczne, najczęściej natury wspomnieniowej, osób uczestniczących aktualnie lub w przeszłości w różnych misjach pokojowych.

Niezbyt jeszcze liczne opracowania dotyczące roli innych organizacji w operacjach pokojowych, wydawane przez odpowiednie organy tych organizacji, mają charakter zarówno dokumentacyjny jak i koncepcyjny. Działalność publicystyczna na ten temat ogranicza się dotychczas do kręgu osób związanych z tymi organizacjami.

Publikacje polskie dotyczą w większości problematyki misji pokojowych ONZ, w tym przede wszystkim historii udziału w nich polskich kontyngentów wojskowych. Zwiastunem zmian w tej dziedzinie było zorganizowane w dniach 8 - 9 maja 1996 roku przez Wojskowe Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach seminarium na temat doświadczeń z dotychczasowego przygotowywania i funkcjonowania polskich kontyngentów wojskowych w misjach pokojowych organizacji międzynarodowych oraz z realizacji programu *Partnerstwa dla Pokoju.*[1]

[1] Wynikiem tego seminarium było opracowanie: *Ogólne doświadczenia i wnioski wynikające z realizacji programu Partnerstwa dla Pokoju oraz z dotychczasowego przygotowywania i funkcjonowania polskich kontyngentów wojskowych do misji pokojowych organizacji międzynarodowych*, Sztab Generalny WP, Warszawa, 1996

W dotychczasowych pracach brak jednak kompleksowego ujęcia problematyki operacji pokojowych w taki sposób, aby móc mówić o systemie ich prowadzenia przez różne organizacje międzynarodowe. Podejmując próbę takiego ujęcia, autor w pierwszej części pracy dokonał analizy istniejącej praktyki operacji pokojowych, by na jej podstawie stworzyć i zaprezentować model systemu takich operacji, obejmujący ich cele, zasady, zadania, siły i środki oraz inne płaszczyzny i uwarunkowania, począwszy od misji mediacyjno-obserwacyjnych, tradycyjnych i wielofunkcyjnych operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ, operacji wymuszania pokoju prowadzonych z mandatu ONZ przez inne organizacje, a kończąc na interwencjach zbrojnych prowadzonych z upoważnienia ONZ przez jej państwa członkowskie w celu odparcia agresji na jedno z tych państw. Tak szerokiego ujęcia tematu dotychczas nie stosowano. Pojęcie operacji pokojowych ograniczano właściwie do utrzymania pokoju oraz innych działań o bardziej złożonym charakterze, ale prowadzonych przez ONZ.

Polska ma bogate, ponad czterdziestoletnie tradycje uczestnictwa w operacjach pokojowych. Do końca lat osiemdziesiątych udział w nich nie stanowił jednak trwałego elementu polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Polski. Operacje pokojowe znalazły należne im miejsce w polskiej polityce bezpieczeństwa dopiero po odzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności. Obecna strategia obronna Polski przewiduje udział jednostek Wojska Polskiego w misjach pokojowych i ekspedycjach zbrojnych w ramach sił międzynarodowych w celu wsparcia wysiłków na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa ogólnego poprzez zapobieganie i likwidowanie konfliktów zbrojnych w ważnych dla Polski regionach. Udział w takich operacjach traktowany jest też jako jeden ze sposobów osiągania interoperacyjności naszych jednostek z odpowiednimi strukturami NATO, zgodnie ze strategicznym celem

naszej polityki bezpieczeństwa jakim jest pełne członkostwo w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Realizując te założenia, Polska podjęła szereg zobowiązań związanych z przygotowaniem odpowiednich sił do udziału w operacjach pokojowych. Zobowiązania te obejmują pewne jednostki zgłoszone zarówno do sił dyspozycyjnych ONZ jak i do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwa dla Pokoju*. Nowym elementem są wspólne jednostki przygotowywane do udziału w operacjach pokojowych, organizowane z Ukrainą i Litwą.

Zwiększenie zakresu zobowiązań naszego kraju w dziedzinie operacji pokojowych oraz wzrost wymagań organizacyjnych, szkoleniowych i finansowych powodują, że dotychczasowy system przygotowywania polskich kontyngentów wojskowych do misji pokojowych ONZ, oparty często na doraźnych rozwiązaniach, staje się niewystarczający. W drugiej części pracy autor podejmuje próbę opracowania modelu uczestnictwa Polski w międzynarodowych misjach pokojowych w oparciu o przedstawione w części pierwszej ich założenia funkcjonalno-organizacyjne oraz tendencje rozwojowe. Zaproponowane rozwiązania zgodne są z obecnymi potrzebami i uwzględniają możliwości organizacyjno-finansowe resortu Obrony Narodowej.

Z oczywistych względów prezentowana praca nie stanowi szczegółowego omówienia całokształtu skomplikowanej problematyki związanej z operacjami pokojowymi jako mechanizmem rozwiązywania konfliktów siłami międzynarodowymi. Będąc próbą stworzenia podstaw polskiej doktryny operacji pokojowych, systematyzuje ona tę problematykę oraz tworzy podstawy do dalszych badań w tym zakresie.

W poczuciu miłego obowiązku autorzy pragną serdecznie podziękować ich promotorowi, panu gen. broni prof. dr inż. Tadeuszowi Jemioło za cenne uwagi i ukierunkowanie prowadzonych przez nich badań. W czasie ich realizacji autorzy spotykali się z wielką życzliwością i pomocą ze strony również innych przedstawicieli kadry naukowo-dydaktycznej Akademii Obrony Narodowej, którym tą drogą przekazują wyrazy swej wdzięczności. Słowa podziękowania za pomoc w kompletowaniu materiału badawczego autorzy kierują również do oficerów Oddziału Misji Międzynarodowych DWSZ MON a także do doradców wojskowych Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ i polskich pracowników Sekretariatu ONZ w Nowym Jorku oraz doradców wojskowych Misji RP przy OBWE w Wiedniu.

METODOLOGICZNE ZAŁOŻENIA PRACY

1. Ogólne i szczegółowe cele pracy

Wspólnym celem obu autorów pracy jest stworzenie podstaw polskiej doktryny operacji pokojowych.[2] Wzorując się na rozwiązaniach przyjętych w siłach zbrojnych innych państw, autorzy przyjęli założenie, że doktryna taka powinna składać się z dwóch zasadniczych bloków tematycznych:

- pierwszy, przedstawiający ogólne zasady i podstawy prawne prowadzenia operacji pokojowych przez ONZ i inne organizacje, powinien zawierać ich definicje i podział;

- drugi powinien zawierać zasady i procedury związane z udziałem Polski w operacjach pokojowych, wynikające z długoletniego doświadczenia oraz przewidywanych potrzeb i możliwości takiego udziału.

Podobny podział autorzy przyjęli w niniejszej pracy. Ogólnym celem jej pierwszej części, opracowanej przez płka Krzysztofa Paszkowskiego,[3] jest kompleksowe ujęcie problematyki współczesnych operacji pokojowych i opracowanie ich podstaw teoretycznych. W tej części pracy autor proponuje przyjęcie szerokiej definicji pojęcia operacji pokojowych oraz ich podział na kategorie i typy. Przedstawia również dotychczas stosowane modele i rozwiązania organizacyjne międzynarodowych operacji pokojowych,

---

[2] Narodowe doktryny operacji pokojowych istniejące w siłach zbrojnych wielu państw mają zwykle formę dokumentu normatywnego wydawanego przez odpowiedni organ resortu obrony lub sił zbrojnych. Takim pojęciem doktryny operacji pokojowych posługują się również autorzy niniejszej pracy. Szczegółowo problem ten omówiono w rozdziale 6.

[3] Część pierwsza zawiera również rozdział 4 opracowany wspólnie przez obu autorów. Rozdział ten, należący tematycznie do części pierwszej, stanowi punkt wyjścia do realizacji celów części drugiej.

a także ich tendencje rozwojowe. Z celu ogólnego wynikają następujące cele szczegółowe:

- Analiza systemu organizacji i prowadzenia międzynarodowych operacji pokojowych przez różne podmioty prawa międzynarodowego.
- Analiza ujęcia problematyki operacji pokojowych w teorii i praktyce ONZ oraz w doktrynach NATO i wybranych państw (Wielka Brytania, USA, Kanada, Rosja).
- Określenie podstawowych definicji i terminów dotyczących operacji pokojowych - opracowanie terminologii polskiej w tym zakresie.
- Opracowanie typologii międzynarodowych operacji pokojowych na podstawie kryteriów klasyfikacyjnych oraz charakterystycznych czynników występujących w różnych fazach rozwiązywania konfliktów.
- Opracowanie modeli koncepcji organizacyjnych międzynarodowych misji pokojowych na podstawie dotychczasowych doświadczeń i aktualnych tendencji rozwojowych.

Ogólnym celem drugiej części pracy, opracowanej przez gen. bryg. Franciszka Gągora, jest określenie miejsca międzynarodowych operacji pokojowych we współczesnej doktrynie obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz opracowanie modelu zaangażowania Polski w takich operacjach w świetle jej aktualnych aspiracji politycznych, zobowiązań międzynarodowych i dotychczasowych doświadczeń. Z powyższego celu ogólnego wynikają następujące cele szczegółowe:

- Analiza dotychczasowego zaangażowania Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych oraz systemu organizacji polskich kontyngentów wojskowych i ich przygotowania do wykonywania zadań mandatowych oraz sprawowania nad nimi narodowego kierownictwa.
- Analiza założeń współczesnej doktryny obronnej RP w kontekście roli i miejsca w niej międzynarodowych operacji pokojowych.
- Analiza międzynarodowych zobowiązań Polski w dziedzinie operacji pokojowych.
- Określenie potrzeb i możliwości uczestnictwa Polski w operacjach pokojowych organizowanych przez różne organizacje międzynarodowe w najbliższych latach.
- Opracowanie optymalnego modelu uczestnictwa Sił Zbrojnych RP w międzynarodowych operacjach pokojowych w oparciu o przedstawione w części pierwszej modele organizacyjne i tendencje rozwojowe tych operacji.

2. Problemy badawcze

Powyższe cele autorzy realizowali poprzez rozwiązanie następujących problemów badawczych:

a) w pierwszej części pracy:

- Jakie są podstawy prawne operacji pokojowych prowadzonych przez różne podmioty prawa międzynarodowego i jakie wynikają z nich założenia i ograniczenia?
- Jaki był historyczny rozwój pojęcia operacji pokojowych i jak pojęcie to jest rozumiane obecnie przez różne organizacje

międzynarodowe oraz wybrane państwa członkowskie w świetle ich oficjalnych dokumentów oraz publikacji naukowych?

- Jeśli chcemy mówić o systemie międzynarodowych operacji pokojowych, to jakie ich elementy można wyeksponować i scharakteryzować, uwzględniając wszystkie implikacje i uwarunkowania, zarówno teoretyczne jak i praktyczne, aby spełnić wymóg definicji systemu w rozumieniu naukowym?[4]

b) w drugiej części pracy:

- Jaka jest rola i miejsce międzynarodowych operacji pokojowych we współczesnej doktrynie obronnej RP oraz jakie wynikają stąd zadania dla Sił Zbrojnych?
- Jakie są dotychczasowe zobowiązania Polski w dziedzinie operacji pokojowych wynikające z zawartych umów międzynarodowych (dwustronnych i wielostronnych) oraz jakie wynikają z nich wnioski realizacyjne?
- Jakie potrzeby i możliwości udziału Polski w operacjach pokojowych mogą wyniknąć w ciągu najbliższych lat w świetle przewidywanych tendencji rozwojowych tych operacji oraz dotychczasowych doświadczeń?
- Jaki powinien być optymalny udział Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych (wielkość, rodzaj jednostek, typy operacji, etc.)?

---

[4] W pracy tej autorzy posługują się pojęciem systemu w ujęciu intuicyjnym, rozumiejąc go jako celowo dobrany zbiór elementów, wzajemnie ze sobą powiązanych i tworzących całość, pełniącą określone funkcje dla realizacji wyznaczonego celu. Pojęciu temu odpowiada także definicja systemu według Piotra Sienkiewicza: „Systemem nazywać będziemy każdy złożony obiekt wyróżniony w badanej rzeczywistości, stanowiący całość tworzoną przez zbiór obiektów elementarnych (elementów) i powiązania (relacje) między nimi" (Piotr Sienkiewicz: *Analiza systemowa, podstawy i zastosowania*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa, 1994, str. 16)

- Jaki powinien być docelowy system przygotowania polskich kontyngentów wojskowych i obserwatorów do udziału w operacjach pokojowych różnego typu, organizowanych i prowadzonych przez różne organizacje międzynarodowe?

3. Obszar badań

Sformułowane problemy badawcze autorzy rozwiązywali obejmując badaniami doświadczenia historyczne i obecne zaangażowanie różnych organizacji międzynarodowych w operacjach pokojowych oraz uczestnictwo w nich Polski. Szczególną uwagę zwrócono zarówno na podstawy teoretyczne operacji pokojowych zawarte w oficjalnych dokumentach jak i doświadczenia praktyczne zawarte w relacjach i opiniach ich uczestników, polskich i zagranicznych.[5] W tym zakresie wzięto pod uwagę przede wszystkim:

- Oficjalne dokumenty organizacji międzynarodowych (ONZ, OBWE, NATO, UZE) dotyczące zapobiegania i rozwiązywania konfliktów, w tym organizacji i prowadzenia operacji pokojowych.

- Oficjalne materiały informacyjne i szkoleniowe opracowywane w ramach tych organizacji; instrukcje i podręczniki wydawane przez odpowiednie komórki dowództw i sztabów oraz ośrodki szkolenia sił zbrojnych wybranych państw dotyczące problematyki operacji pokojowych.

- Wyniki prac zmierzających do usprawnienia systemu operacji pokojowych ONZ, prowadzonych w ramach odpowiednich organów Sekretariatu ONZ w Nowym Jorku oraz różnych ośrodków międzynarodowych i narodowych, zwłaszcza w państwach o bogatych tradycjach udziału w tych operacjach,

---

[5] Zestawienie wykorzystywanych dokumentów normatywnych i sprawozdawczych oraz innych materiałów przedstawiono w poszczególnych częściach Bibliografii.

zawarte w oficjalnych raportach tych instytucji oraz publikacjach osób z nimi związanych.

- Wyniki prac koncepcyjnych prowadzonych w ramach OBWE zawarte w raportach Centrum Zapobiegania Konfliktom oraz publikacjach osób związanych z tą organizacją.
- Wyniki prac koncepcyjnych dotyczących prowadzenia operacji pokojowych przez NATO i UZE, prowadzonych w ramach odpowiednich komórek planistycznych KG NATO i SHAPE, zawarte w oficjalnych raportach i publikacjach tych organizacji.
- Wyniki prac dotyczących partnerskiej współpracy w operacjach pokojowych, prowadzonych w ramach NACC i Programu *Partnerstwo dla Pokoju*, zawarte w różnych dokumentach i publikacjach.
- Doświadczenia polskich kontyngentów wojskowych w przygotowaniu i udziale w operacjach pokojowych organizacji międzynarodowych, zawarte w sprawozdaniach, meldunkach i innych dokumentach resortu Obrony Narodowej.
- Doświadczenia innych państw w przygotowaniu i udziale kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych, zawarte w wydawanych przez nie podręcznikach, instrukcjach, materiałach informacyjnych oraz publikacjach naukowych.
- Wyniki prac koncepcyjnych prowadzonych w resorcie Obrony Narodowej dotyczących problematyki operacji pokojowych oraz programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

4. Hipotezy

Dotychczasowy rozwój systemu międzynarodowych operacji pokojowych oraz prognozy dotyczące tendencji rozwojowych w tym zakresie powinny umożliwić opracowanie modeli organizacyjnych oraz typologii tych operacji, stanowiących podstawę do dalszych rozważań w tym zakresie. Wieloletnie doświadczenie Polski w udziale w tych operacjach oraz analiza możliwości organizacyjno-finansowych państwa powinny umożliwić opracowanie propozycji modelowego zaangażowania polskich sił zbrojnych w takich operacjach na najbliższe lata.

Powyższa wielopłaszczyznowa konstatacja implikuje zweryfikowanie następujących hipotez:[6]

a) w pierwszej części pracy:

1. Operacje pokojowe jako istotna część procesu zapobiegania i rozwiązywania konfliktów przez różne organizacje międzynarodowe charakteryzują się hierarchicznością i wielopoziomowością organizacyjną, funkcjonalną i wykonawczą.

2. W zakresie terminologii i ewolucji pojęć w dziedzinie operacji pokojowych, pomimo długoletnich doświadczeń i współpracy międzynarodowej w zakresie praktycznej ich realizacji oraz przy istnieniu przesłanek umożliwiających wykonanie takiego zadania, nie dopracowano się jednolitej teorii ani adekwatnej do niej terminologii i typologii.

---

[6] Mówiąc o hipotezach, autorzy posługują się ich definicją przytoczoną przez Józefa Pietera: „Hipoteza jest naukowym przypuszczeniem co do istnienia lub nieobecności danej rzeczy w określonym miejscu lub czasie (...) oraz co do związku zależności danych zjawisk od innych lub związku pojęć bądź wielkości matematycznych o znaczeniu ustalonym" (Józef Pieter: *Zarys metodologii pracy naukowej*, PWN, Warszawa, 1975, str. 61).

b) w drugiej części pracy:

1. Obecne możliwości organizacyjno-finansowe resortu Obrony Narodowej RP pozwalają jedynie na uczestnictwo polskich żołnierzy w operacjach pokojowych na dotychczasowym poziomie.

2. Międzynarodowe zobowiązania Polski w zakresie operacji pokojowych oraz perspektywa członkostwa naszego kraju w Sojuszu Północnoatlantyckim implikować będą zwiększenie polskiego zaangażowania w tych operacjach, co wymagać będzie jednakże wprowadzenia zmian systemowych.

3. Dotychczasowy system przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych, oparty w dużej mierze na rozwiązaniach tymczasowych, jest wystarczający jedynie na obecnym poziomie uczestnictwa w tych operacjach.

4. Ze względu na przewidywany w polskiej strategii obronnej wzrost roli sił zbrojnych w zapobieganiu konfliktom poza granicami kraju w ramach struktur wielonarodowych, modyfikacja istniejących i przyjęcie stałych rozwiązań systemowych jest najlepszą drogą do osiągania większej efektywności w tej dziedzinie.

5. Metody i narzędzia badawcze

Weryfikacji hipotez dokonano stosując następujące sposoby podejścia:

- Podejście systemowe i strukturalne. Za przyjęciem takiego podejścia przemawiały następujące aspekty: funkcjonowanie właściwe przedmiotu jakim są operacje pokojowe w ramach większego systemu, funkcjonowanie tego przedmiotu w związku z otoczeniem. Operacje pokojowe jako hipotetyczny system zapobiegania, powstrzymywania i rozwiązywania konfliktów przez

różne organizacje międzynarodowe charakteryzują się określoną organizacją ze wszystkimi jej elementami. Podejście to zastosowano także w odniesieniu do procesu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych.

- Podejście funkcjonalne, prakseologiczne i organizacyjne. Zastosowanie takiego podejścia zwłaszcza w drugiej części pracy umożliwiło ocenę skuteczności i efektywności systemu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych, określenie mocnych i słabych ogniw tego systemu, a także opracowanie propozycji jego usprawnienia.

Stosując powyższe sposoby podejścia, autorzy wykorzystywali następujące metody i narzędzia badawcze:

- Metody teoretyczne

– Krytyczna analiza literatury przedmiotu i egzegeza dokumentów pozwoliły na umiejscowienie współczesnych operacji pokojowych w międzynarodowym systemie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów. Wykorzystanie metody analizy i syntezy, abstrahowania, porównania i refleksji historycznej umożliwiło ustalenie współzależnych, wspólnych i jednolitych, a także odmiennych elementów operacji pokojowych prowadzonych przez różne podmioty prawa międzynarodowego w różnych regionach świata. Te same metody pozwoliły na określenie miejsca operacji pokojowych w doktrynach obronnych wybranych państw oraz w doktrynie obronnej Rzeczypospolitej Polskiej.[7]

[7] W badaniach wzięto pod uwagę przede wszystkim doktryny operacji pokojowych USA, Wielkiej Brytanii i Kanady. Wybór taki podyktowany był wieloletnim doświadczeniem oraz rolą tych państw we współczesnym systemie międzynarodowych operacji pokojowych.

- Analiza systemowa, w tym przede wszystkim analiza identyfikacyjna, pozwoliła na opis różnych kategorii i typów operacji pokojowych oraz opracowanie modeli ich organizacji i prowadzenia przez różne podmioty.[8] Analizie tej poddano 59 międzynarodowych operacji pokojowych, w tym: 44 operacje ONZ (Załącznik 1), 13 operacji OBWE (Załącznik 2) i 2 operacje NATO (Załącznik 3). Punktem wyjścia było opracowanie zestawienia najważniejszych danych dotyczących tych operacji, uzyskanych z różnych dostępnych źródeł, w tym przede wszystkim z materiałów informacyjnych i sprawozdawczych publikowanych przez Sekretariat ONZ i Centrum Zapobiegania Konfliktom OBWE oraz z rozkazów operacyjnych NATO. W zestawieniu wzięto pod uwagę następujące dane: obszar działania, okres trwania operacji, liczebność sił oraz rodzaje podejmowanych działań (mandat operacji). Wyniki analizy
- Zastosowanie metody ekstrapolacji trendów, pozwoliło na ustalenie tendencji rozwojowych międzynarodowego systemu zapobiegania i rozwiązywania konfliktów.

• Metody empiryczne

Obok zasadniczych teoretycznych metod badawczych autorzy stosowali metody empiryczne. Metody te obejmowały:

- Obserwację uczestniczącą działania polskich kontyngentów wojskowych w kilku operacjach pokojowych (Załącznik 6) oraz

[8] W pracy niniejszej autorzy przyjęli pojęcie analizy systemowej według Józefa Koniecznego. Wynikiem takiej analizy jest model obiektu systemowego. Zależnie od rodzaju wyniku analizę systemową dzielimy na identyfikacyjną, problemową, matematyczną oraz ilościowo-statystyczną. (Józef Konieczny: *Podejście systemowe*, WAT, Warszawa, 1982, str. 119-120). Autorzy wykorzystywali głównie metodę analizy identyfikacyjnej.

procesu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w tych operacjach w latach 1988-1997.[9]

- Obserwację pośrednią innych operacji na podstawie sprawozdań z polskich kontyngentów wojskowych z lat 1989-1997 opracowywanych według odpowiedniego sformalizowanego wzoru (Załącznik 7).[10]
- Analizę powiązań myśli eksperckich dokonaną na podstawie opinii ekspertów polskich i zagranicznych, zebranych według odpowiednio opracowanego kwestionariusza. Ze względu na szczególny charakter tej metody, opisano ją w następnym podrozdziale.

W pracy tej autorzy wykorzystywali również wyniki badań dotyczących stosunku społeczeństwa polskiego do udziału polskich żołnierzy w operacjach pokojowych, przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej, Ośrodek Badania Opinii Publicznej oraz Wielkopolską Agencję Informacyjną.

---

[9] W okresie 1988-1994 jeden z autorów (F. Gągor) był bezpośrednio związany z procesem przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych jako oficer, a następnie szef oddziału zajmującego się tą problematyką w Głównym Zarządzie Szkolenia Bojowego, w Zarządzie XV Sztabu Generalnego oraz w Departamencie Wojskowych Spraw Zagranicznych MON. Od 1995 roku do chwili obecnej autor ten jest odpowiedzialny za całokształt realizacji tej problematyki jako zastępca dyrektora, a obecnie dyrektor tego Departamentu.

[10] Wykorzystywanie wniosków zawartych w sprawozdaniach osób funkcyjnych polskich kontyngentów wojskowych można w tym wypadku uznać raczej za obserwację pośrednią niż za analizę źródeł lub literatury przedmiotu. Uzasadnione jest to tym, że sprawozdania te sporządzane były według ujednoliconego wzoru, w opracowaniu którego uczestniczył także jeden z autorów będąc przez wiele lat odpowiedzialnym za działalność polskich kontyngentów wojskowych w wielu operacjach pokojowych (patrz poprzedni przypis).

6. Opis metody zasięgania opinii ekspertów

Uzupełnieniem metody ekstrapolacji trendów była metoda analizy powiązań myśli eksperckich dokonanej na podstawie opinii ekspertów polskich i zagranicznych zajmujących się problematyką operacji pokojowych w swej codziennej pracy lub z racji czasowo zajmowanego stanowiska w misjach pokojowych różnych organizacji międzynarodowych.

Celem zastosowanej metody było uzyskanie opinii dotyczących następujących zagadnień problemowych:

- Obecna i przyszła rola ONZ i organizacji regionalnych w rozwiązywaniu konfliktów.
- Prawdopodobne kierunki rozwoju obecnego systemu operacji pokojowych.
- Rola i miejsce operacji pokojowych w narodowych doktrynach obronnych (wojskowych).

Z prośbą o wyrażenie opinii na powyższe zagadnienia autorzy zwrócili się do wybranych ekspertów polskich i zagranicznych, posiadających odpowiednią wiedzę i doświadczenie w zakresie problematyki operacji pokojowych. Rozsyłając kwestionariusze do respondentów zwracano uwagę na ich stanowisko, wykształcenie oraz łączny okres zajmowania się tą problematyką w ich pracy zawodowej. W stosunku do kadry kierowniczej polskich kontyngentów wojskowych przyjęto zasadę co najmniej dwukrotnego uczestnictwa w misjach pokojowych. Łącznie rozesłano 100 kwestionariuszy, otrzymano zwrot 87 wypełnionych kwestionariuszy, z czego 7 odrzucono ze względu na zbyt krótki staż respondentów w tej problematyce (zaledwie kilka miesięcy) lub wyraźne niezrozumienie przez nich treści kwestionariusza.

Spośród pozostałej grupy 80 respondentów, 30 osób zajmowało się problematyką operacji pokojowych od 1 roku do 5 lat, 35 osób od 5 do 10 lat, 10 osób od 10 do 15 lat, a 5 osób ponad 15 lat.

Grupa ekspertów polskich, licząca 48 osób składała się z doradców wojskowych Stałego Przedstawicielstwa RP przy ONZ, pracowników Departamentu Operacji Pokojowych Sekretariatu ONZ w Nowym Jorku, oficerów Oddziału Misji Międzynarodowych DWSZ MON, oficerów zajmujących kierownicze stanowiska w dowództwach misji pokojowych oraz kierowniczej kadry polskich kontyngentów wojskowych w UNDOF, UNIFIL i SFOR.

W skład grupy ekspertów zagranicznych, liczącej 32 osoby, weszli doradcy wojskowi przedstawicielstw państw członkowskich przy ONZ, pracownicy Departamentu Operacji Pokojowych Sekretariatu ONZ oraz oficerowie zajmujący kierownicze stanowiska w dowództwach UNDOF, UNIFIL i SFOR.

Kwestionariusz opracowano w dwóch wersjach: dla ekspertów polskich (Załącznik 8) i zagranicznych (Załącznik 9). Obie wersje składają się z dwóch części:

- Część pierwsza zawiera pytania dotyczące obecnej i przyszłej roli ONZ i organizacji regionalnych w procesie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów. W części tej respondenci wyrażają również opinię na temat możliwości prowadzenia dotychczasowych i podejmowania nowych typów operacji pokojowych w przyszłości. Celem tej części kwestionariusza było również uzyskanie oceny proponowanego podziału operacji pokojowych na kategorie, typy i modele. Wymagało to jego przedstwienia w formie tabeli oraz wyjaśnienia z podaniem przykładów. Ocenę zakładanego podziału zawierają uwagi respondentów, natomiast przewidywaną możliwość prowadzenia

danych typów operacji w przyszłości respondenci oceniali wpisując w tabelę swoje przewidywania według następującej skali:

0 - brak opinii
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

– Druga część kwestionariusza zawiera pytania dotyczące miejsca i roli operacji pokojowych w narodowych doktrynach obronnych (w wersji dla ekspertów zagranicznych) lub przewidywanej ich roli w polskiej doktrynie obronnej (w wersji dla ekspertów polskich). W części tej zawarto pytania dotyczące procesu podejmowania decyzji o udziale w operacjach pokojowych, organizacji kontyngentów, narodowego systemu kierowania kontyngentami oraz ujęcia problematyki operacji pokojowych w procesie szkolenia. Eksperci polscy wyrażali ponadto opinie na temat uczestnictwa Polski w dotychczasowych i nowych typach operacji, oceniając je w odpowiednich tabelach jako:

0 - brak opinii
1 - niepożądane
2 - pożądane
3 - bardziej pożądane

Zbiorcze oceny ekspertów przedstawiono w Załączniku 10, podając procent odpowiedzi udzielonych na poszczególne pytania. W tabelach podano średnią ocenę każdego modelu operacji oraz procent oceniających go ekspertów.

CZĘŚĆ PIERWSZA

Opracowanie:

płk mgr Krzysztof PASZKOWSKI
(Rozdział 4 opracowany wspólnie z gen. bryg. mgr Franciszkiem GĄGOREM)

Rozdział 1

ROZWÓJ MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH

1.1. Znaczenie operacji pokojowych

Od pięćdziesięciu lat operacje pokojowe stanowią trwały element polityki międzynarodowej stając się, zwłaszcza w ostatnich latach, podstawowym, bardziej lub mniej skutecznym, narzędziem rozwiązywania konfliktów zbrojnych. Wzrost znaczenia tych operacji w ostatnich latach ilustrują poniższe wykresy.[11]

Rys. 1: LICZBA MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH w latach 1948-1997

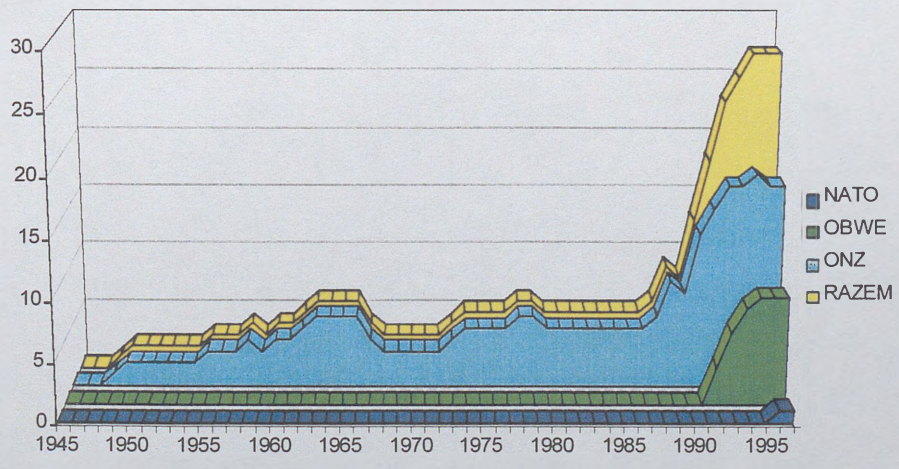

Do końca lat osiemdziesiątych liczba jednocześnie prowadzonych operacji ograniczała się średnio do pięciu (patrz Rys. 1), a wielkość zaangażowanych w nich sił oscylowała koło 10.000

[11] Na wykresach tych nie uwzględniono operacji pokojowych Wspólnoty Niepodległych Państw ze względu na brak ich pełnego uznania przez organizacje międzynarodowe (zob. podrozdział 1.9. niniejszej pracy).

(patrz Rys. 2). Operacje te dotyczyły głównie konfliktów międzypaństwowych (wyjątkami są tu operacje ONUC w Kongo w 1961 roku, UNFICYP na Cyprze w 1964 roku oraz UNTAG w Namibii w 1989 roku, które dotyczyły konfliktów wewnątrzpaństwowych, a wielkość zaangażowanych w nich sił przekraczała 20.000).

Rys. 2: SIŁY ZAANGAŻOWANE W MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJACH POKOJOWYCH w latach 1948-1997

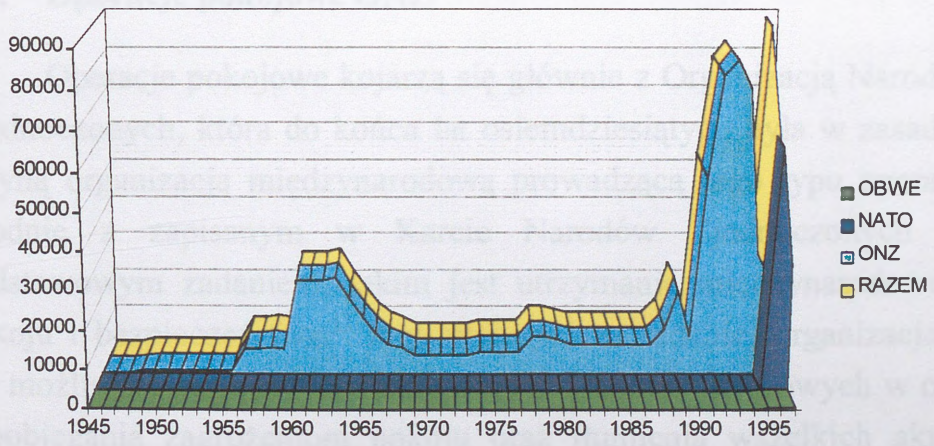

Bardzo wyraźny wzrost liczby prowadzonych operacji pokojowych obserwujemy od końca lat 80-tych, a więc od zakończenia dotychczasowego dwubiegunowego porządku międzynarodowego. W ostatnich latach liczba ta przekracza już trzydzieści operacji (patrz Rys. 1), a wielkość zaangażowanych w nich sił zbliża się nawet do 90.000 (patrz Rys. 2). Większość tych operacji dotyczy głównie konfliktów wewnątrzpaństwowych. Wiąże się to przede wszystkim z rozpadem dotychczasowych wielonarodowych struktur państwowych, głównie ZSRR i Jugosławii, w których upadek systemów totalitarnych ożywił dawne waśnie między żyjącymi w tych strukturach narodowościami. Wzrost konfliktów między nimi,

zagrażających w wielu przypadkach rozprzestrzenieniem się na państwa ościenne, spowodował znaczne zwiększenie zapotrzebowania na międzynarodowe operacje pokojowe w poszukiwaniu skutecznych sposobów ich rozwiązania. Obserwowany od końca 1996 roku spadek liczby personelu zaangażowanego w tych operacjach nie świadczy o spadku ich znaczenia a raczej o bardziej "rozważnym" gospodarowaniu zasobami ludzkimi i preferowaniu mniejszych lecz bardziej skutecznych sił pokojowych w nowo podejmowanych operacjach.

1.2. Operacje pokojowe ONZ

Operacje pokojowe kojarzą się głównie z Organizacją Narodów Zjednoczonych, która do końca lat osiemdziesiątych była w zasadzie jedyną organizacją międzynarodową prowadzącą tego typu operacje zgodnie z zapisanym w Karcie Narodów Zjednoczonych jej podstawowym zadaniem, jakim jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.[12] Aby wykonać to zadanie, organizacja ta ma możliwość zastosowania określonych środków zbiorowych w celu zapobiegania zagrożeniom pokoju oraz tłumienia wszelkich aktów agresji. Środki te obejmują przewidziane w rozdziale VI Karty działania dyplomatyczne, polegające głównie na zaleceniach pokojowego rozwiązania konfliktu przez zainteresowane strony zgodnie z odpowiednią rezolucją Rady Bezpieczeństwa.[13] Ponadto, Rada Bezpieczeństwa może zastosować przewidziane w rozdziale VII Karty środki przymusu. Obejmują one sankcje ekonomiczne i polityczne polegające na całkowitym lub częściowym zerwaniu stosunków gospodarczych i komunikacji oraz na zerwaniu stosunków dyplomatycznych. Gdy działania te są niewystarczające, Rada Bezpieczeństwa może użyć sił zbrojnych państw członkowskich do

[12] *Karta Narodów Zjednoczonych oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości*, Artykuł 1, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1971, (wydanie w wersji polskojęzycznej), str.6.
[13] *Ibidem*, Artykuł 33, str. 22.

przeprowadzenia demonstracji siły, blokady lub innych operacji militarnych, jakie uzna za konieczne w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa.[14] Karta zawiera wyraźne zobowiązanie państw członkowskich do wydzielenia na żądanie Rady Bezpieczeństwa odpowiednich kontyngentów swoich sił zbrojnych koniecznych do utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Przewiduje też, że zasady wydzielania takich kontyngentów a także ich liczebność, rodzaj, stopień gotowości oraz rozmieszczenie regulowane będą specjalnymi układami.[15]

Opisane powyżej środki stanowią podstawowe narzędzie zapewnienia pokoju w systemie bezpieczeństwa zbiorowego przewidzianego w Karcie Narodów Zjednoczonych. Środki te przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1: ŚRODKI SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA ZBIOROWEGO PRZEWIDZIANE W KARCIE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

	Pokojowe rozstrzyganie sporów	Środki przymusu		Interwencja zbrojna
		bez użycia sił zbrojnych	z użyciem sił zbrojnych	
Rozdział Karty NZ	rozdział VI	rozdział VII		
Rodzaje działań (mandat)	– rokowania – badanie sytuacji przez RB ONZ. – pośrednictwo – koncyliacja – rozstrzyganie sądowe – odwołanie się do organizacji lub układów międzynarodowych	– całkowite lub częściowe zerwanie stosunków gospodarczych i komunikacji (sankcje) – zerwanie stosunków dyplomatycznych	– demonstracja siły – blokada	– inne operacje sił zbrojnych (interwencja przeciw agresji)

Istotnym elementem tego systemu miał być Wojskowy Komitet Sztabowy służący Radzie Bezpieczeństwa radą i pomocą we wszystkich sprawach dotyczących wykorzystania oddanych do jej dyspozycji kontyngentów sił zbrojnych państw członkowskich. Komitet ten, złożony z szefów sztabów (lub ich przedstawicieli) sił zbrojnych pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa, odpowiadać miał również za strategiczne kierowanie tymi siłami, natomiast

[14] *Ibidem*, Artykuły 41 i 42, str. 25-26.
[15] *Ibidem*, Artykuł 43, str.26

kwestię dowodzenia nimi pozostawiono do rozwiązania w terminie późniejszym.[16]

Postanowienia Karty Narodów Zjednoczonych dotyczące systemu bezpieczeństwa zbiorowego stanowią wyraz optymizmu członków założycieli tej organizacji, wierzących w możliwość współpracy wszystkich państw w zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa światowego. Przewidując konkretne sposoby działania w obliczu zagrożenia dla pokoju światowego, a zwłaszcza możliwość użycia sił zbrojnych w celu jego zachowania lub przywrócenia, autorzy Karty NZ pragnęli ponadto uniknąć bezsilności Ligi Narodów, której działania w okresie międzywojennym okazały się mało skuteczne.[17] Optymizm ten uzasadniony był sukcesem współpracy zwycięskiej koalicji antyhitlerowskiej w II Wojnie Światowej. Niestety, już wkrótce stało się jasne, że możliwości takiej współpracy, zwłaszcza między pięcioma stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa, są bardzo ograniczone. Dlatego też, po okresie intensywnej pracy w latach 1946-1948, głównie nad koncepcją powołania i wykorzystania stałych sił ONZ,[18] w narastającej atmosferze zimnej wojny Wojskowy Komitet Sztabowy zawiesił swoją działalność, która nie została dotąd wznowiona.

W okresie zimnej wojny funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa zbiorowego ONZ w jego oryginalnej, tzn. przewidzianej w Karcie NZ formie, obejmowało działalność

---

[16] *Ibidem*, Artykuł 47, str. 28.

[17] Pakt Ligi Narodów z 1919 roku przewidywał zarówno pokojowe rozwiązywanie sporów między państwami członkowskimi (art. XII-XV) jak i określone sankcje wobec państw członkowskich nie stosujących się do jego postanowień (art. XVI). Powszechnie uważano, że sankcje wojskowe dobrowolne i ich zastosowanie nie zostało nigdy uchwalone. Za obowiązkowe, natomiast, uważano sankcje gospodarcze. Jednak uchwalone przez Ligę ich stosowanie przeciw Włochom po agresji na Etiopię okazało się nieskuteczne wobec sprzeciwu Francji i Wielkiej Brytanii, podważając wiarę w skuteczność działań Ligi Narodów w obronie pokoju. (tekst Paktu zob. E. Osmańczyk: *Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ*, PWN, Warszawa, 1974, str. 2591).

[18] Bardziej szczegółowo problem ten przedstawiono w rozdziale 4 pracy.

dyplomatyczną prowadzoną w ramach postanowień rozdziału VI Karty. Do działań tego typu należą typowe wojskowe misje obserwacyjne, z których pierwszą była utworzona w czerwcu 1948 roku do nadzorowania rozejmu w Palestynie misja UNTSO, będąca obecnie najdłużej funkcjonującą misją pokojową ONZ. Misje te obejmują niewielkie grupy nieuzbrojonych obserwatorów wojskowych, których głównym zadaniem jest obserwacja i meldowanie o ewentualnych naruszeniach zawartych porozumień o przerwaniu ognia.[19]

Przykłady wykorzystania przez ONZ postanowień rozdziału VII Karty obejmowały sankcje stosowane pod koniec lat sześćdziesiątych wobec Południowej Rodezji i Republiki Południowej Afryki w związku z ich rasistowską polityką.[20] Jedynym w zasadzie przypadkiem zastosowania w okresie zimnej wojny przymusu z użyciem sił zbrojnych zgodnie z rozdziałem VII Karty była interwencja sił ONZ w Korei w 1950 roku. Operacja ta podjęta została w warunkach bojkotu posiedzeń Rady Bezpieczeństwa przez Związek Radziecki i kierowana była przez Stany Zjednoczone pod flagą ONZ. Do użycia siły jako środka ostatecznego upoważnione były, chociaż bez odwoływania się do postanowień rozdziału VII, również siły ONUC w Kongo (1961-1964).[21]

Pełne wykorzystanie wszystkich możliwości systemu bezpieczeństwa zbiorowego ONZ było w tym czasie utrudnione ograniczonymi możliwościami współpracy między pięcioma stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa, których interesy często były rozbieżne i trudno było podejmować jednomyślne decyzje. Stało się to

---

[19] Samodzielne misje obserwacyjne liczą przeważnie ok. 150 obserwatorów. Ponadto, mniejsze grupy obserwatorów wojskowych mogą wchodzić w skład innych, większych misji pokojowych (np. UNTAG, UNTAC, UNPROFOR, itp.)

[20] W latach dziewięćdziesiątych ONZ stosowała sankcje wobec Iraku (1990), byłej Jugosławii (1991-1993), Somalii (1992), Libii (1992) i Haiti (1993).

[21] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 169 z dn. 24 listopada 1961 roku.

szczególnie widoczne w czasie kryzysu sueskiego w 1956 roku, w którym bezpośrednio zaangażowanych było dwóch stałych członków Rady (Francja i Wielka Brytania). Wobec braku możliwości przyjęcia odpowiedniej rezolucji przez Radę Bezpieczeństwa, Zgromadzenie Ogólne ustanowiło Doraźne Siły ONZ (UNEF I) w celu nadzorowania porozumienia o przerwaniu ognia oraz wycofywania sił izraelskich, francuskich i brytyjskich z terytorium Egiptu. Po wycofaniu się tych sił, siły UNEF I obsadziły strefę buforową między wojskami egipskimi i izraelskimi na Półwyspie Synaj. Była to pierwsza operacja lekko uzbrojonych sił międzynarodowych, stanowiąca pierwowzór dalszych operacji pokojowych ONZ.

Karta Narodów Zjednoczonych nie zawiera jednak żadnego pojęcia ani definicji takich operacji. Powszechnie używane pojęcie operacji utrzymania pokoju (ang. *peacekeeping operations*) pojawiło się wraz z pierwszymi operacjami tego typu. Były to głównie operacje rozdzielająco-obserwacyjne, polegające na nadzorowaniu zawieszenia broni między zwaśnionymi stronami i pomocy w przestrzeganiu jego warunków. Wypełniały one pewną lukę pomiędzy środkami wymienionymi w rozdziale VI i VII Karty NZ.[22] Z biegiem lat utrwaliły się też zasady ich podejmowania i prowadzenia, z których najważniejszymi są:

- zgoda wszystkich stron konfliktu na rozmieszczenie sił pokojowych;
- całkowita bezstronność sił pokojowych wobec stron konfliktu;
- ograniczenie prawa użycia broni wyłącznie do samoobrony.

Rola tych operacji polegała przede wszystkim nie na rozwiązaniu danego konfliktu, ale raczej na jego zahamowaniu i nie

[22] Spotykane jest czasami określenie tych operacji jako podejmowanych na podstawie postanowień rozdziału "VI i pół".

dopuszczeniu do dalszej eskalacji. Można powiedzieć, że w okresie zimnej wojny, operacje te zapobiegły bezpośredniemu angażowaniu się w takie konflikty wielkich mocarstw. Ich prawdziwy sukces polegał więc na zapobieganiu możliwości rozprzestrzeniania się konfliktów na skalę globalną. Obecnie określa się je często jako tradycyjne operacje pokojowe (ang. *traditional peacekeeping*) lub operacje pokojowe pierwszej generacji.

W latach dziewięćdziesiątych, wraz z zakończeniem okresu zimnej wojny i powstaniem warunków do pełniejszego wykorzystania możliwości systemu bezpieczeństwa zbiorowego określonego postanowieniami Karty, zwiększył się znacznie zakres zadań realizowanych w ramach operacji pokojowych. Obok dotychczasowych zadań związanych z łagodzeniem i rozwiązywaniem konfliktów międzypaństwowych, współczesne operacje pokojowe coraz częściej realizują zadania związane z konfliktami wewnętrznymi. Polegają one na zapewnieniu warunków nie tylko do przerwania walk ale również do przeprowadzenia akcji humanitarnych, pełnej lub częściowej demobilizacji lub wycofania walczących sił oraz przeprowadzenia wolnych wyborów. Do czasu ustanowienia i umocnienia nowych władz, zapewniają też tymczasową administrację oraz warunki do odbudowy gospodarczej i politycznej państwa. Pierwszymi operacjami tego typu były Grupa Przejściowej Pomocy ONZ w Namibii (UNTAG, 1989-1990) oraz Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży (UNTAC, 1992-1993). Operacje te nazywa się często, chociaż niezbyt precyzyjnie, operacjami pokojowymi drugiej generacji.

Pojawia się również pojęcie operacji pokojowych trzeciej generacji, określające operacje polegające na użyciu siły w celu zmuszenia stron konfliktu do przestrzegania odpowiednich postanowień Rady Bezpieczeństwa. W przypadku konfliktu międzypaństwowego związane są one z określeniem jednej strony

jako agresora i działaniem na korzyść drugiej strony jako ofiary agresji. Jest to więc odejście od zasady bezstronności wobec stron konfliktu, która stanowiła podstawowy kanon tradycyjnych operacji pokojowych ONZ. Najbardziej spektakularną była operacja w Zatoce Perskiej (1991) prowadzona przez kierowaną przez Stany Zjednoczone doraźną koalicję państw członkowskich ONZ. Na podstawie rozdziału VII Karty NZ, w 1992 roku Rada Bezpieczeństwa powołała też specjalne siły (UNITAF) do zapewnienia warunków bezpieczeństwa dla organizacji pomocy humanitarnej w Somalii.[23] Zorganizowanie tych sił i tym razem powierzono USA. Siły te osiągnęły liczbę 37.000 żołnierzy z ponad 20 państw. Elementy użycia siły występowały również w bardziej ograniczonym zakresie w Bośni i Hercegowinie (1993).

Tabela 2: GENERACJE OPERACJI POKOJOWYCH ONZ[24]

	Operacje pokojowe ONZ			
	I generacji (tradycyjne operacje utrzymania pokoju)		II generacji (wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju)	III generacji (operacje wymuszania pokoju)
	obserwacyjne	rozdzielające		
Rozdział Karty NZ	rozdział VI (rozwiązanie pośrednie między VI i VII)		rozdział VI (częściowo VII)	rozdział VII
Rodzaje działań (mandat)	– obserwacja przestrzegania porozumienia i przerwaniu działań – meldowanie o naruszeniach porozumienia – mediacje miedzy stronami	– tworzenie i kontrola stref buforowych miedzy stronami – monitorowanie ograniczeń w uzbrojeniu stron w określonych strefach	– zapewnienie bezpieczeństwa i tymczasowej administracji – nadzorowanie rozbrojenia i demobilizacji stron – ochrona i nadzorowanie wyborów	– wymuszanie sankcji – zapewnienie bezpieczeństwa dla akcji humanitarnych – interwencja zbrojna przeciw agresji[25]

Do chwili obecnej ONZ prowadziła 43 operacje pokojowe, z tego 15 ustanowiono w latach 1948 - 1988, a 28 po 1989 roku.

---

[23] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa 794(1992). Siły UNITAF w marcu 1993 roku zostały przekształcone w siły UNOSOM II.

[24] Pojęcie generacji operacji pokojowych jest pojęciem przyjętym zwyczajowo. Nie spotyka go się w oficjalnych dokumentach ONZ. Używane jest natomiast przez wielu publicystów zajmujących się tą problematyką.

[25] Istnieje rozbieżność opinii czy interwencja taka stanowi operację pokojową. Celem takiej operacji jest jednak przywrócenie pokoju i poprzedniego status quo. Użycie siły jest tu ograniczone do osiągnięcia tylko tego celu. Ograniczony jest też czas trwania operacji. Zdaniem autora przesądza to o zakwalifikowaniu tego typu działań do operacji pokojowych w szerokim znaczeniu.

W operacjach tych uczestniczyło dotąd blisko 800.000 wojskowych i cywilnych przedstawicieli 76 państw członkowskich. Obecnie ONZ prowadzi 17 operacji pokojowych, w których uczestniczy około 24.000 przedstawicieli 71 państw (patrz Załącznik 1). Ogólny koszt wszystkich prowadzonych dotąd operacji pokojowych ONZ wynosi około 16 miliardów USD.[26]

Zwiększenie w ostatnich latach liczby oraz zadań operacji pokojowych ukazało słabości dotychczasowego systemu ich organizowania w ramach ONZ. Szczególnie widoczne stało się to w przypadku spektakularnych niepowodzeń w operacjach prowadzonych przez siły UNPROFOR i UNCRO w Chorwacji oraz UNOSOM I i II w Somalii. Niepowodzenia te spowodowały powszechną krytykę zdolności operacyjnych oraz możliwości organizacyjnych ONZ. W ramach samej organizacji podjęto prace koncepcyjne zmierzające do ich poprawy. Dokonuje się zmian organizacyjnych w Sekretariacie ONZ (Departament Operacji Pokojowych), poszukując wciąż nowych, bardziej efektywnych rozwiązań. Powrócono w pewnym sensie do dawnej idei sił zbrojnych ONZ, przystosowując ją do nowych warunków polityczno-militarnych na świecie. W ten sposób powstała koncepcja systemu sił dyspozycyjnych tworzonych z wcześniej przygotowanych i utrzymywanych w stałej gotowości narodowych kontyngentów, zgłoszonych przez państwa członkowskie do dyspozycji ONZ.[27] Coraz częściej też ONZ wykorzystuje możliwości operacyjne jednego z państw członkowskich albo koalicji tych państw, zlecając im organizację i prowadzenie operacji pokojowych ze swego mandatu politycznego. Zwraca się również uwagę na zwiększenie roli organizacji regionalnych, zwłaszcza w procesie zapobiegania konfliktom.

---

[26] Wszystkie dane liczbowe podano na podstawie *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peacekeeping*, wyd. III, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1996, które uaktualniono informacjami dostępnymi w sieci INTERNET.

[27] Koncepcję tę omówiono bardziej szczegółowo w rozdziale 4 pracy.

1.3. Rola organizacji i inicjatyw regionalnych

Karta Narodów Zjednoczonych nadaje regionalnym organizacjom i układom duże znaczenie w systemie bezpieczeństwa zbiorowego pod warunkiem, że organizacje te oraz ich działalność są zgodne z celami i zasadami ONZ. Rozdział VIII Karty przewiduje, że wszelkie spory o charakterze lokalnym, zanim zostaną przedstawione Radzie Bezpieczeństwa, należy najpierw próbować rozstrzygać na podstawie układów i przy pomocy organizacji regionalnych. Układy i organizacje te mogą też być wykorzystywane przez Radę Bezpieczeństwa do stosowania środków przymusu pod jej kierownictwem. Jednocześnie jednak Karta NZ wyraźnie zastrzega, że środki takie nie mogą być stosowane bez upoważnienia Rady Bezpieczeństwa. Ponadto, organizacje regionalne są zobowiązane do stałego i dokładnego informowania Rady Bezpieczeństwa o wszelkich działaniach podejmowanych przez nie w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.[28]

Postanowienia te stanowią więc określone ramy prawne działania organizacji i układów regionalnych w sprawach bezpieczeństwa. Karta nie definiuje jednak dokładnego pojęcia organizacji i układów regionalnych. Według byłego Sekretarza Generalnego ONZ, Boutrosa Boutros-Ghali, jest to świadome pozostawienie otwartej interpretacji tych pojęć, dającej możliwość elastycznego podejścia przy podejmowaniu inicjatyw regionalnych.[29]

Organizacjami takimi mogą więc być organizacje utworzone na podstawie traktatów, organizacje wspólnego bezpieczeństwa i obrony, organizacje na rzecz rozwoju regionalnego lub współpracy w danej dziedzinie oraz grupy powoływane do zajęcia się danym problemem.

---

[28] *Karta Narodów Zjednoczonych...*, Artykuły 52-54, str.31-33

[29] Boutros Boutros-Ghali: *Program dla Pokoju 1995 oraz Załącznik do Programu dla Pokoju*, p.61, PISM, Warszawa, 1995, str. 68

Obecnie, wśród organizacji regionalnych o różnym charakterze można wyróżnić dwie grupy.[30] Pierwszą stanowią organizacje o wyraźnie określonej roli w dziedzinie bezpieczeństwa. Organizacje te mają lub rozwijają własne mechanizmy zapobiegania i rozwiązywania konfliktów, w których operacje pokojowe zajmują określone miejsce. Do najważniejszych z nich należą Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Organizacja Państw Amerykańskich (OPA) i Organizacja Jedności Afrykańskiej (OJA). Organizacje te mają formalny status w ONZ i ich przedstawiciele są często zapraszani do udziału w pracach Zgromadzenia Ogólnego i współpracy z Radą Bezpieczeństwa w kwestiach międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Organizacją regionalną w rozumieniu rozdziału VIII Karty NZ jest również Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) chociaż została utworzona w celu zbiorowej samoobrony, do której prawo każdego państwa przewiduje artykuł 51 Karty. Obecnie, nie mając żadnego formalnego statusu w ONZ, NATO prowadzi z jej mandatu politycznego operacje w byłej Jugosławii, odgrywając znaczącą rolę w systemie międzynarodowych operacji pokojowych.

Drugą grupę stanowią organizacje, które w określonych przypadkach mogą odgrywać pewną rolę w sprawach bezpieczeństwa mimo, że zostały powołane w innych celach. W kategorii tej mieści się wiele różnych organizacji, zwłaszcza subregionalnych. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć miedzy innymi Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), Forum Południowego Pacyfiku, Radę Współpracy Państw Zatoki i Wspólnotę Gospodarczą Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS).

---

[30] Podział taki wprowadza Gareth Evans pisząc szerzej na temat roli organizacji regionalnych w systemie ONZ w: *Współpraca dla pokoju: Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, PISM, Warszawa 1994, str. 35-41

Tabela 3: ORGANIZACJE I INICJATYWY REGIONALNE

Region	Organizacje o określonej roli w dziedzinie bezpieczeństwa	Organizacje o potencjalnej roli w dziedzinie bezpieczeństwa	Ważniejsze inicjatywy regionalne w dziedzinie bezpieczeństwa
Afryka	– Organizacja Jedności Afrykańskiej – Liga Państw Arabskich (LPA) – Organizacja Konferencji Islamskiej (OKI)	– Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej (ECOWAS)	
Ameryki	– Organizacja Państw Amerykańskich		
Azja	– Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) – Wspólnota Niepodległych Państw (WNP)	– Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN)	– Północnoatlantycka Rada Współpracy (NACC) i Rada Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC) – Program *Partnerstwo dla Pokoju* (PdP)
Euroatlantycki	– Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) – Unia Zachodnioeuropejska (UZE) – Wspólnota Niepodległych Państw (WNP)	– Unia Europejska (UE)	– Północnoatlantycka Rada Współpracy (NACC) i Rada Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC) – Program *Partnerstwo dla Pokoju* (PdP)
Bliski Wschód	– Liga Państw Arabskich (LPA) – Organizacja Konferencji Islamskiej (OKI)	– Rada Wspólnoty Państw Zatoki	

Współpraca ONZ z organizacjami regionalnymi może przybierać rozmaite formy, od konsultacji poprzez wspólne rozmieszczenie misji w rejonach konfliktu, wzajemnie udzielane wsparcie dyplomatyczne i operacyjne aż do prowadzenia wspólnych operacji.[31]

W ostatnich latach ważną rolę w systemie międzynarodowych operacji pokojowych odgrywają też inicjatywy regionalne, podejmowane bądź w ramach określonych organizacji regionalnych, bądź na zasadzie wielostronnych porozumień między poszczególnymi państwami danego regionu. Inicjatywy te nie są w dosłownym znaczeniu organizacjami międzynarodowymi[32]. Ze względu jednak na

[31] Boutros Boutros-Ghali: *Program dla Pokoju 1995...* , str.37-38.

[32] Prawo międzynarodowe tradycyjnie określa organizację międzynarodową jako "zrzeszenie suwerennych państw w liczbie co najmniej trzech, zawarcie wielostronnej umowy międzynarodowej mającej charakter statutu, określenie w tej umowie celów i sposobów funkcjonowania organizacji" (R. Bierzanek, J. Symonides: *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa, 1985, str. 285).

zakres i cele ich działalności, można je zaliczyć do organizacji powołanych do współpracy w określonej dziedzinie, spełniających kryteria rozdziału VIII Karty NZ. Do najważniejszych z nich należą Północnoatlantycka Rada Współpracy (NACC), przekształcona obecnie w Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC), oraz rozwijający się w jej ramach program *Partnerstwo dla Pokoju.*

Pojawiają się też inicjatywy regionalne o mniejszym zasięgu terytorialnym i zakresie działania, związane jednak bezpośrednio ze współpracą w operacjach pokojowych. Polegają one najczęściej na tworzeniu wspólnych jednostek przygotowanych do udziału w takich operacjach. Inicjatywami takimi są na przykład współpraca państw bałtyckich przy tworzeniu, przy pomocy innych państw regionu Morza Bałtyckiego, wspólnego batalionu (BALTBATT) oraz dywizjonu okrętów (BALTRON), a także wspólne bataliony polsko-litewski i polsko-ukraiński.

W dalszych rozważaniach ograniczymy się do omówienia działalności tylko euroatlantyckich organizacji i inicjatyw regionalnych w interesującej nas dziedzinie. Podejście takie podyktowane jest uczestnictwem lub prawdopodobieństwem uczestnictwa Polski w takich działaniach bądź też, jak w przypadku WNP, ich bliskością geograficzną.

1.4. Operacje pokojowe OBWE

Organizacją regionalną o wyraźnie sprecyzowanej roli w zakresie bezpieczeństwa międzynarodowego jest Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.[33] Zasady zaangażowania tej organizacji w zapobieganie i rozwiązywanie konfliktów

[33] Do spotkania na szczycie szefów państw i rządów Państw Uczestniczących w grudniu 1994 roku organizacja ta znana była jako Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. (KBWE). Dlatego też we fragmentach dotyczących wcześniejszej jej działalności posłużono się nazwą KBWE lub KBWE/OBWE..

występujących w jej obszarze działania określono w przyjętym w 1992 roku Dokumencie Helsińskim KBWE.[34] Dostępne w tym celu instrumenty, opisane w rozdziale III tego Dokumentu, obejmują misje wyjaśniające i sprawozdawcze oraz operacje pokojowe KBWE (ang. *CSCE peacekeeping*).

Misje wyjaśniające i sprawozdawcze, zwane inaczej misjami krótkoterminowymi, wysyłane są doraźnie w celu zbadania sytuacji w rejonie występującego lub potencjalnego konfliktu. Misje te przedstawiają Przewodniczącemu OBWE sprawozdania ze swojej działalności, zawierające ocenę sytuacji a także zalecenia dotyczące dalszych działań OBWE w danej sprawie. Misje te stanowią więc istotny instrument dyplomacji prewencyjnej OBWE.

Drugim instrumentem określonym przez Dokument Helsiński są operacje pokojowe, które stanowią istotny element ogólnej zdolności operacyjnej OBWE, uzupełniający proces politycznego rozwiązywania sporów. Dokument Helsiński podkreśla, że operacje te będą zawsze prowadzone zgodnie z celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych, w ramach postanowień jej VIII rozdziału. Nakłada też na urzędującego przewodniczącego OBWE obowiązek informowania Rady Bezpieczeństwa ONZ o działaniach podejmowanych w ramach operacji pokojowych tej organizacji. Dokument nie wspomina o sprawowaniu przez ONZ jakiegokolwiek kierownictwa nad tymi operacjami, chociaż w przypadkach potrzeby podjęcia operacji o szczególnym charakterze lub zasięgu, tzn. przekraczającej kompetencje lub możliwości KBWE / OBWE, upoważnia jej Radę do podjęcia decyzji o wystąpieniu w tej sprawie do Rady Bezpieczeństwa ONZ.

---

[34] *CSCE Helsinki Document 1992: The Challenges of Change*, deklaracja i decyzje spotkania na szczycie KBWE, Helsinki, 10 lipca 1992

Zgodnie z postanowieniami Dokumentu Helsińskiego operacje pokojowe OBWE mogą być podejmowane w przypadkach konfliktów występujących zarówno między państwami uczestniczącymi OBWE jak i wewnątrz nich. Zależnie od mandatu, mogą być prowadzone na małą lub dużą skalę, przyjmując rozmaite formy: od misji obserwacyjno-monitorujących aż po rozmieszczenie większych sił pokojowych. Ich zadania mogą obejmować nadzorowanie porozumień o przerwaniu ognia, monitorowanie wycofywania oddziałów zwaśnionych stron ze stref rozdzielenia, pomoc w przywracaniu prawa i porządku, zabezpieczanie pomocy humanitarnej i medycznej oraz pomaganie uchodźcom.

Dokument Helsiński formułuje szereg zasad podejmowania i prowadzenia operacji pokojowych OBWE:

- operacje te nie mogą obejmować działań związanych z wymuszaniem pokoju;
- do ich podjęcia wymagana jest zgoda wszystkich stron konfliktu;
- operacje te będą prowadzone na zasadzie bezstronności;
- operacje te nie mogą zastępować środków politycznych rozwiązywania konfliktów i jako takie muszą być ograniczone w czasie.[35]

Biorąc pod uwagę powyższe ograniczenia, zakres możliwych operacji pokojowych OBWE można porównać do zakresu działań podejmowanych przez ONZ zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych. Dokument precyzuje również szereg warunków, które muszą być spełnione przed podjęciem takiej operacji:

---

[35] *Ibidem*, p. 22 - 25, str. 28

- zawarcie i utrzymanie skutecznego i trwałego porozumienia o przerwaniu walk;
- zgoda stron konfliktu na zawarcie z OBWE odpowiednich porozumień w tej sprawie; oraz
- zapewnienie bezpiecznych warunków funkcjonowania personelu OBWE.

Ponadto, Dokument Helsiński zawiera postanowienia dotyczące założeń organizacyjnych, takich jak wymóg określenia jasnego i precyzyjnego mandatu, struktura dowodzenia oraz ustalenia dotyczące finansowania operacji.

Dotychczasowa działalność OBWE w dziedzinie operacji pokojowych ogranicza się do 11 długoterminowych misji mediacyjno-monitorujących i obserwacyjnych, przeważnie kilkuosobowych (patrz Załącznik 2), wysyłanych w rejony konfliktów na obszarze byłego ZSRR i byłej Jugosławii. Misje takie stanowią szczególną formę operacji pokojowych, charakterystyczną dla OBWE.[36]

OBWE przygotowuje także operację pokojową w Górnym Karabachu z udziałem kilkusetosobowego komponentu wojskowego. Operacja ta, mająca być typową operacją utrzymania pokoju, dotychczas nie dochodzi do skutku ze względu na brak trwałego porozumienia między stronami konfliktu.

Stosunkowo wąski zakres działań wynika z niewielkich możliwości operacyjnych OBWE, które trudno porównać z możliwościami ONZ czy NATO. Stąd też, za bardzo istotny należy uznać zapis Dokumentu Helsińskiego przewidujący możliwość korzystania przez OBWE z doświadczeń ONZ oraz sił i środków Unii

---

[36] Szerzej na temat misji długoterminowych OBWE zob. Adam Hałaciński: *Misje długoterminowe OBWE*, Sprawy Międzynarodowe, nr 2 (XLVIII), PISM, Warszawa, kwiecień-czerwiec 1995

Europejskiej, NATO i UZE. Wspomina się też o możliwości korzystania w tym względzie z odpowiednich mechanizmów innych organizacji, w tym również mechanizmu utrzymania pokoju Wspólnoty Niepodległych Państw.[37]

1.5. Operacje pokojowe w doktrynie NATO

Remedium na brak zdolności operacyjnych ONZ jest prowadzenie operacji pokojowych, na podstawie mandatu politycznego ONZ, przez dysponujące odpowiednimi możliwościami państwo członkowskie lub koalicję państw członkowskich. Szczególną rolę odgrywa w tym Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), która w nowej sytuacji wojskowo-politycznej w Europie stanęła wobec konieczności sformułowania nowych celów i zadań organizacji. Wiązało się to również ze zmianą stanowiska wobec operacji wykraczających poza ramy Artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego.[38]

Wyrazem tych zmian była przyjęta w listopadzie 1991 roku w Rzymie Koncepcja Strategiczna Sojuszu, podkreślająca jego rolę w systemie bezpieczeństwa światowego oraz przewidująca możliwość uczestnictwa jego członków w operacjach pokojowych ONZ.[39] Potwierdzeniem tego były decyzje Rady Północnoatlantyckiej, podjęte w czerwcu i grudniu 1992 roku, dotyczące gotowości Sojuszu do udzielania poparcia operacjom pokojowym prowadzonym pod auspicjami KBWE i ONZ.[40] Zgodnie z tymi decyzjami, NATO może

---

[37] *CSCE Helsinki Document 1992* ...., p. 19, str. 28, i p. 52, str., 30.

[38] Pojęcie to oznacza wszelkie operacje podejmowane poza obszarem odpowiedzialności Sojuszu i nie związane bezpośrednio z obroną terytorialnej integralności Sojuszu i jego państw członkowskich.

[39] *The Alliance's Strategic Concept*, Artykuł 42. W: *The Transformation of an Alliance: The decisions of NATO's Heads of State and Government - London 1990 - Rome 1991*, Biuro Informacji i Prasy NATO, Bruksela, 1992, str. 46.

[40] *Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, Oslo, 4 czerwca 1992, oraz *Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, Bruksela, 17 grudnia 1992,

brać udział w takich operacjach zgodnie z własną procedurą, rozpatrując każdy przypadek oddzielnie, poprzez wydzielenie odpowiednich sił i środków oraz, udostępnienie infrastruktury, systemów rozpoznania, dowodzenia i łączności a także zabezpieczenia logistycznego. Posiadając odpowiednie możliwości operacyjne, NATO może takimi operacjami kierować lub koordynować operacje prowadzone przez inne organizacje. Udział ten może być ograniczony również do wspierania uczestnictwa poszczególnych państw członkowskich w operacjach pokojowych prowadzonych przez inne organizacje.

Następstwem tych decyzji było podjęcie przez odpowiednie instytucje i dowództwa Sojuszu prac koncepcyjnych zmierzających do opracowania szczegółowych zasad i procedur związanych z operacjami pokojowymi. Efektem tych prac jest wspólna doktryna prowadzenia operacji wspierania pokoju,[41] ustalająca między innymi szereg istotnych warunków zaangażowania Sojuszu w takich operacjach:

- sprawowanie politycznego kierownictwa operacji przez uznaną organizację międzynarodową, np. ONZ lub OBWE, która zwraca się do NATO o wsparcie takiej operacji, opracowuje jasny i dokładny jej mandat oraz wyznacza szefa misji działającego w jej imieniu;

- wola wszystkich stron konfliktu do jego politycznego rozwiązania oraz zgoda państwa gospodarza i pozostałych stron konfliktu na rozmieszczenie sił pokojowych;

---

[41] *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela, 1995

– zgoda wszystkich państw członkowskich Sojuszu na jego zaangażowanie w danej operacji i dobrowolny udział w niej poszczególnych państw członkowskich.

Doktryna formułuje także zasady prowadzenia operacji wspierania pokoju:

– jedność dowodzenia wszystkimi siłami w danej operacji;

– bezstronność wobec stron konfliktu;

– wiarygodność przeprowadzenia operacji siłami i środkami odpowiednimi do postawionych zadań;

– ograniczenie użycia siły do zapewnienia bezpieczeństwa sił i wykonania postawionych przed nimi zadań;

– wzajemne przestrzeganie praw, przywilejów i zwyczajów sił pokojowych i stron konfliktu;

– przejrzystość celów operacji dla wszystkich zainteresowanych stron;

– koordynacja działań wojskowych i cywilnych komponentów sił pokojowych;

– zapewnienie swobody działania sił pokojowych w rejonie operacji;

– elastyczność działania i gotowość do wykonywania nowych zadań.

Doktryna podkreśla, że nie wszystkie z powyższych warunków i zasad są wymagane we wszystkich rodzajach operacji. Zgoda wszystkich stron konfliktu i zasada bezstronności, na przykład, nie są bezwzględnie wymagane w operacjach wymuszania pokoju, do

których w większym stopniu stosuje się zasady prowadzenia typowych operacji bojowych.

Początkiem wprowadzenia w życie koncepcji zaangażowania Sojuszu w operacje pokojowe była rozpoczęta w lipcu 1992 roku operacja morska na Adriatyku, polegająca na nadzorowaniu nałożonych na Serbię i Czarnogórę na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 713 i 757 sankcji ekonomicznych. Operacja ta była później kontynuowana jako wspólna operacja NATO i Unii Zachodnioeuropejskiej pod kryptonimem *Sharp Guard* (*Ostra Straż*). Nie ograniczała się ona jedynie do składania raportów na temat wypadków naruszeń sankcji ale umożliwiała również kontrolę, a w razie potrzeby także zawracanie jednostek pływających naruszających te sankcje.

Inną formą wsparcia działań ONZ w byłej Jugosławii było nadzorowanie stref zakazu lotów w Bośni i Hercegowinie przy pomocy powietrznego systemu rozpoznania i powiadamiania AWACS (rezolucja RB ONZ nr 781). W marcu 1993 roku Rada Bezpieczeństwa upoważniła NATO do stosowania siły w celu wymuszenia przestrzegania zakazu lotów w tych strefach (rezolucja nr 816). Sojusz zapewniał też bliskie wsparcie powietrzne Siłom Ochronnym ONZ (UNPROFOR).

Udzielając wsparcia operacjom ONZ w byłej Jugosławii, Sojusz po raz pierwszy w swej historii użył broni w celach bojowych, zestrzeliwując w dniu 24 lutego 1994 roku cztery serbskie samoloty bojowe, które naruszyły zakaz lotów we wspomnianych strefach. Siły NATO były potem wielokrotnie wykorzystywane do wymuszania przestrzegania przez strony konfliktu decyzji ONZ.

Rola Sojuszu Północnoatlantyckiego w operacjach pokojowych wzrosła po powierzeniu mu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ

organizacji i prowadzenia operacji polegających na wprowadzeniu w życie wojskowych aspektów Układu Pokojowego w sprawie Bośni i Hercegowiny.[42] Pierwszą z nich była operacja *Joint Endeavour* (*Wspólny Wysiłek*) Sił Implementacyjnych (IFOR), powołanych na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1031 z dnia 15 grudnia 1995.[43] Była to pierwsza samodzielna operacja pokojowa Sojuszu, prowadzona na podstawie mandatu ONZ opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. Kolejną, aktualnie prowadzoną operacją Sojuszu jest operacja *Joint Guard* (*Wspólna Straż*) Sił Stabilizujących (SFOR), powołanych na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1088 z dnia 12 grudnia 1996. Operacja ta jest kontynuacją poprzedniej operacji w bardziej stabilnych warunkach, wymagających zaangażowania mniejszych sił.[44] W obu operacjach liczba zaangażowanych sił przekracza 90.000 (Załącznik 3). Liczba ta, dająca pojęcie o rozmachu tych operacji, świadczy również o szczególnej roli Sojuszu Północnoatlantyckiego w systemie międzynarodowych operacji pokojowych.

1.6. Miejsce operacji pokojowych we współpracy NATO z państwami partnerskimi

Obie wspomniane decyzje Rady Północnoatlantyckiej podkreślają, że zaangażowanie NATO w operacje pokojowe prowadzone pod auspicjami KBWE/OBWE i ONZ nie wyklucza udziału w nich również innych państw członkowskich tych organizacji. Naturalną konsekwencją takiego stanowiska jest szeroka współpraca Sojuszu w tej dziedzinie z państwami partnerskimi,

---

[42] Porozumienie pokojowe w tej sprawie parafowano w Dayton (USA) w dniu 21 listopada 1995, a Układ Pokojowy podpisano w Paryżu w dniu 14 grudnia 1995.

[43] Szerzej na temat tej operacji zob. Piotr Piątkowski: *Operacja IFOR "Wspólny Wysiłek" w Bośni i Hercegowinie*, Analizy - Syntezy, nr 18, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

[44] Szerzej na temat tej operacji zob. Robert Kupiecki: *Siły stabilizacyjne NATO w Bośni (SFOR)*, Wojsko i Wychowanie, nr 3, Warszawa, 1997

realizowana w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) oraz programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

W ramach NACC, obejmującej wszystkie państwa członkowskie NATO oraz byłego Układu Warszawskiego (włącznie z nowymi państwami powstałymi po rozpadzie ZSRR), współpraca ta realizowana była przede wszystkim w aspekcie teoretycznym w celu wypracowania wspólnych zasad i procedur pozwalających na praktyczne współdziałanie w przyszłych operacjach pokojowych. Powołano w tym celu Grupę Ad Hoc do spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych (ang. *NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*), której zadaniem jest wymiana doświadczeń oraz określenie zasad współdziałania w planowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych. Zadanie to realizowane jest w formie spotkań roboczych Grupy oraz licznych seminariów i warsztatów.

Pierwszym bardzo istotnym rezultatem działania Grupy był ogłoszony 11 czerwca 1993 roku na spotkaniu w Atenach tzw. Raport Ateński,[45] zawierający pewne wspólne dla wszystkich partnerów założenia koncepcyjne planowania i prowadzenia operacji pokojowych, a także wytyczne do dalszej współpracy. Założenia koncepcyjne obejmowały między innymi definicje operacji pokojowych, które oparto na terminologii ONZ z uwzględnieniem pewnych niewielkich zmian wynikających z doświadczeń poszczególnych państw członkowskich i partnerskich. Raport sformułował też szereg kryteriów i zasad operacyjnych dotyczących operacji pokojowych z udziałem państw partnerskich.

Założenia Raportu Ateńskiego zostały uwzględnione w omówionej wcześniej doktrynie NATO, a także stanowią podstawę dalszych prac koncepcyjnych zarówno w samym NATO jak i w

---

[45] *Report to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*, Press Release M-NACC-1(93)40, Ateny, 11 czerwca 1993

ramach NACC. Jednolite zasady współpracy w operacjach pokojowych umożliwiły podjęcie prac nad koncepcją utworzenia i wykorzystania Połączonych Wielonarodowych Sił do Działań Specjalnych (CJTF), przeznaczonych do użycia w szeroko rozumianych operacjach pokojowych również poza obszarem odpowiedzialności NATO. Decyzję w tej sprawie Rada Północnoatlantycka podjęła w czasie spotkania na szczycie w Brukseli w dniach 10-11 stycznia 1994 roku.[46] Koncepcja ta przewiduje wydzielenie do tych sił jednostek zarówno państw członkowskich NATO jak i państw partnerskich oraz utworzenie wielonarodowych struktur dowodzenia w oparciu o istniejący system dowodzenia Sojuszu. Mimo, że koncepcja CJTF jest nadal w fazie opracowywania, jej założenia są już sprawdzane w praktyce w siłach IFOR i SFOR.

Pewne podsumowanie prac koncepcyjnych związanych ze współpracą NATO z państwami partnerskimi stanowi ogłoszone 28 września 1995 roku *Studium o rozszerzeniu NATO*.[47] Zawiera ono obszerne odniesienia do roli Sojuszu w umacnianiu bezpieczeństwa europejskiego. Określa również dalsze kierunki współpracy w ramach NACC i programu *Partnerstwo dla Pokoju*, która powinna rozwijać się między innymi w zakresie zdolności państw partnerskich do działań w operacjach pokojowych, humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych.

Doświadczenia Sojuszu w prowadzeniu operacji IFOR i SFOR wykorzystywane są w dalszych pracach teoretycznych. Prace nad nową koncepcją prowadzenia operacji wspierania pokoju podjęto ostatnio w Komitecie Wojskowym NATO.[48] Kolejny ważny dokument

---

[46] *Declaration of the Heads of State and Government*, Press Communique, M-1(94)3, KG NATO, Bruksela, 11 stycznia 1994.

[47] *Studium o rozszerzeniu NATO*, Studia i Materiały, nr 30, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1995

[48] *NATO Concept for Peace Support Operations*, IMSM-265-97, KG NATO, Bruksela, 11 kwietnia 1997.

przygotowuje też Grupa *Ad Hoc* ds. Współpracy w Operacjach Pokojowych. Będzie to swego rodzaju katalog praktycznych wniosków, zarówno w kwestiach ogólnych jak i szczegółowych, wynikających z dotychczasowych doświadczeń państw partnerskich.[49]

Praktyczny wymiar współpracy NATO z państwami partnerskimi realizowany jest natomiast w ramach programu *Partnerstwa dla Pokoju*, głównie w formie ćwiczeń przygotowujących do współdziałania w przyszłych operacjach pokojowych. W latach 1994-1996 zwiększyła się zarówno liczba jak i skala tych ćwiczeń. W 1994 roku rozpoczęto od organizowania raczej propagandowych ćwiczeń na szczeblu pododdziałów. W roku 1995 ponad połowa ćwiczeń organizowana była już na szczeblu brygady (głównie ćwiczenia dowódczo-sztabowe). Liczba ta zwiększyła się w roku 1996, a w roku 1997 zaplanowano organizację pierwszych ćwiczeń tego typu na szczeblu korpusu.[50] Polska bierze aktywny udział w tych ćwiczeniach: w 1996 roku przedstawiciele Polski (pododdziały, oficerowie i grupy operacyjne sztabów batalionów i brygad) uczestniczyli w ponad 30 ćwiczeniach tego typu.[51]

Istotną rolę w tej współpracy odgrywa proces *Planowania i Oceny PdP* (PARP), w ramach którego państwa partnerskie zadeklarowały przygotowanie i wydzielenie określonych sił do prowadzenia wspólnych operacji pokojowych oraz akcji humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych. W procesie tym dla każdych zgłoszonych sił określono cele interoperacyjności, udostępniając jednocześnie odpowiednie dokumenty standaryzacyjne

---

[49] *Lessons Learned in Peacekeeping Operations*, NACC/PFP (PMSAHG) N (96) 37, KG NATO, Bruksela, 18 marca 1997. Prace nad dokumentem trwają od jesieni 1996 roku,

[50] *PfP Planning and Review Process: PMSC Progress Report - 1996*, PfP-PARP (PMSC)-WP (96) 1, dokument roboczy Polityczno-Wojskowego Komitetu Kierującego, p. 9, Bruksela, 24 maja 1996, str. 5

[51] *Individual Partnership Programme between NATO and Poland for 1996-1998*, PfP(C)D(96)14, Bruksela, 18 marca 1996

NATO pozwalające na ich osiągnięcie.[52] Umożliwiło to na przygotowanie w stosunkowo krótkim czasie wybranych jednostek państw partnerskich do udziału w ewentualnych operacjach zgodnych z celami programu *Partnerstwo dla Pokoju*. Praktycznym sprawdzianem tego przygotowania jest ich udział w siłach IFOR i SFOR w Bośni i Hercegowinie. Spośród 16 państw uczestniczących w tych siłach i nie będących członkami NATO, 12 uczestniczyło w programie *Partnerstwa dla Pokoju*, a 11 z nich brało aktywny udział w procesie PARP.[53]

Przykładem wykorzystania możliwości procesu *Planowania i Oceny PdP* jest przygotowanie 16 bpd, zgłoszonego do wspólnych działań z NATO w ramach PARP w styczniu 1995 roku. Od tego czasu batalion brał udział w specjalistycznych szkoleniach oraz w ćwiczeniach organizowanych w ramach *Partnerstwa dla Pokoju*. Szczególną uwagę zwrócono na przygotowanie batalionu do działań zgodnie z odpowiednimi dokumentami standaryzacyjnymi NATO. Uzupełniono również jego uzbrojenie i wyposażenie. Gotowość do działania batalion osiągnął w grudniu 1995 roku, zgodnie z określonymi w procesie PARP celami interoperacyjności dla szczebla batalionu. Od lutego 1996 roku, 16 bpd wchodzi w skład Brygady Nordycko-Polskiej IFOR i SFOR w Bośni i Hercegowinie. Skuteczność takiego systemu przygotowania potwierdzają dobre oceny przełożonych oraz opinie innych kontyngentów o wykonywaniu przez batalion zadań mandatowych.

---

[52] Dokumenty te to Porozumienia Standaryzacyjne NATO (STANAG) i Publikacje Sojusznicze (AP), których ogólna liczba wynosi około 1800. W ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*, NATO udostępniło państwom partnerskim blisko połowę z nich. W Polsce, w dyspozycji Biura Wojskowych Służb Normalizacyjnych znajduje się ponad 800 takich dokumentów. Są one tłumaczone na język polski i udostępniane odpowiednim instytucjom i dowództwom szczebla operacyjnego w celu wykorzystania ich w procesie dostosowywania SZ RP do standardów NATO. Stanowią również materiał wyjściowy do opracowania własnych norm obronnych.

[53] *PfP Planning and Review Process: PMSC Progress Report - 1996*, p. 10, str. 5

Przełomowym zdarzeniem we współpracy NATO z państwami partnerskimi było przekształcenie Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) w Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC) na sesji ministerialnej w dniu 30 maja 1997 roku w Sintrze (Portugalia). Rada stanowić ma nowy mechanizm dialogu politycznego stwarzający ramy dla praktycznej współpracy w ramach rozszerzonego programu *Partnerstwo dla Pokoju*. W jej skład weszli wszyscy dotychczasowi członkowie NACC oraz państwa uczestniczące w programie *PdP*. Zapowiedziano też otwarcie Rady dla wszystkich innych państw uczestniczących OBWE.[54]

Rozszerzony program *Partnerstwo dla Pokoju* stworzy nowe możliwości współpracy państw partnerskich z Sojuszem. Zwiększy się zwłaszcza ich udział w procesie podejmowania decyzji dotyczących ćwiczeń oraz planowania i prowadzenia operacji pokojowych. Przewiduje się włączenie przedstawicieli tych państw do prac odpowiednich organów NATO, tworząc dla nich nowe międzynarodowe stanowiska, zwłaszcza w Komórce Koordynacji Partnerstwa (PCC) w Mons oraz w Połączonych Wielonarodowych Siłach do Działań Specjalnych (CJTF). Utworzone zostaną również przedstawicielstwa państw partnerskich przy NATO oraz biura NATO w stolicach tych państw.

---

[54] *Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council*, podstawowy dokument Euroatlantyckiej Rady Partnerstwa, Press Release M-NACC-EAPC-1(97)66, Sintra, 30 maja 1997

1.7. Operacje pokojowe Unii Zachodnioeuropejskiej

Zmiany sytuacji polityczno-wojskowej w Europie stworzyły nowe możliwości rozwoju dla pozostającej dotychczas w cieniu Sojuszu Północnoatlantyckiego Unii Zachodnioeuropejskiej.[55] Utworzenie na spotkaniu na szczycie w Maastricht w grudniu 1991 roku Unii Europejskiej, zakładającej prowadzenie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz uznającej UZE za swe zbrojne ramię, stworzyło potrzebę określenia roli i zadań tej organizacji w systemie bezpieczeństwa europejskiego. Już na tym samym spotkaniu przywódcy Unii Zachodnioeuropejskiej wydali deklarację o rozwoju UZE jako komponentu systemu obronnego Unii Europejskiej oraz europejskiego filaru NATO. Deklaracja ta określała również ogólne zasady współpracy UZE z Unią Europejską i Sojuszem Północnoatlantyckim. W kolejnej deklaracji państwa członkowskie Unii Europejskiej nie będące członkami UZE zostały do niej zaproszone w charakterze członków, obserwatorów lub członków stowarzyszonych.[56]

Szczególne znaczenie dla rozwoju UZE miała Deklaracja z Petersbergu, przyjęta na spotkaniu ministrów spraw zagranicznych i obrony w dniu 19 czerwca 1992 roku.[57] Obok postanowień dotyczących wzajemnych stosunków między UZE a Unią Europejską i NATO oraz określenia praw i obowiązków państw członkowskich,

---

[55] Do początku lat dziewięćdziesiątych znaczenie UZE w dziedzinie bezpieczeństwa sprowadzało się do roli forum dyskusyjnego nad zagadnieniami wojskowymi, sprzyjające współpracy w tej dziedzinie państw zachodnioeuropejskich. Cała odpowiedzialność za zbiorowe bezpieczeństwo tych państw spoczywała na NATO. Szerzej na ten temat zob. Jarosław Gryz, Paweł Seydak: *Unia Zachodnioeuropejska*, Analizy - Syntezy, nr 11, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996 oraz Jarosław Gryz: *Unia Zachodnioeuropejska a NATO, UE, OBWE*, Analizy - Syntezy, nr 27, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996.

[56] W odpowiedzi na tę deklarację członkiem UZE została Grecja, obserwatorami Dania i Irlandia, a członkami stowarzyszonymi Islandia, Norwegia i Turcja. W styczniu 1995 roku statut obserwatora uzyskały Austria, Finlandia i Szwecja.

[57] *Petersberg Declaration* - deklaracja Rady Ministerialnej UZE, Petersberg, 19 czerwca 1992,

obserwatorów i członków stowarzyszonych, deklaracja ta zawierała szereg ustaleń mających na celu zwiększenie możliwości operacyjnych UZE:

- państwa członkowskie zadeklarowały gotowość wydzielania sił do udziału w operacjach prowadzonych przez UZE;[58]

- uzgodniono, że decyzje o użyciu tych sił będą podejmowane przez Radę UZE zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych;

- postanowiono, że obok zadań związanych z zapewnieniem wspólnej obrony, wynikających z postanowień Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego i Artykułu V Traktatu Brukselskiego, siły te będą wykonywać zadania w zakresie akcji humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych oraz operacji utrzymania i przywracania pokoju (tzw. „misje petersberskie");

- powołano podlegającą Radzie UZE Komórkę Planowania odpowiedzialną za planowanie i koordynację użycia tych sił.

Wzmocnienie możliwości operacyjnych UZE pozwoliło na zaangażowanie jej sił do wspierania działań ONZ w byłej Jugosławii. W lipcu 1992 roku Rada Ministerialna UZE zdecydowała o udzieleniu pomocy w nadzorowaniu przestrzegania sankcji nałożonych przez ONZ na Federalną Republikę Jugosławii. W czerwcu 1993 roku rozpoczęto wspólną z NATO operację morską pod kryptonimem *Sharp Guard* (*Ostra Straż*) na Adriatyku, w której siły UZE składały się z pięciu okrętów patrolujących wody przybrzeżne i morskie szlaki komunikacyjne. Operację tę zakończono po wejściu w życie porozumienia pokojowego z Dayton. Od maja 1993 roku siły UZE

---

[58] Siły Udostępnione UZE (ang. *Forces Answerable to WEU - FAWEU*)

brały też udział w prowadzonej pod auspicjami OBWE i Unii Europejskiej Misji Wspierania Sankcji (ang. *Sanctions Assistance Mission*), pomagając władzom Węgier, Bułgarii i Rumunii w nadzorowaniu ich przestrzegania na Dunaju. Ponadto, od lipca 1994 roku, w ramach wspólnej z Unią Europejską administracji w rejonie Mostaru w Bośni i Hercegowinie, około stuosobowy komponent policyjny UZE jest zaangażowany do nadzorowania porządku publicznego oraz do pomocy w zorganizowaniu miejscowej policji.

Obok wspierania działań ONZ i innych organizacji, w ramach UZE prowadzone są prace koncepcyjne nad możliwościami samodzielnego prowadzenia operacji pokojowych. Efektem tych prac jest między innymi opracowany w 1994 roku Raport na temat roli UZE w operacjach pokojowych.[59] Obok ogólnych pojęć i definicji operacji pokojowych, opartych głównie na założeniach Raportu Ateńskiego NACC, zawiera on zasady zaangażowania UZE w takich operacjach:

- operacje te mogą być podejmowane na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ lub decyzji KBWE/OBWE, na żądanie Unii Europejskiej, zgodnie z artykułem J.4 Traktatu z Maastricht,[60] albo na prośbę zainteresowanych państw lub państwa skierowaną bezpośrednio do UZE;

- operacje te będą zawsze prowadzone zgodnie z prawem międzynarodowym oraz celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych;

- w operacjach pokojowych UZE mogą brać udział również inne państwa członkowskie ONZ lub KBWE/OBWE;

---

[59] *Report to Ministers on WEU's Role in Peacekeeping*, CM(94)20, Bruksela, 1994

[60] Artykuł J.4 Traktatu o Unii Europejskiej przewiduje, że Unia może żądać od UZE jako swej integralnej części podejmowania decyzji i działań związanych z obronnością (na podstawie cytatu zamieszczonego w omawianym Raporcie).

– nie ma żadnych ograniczeń obszaru geograficznego, na którym mogą być prowadzone operacje pokojowe UZE.[61]

Ostatnia z tych zasad, wynikająca z braku rozróżnienia w Traktacie Brukselskim terytorium traktatowego i pozatraktatowego, pozwala na bardziej elastyczne podejście do problemu podejmowania operacji pokojowych niż w przypadku NATO. Można przypuszczać więc, że w przyszłości, wykorzystując zasoby Sojuszu, UZE będzie prowadzić operacje pokojowe tam, gdzie z różnych względów nie będzie to wygodne dla NATO. Obecnie zasada ta jest widoczna w pomocy udzielanej przez ekspertów UZE Organizacji Jedności Afrykańskiej w pracach nad koncepcją stałych sił przeznaczonych do prowadzenia operacji pokojowych w Afryce.[62]

Dużą wagę w pracach koncepcyjnych dotyczących operacji pokojowych UZE przywiązuje się do możliwości wykorzystania Wielonarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (CJTF), które, zgodnie z decyzjami szczytu NATO w styczniu 1994 roku, powinny składać się z rozdzielnych lecz nie oddzielnych sił, wykorzystywanych zależnie od potrzeb przez NATO lub UZE. Prace nad tą koncepcją nie posuwają się jednak zbyt szybko. Pierwsze ćwiczenie z nią związane planowane jest w roku 1999, drugie, z udziałem UZE, w roku 2000, a ćwiczenie obejmujące ważniejsze stanowiska dowodzenia dopiero w roku 2001.[63] Tak powolne tempo tych prac, często krytykowane w kręgach UZE, tłumaczone jest niezbyt przychylnym stanowiskiem USA do rozwijania w ramach NATO Europejskiej Tożsamości Obronnej.

---

[61] *Report to Ministers on WEU's Role in Peacekeeping*, paragrafy 10.1 - 10.6, str. 6-7.

[62] Mowa tutaj o koncepcji tzw. Afrykańskich Sił Pokojowych (ang. *African Peacekeeping Stand-by Forces*) opracowanej przez Togo. W ocenie i dalszym opracowaniu tej koncepcji biorą udział eksperci komórki Planowania UZE, Jest ona również przedmiotem dyskusji w ramach Grupy Polityczno-Wojskowej.

[63] Gordon Wilson: *European CJTFs*, Newsletter, nr 20, WEU Institute for Security Studies, czerwiec 1997

Istotne znaczenie dla rozwoju możliwości operacyjnych UZE miała też wydana w maju 1994 roku tzw. Deklaracja z Kirchbergu ustanawiająca statut partnerów stowarzyszonych dla dziewięciu krajów Europy Środkowo-Wschodniej.[64] Przedstawiciele Partnerów Stowarzyszonych mogą brać udział w posiedzeniach Rady Ministerialnej UZE, jednak bez prawa udziału w podejmowaniu decyzji, które zarezerwowane jest tylko dla jej dziesięciu pełnoprawnych członków, oraz w pracach wybranych grup roboczych. Partnerzy Stowarzyszeni mogą też deklarować swoje siły do udziału w operacjach prowadzonych przez UZE.

1.8. Państwo kierujące i doraźne koalicje państw

W szczególnych warunkach, zwłaszcza wymagających szybkiego działania w operacjach z użyciem siły (wymuszanie pokoju lub interwencja przeciw agresji), Organizacja Narodów Zjednoczonych może udzielić mandatu na ich organizację i prowadzenie jednemu z państw członkowskich, dysponującemu odpowiednimi siłami i możliwościami operacyjnymi. Okres przygotowania takiej operacji jest zwykle znacznie krótszy niż w przypadku operacji organizowanych i prowadzonych przez ONZ lub NATO, które wymaga długotrwałych negocjacji i ustaleń z państwami wydzielającymi kontyngenty do sił wielonarodowych. Zależnie od okoliczności i czasu jej trwania, operacja taka może być przez wybrane państwo prowadzona samodzielnie lub stanowić początek operacji wielonarodowej prowadzonej przez doraźną koalicję państw członkowskich ONZ (ang. *ad hoc coalition*), w którym wybrane państwo sprawuje rolę państwa kierującego (ang. *leading nation*).

---

[64] *Kirchberg Declaration on Associated Partnership*, deklaracja Rady Ministerialnej UZE, Luksemburg, 9 maja 1994.

Tradycyjnie rolę państwa kierującego w wielu operacjach sankcjonowanych przez ONZ sprawują Stany Zjednoczone. Powodem tego jest nie tylko ich odpowiedni potencjał militarny ale przede wszystkim unikalna zdolność szybkiego przerzutu strategicznego sił. Rola ta ujęta jest w amerykańskiej doktrynie operacji pokojowych, która przewiduje następujące przypadki zaangażowania USA w operacjach pokojowych:[65]

- Jednostronna operacja USA:
  - USA działa samodzielnie;
  - siły amerykańskie podlegają tylko władzom narodowym.
- Operacja wielonarodowa, w której USA pełni rolę państwa kierujacego :
  - USA kieruje operacją;
  - operacja prowadzona jest z mandatu organizacji międzynarodowej;
  - siły amerykańskie podlegają tej organizacji oraz władzom narodowym.
- Operacja wielonarodowa, w której USA nie pełni roli państwa kierujacego:
  - USA może wydzielić siły bojowe lub udzielić wsparcia logistycznego;
  - operacja prowadzona jest z mandatu organizacji międzynarodowej;
  - siły amerykańskie podlegają tej organizacji oraz władzom narodowym.

---

[65] *Peace Operations*, instrukcja polowa FM100-23, Department of the Army, Waszyngton, 1994, str. 20

Zgodnie z zasadami narodowej polityki bezpieczeństwa, USA zastrzega sobie prawo prowadzenia jednostronnych operacji pokojowych zgodnie z prawem międzynarodowym. Oznacza to, że w przypadku podejmowania takich operacji, USA organizuje, wyposaża i używa swych sił zgodnie z rozdziałem VI lub VII Karty NZ.[66] Prowadzenie jednostronnych operacji ogranicza się jednak do przypadków, w których zagrożone zostają żywotne interesy amerykańskie a społeczność międzynarodowa nie reaguje na nie w odpowiedni sposób lub w odpowiednim czasie. W pozostałych przypadkach polityka amerykańska preferuje uczestnictwo w operacjach wielonarodowych, w tym jako państwo kierujące. Udział w operacji wielonarodowej, usankcjonowanej mandatem organizacji międzynarodowej, jest bowiem korzystniejszy zarówno z politycznego jak i ekonomicznego punktu widzenia. Prawnomiędzynarodowe uzasadnienie interwencji, mające zasadnicze znaczenie zwłaszcza po zakończeniu „zimnej wojny", stanowi dla USA kontrargument przeciw wszelkim możliwym zarzutom o pełnienie roli „żandarma światowego". Podział kosztów danej operacji miedzy jej uczestników jest z kolei korzystnym argumentem wobec własnych podatników.[67]

Jednostronne operacje podejmowane były przez USA wielokrotnie, spotykając się z różnymi ocenami społeczności międzynarodowej. Trudno więc jednoznacznie kwalifikować je do kategorii operacji pokojowych. Stąd też nie są one przedmiotem niniejszej pracy.

Wiele jest też przykładów operacji wielonarodowych, sankcjonowanych przez organizacje międzynarodowe, w których USA

---

[66] *Ibidem*, str. 1

[67] Szerzej na ten temat zob. Antonia Handler Chayes, Wendy J. Jordan: *Coalition Management in Peace Operations*. W: Antonia Handler Chayes, George T. Raach (red.): *Peace Operations: Developing an American Strategy*, National Defense University Press, Waszyngton, 1995, str. 153-157 oraz Andrew J. Goodpaster: *When Diplomacy Is Not Enough: Managing Multinational Military Interventions*, Carnegie Corporation of New York, Nowy Jork, 1996, str. 20

spełniała rolę państwa kierującego. Pierwszy z nich to kierowana przez USA interwencja sił ONZ w Korei (1950). Nowszymi przykładami są operacje *Desert Shield/Storm* (*Pustynna Tarcza/Burza*), prowadzone w latach 1991-1992 przeciw agresji Iraku na Kuwejt przez zorganizowaną i kierowaną przez USA doraźną koalicję 38 państw, oraz operacja *Restore Hope* (*Przywrócić Nadzieję*), prowadzona w latach 1992-1993 roku w Somalii w celu wsparcia akcji pomocy humanitarnej. O szczególnej roli USA w tego typu operacjach świadczy również fakt, że z ogólnej sumy ponad 70 miliardów USD kosztów operacji *Desert Shield/Storm* aż 61 miliardów przypadło na to państwo.[68]

W ostatnim czasie rolę państwa kierującego spełniają również Włochy, organizując i kierując liczącymi 6,500 żołnierzy Wielonarodowymi Siłami Ochronnymi prowadzącymi operację pokojową w Albanii, ustanowioną zgodnie z rozdziałem VII Karty NZ.[69] Do roli takiej przygotowywała się też Kanada, organizując operację w celu wsparcia pomocy humanitarnej w Zairze. Operacja ta nie doszła jednak do skutku.

1.9. Operacje pokojowe Wspólnoty Niepodległych Państw

Rozpad Związku Radzieckiego i upadek jego totalitarnego systemu spowodowały odrodzenie się na jego obszarze dawnych waśni narodowościowych i religijnych a także sporów terytorialnych będących często spuścizną po radzieckiej polityce narodowościowej. W rezultacie wiele nowopowstałych państw znalazło się w stanie konfliktów wewnętrznych i zewnętrznych o różnej intensywności, od napięcia społecznego i politycznego poprzez incydenty zbrojne aż po

---

[68] Gareth Evans: *Współpraca dla pokoju: Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne*, PISM, Warszawa 1994, str. 182

[69] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1101 (1997). Mandat tej operacji określa ją jako wsparcie akcji pomocy humanitarnej.

wybuch wojny domowej lub zbrojnego konfliktu z państwem sąsiednim.[70]

Konflikty na terytorium byłego ZSRR są postrzegane przez będącą jego głównym sukcesorem Federację Rosyjską jako bezpośrednie zagrożenie dla jej bezpieczeństwa. Jest ona więc zainteresowana ich uregulowaniem w sposób zabezpieczający jej żywotne interesy i dominację na tym obszarze. Dlatego też Rosjanie niechętnie przyjmują próby wprowadzenia tam sił pokojowych ONZ, starając się przekonać społeczność międzynarodową do usankcjonowania swej specjalnej roli w zapewnieniu na nim pokoju i bezpieczeństwa, uzyskując tym samym międzynarodową legitymizację podejmowanych na tym obszarze działań. Działania te, określane w terminologii rosyjskiej jako tworzenie pokoju (ros. *mirotworczestwo*), obejmują operacje zawierające elementy zarówno utrzymania jak i wymuszania pokoju, często przechodzące w interwencję zbrojną na szerszą skalę. Dotychczas prowadzonych jest pięć takich operacji, w których liczba zaangażowanych sił przekracza 15.000 (patrz Załącznik 4).

Instrumentem umożliwiającym interwencję Federacji Rosyjskiej w rejonach tych konfliktów przy zachowaniu pozorów bezstronności jest powstała po rozpadzie ZSRR Wspólnota Niepodległych Państw, która została uznana przez ONZ za organizację regionalną w rozumieniu rozdziału VIII Karty NZ.[71] Uzasadniając specjalną rolę

---

[70] Konfliktami wewnętrznymi objęta została większość nowopowstałych państw. Przykłady najostrzejszych z nich to wojna w Czeczenii oraz wojny domowe w Gruzji, Mołdawii i Tadżykistanie. Zbrojny konflikt międzypaństwowy to np. konflikt Armenii z Azerbejdżanem o Górski Karabach. Przykładami ostrych sporów międzypaństwowych, grożących swego czasu wybuchem konfliktów zbrojnych są spory między Federacją Rosyjską a Państwami Bałtyckimi na tle polityki wobec mniejszości rosyjskiej w tych państwach oraz spór z Ukrainą o Krym. Szerzej na ten temat zob. Czesław Marcinkowski: *Pole konfliktów czyli spadek po ZSRR*, Rzeczpospolita, nr 303, 1994, *Kaukaskie konflikty*, Polska Zbrojna nr 139, 1994 oraz *Wojna o Górski Karabach*, Wojsko i Wychowanie, nr 11, 1996, a także Michael Mihalka: *Nagorno-Karabakh and Russian Peacekeeping*, International Peacekeeping, vol. 3, nr 3, jesień 1996.

[71] Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego NZ z dnia 24 marca 1994.

WNP w utrzymaniu pokoju na obszarze byłego ZSRR, jej przedstawiciele powołują się również na postanowienia zawarte w rozdziałach VI i VII Karty NZ oraz w Dokumencie Helsińskim KBWE. Ich zdaniem, zgodnie z tymi postanowieniami, WNP jako organizacja regionalna może samodzielnie używać sił zbrojnych dla zapobiegania konfliktom w swym regionie. Jako podstawę prawną operacji pokojowych WNP podają Statut Wspólnoty oraz wielostronne porozumienia podpisane przez przywódców jej państw.[72] Najważniejsze z tych porozumień to:

- Porozumienie o Grupach Obserwatorów Wojskowych i Kolektywnych Siłach dla Utrzymania Pokoju w WNP, podpisane 20 marca 1992 roku w Kijowie przez prezydentów Azerbejdżanu, Armenii, Białorusi, Kazachstanu, Kirgistanu, Mołdawii, Rosji, Tadżykistanu, Uzbekistanu i Ukrainy;
- Protokół o statusie Grup Obserwatorów Wojskowych i Kolektywnych Sił dla Utrzymania Pokoju w WNP oraz Protokół o kompletowaniu, strukturze i zabezpieczeniu materiałowo-technicznym i finansowym Grup Obserwatorów Wojskowych i Kolektywnych Sił dla Utrzymania Pokoju w WNP, przyjęte 15 maja 1992 roku w Taszkiencie; oraz
- Protokół o tymczasowych zasadach formowania i użycia Grup Obserwatorów Wojskowych i Kolektywnych Sił dla Utrzymania Pokoju w strefach konfliktów między państwami i w państwach

---

[72] Szerzej na temat podstaw prawnych operacji pokojowych WNP zob. O. N. Khlestov, A. I. Nikitin: *Using Armed Forces in International Relations and Russia's Points of View: International - Legal Aspects*, Low Intensity Conflict & Law Enforcement, vol. 5, nr 1, lato 1996 oraz Dimitri Trenin: *Peacemaking in the Regions of the Former USSR: Prospects for Cooperation*. w: Ernest Gilman, Detlef E. Herold (red.): *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, NATO Defense College, Rzym, 1994, str. 161.

członkowskich Wspólnoty, przyjęty 16 lipca 1992 roku w Taszkiencie.[73]

Ogólne zasady formowania i użycia Kolektywnych Sił dla Utrzymania Pokoju zawarte w powyższych dokumentach można streścić w następujących punktach:

- Decyzja o prowadzeniu operacji siłami wielonarodowymi jest podejmowana przez przywódców państw WNP na żądanie jednego lub kilku państw członkowskich i za zgodą stron konfliktu;

- O decyzji prowadzenia takiej operacji informowana jest Rada Bezpieczeństwa ONZ oraz OBWE;[74]

- Kolektywne Siły dla Utrzymania Pokoju muszą być siłami wielonarodowymi, składającymi się z kontyngentów sił zbrojnych państw członkowskich, które podjęły decyzję o ich użyciu;

- Rekrutacja do sił pokojowych musi odbywać się na zasadzie dobrowolnej na podstawie podpisanego kontraktu;

- Zależnie od przewidywanych zadań i sytuacji w danym regionie, Kolektywne Siły dla Utrzymania Pokoju mogą składać się z elementów dowodzenia i służb administracyjnych, oddziałów i pododdziałów bojowych, grupy obserwatorów wojskowych, grupy ekspertów, żandarmerii wojskowej i milicji oraz jednostek wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego;

- Przed wysłaniem w rejon misji siły te muszą przejść odpowiednie szkolenie, muszą być wyposażone w lekką broń i odpowiedni

---

[73] Nazwy polskie dokumentów podano za: Czesław Marcinkowski: *Siły zbrojne Rosji w operacjach pokojowych*, Polska Zbrojna, nr 112, 1995.

[74] Zdaniem przedstawicieli WNP, operacje te jako prowadzone wyłącznie za zgodą wszystkich stron konfliktu nie są stosowaniem środków przymusu przewidzianych w rozdziale VII Karty NZ. Ich prowadzenie nie wymaga więc upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ (zastrzeżonego dla takich środków w rozdziale VIII Karty NZ) a jedynie jej informowania. Stanowisko takie jest często krytykowane na arenie międzynarodowej.

sprzęt transportowy, które muszą być wyłączone z ograniczeń Traktatu o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (CFE) w europejskiej części danego państwa.[75]

W praktyce jednak nie wszystkie z tych zasad są ściśle przestrzegane. Na przykład decyzje o wysłaniu sił pokojowych WNP w określone rejony konfliktów podejmowane są głównie na podstawie dwustronnych lub wielostronnych porozumień zawieranych przez Federację Rosyjską z rządem zainteresowanego państwa lub ze stronami konfliktu. Tylko w przypadku sił pokojowych w Tadżykistanie decyzja taka została podjęta na spotkaniu przywódców WNP 22 stycznia 1993 w Mińsku. Kontrowersyjna jest również bezstronność takich sił, zwłaszcza biorąc pod uwagę, że składają się one głównie z jednostek sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej, która ma w rejonach tych konfliktów określone interesy. Niewątpliwie pozytywnym rezultatem ich działalności jest natomiast zapobieganie eskalacji konfliktów, nawet jeśli niemożliwe jest ich rozwiązanie.

Wszystko to powoduje, że stanowisko społeczności międzynarodowej wobec operacji prowadzonych przez WNP jest dość dwuznaczne. Z jednej strony, zarówno ONZ jak i OBWE odmawiają ich usankcjonowania i sugerowanego przez Federację Rosyjską częściowego finansowania, twierdząc, że decyzje o ich prowadzeniu winny być podejmowane przez Radę Bezpieczeństwa ONZ lub OBWE, zgodnie z określoną procedurą i zasadami. Przykładem braku zaufania ze strony tych organizacji jest monitorowanie działalności sił pokojowych WNP przez misje OBWE i ONZ.[76]

---

[75] Vladimir I Krysenko: *Military Aspects of Peacekeeping and the Participation of Russian Armed Forces in UN Peacekeeping Operations and in Areas of Armed Conflicts on the Territory of the CIS and Russia: Logistic Supportof Peacekeeping Operations*, w: *Peacekeeping: Translated Texts of Three Oral Presentations Given by Members of the Russian Federation Armed Forces*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, marzec 1994, str. 27

[76] Zadanie takie jest ujęte na przykład w mandatach misji OBWE i ONZ (UNOMIG) w Gruzji (zob. Załączniki 1 i 2).

Z drugiej strony, organizacje te uznają pozytywną rolę mechanizmu operacji pokojowych WNP w zapewnieniu pokoju i bezpieczeństwa na obszarze byłego ZSRR. Spełnianie takiej roli przez WNP jest wygodne dla społeczności międzynarodowej, zwłaszcza wobec ograniczonych pod względem finansowym i organizacyjnym możliwości podejmowania przez ONZ nowych operacji pokojowych na tak dużą skalę. Wydaje się więc, że po spełnieniu przez Federację Rosyjską pewnych warunków, możliwe będzie pełne usankcjonowanie, a być może również pewne wsparcie finansowe operacji pokojowych WNP przez ONZ lub OBWE.

1.10. Inne przypadki prowadzenia operacji pokojowych

Omawiając problematykę międzynarodowych operacji pokojowych należy również wspomnieć o występujących w najnowszej historii przypadkach ich prowadzenia poza prezentowanym tutaj systemem. Operacje takie prowadzone były na przykład przez międzynarodowe organy powoływane doraźnie na mocy układów pokojowych w celu kontrolowania i nadzorowania ich realizacji. Przykłady takich operacji obejmują przede wszystkim działalność Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei (1953 do chwili obecnej[77]), Międzynarodowe Komisje Nadzoru i Kontroli w Kambodży (1954-1969), Laosie (1954-1975), Wietnamie (1954-1973) i Wietnamie Południowym (1973-1975). Podstawą ich działania były układy rozejmowe, zawierające odpowiednie postanowienia dotyczące ich zadań. Oprócz sprawowania funkcji kontrolno-obserwacyjnych, zadania te obejmowały również prowadzenie dochodzeń w przypadkach naruszeń postanowień tych układów.

---

[77] Obecnie działalność Komisji jest bardzo ograniczona, głównie ze względu na utrudnienia ze strony władz KRL-D.

Innym, unikalnym dotąd przykładem jest działalność Międzynarodowej Grupy Obserwatorów w Nigerii (1967-1970), która powołana została na prośbę rządu Nigerii w związku z secesją Biafry. Podstawę jej działalności stanowił opracowany przez rząd nigeryjski statut, który jako jej zadanie przewidywał kontrolę działań wojsk rządowych w celu stwierdzenia zasadności zarzutów o dokonywane przez nie akty ludobójstwa wobec ludności plemienia Ibo. W skład Grupy wchodzili obserwatorzy z zaproszonych krajów (Kanady, Polski, Szwecji i Wielkiej Brytanii) oraz ONZ i OJA.[78]

Chociaż nie można wykluczyć stosowania podobnych rozwiązań w przyszłości, zarówno liczba prowadzonych dotąd operacji pokojowych jak i obecne tendencje wskazują, że będą one prowadzone głównie w ramach przedstawionego systemu, a powyższe przykłady należy zaliczyć raczej do wyjątków.

1.11. Podsumowanie

Głównym celem niniejszego rozdziału było prześledzenie rozwoju operacji pokojowych oraz określenie podstaw prawnych takich operacji prowadzonych przez różne podmioty prawa międzynarodowego. W tym celu dokonano analizy dokumentów normatywnych Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz wybranych organizacji regionalnych.[79] Analizę dokumentów pogłębiono studiowaniem innych publikacji dotyczących tego zagadnienia. Na podstawie przeprowadzonych prac można sformułować następujące wnioski:

– Trudności funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zbiorowego przewidzianego w Karcie Narodów Zjednoczonych w okresie

---

[78] Szerzej na temat działalności KNPN, MKKiN oraz MGO zob. Jerzy Markowski: *Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ*, wyd. II, Studia i Materiały, nr 9/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994, str. 15-29.

[79] Wykaz dokumentów zawarto w częściach A i B Bibliografii.

zimnej wojny spowodowały przyjęcie rozwiązań zastępczych, jakim są tradycyjne operacje utrzymania pokoju, które do końca lat osiemdziesiątych stanowiły najważniejszy środek zapobiegający rozprzestrzenianiu się konfliktów lokalnych na skalę globalną.

- W latach dziewięćdziesiątych nastąpił zarówno ilościowy jak i jakościowy rozwój operacji pokojowych. Operacje te, prowadzone nie tylko przez ONZ ale również przez inne podmioty prawa międzynarodowego, obejmują obecnie wszystkie środki przewidziane w Karcie Narodów Zjednoczonych.
- Główną podstawę prawną wszelkich operacji pokojowych stanowi Karta Narodów Zjednoczonych. Na mocy postanowień zawartych w jej VIII rozdziale, organizacje regionalne upoważnione są do podejmowania działań zgodnych z postanowieniami rozdziału VI, w tym operacji nie wymagających stosowania siły. Zobowiązane są one jedynie do informowania Rady Bezpieczeństwa o swoich działaniach. Wszelkie operacje związane z użyciem siły zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty wymagają natomiast upoważnienia (mandatu) Rady Bezpieczeństwa ONZ. Zasady takie zapisane są w dokumentach normatywnych wszelkich podmiotów prawa międzynarodowego prowadzących tego typu operacje.
- W praktyce można mówić o ukształtowaniu się złożonego systemu międzynarodowych operacji pokojowych, charakteryzującego się hierarchicznością oraz wielopoziomowością organizacyjną, funkcjonalną i wykonawczą. System ten jest przedmiotem bardziej szczegółowych rozważań w dalszych rozdziałach pracy.

Rozdział 2

TYPOLOGIA WSPÓŁCZESNYCH OPERACJI POKOJOWYCH

2.1. Współczesne pojęcie operacji pokojowych

2.1.1. Terminologia ONZ

Jak już wspomniano, Karta Narodów Zjednoczonych nie zawiera precyzyjnego pojęcia ani definicji operacji pokojowych, a ich utrwalone w praktyce ograniczenie do pojęcia „utrzymania pokoju" (ang. *peacekeeping*) wynikało raczej z ograniczonych w okresie zimnej wojny możliwości współpracy stałych członków Rady Bezpieczeństwa, niż z intencji autorów Karty.

Możliwości takiej współpracy zwiększyły się pod koniec lat osiemdziesiątych, co od razu znalazło swoje odbicie w zwiększeniu zarówno liczby jak i zakresu operacji pokojowych. Dlatego też pierwsze bardziej precyzyjne ich definicje zawarto dopiero w przedstawionym w czerwcu 1992 roku raporcie Sekretarza Generalnego ONZ, zatytułowanym *Program dla Pokoju*.[80] W raporcie tym ówczesny Sekretarz Generalny, Boutros Boutros-Ghali, definiuje następujące rodzaje operacji pokojowych ONZ:

- Dyplomacja prewencyjna (ang. *preventive diplomacy*) oznaczająca działanie mające zapobiegać powstawaniu sporów między stronami, przeciwdziałać przeradzaniu się istniejących sporów w konflikty zbrojne oraz ograniczać zasięg tych konfliktów w przypadku ich powstania. Dyplomacja prewencyjna może wymagać prewencyjnego rozmieszczenia sił (ang. *preventive deployment*), a

[80] Boutros Boutros-Ghali: *Program dla Pokoju 1995 oraz Załącznik do Programu dla Pokoju*, PISM, Warszawa, 1995

w pewnych przypadkach również ustanowienia stref zdemilitaryzowanych.

– Tworzenie pokoju (ang. *peacemaking*) oznaczające działanie mające doprowadzić do porozumienia walczących stron, głównie za pomocą środków przewidzianych w rozdziale VI Karty. Działania te w pewnych przypadkach mogą wymagać zastosowania także środków przewidzianych w rozdziale VII, czyli operacji wymuszania pokoju (ang. *peace enforcement*).

– Utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*) oznaczające rozmieszczenie sił ONZ w rejonie konfliktu, za zgodą wszystkich zainteresowanych stron, składających się zwykle z komponentu wojskowego, policyjnego i cywilnego. Utrzymanie pokoju jest operacją poszerzającą możliwości zarówno zapobiegania konfliktom jak i tworzenia pokoju.

– Budowanie pokoju (ang. *peacebuilding*) oznaczające wszelkie działania po konflikcie na rzecz utworzenia i wsparcia struktur zmierzających do umocnienia i utrwalenia osiągniętego pokoju w celu uniknięcia ponownego wybuchu konfliktu.

Według raportu, przedstawione powyżej rodzaje operacji pokojowych stanowią spójny system zapewnienia pokoju zgodnie z duchem Karty Narodów Zjednoczonych. Przy pomocy dyplomacji prewencyjnej, ONZ stara się rozwiązywać spory zanim przerodzą się one w otwarty konflikt zbrojny. Celem tworzenia i utrzymania pokoju jest wstrzymanie konfliktu oraz zabezpieczenie osiągniętego porozumienia pokojowego. Powodzenie tych operacji umacnia szanse procesu budowania pokoju po konflikcie, który ma zapobiec jego nawrotowi.

2.1.2. Terminologia NATO

Stosowana w oficjalnych dokumentach i instrukcjach NATO terminologia posługuje się pojęciem „operacji wspierania pokoju" (ang. *peace support operations*), ujmowanych często, w odróżnieniu od typowych operacji bojowych, jako „operacje inne niż wojna" (ang. *operations other than war - OOTW*). Spotyka się również określenie tego typu operacji jako „operacje nie wynikające z artykułu V" (ang. *non-article V operations*) w odróżnieniu od operacji militarnych podejmowanych przez NATO w celu obrony terytorialnej integralności Sojuszu i jego państw członkowskich, zgodnie z postanowieniami artykułu V Traktatu Północnoatlantyckiego.[81]

Zgodnie z definicjami zawartymi w decyzji Komitetu Wojskowego NATO, MC 327,[82] operacje wspierania pokoju obejmują następujące typy działań:

- Zapobieganie konfliktom (ang. *conflict prevention*) oznacza różne działania, zwłaszcza w ramach nakreślonych postanowieniami rozdziału VI Karty NZ, obejmujące misje dyplomatyczne, konsultacje, ostrzeganie, inspekcje, monitorowanie i obserwację oraz prewencyjne rozwinięcie sił w celu zapobieżenia konfliktowi zbrojnemu.

- Tworzenie pokoju (ang. *peacemaking*) oznacza działania dyplomatyczne prowadzone po wybuchu konfliktu w celu doprowadzenia do przerwania walk i zawarcia porozumienia pokojowego. Działania te obejmują misje dobrych usług (ang. *good*

---

[81] *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, 1995, str. 23-30.

[82] Definicje zawarte w *MC 327 NATO Military Planning for Peace Support Operations* zaczerpnięto z *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela, 1995

offices), misje mediacyjne i rozjemcze, a także sankcje i izolowanie dyplomatyczne.

– Utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*) jest to ograniczenie, łagodzenie lub zakończenie działań zbrojnych między państwami lub wewnątrzpaństwowych poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, zorganizowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową, z użyciem sił zbrojnych i komponentu cywilnego w celu uzupełnienia politycznego procesu rozwiązywania konfliktów oraz przywrócenia i utrzymania pokoju. Prowadzone jest zwykle zgodnie z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ.

– Wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) obejmujące działania zgodne z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ, polegające na wykorzystaniu środków militarnych do przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu. Operacje takie mogą być prowadzone w przypadku konfliktu międzypaństwowego i wewnętrznego, zwłaszcza w celach humanitarnych lub gdy przestały działać instytucje państwowe.

– Budowanie pokoju (ang. *peacebuilding*) obejmujące działania po konflikcie zmierzające do umocnienia i utrwalenia rozwiązań politycznych w celu uniknięcia odnowienia konfliktu.

– Pomoc humanitarna (ang. *humanitarian aid*) obejmująca działania prowadzone w celu pomocy ludności w trudnej sytuacji, zwłaszcza gdy odpowiedzialne władze nie mogą, albo nie chcą takiej pomocy dostarczyć. Pomoc humanitarna może być prowadzona w ramach operacji wspierania pokoju lub jako całkowicie oddzielne zadanie.

W porównaniu z definicjami zawartymi w *Programie dla Pokoju* Boutrosa Boutros-Ghali występują tu pewne różnice w nazewnictwie (dyplomacja prewencyjna i zapobieganie konfliktom) oraz wyodrębnieniu pewnych rodzajów operacji (pomocy

humanitarnej i wymuszania pokoju). Jest to więc rozwinięcie i uściślenie przedstawionego przez niego podziału.

Podobny brak konsekwencji terminologicznej występuje również między terminologią NATO a pojęciami stosowanymi przez niektóre z jego państw członkowskich.

2.1.3. Terminologia brytyjska

Typowym przykładem takiego braku konsekwencji jest doktryna brytyjska,[83] która operacje wspierania pokoju dzieli na następujące kategorie:

- Utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*) oznaczające operacje prowadzone za zgodą zwaśnionych stron w celu wsparcia wysiłków zmierzających do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w rejonach potencjalnych lub istniejących konfliktów.

- Rozszerzone utrzymanie pokoju (ang. *wider peacekeeping*) oznaczające operacje w szerszym kontekście, prowadzone za ogólną zgodą zwaśnionych stron jednak w środowisku, które może być bardzo niestabilne.

- Wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) oznaczające operacje prowadzone w celu przywrócenia pokoju pomiędzy walczącymi stronami, które nie zgadzają się na interwencję i mogą prowadzić działania zbrojne.

Nową kategorią jest tu rozszerzone utrzymanie pokoju, które obejmuje zapobieganie konfliktom, pomoc humanitarną, działania związane z demobilizacją oddziałów zbrojnych zwaśnionych stron, pomoc wojskową dla władzy cywilnej, itp. Kategoria ta stanowi więc

---

[83] Definicje zaczerpnięte z brytyjskiej instrukcji wojsk lądowych: *The Army Field Manual, Vol. 5: Operations other than War, Part 2: Wider Peacekeeping*, HMSO, Londyn, 1994.

połączenie w jedną wszystkich pozostałych kategorii operacji wspierania pokoju według definicji NATO poza utrzymaniem pokoju (w wąskim znaczeniu) oraz wymuszaniem pokoju.

2.1.4. Terminologia amerykańska

Inny podział przyjęto w doktrynie amerykańskiej. Amerykańska instrukcja wojsk lądowych FM 100-23[84] wyróżnia następujące trzy główne typy operacji pokojowych (ang. *peace operations*):

- Wsparcie dyplomacji (ang. *support to diplomacy*) obejmujące działania z zakresu dyplomacji prewencyjnej, tworzenia pokoju oraz budowania pokoju po konflikcie.

- Utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*) obejmujące neutralne operacje militarne lub paramilitarne podejmowane za zgodą głównych stron konfliktu. Polegają one na monitorowaniu i ułatwianiu wprowadzania w życie istniejącego porozumienia o przerwaniu walk oraz wspierania działań dyplomatycznych zmierzających do osiągnięcia długotrwałego rozwiązania politycznego.

- Wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) polegające na użyciu sił zbrojnych lub groźbie ich użycia, z upoważnienia społeczności międzynarodowej, w celu wymuszenia przestrzegania ogólnie przyjętych rezolucji lub sankcji.

2.1.5. Terminologia kanadyjska

Terminologia kanadyjska operuje nadal pojęciem operacji utrzymania pokoju (ang. *peacekeeping operations*), traktując je jako pojęcie ogólne, obejmujące cztery podstawowe typy działań:[85]

---

[84] *Peace Operations*, instrukcja polowa FM100-23, Department of the Army, Waszyngton, 1994

– Wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) stanowi formę konwencjonalnych operacji militarnych, obejmującą rozwinięcie sił zbrojnych w zagrożonym rejonie za zgodą tylko jednej strony konfliktu. Celem takich sił jest zapobieżenie eskalacji konfliktu, w razie potrzeby także z użyciem siły. Siły takie są więc wyposażone i przygotowane do podejmowania działań zbrojnych w pełnym lub ograniczonym zakresie, włącznie z działaniami ofensywnymi. Przykładem takich operacji są działania ONZ w Korei w latach 1950-1953 oraz interwencja Sił Wielonarodowych w zatoce Perskiej w latach 1990-1991.

– Siły utrzymujące pokój (ang. *peacekeeping forces*) są to międzynarodowe formacje wojskowe przeznaczone do rozdzielenia stron konfliktu w celu umożliwienia prowadzenia negocjacji pokojowych. Siły takie, składające się przede wszystkim z jednostek wojskowych, mogą działać zarówno pod egidą ONZ jak i w ramach sił wielonarodowych. Mogą być rozwinięte w strefach buforowych lub rejonach chronionych, mogą wykonywać też funkcje obserwacyjne, Są zwykle uzbrojone w lekką broń umożliwiającą ich samoobronę. Kanadyjczycy zaliczają do tej kategorii przede wszystkim tradycyjne operacje utrzymania pokoju.

– Misje obserwacyjne (ang. *observer missions*), nazywane również „misjami dobrych usług" (ang. *good offices*) oraz „misjami nadzorowania zawieszenia broni" (ang. *truce supervision missions*), są to zespoły obserwatorów wojskowych wysyłanych przez ONZ lub inne organizacje międzynarodowe w rejon konfliktu w celu monitorowania przestrzegania zawieszenia broni lub innego porozumienia. Obserwatorzy wojskowi są nieuzbrojeni i działają w

---

[85] Definicje podane w podręczniku Kanadyjskich Sił Zbrojnych: *Operations Land and Tactical Air: Peacekeeping Operations*, (1995). Cytat za Sean M. Maloney: *Insights into Canadian Peacekeeping Doctrine*, Military Review, .nr 2, marzec - kwiecień 1996.

małych grupach przy siłach zwaśnionych stron. Typowymi przykładami takich misji są UNTSO, Siły Wielonarodowe i Obserwatorzy (MFO) na Półwyspie Synaj oraz Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej (ECMM) w byłej Jugosławii.

W porównaniu z terminologią ONZ i NATO występują tu dość wyraźne różnice zarówno jeśli chodzi o precyzję podziału na poszczególne kategorie jak i nazewnictwo. Mimo pewnych różnic w stosunku do terminologii amerykańskiej (nazewnictwo) można jednak uznać, że podejście kanadyjskie do problematyki operacji pokojowych jest podobne do amerykańskiego. Zastosowanie terminu operacji utrzymania pokoju (ang. *peacekeeping operations*) w szerokim znaczeniu w odniesieniu do operacji pokojowych wszystkich typów można uznać jako podyktowane długoletnią tradycją udziału kanadyjskich kontyngentów w operacjach pokojowych ONZ.

2.1.6. Terminologia rosyjska

W rosyjskiej doktrynie militarnej oraz w wystąpieniach specjalistów rosyjskich na międzynarodowych konferencjach i sympozjach dotyczących operacji pokojowych można znaleźć następujące definicje:[86]

- Ustanowienie pokoju (ros. *ustanowlenije mira*) oznacza działania podejmowane w celu skłonienia walczących stron do zawarcia porozumienia, głównie przy pomocy środków pokojowych przewidzianych w rozdziale VI Karty NZ.

- Utrzymanie pokoju (ros. *poddierżanije mira*) oznacza rozmieszczenie sił wielonarodowych, sformowanych tymczasowo przez niezależne państwa, w celu rozdzielenia walczących stron i

---

[86] Definicje te powtórzono za: Timoty L. Thomas: *Peace Operations: The Terminology Challenge before the International Community in a Period of Post-Cold War Cooperation*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, listopad 1993, str. 5-8.

wspólnego działania w kierunku rozwiązania konfliktu środkami polityczno-militarnymi.

- Przymuszanie do pokoju (ros. *prinużdienije k miru*) oznacza zastosowanie środków militarnych w celu ustanowienia pokoju w rejonach konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych.

Definicje te w zasadzie odpowiadają określeniom operacji tworzenia, utrzymania i wymuszania pokoju stosowanym przez ONZ i NATO. W odniesieniu do operacji prowadzonych na obszarze WNP stosowane jest natomiast określenie „tworzenia pokoju" (ros. *mirotworczestwo*) określające działania obejmujące elementy zarówno wymuszania jak i utrzymania pokoju.[87]

2.1.7. Potrzeba ujednolicenia terminologii

Z powyższego przeglądu wynika, że mimo długiego okresu współdziałania sił zbrojnych różnych państw w operacjach pokojowych, nie istnieje jedna spójna terminologia określająca różne typy tych operacji. Terminologia stosowana przez różne państwa w dużej mierze zależy od ich roli i doświadczenia w uczestnictwie w operacjach pokojowych ONZ i innych organizacji. Jednak rozwijająca się współpraca międzynarodowa w tej dziedzinie stworzyła potrzebę jej uporządkowania.

Próbę taką podjęto w 1996 roku w amerykańskim Instytucie Badań nad Obroną Narodową RAND przy okazji realizacji projektu badawczego dotyczącego zaangażowania USA w operacjach pokojowych.[88] Autorzy projektu dzielą operacje pokojowe na następujące typy:

---

[87] Zob. podrozdział 1.9. niniejszej pracy.

[88] Bruce R. Pirnie, William E. Simons: *Soldiers for Peace: An Operational Typology*, RAND, Santa Monica, 1996

– Utrzymanie pokoju (ang. *Peace-Keeping*) obejmujące misje obserwacyjne i rozdzielające; oraz

– Operacje ambitniejsze (ang. *More Ambitious Operations*) obejmujące pomoc w okresie przejściowym, ochronę akcji humanitarnych oraz wymuszanie pokoju.

Opracowując tę typologię jej autorzy ograniczyli się tylko do operacji prowadzonych przez ONZ przyjmując, że zajmują one miejsce pośrednie pomiędzy działaniami dyplomatycznymi a interwencją zbrojną przeciw agresji.[89] Podstawowym kryterium powyższego podziału jest stopień interwencji ONZ (ang. *intrusiveness*). Typologia ta nie obejmuje więc wszystkich rodzajów operacji podejmowanych przez różne organizacje międzynarodowe, co decyduje o jej słabości.

Prace zmierzające do ujednolicenia terminologii związanej z operacjami pokojowymi podjęto ostatnio również w NATO w ramach dyskusji nad nową koncepcją strategiczną Sojuszu. Prace te koncentrują się na razie na ujednoliceniu rozumienia pojęcia operacji pokojowych wśród wszystkich członków Sojuszu. Jako punkt wyjścia do dalszych prac przyjęto pojęcie „utrzymania pokoju" (ang. *peacekeeping*) jako pojęcie uniwersalne obejmujące wszelkiego typu operacje pokojowe. Podejście takie podyktowane zostało głównie wynikami prac Grupy *Ad Hoc* do spraw Współpracy w Operacjach Pokojowych EAPC, w której nie osiągnięto porozumienia w sprawie przyjęcia jako uniwersalnego terminu „operacji wspierania pokoju" (ang. *peace support operations*).[90] Rozwiązanie takie nadal nie

---

[89] *Ibidem*, str. 17

[90] Przyjęciu tego terminu sprzeciwia się głównie Rosja, traktując je jako termin związany wyłącznie z operacjami prowadzonymi przez NATO. Sprzeciw taki delegacja Federacji Rosyjskiej wyraziła na spotkaniu Grupy w dniu 13 stycznia 1998 roku. Takie samo stanowisko delegacja rosyjska zajęła na spotkaniu Grupy Ekspertów do spraw Operacji Pokojowych NATO - Rosja w dniu 13 marca 1998 roku.

rozwiązuje istotnej kwestii precyzyjnego określenia pojęć związanych z operacjami pokojowymi. W ostatniej publikacji Grupy Koordynacyjnej NATO dotyczącej terminologii związanej z operacjami pokojowymi stwierdzono, że „utrzymanie pokoju" (ang. *peacekeeping*) obejmuje cztery składniki: zapobieganie konfliktom (ang. *conflict prevention*), utrzymanie pokoju (ang. *peacekeeping*), wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*) oraz budowanie pokoju (ang. *peace building*).[91] Podejście takie, prowadzące do oczywistej tautologii, raczej nie wróży sukcesu dalszych prac w tej dziedzinie.

W Polsce, mimo ponad czterdziestoletniego uczestnictwa w różnych operacjach pokojowych, terminologia związana z operacjami pokojowymi jest również bardzo niespójna. W istniejących publikacjach naukowych oraz w większości materiałów fachowych opracowywanych w resorcie Obrony Narodowej operuje się najczęściej pojęciem „operacje pokojowe", mając na myśli polski odpowiednik angielskiego terminu *peacekeeping* w szerokim ujęciu. Czasami spotyka się nawet spolszczoną wersję terminu angielskiego, co prowadzi do powstania swego rodzaju żargonowego pojęcia „operacje peacekeepingowe". Dlatego też istnieje potrzeba opracowania polskiej terminologii operacji pokojowych, uwzględniającej zarówno polskie doświadczenia jaki i aspiracje w tej dziedzinie. Niniejszy rozdział stanowi próbę opracowania uniwersalnej typologii operacji pokojowych, odzwierciedlającej ich aktualny stan i tendencje rozwojowe, oraz uporządkowania polskiej terminologii w tej dziedzinie.

---

[91] *Peacekeeping and Related Terminology*, PCG-N(98)13, KG NATO, Bruksela, 19 marca 1998, str. 9-10.

2.2. Proponowana definicja współczesnych operacji pokojowych

Ogólna definicja operacji pokojowych, nie zapisana w Karcie Narodów Zjednoczonych, nigdy dotąd nie została oficjalnie określona ani przyjęta przez ONZ. Powodem tego było przede wszystkim ich doraźne organizowanie w warunkach konkretnych konfliktów, w wyniku czego przybierały one rozmaite formy. W praktyce pierwszych lat ich funkcjonowania, w ONZ nieoficjalnie definiowano je jako „operacje z udziałem personelu wojskowego, jednak bez stosowania siły, podejmowane przez Narody Zjednoczone w celu pomocy w utrzymaniu lub przywróceniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w rejonach konfliktu". Rozszerzenie tej definicji sformułował długoletni Zastępca Sekretarza generalnego ONZ do spraw operacji pokojowych, Marrack Goulding, określając je jako „polowe operacje Narodów Zjednoczonych, w ramach których międzynarodowy personel, cywilny i / lub wojskowy, rozmieszczony jest za zgodą stron i pod dowództwem ONZ w celu pomocy w opanowaniu i rozwiązaniu istniejących lub potencjalnych konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych, mających wyraźny wymiar międzynarodowy".[92] Obie definicje i związane z nimi koncepcje działania były przyjmowane jako obowiązujące przez państwa wydzielające swoje kontyngenty wojskowe do prowadzonych w tym czasie tradycyjnych operacji utrzymania pokoju.

Opublikowany później *Program dla Pokoju*, omawiając możliwe działania tej organizacji w latach dziewięćdziesiątych, nie zawiera jednak ich ogólnej definicji. Definicji takiej unikają w swych dokumentach także inne organizacje międzynarodowe, określając mniej lub bardziej precyzyjnie ich poszczególne rodzaje. Będąca w

---

[92] Oba cytaty za John Mackinlay: *Defining A Role Beyond Peacekeeping*. W: William H. Lewis (red.): *Military Implications of United Nations Peacekeeping Operations*, National Defense University, Waszyngton, 1993, str. 17

powszechnym użyciu definicja Międzynarodowej Akademii Pokoju, określająca je jako „zapobieganie, ograniczanie, łagodzenie i zakończenie działań wojennych między państwami lub wewnątrz państw za pośrednictwem pokojowej interwencji trzeciej strony, zorganizowanej i kierowanej przez organizacje międzynarodowe przy użyciu międzynarodowego personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego dla przywrócenia i utrzymania pokoju", ogranicza się właściwie do określenia operacji utrzymania pokoju.[93]

Brak jednoznacznej definicji współczesnych operacji pokojowych powoduje pewien chaos pojęciowy, utożsamiając je najczęściej z operacjami utrzymania pokoju prowadzonymi przez ONZ.[94] Współczesne operacje pokojowe obejmują natomiast całe spektrum działań o charakterze politycznym, militarnym, paramilitarnym (np. policyjnym) i cywilnym, realizowanych przez różne organizacje i agendy. Stąd też być może łatwiej jest definiować ich poszczególne rodzaje niż podać zwięzłą definicję ogólną.

Wydaje się jednak, że biorąc pod uwagę złożoność przedstawionego w poprzednim rozdziale pracy systemu międzynarodowych operacji pokojowych oraz różnorodność realizowanych w ich ramach zadań, można ogólnie zdefiniować je jako „działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowane przez społeczność międzynarodową w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu".

Definicja taka pokrywa swym znaczeniem cały zakres pojęć zawartych w definicjach rodzajów operacji pokojowych przyjętych w

---

[93] Cytat za Heinz Vetschera: *Peacekeeping in the UN and the CSCE: The Legal Aspects*. W: Ernest Gilman, Detlef E. Herold (red.): *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, NATO Defense College, Rzym, 1994, str.21. Definicja ta została przyjęta przez NATO jako określenie operacji utrzymania pokoju. (zob. *NATO Doctrine for Peace Support Operations*..., str. 6)

[94] Por. Marian Kowalewski: *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*, Sprawy Międzynarodowe, nr 1 (XLVIII), PISM, Warszawa, styczeń-marzec 1995, str. 99

przedstawionych wcześniej dokumentach różnych organizacji międzynarodowych oraz wybranych państw. Obejmuje ona zarówno misje mediacyjno-monitorujące podejmowane przez te organizacje we wczesnych fazach konfliktu, misje obserwacyjne, prewencyjne rozmieszczenie wojsk, wszelkie odmiany operacji utrzymania pokoju (tradycyjne i wielofunkcyjne), operacje wymuszania pokoju oraz interwencję zbrojną w celu odparcia agresji.

Definicja ta wskazuje jednocześnie na bardzo istotne cechy odróżniające operacje pokojowe od wszelkich innych działań interwencyjnych:

– Celem ich jest utrzymanie lub przywrócenie pokoju - należy to rozumieć jako cel długofalowy (dalszy). Bezpośrednim (bliższym) celem wszelkich operacji pokojowych jest bowiem wsparcie działań dyplomatycznych w tworzeniu i zabezpieczeniu warunków dla zapobieżenia eskalacji i rozwiązania konfliktu przez zwaśnione strony. Odnosi się to nie tylko do operacji tworzenia i utrzymania pokoju ale również do operacji wymuszania pokoju oraz interwencji zbrojnej przeciw agresji, których powodzenie daje możliwość podjęcia innych działań ułatwiających porozumienie stron konfliktu.

– Podejmowane są przez społeczność międzynarodową - oznacza to, że muszą być one zgodne z prawem międzynarodowym i postanowieniami Karty NZ. Podejmowane mogą być z mandatu uznanych organizacji międzynarodowych lub regionalnych, a działania wynikające z postanowień rozdziału VII Karty NZ (wymuszanie pokoju lub interwencja zbrojna przeciw agresji) tylko na podstawie decyzji ONZ.

– Użycie sił zbrojnych musi być ograniczone - ograniczenie to odnosi się przede wszystkim do stosowania siły odpowiednio do

założonego celu. Możliwość stosowania siły wynika z udzielonego mandatu (rozdział VI lub VII Karty NZ). Szczegółowe okoliczności natomiast są określane w zasadach użycia siły (ang. *Rules of Engagement - ROE*). Należy podkreślić, że nawet w przypadku interwencji przeciw agresji użycie siły jest ograniczone. Celem takiej operacji nie jest bowiem ostateczne zniszczenie agresora, a jedynie przywrócenie stanu sprzed agresji.[95] Ponadto wszystkie operacje pokojowe są ograniczane w czasie. Ich mandat jest udzielany na określony okres, w którym winny być osiągnięte cele danej operacji. Gdy cele te nie są osiągane w przewidzianym czasie, mandat ten jest z reguły przedłużany. W przypadku tradycyjnych operacji utrzymania pokoju mandat ich jest przedłużany do czasu zawarcia odpowiednio trwałego porozumienia między stronami konfliktu.

2.3. Charakterystyczne czynniki - kryteria podziału operacji pokojowych

Współczesne operacje pokojowe prowadzone są często w bardzo dynamicznych warunkach, charakteryzujących się szeregiem zmiennych czynników mających wpływ na sposób ich prowadzenia. Najistotniejsze z tych czynników, zwane także „zmiennymi operacyjnymi",[96] są następujące:

- poziom zgody stron konfliktu na prowadzenie operacji pokojowej,
- poziom użycia siły w takiej operacji, oraz

---

[5] Przykładem jest operacja *Desert Storm*, której celem było wyparcie sił irackich z Kuwejtu. Mimo ogromnej przewagi i uzyskanego powodzenia, operacja ta zakończyła się po osiągnięciu tego celu i zabezpieczeniu warunków dla podjęcia operacji innego typu (UNIKOM).

[6] Pojęcie takie stosowane jest na przykład w terminologii amerykańskiej (*Peace Operations*, instrukcja polowa FM100-23..., str. 12-14)

– bezstronność sił pokojowych wobec stron konfliktu.[97]

Współzależność między tymi czynnikami można w pewnym uproszczeniu przedstawić na następującym wykresie:

Rys. 3: CHARAKTERYSTYCZNE CZYNNIKI WYSTĘPUJĄCE W OPERACJACH POKOJOWYCH

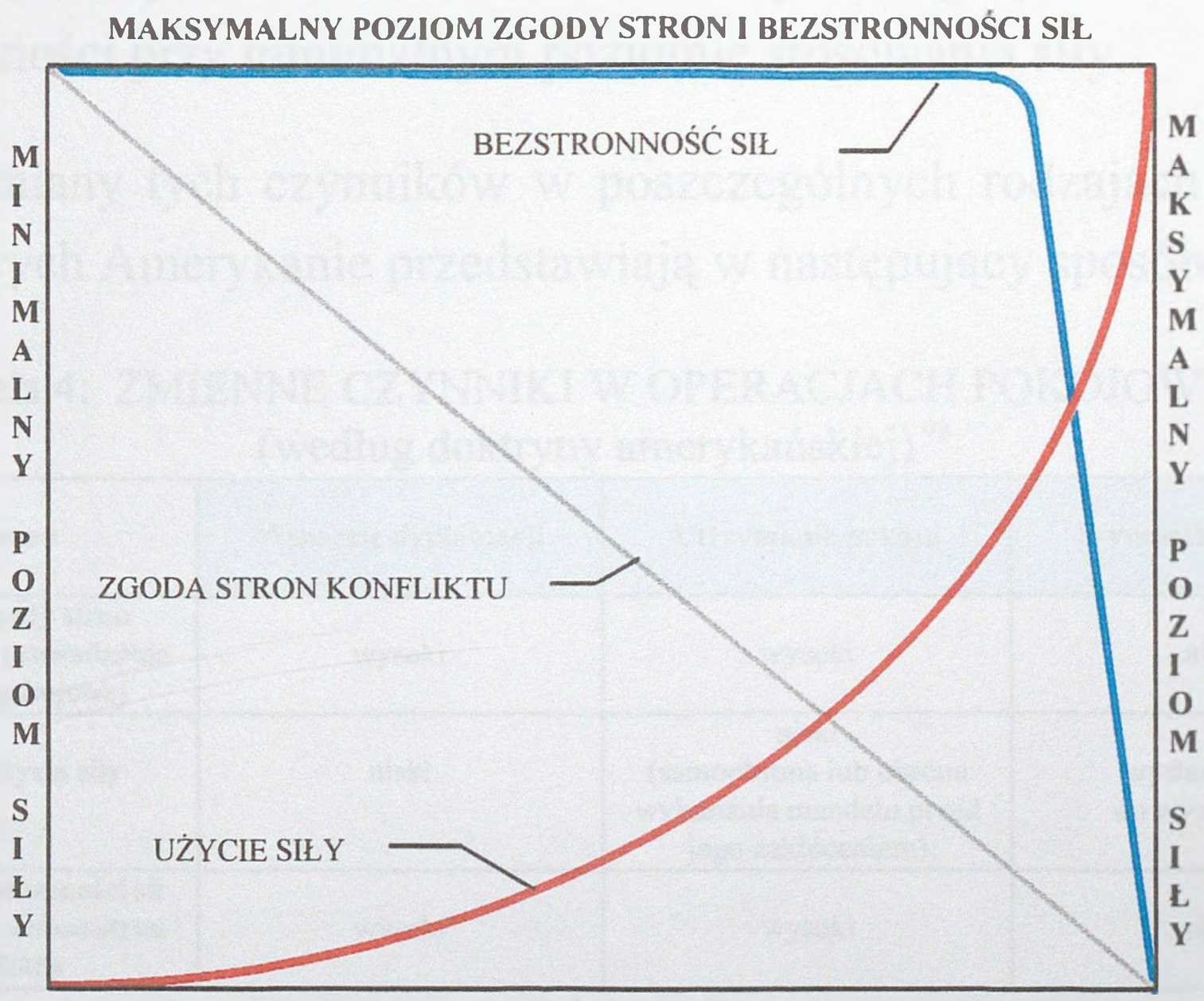

W przypadku obniżenia poziomu zgody stron konfliktu na prowadzenie operacji pokojowej (np. w wyniku nieprzestrzegania

[97] Bezstronność jest powszechnie uważana za naczelną zasadę operacji pokojowych, w tym także w operacjach wymuszania pokoju. Polega ona na jednakowym traktowaniu wszystkich stron konfliktu, również przy wymuszaniu przestrzegania przez nie zawartych porozumień, chociaż w tym przypadku jej zachowanie może być dyskusyjne. Pojawiają się więc sugestie zrewidowania, zwłaszcza w przypadku skomplikowanych konfliktów wewnętrznych, zasady bezstronności wobec stron konfliktu i zastąpienia jej zasadą obiektywizmu w realizacji mandatu. Bezstronność jest również dyskusyjna w przypadku interwencji zbrojnej przeciw agresji, w której społeczność międzynarodowa występując przeciw agresorowi staje po stronie ofiary agresji. Stąd też bardziej właściwe wydaje się traktowanie jej jako zmiennego czynnika w operacjach pokojowych w szerokim pojęciu.

warunków porozumienia przez odłamy jednej ze stron konfliktu) społeczność międzynarodowa próbuje najpierw przywrócić jej poziom środkami politycznymi prowadząc negocjacje z przedstawicielami stron i żądając przestrzegania przyjętych porozumień. Wymuszanie ich przestrzegania siłą stosowane jest w ostateczności, gdy zawiodą środki polityczne. Naczelną zasadą prowadzenia operacji pokojowych jest bowiem dążenie do zachowania maksymalnego poziomu zgody i bezstronności przy minimalnym poziomie stosowania siły.

Zmiany tych czynników w poszczególnych rodzajach operacji pokojowych Amerykanie przedstawiają w następujący sposób:

Tabela 4: ZMIENNE CZYNNIKI W OPERACJACH POKOJOWYCH (według doktryny amerykańskiej) [98]

Zmienne	Wsparcie dyplomacji	Utrzymanie pokoju	Wymuszanie pokoju
Poziom zgody stron konfliktu na prowadzenie operacji pokojowej	wysoki	wysoki	niski
Poziom użycia siły	niski	niski (samoobrona lub obrona wykonania mandatu przed jego zakłóceniem)	wystarczający do wymuszenia
Stopień bezstronności sił pokojowych wobec stron konfliktu	wysoki	wysoki	niski

Czynniki te mogą stanowić więc kryteria podziału operacji pokojowych. Zwykle jeden z nich stanowi kryterium podstawowe a pozostałe są mogą być kryteriami pomocniczymi lub nie są uwzględniane. Inne ważne czynniki, takie jak sytuacja geopolityczna, sytuacja społeczna i czynniki kulturowe, skala konfliktu lub skuteczności zawieszenia ognia, skuteczność lokalnych władz itp., muszą być również brane pod uwagę przy planowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych. Nie stanowią jednak kryterium ich podziału.

[98] *Ibidem*, str. 13

Najczęściej stosowanym dotychczas podstawowym kryterium podziału operacji pokojowych jest warunek zgody stron konfliktu na ich prowadzenie. We wspomnianej wcześniej doktrynie brytyjskiej dla ilustracji znaczenia tego kryterium posłużono się następującym wykresem:

Rys. 4: PODZIAŁ OPERACJI POKOJOWYCH
(według doktryny brytyjskiej)[99]

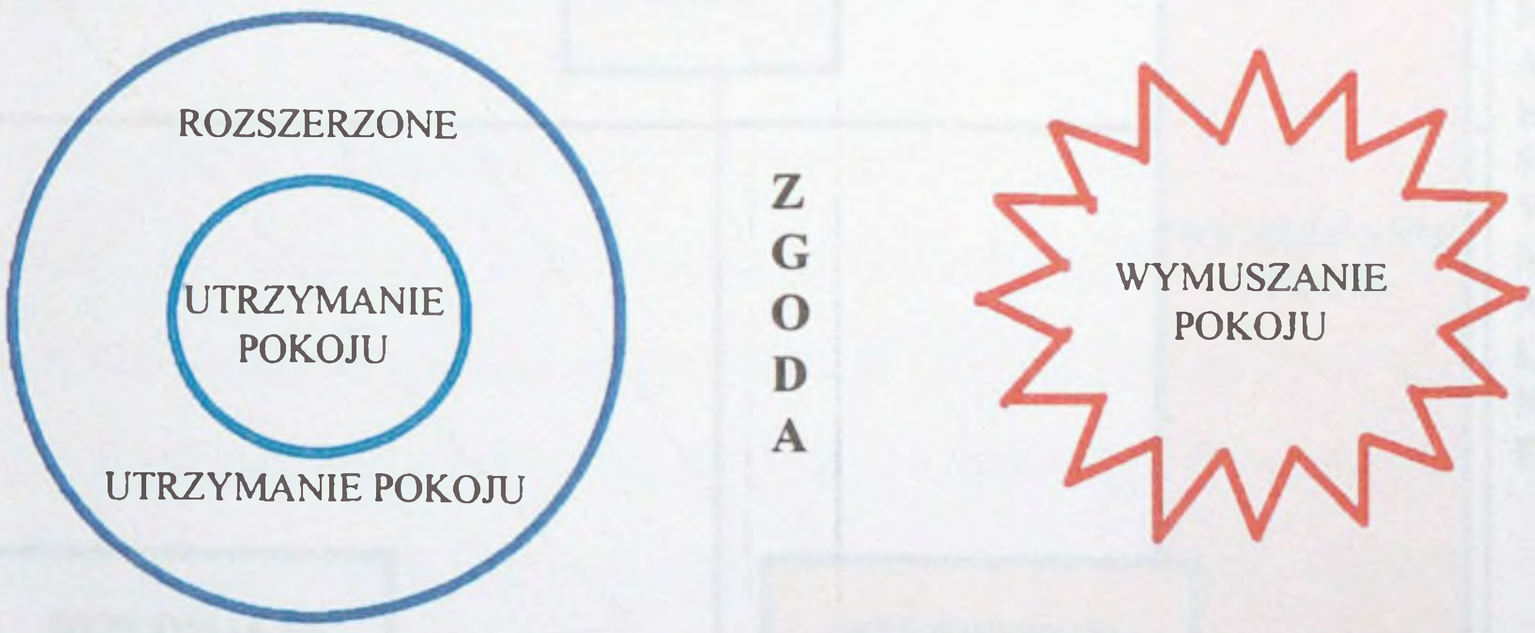

Zgoda stron konfliktu jest tu najważniejszym czynnikiem odróżniającym operację utrzymania pokoju (w szerokim znaczeniu) od operacji wymuszania pokoju. Różnica między utrzymaniem pokoju a rozszerzonym utrzymaniem pokoju polega natomiast na zakresie zadań wykonywanych w ramach tych operacji i odpowiada różnicy między tradycyjnymi a wielofunkcyjnymi operacjami pokojowymi.

Nieco inaczej problem ten ujmuje William J. Durch. Oprócz warunku zgody stron konfliktu na prowadzenie operacji pokojowych, jako kryterium ich podziału uwzględnia również wielkość angażowanych w nich sił. Rodzaje operacji pokojowych ONZ przedstawił on na następującym wykresie:

---

[99] *Wider Peacekeeping*..., str. 2-6

Najczęściej stosowanym dotychczas podstawowym kryterium podziału operacji pokojowych jest warunek zgody stron konfliktu na ich prowadzenie. We wspomnianej wcześniej doktrynie brytyjskiej dla ilustracji znaczenia tego kryterium posłużono się następującym wykresem:

Rys. 4: PODZIAŁ OPERACJI POKOJOWYCH
(według doktryny brytyjskiej)[99]

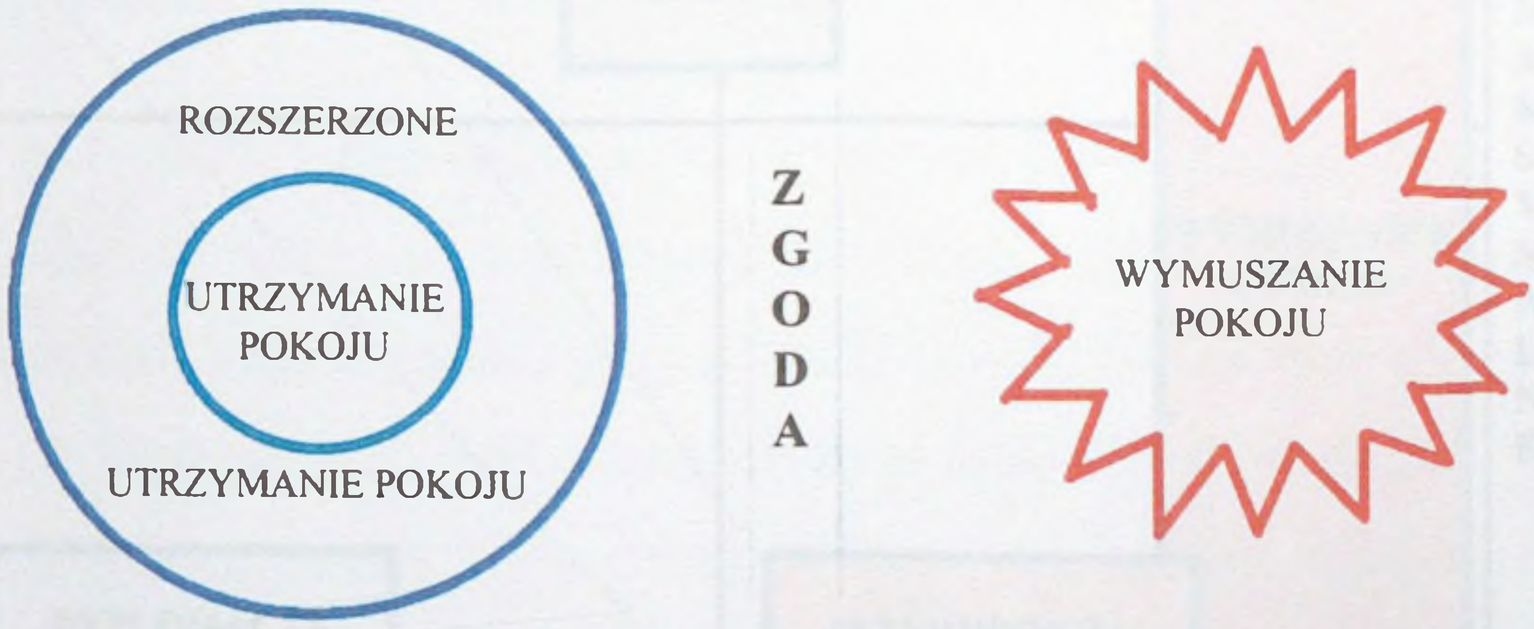

Zgoda stron konfliktu jest tu najważniejszym czynnikiem odróżniającym operację utrzymania pokoju (w szerokim znaczeniu) od operacji wymuszania pokoju. Różnica między utrzymaniem pokoju a rozszerzonym utrzymaniem pokoju polega natomiast na zakresie zadań wykonywanych w ramach tych operacji i odpowiada różnicy między tradycyjnymi a wielofunkcyjnymi operacjami pokojowymi.

Nieco inaczej problem ten ujmuje William J. Durch. Oprócz warunku zgody stron konfliktu na prowadzenie operacji pokojowych, jako kryterium ich podziału uwzględnia również wielkość angażowanych w nich sił. Rodzaje operacji pokojowych ONZ przedstawił on na następującym wykresie:

---

[99] *Wider Peacekeeping*..., str. 2-6

Rys. 5: PODZIAŁ OPERACJI POKOJOWYCH
(według Williama J. Durcha)[100]

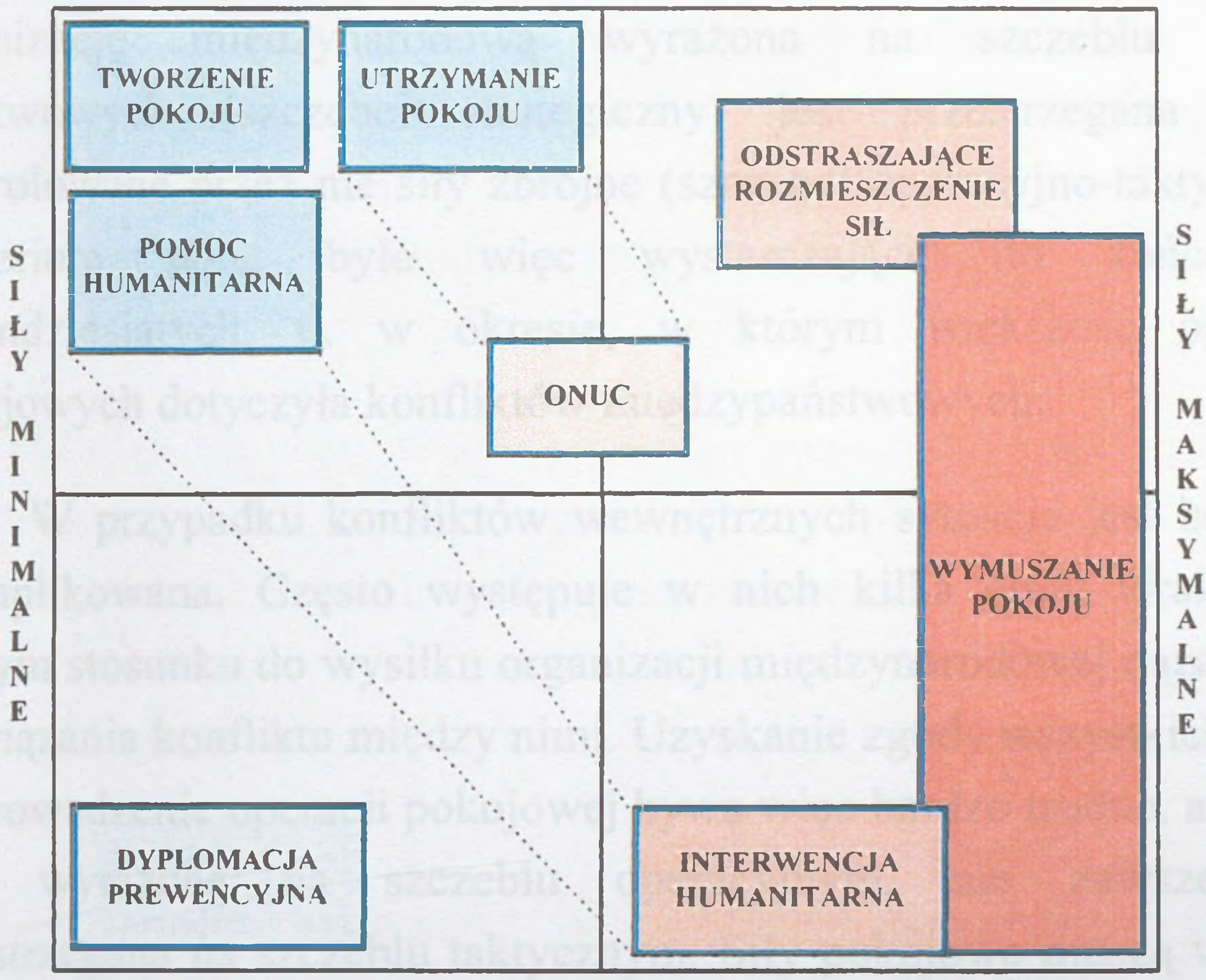

Przedstawiony powyżej podział operacji pokojowych ONZ pokrywa się w zasadzie z podziałem, jaki w *Programie dla Pokoju* przedstawił Boutros Boutros-Ghali. Operacja w Kongo (ONUC) podana została jako przykład operacji utrzymania pokoju zawierającej elementy jego wymuszania. Elementy takie zawiera również interwencja humanitarna, której przykładem może być operacja w Somalii (UNOSOM). Odstraszające rozmieszczenie sił natomiast jest po prostu innym określeniem rozmieszczenia prewencyjnego.

---

[100] William J. Durch (red.): *The Evolution of UN Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis*, The MacMillan Press Ltd., Londyn, 1994, str. 5

Kryterium zgody można uznać za jednoznaczne w przypadku konfliktu międzypaństwowego, w którym występują zwykle tylko dwie strony a zgoda na prowadzenie operacji pokojowej przez organizację międzynarodową wyrażona na szczeblu władz państwowych (szczebel strategiczny) jest przestrzegana przez kontrolowane przez nie siły zbrojne (szczebel operacyjno-taktyczny). Kryterium takie było więc wystarczające do końca lat osiemdziesiątych, tj. w okresie, w którym większość operacji pokojowych dotyczyła konfliktów międzypaństwowych.

W przypadku konfliktów wewnętrznych sytuacja jest bardziej skomplikowana. Często występuje w nich kilka stron (frakcji) o różnym stosunku do wysiłku organizacji międzynarodowej dążącej do rozwiązania konfliktu między nimi. Uzyskanie zgody wszystkich stron na prowadzenie operacji pokojowej bywa więc bardzo trudne, a zgoda taka wyrażona na szczeblu operacyjnym, nie zawsze jest przestrzegana na szczeblu taktycznym. Siły pokojowe muszą więc w wielu wypadkach stosować wymuszanie przestrzegania określonych porozumień wobec ugrupowań, które ich nie przestrzegają, często wypowiadając posłuszeństwo swoim władzom. Wiąże się z tym także trudność zachowania bezstronności sił pokojowych wobec stron konfliktu, zwłaszcza na szczeblu taktycznym. Stąd też w okresie, w którym większość operacji pokojowych dotyczy konfliktów wewnętrznych a charakter tych operacji jest coraz bardziej skomplikowany, istnieje potrzeba zastosowania innego kryterium ich podziału.

Zastosowane przez Williama J. Durcha kryterium wielkości sił zaangażowanych w operacjach pokojowych również nie jest jednoznaczne. Wielkość tych sił bardziej niż od rodzaju danej operacji zależy od zewnętrznych warunków jej prowadzenia, w tym przede wszystkim od wielkości obszaru działania. Na zastosowanym przez niego wykresie operacja utrzymania pokoju jest prowadzona znacznie

mniejszymi siłami niż operacja wymuszania pokoju. W rzeczywistości jednak nawet tradycyjna operacja rozdzielająca, prowadzona wzdłuż rozległej strefy lub linii rozdzielenia wojsk, może wymagać zaangażowania większych sił niż operacja wymuszania pokoju prowadzona na małym obszarze. Różnica między obu rodzajami operacji polega więc nie na wielkości zaangażowanych w nich sił ale na ich strukturze, uzbrojeniu i wyposażeniu wynikającym z potrzeby stosowania siły.

Wydaje się więc, że z wojskowego punktu widzenia najbardziej jednoznacznym kryterium podziału współczesnych operacji pokojowych jest właśnie możliwość stosowania siły. Wynika ona bowiem z określonych warunków, w których prowadzona jest dana operacja i ma zasadniczy wpływ zarówno na jej przygotowanie jak i prowadzenie.

Możliwość stosowania siły należy rozpatrywać w tym kontekście w dwóch aspektach:

- Aspekt prawny: polega na upoważnieniu Rady Bezpieczeństwa zawartym w mandacie operacji. Mandat oparty na postanowieniach rozdziału VI Karty NZ przewiduje możliwość jej stosowania jedynie w przypadkach samoobrony (rozumianej tu w szerszym pojęciu), a mandat wynikający z rozdziału VII możliwość taką zakłada również w innych przypadkach koniecznych do realizacji celów operacji.

- Aspekt organizacyjny: oznacza fizyczną zdolność do stosowania siły, wynikającą z określonej struktury organizacyjnej, uzbrojenia i wyposażenia. Aspekt ten jest bardzo istotny dla zapewnienia skuteczności operacji i musi być odpowiednio uwzględniany w jej planowaniu.

2.4. Proponowany podział międzynarodowych operacji pokojowych

Stosując kryterium możliwości stosowania siły do podanej wcześniej szerokiej definicji operacji pokojowych możemy podzielić je na cztery podstawowe kategorie:

- Mediacja i obserwacja (bez możliwości stosowania siły) obejmująca misje mediacyjno-monitorujące, obserwacyjne i obserwacyjno-nadzorujące. W ich skład wchodzą nieuzbrojeni dyplomaci (mediatorzy) oraz obserwatorzy wojskowi i cywilni.

- Obecność wojskowa (z możliwością użycia siły w samoobronie) obejmująca tradycyjne i wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju (rozdzielenie wojsk, wsparcie tymczasowej administracji, itp.), prowadzone przez lekko uzbrojone kontyngenty wojskowe.

- Wzmocniona obecność wojskowa (z możliwością użycia siły w celu wymuszenia przestrzegania porozumień, prawa i porządku) obejmująca prewencyjne rozmieszczenie sił, nadzorowanie przestrzegania sankcji, działania ochronne oraz wymuszanie pokoju. Siły biorące udział w operacjach tej kategorii mogą posiadać ciężkie uzbrojenie odpowiednio do wykonywanych przez siebie zadań.

- Interwencja zbrojna (z użyciem siły) obejmująca działania zbrojne prowadzone w celu wymuszenia przestrzegania odpowiednich postanowień Rady Bezpieczeństwa ONZ (przeciw agresji lub w celach humanitarnych).[101] Siły biorące udział w operacjach tej

---

[101] Dla porównania warto przytoczyć definicję podaną przez Stanisława Dworeckiego, według której interwencja zbrojna to „legalne wkroczenie wojsk na teren innego państwa z zamiarem udzielenia pomocy militarnej określonemu podmiotowi międzynarodowemu (grupie, organizacji, państwu) w ramach zobowiązań traktatowych (sojuszniczych) lub na podstawie decyzji międzynarodowych organizacji bezpieczeństwa zbiorowego (np. ONZ)" (Stanisław Dworecki: *Od konfliktu do wojny*, BUWIK, Warszawa, 1996, str. 78-79).

kategorii mogą składać się z odpowiednio uzbrojonych i wyposażonych sił lądowych, lotniczych i morskich.

Podział ten można przedstawić na następującym wykresie:

Rys. 6: PODZIAŁ OPERACJI POKOJOWYCH
(według kryterium możliwości stosowania siły)

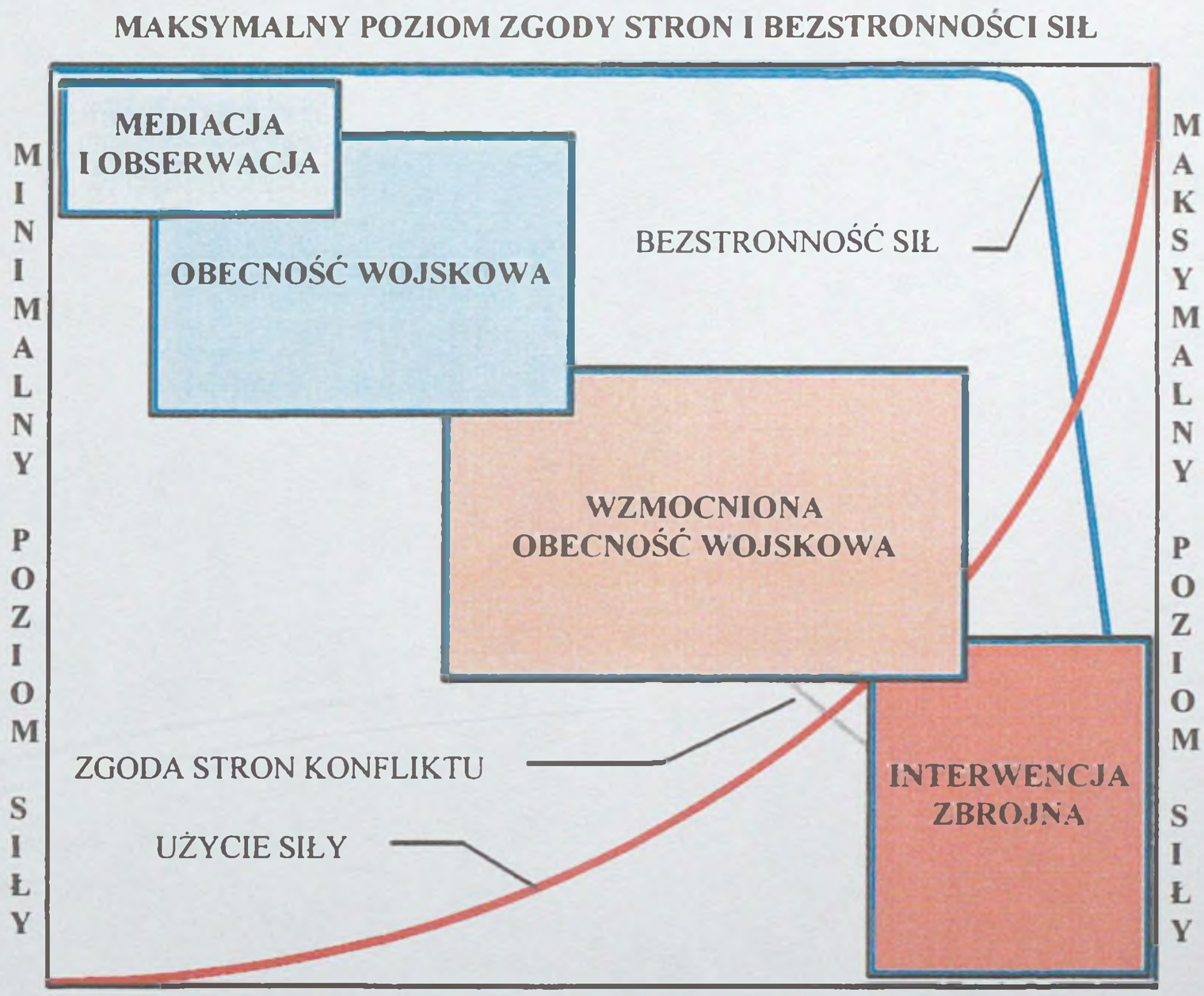

Mediacja i obserwacja oraz obecność wojskowa realizowane są za zgodą stron konfliktu, z zachowaniem pełnej bezstronności i bez stosowania siły (z wyjątkiem samoobrony). Wzmocniona obecność wojskowa realizowana jest również za zgodą stron konfliktu i z zachowaniem bezstronności na szczeblu operacyjnym. Istnieje tu jednak możliwość zastosowania siły na szczeblu taktycznym w celu wymuszenie przestrzegania określonych postanowień, porozumień lub prawa i porządku. Poziom zgody stron konfliktu i bezstronności sił jest tu więc niższy niż w przypadku mediacji i obserwacji oraz obecności wojskowej. Interwencja zbrojna, natomiast, może być prowadzona w warunkach zgody tylko jednej ze stron konfliktu przeciwko drugiej stronie, a więc bez zachowania bezstronności albo,

w przypadku interwencji w celach humanitarnych nawet bez zgody żadnej ze stron.

Powyższe kategorie operacji pokojowych obejmują działania podejmowane przez społeczność międzynarodową w rejonach konfliktu w różnych jego fazach, tj. w fazie narastania, eskalacji,[102] zawieszenia i wygasania:

- W fazie narastania społeczność międzynarodowa (ONZ lub organizacja regionalna) podejmuje działania dyplomatyczne w celu zapobieżenia przerodzeniu się sporu w konflikt zbrojny. Działania te obejmują przede wszystkim dyplomatyczne misje wyjaśniające i sprawozdawcze w celu zapoznania organizacji z przyczynami i stanem danego konfliktu dla wypracowania decyzji odnośnie dalszego działania. Dalsze działania obejmują mediacje między stronami sporu i pomoc w znalezieniu sposobu jego rozwiązania zanim przerodzi się on w konflikt zbrojny. Działania dyplomatyczne, zwłaszcza trudne i długotrwałe, mogą być wspierane przez misje mediacyjno-monitorujące i obserwacyjne. Zależnie od sytuacji, działania te mogą wymagać również rozwinięcia odpowiednich sił prewencyjnych lub, w przypadku nałożenia sankcji na jedną lub więcej stron konfliktu, sił nadzorujących ich przestrzeganie. Faza ta obejmuje więc zarówno mediację i obserwację jak i wzmocnioną obecność wojskową. Jeżeli działania dyplomatyczne i prewencyjne zawiodą, spór przeradza się zwykle w konflikt zbrojny.

- W fazie eskalacji nadal prowadzi się intensywną działalność mediacyjną mającą doprowadzić w pierwszej kolejności do ograniczenia i zawieszenia działań zbrojnych. W fazie tej mogą być prowadzone również działania ochronne podejmowane w celach humanitarnych, np. ochrona mniejszości etnicznych przed

---

[102] Fazę eskalacji, w odróżnieniu od fazy narastania, należy rozumieć tu jako fazę, w której prowadzone są intensywne działania zbrojne.

eksterminacją, zabezpieczenie akcji pomocy humanitarnej dla ofiar konfliktu, itp. W określonych przypadkach, np. w razie agresji, społeczność międzynarodowa może podjąć interwencję zbrojną. W przypadku pomyślnego rozwoju sytuacji, działalność mediacyjna lub interwencja zbrojna prowadzi do zawieszenia konfliktu i stworzenia warunków do dalszych działań w celu jego rozwiązania.

– W fazie zawieszenia strony konfliktu zawierają porozumienie o przerwaniu ognia i prowadzą negocjacje w celu rozwiązania konfliktu. Negocjacje te mogą być wspierane przez misje mediacyjno-monitorujące organizacji międzynarodowej. W celu zabezpieczenia odpowiednich warunków do prowadzenia negocjacji nadzoruje się przestrzeganie zawartego porozumienia prowadząc obserwację (misje obserwacyjne) lub tworząc i nadzorując strefy rozdzielenia wojsk (siły rozdzielające lub rozdzielająco-obserwacyjne). W stabilnych warunkach, np. w przypadku konfliktu międzypaństwowego, wystarcza z reguły obecność wojskowa sił pokojowych danej organizacji, odpowiadająca tradycyjnym operacjom utrzymania pokoju. W sytuacji bardziej złożonej i niestabilnej, zwłaszcza w przypadku konfliktów wewnętrznych, może istnieć potrzeba wsparcia tych działań przez użycie siły wobec stron nie przestrzegających zawartych porozumień (wzmocniona obecność wojskowa).

– Faza wygasania to faza realizacji planu rozwiązania konfliktu (tzw. planu pokojowego) wynegocjowanego zwykle w fazie jego zawieszenia. Zależnie od sytuacji, wprowadzenie w życie takiego planu może wymagać wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju (obecności wojskowej) lub, w mniej stabilnych warunkach, operacji wymuszania pokoju (wzmocnionej obecności wojskowej). W szczególnych przypadkach nadzorowanie realizacji takiego planu ogranicza się do prowadzenia misji obserwacyjno-nadzorującej.

Rys. 7: OPERACJE POKOJOWE W FAZACH KONFLIKTU[103]

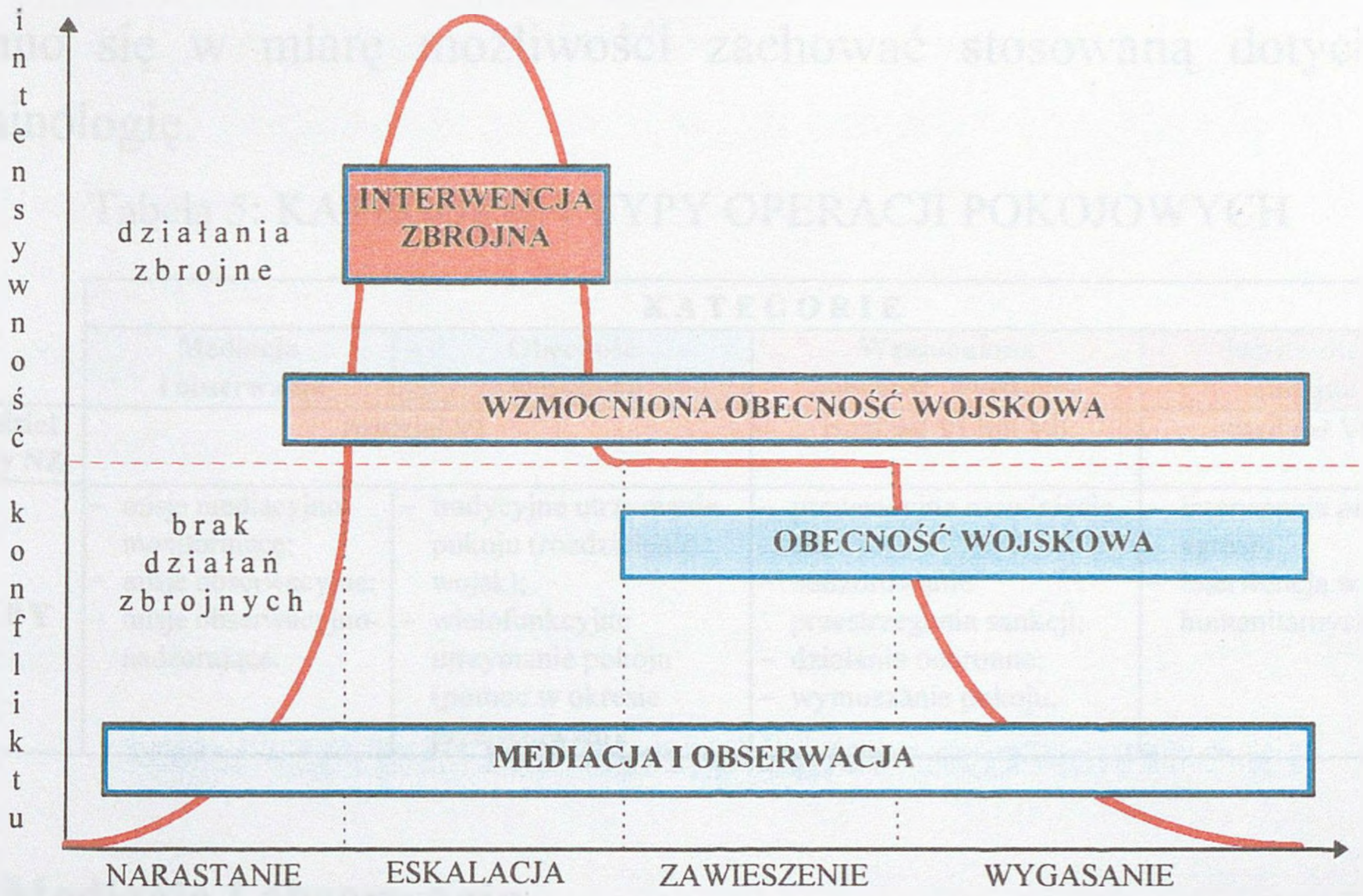

Tak opisane operacje pokojowe stanowią spójny system operacji wojskowych wspierających wysiłki społeczności międzynarodowej w celu politycznego rozwiązania konfliktów międzypaństwowych i wewnętrznych. Szczególną rolę w tym systemie spełnia mediacja i obserwacja, prowadzona w różnych formach i z różną intensywnością we wszystkich fazach konfliktu. Powodzenie operacji tej kategorii we wczesnym stadium konfliktu pozwala na jego rozwiązanie bez konieczności prowadzenia kosztownych operacji z udziałem coraz liczniejszych kontyngentów wojskowych.

Dalszy, bardziej szczegółowy podział operacji pokojowych na różne typy w poszczególnych kategoriach wynika z celu oraz charakteru podejmowanych w nich działań w różnych fazach

---

[103] Konflikt jest tu rozumiany w szerokim pojęciu jako długotrwały spór między dwoma lub więcej podmiotami (państwami, grupami etnicznymi, grupami społecznymi, itp.) przebiegający w przedstawionych na wykresie fazach. W tym kontekście, faza eskalacji, zwłaszcza konfliktu międzypaństwowego, może mieć charakter konfliktu zbrojnego. (por. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, praca zbiorowa., Studia i Materiały, nr 40, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1996, str. 42 i 123-124).

konfliktu. Dokonując takiego podziału, ze względów praktycznych starano się w miarę możliwości zachować stosowaną dotychczas terminologię.

Tabela 5: KATEGORIE I TYPY OPERACJI POKOJOWYCH

	KATEGORIE			
	Mediacja i obserwacja	**Obecność wojskowa**	**Wzmocniona obecność wojskowa**	**Interwencja zbrojna**
Rozdział Karty NZ	rozdział VI		rozdział VI lub VII	rozdział VII
TYPY	– misje mediacyjno-monitorujące; – misje obserwacyjne; – misje obserwacyjno-nadzorujące.	– tradycyjne utrzymanie pokoju (rozdzielenie wojsk); – wielofunkcyjne utrzymanie pokoju (pomoc w okresie przejściowym).	– prewencyjne rozwinięcie sił; – nadzorowanie przestrzegania sankcji; – działania ochronne; – wymuszanie pokoju.	– interwencja przeciw agresji; – interwencja w celach humanitarnych.

2.5. Mediacja i obserwacja

Operacje pokojowe należące do tej kategorii obejmują misje mediacyjno-monitorujące, obserwacyjne i obserwacyjno-nadzorujące, ustanowione na określony czas na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych.[104]

Tabela 6: MEDIACJA I OBSERWACJA

	MEDIACJA I OBSERWACJA		
	Misje mediacyjno-monitorujące	**Misje obserwacyjne**	**Misje obserwacyjno-nadzorujące**
Rozdział Karty NZ	rozdział VI		
Rodzaj działań (mandat)	– obserwacja rozwoju sytuacji w rejonach zagrożonych rozprzestrzenieniem się konfliktów; – ułatwienie negocjacji stronom konfliktów w celu osiągnięcia pokojowego rozwiązania przy użyciu środków politycznych; – monitorowanie przestrzegania praw człowieka; doradztwo polityczne i prawne.	– obserwacja przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia i meldowanie o przypadkach jego naruszania; – monitorowanie przestrzegania praw człowieka; – pośrednictwo i nadzorowanie wymiany jeńców.	– obserwacja realizacji postanowień porozumienia pokojowego; – nadzorowanie rozbrojenia i demobilizacji sił walczących stron; – nadzorowanie organizacji i przebiegu wyborów.

[104] Pojęcie to nie obejmuje więc doraźnych i krótkotrwałych misji dyplomatycznych przedstawicieli Sekretarza Generalnego ONZ czy Przewodniczącego OBWE w rejonach konfliktów, których zadaniem jest zbadanie sytuacji i wypracowanie rekomendacji do dalszych działań tych organizacji, w tym również do podjęcia określonych operacji pokojowych.

Misje mediacyjno-monitorujące - prowadzone są głównie we wczesnych fazach narastania konfliktu jako środek wczesnego ostrzegania i zapobiegania lub w dalszych jego fazach w celu ułatwienia zawarcia przez strony porozumienia pokojowego. Istotną cechą odróżniającą je od misji obserwacyjnych jest większa aktywność w działalności mediacyjnej oraz doradztwo polityczne i prawne wobec stron konfliktu, mające na celu pomoc w znalezieniu właściwego sposobu uniknięcia lub rozwiązania konfliktu.

Misje obserwacyjne - prowadzone są głównie w fazie zawieszenia konfliktu w celu obserwacji i nadzorowania przestrzegania zawartego porozumienia o przerwaniu ognia. Z reguły działalność tych misji ogranicza się do obserwacji i meldowania o naruszeniach takiego porozumienia oraz do pośrednictwa we wzajemnych kontaktach stron konfliktu (np. przy wymianie jeńców). Działalność mediacyjna sprowadza się w nich głównie do wyjaśniania incydentów.

Misje obserwacyjno-nadzorujące - prowadzone są głównie w fazie wygasania konfliktu w celu obserwacji i nadzorowania realizacji postanowień porozumienia pokojowego. Obok wykonywania zadań obserwacyjnych, ich działalność polega na nadzorowaniu przebiegu procesu rozbrojenia i demobilizacji sił walczących stron oraz organizacji i przebiegu wyborów.

W wielu przypadkach charakter zadań wykonywanych w trzech typach misji jest podobny, stosowane są w nich te same techniki działania, tj. mediacja, monitorowanie i obserwacja.[105] Misje mediacyjno-monitorujące, obserwacyjne i obserwacyjno-nadzorujące

---

[105] Różnicę między monitorowaniem a obserwacją można wyjaśnić na przykładzie grupy obserwatorów wojskowych UNTAG w Namibii (1989-1990). Grupa określana jako monitorująca została rozdzielona do jednostek wojsk terytorialnych SWA (lokalne siły kontrolowane przez RPA) oraz wojsk RPA stacjonujących w Namibii w celu ciągłego nadzorowania ich działalności przed demobilizacją lub wycofaniem. Grupa określana jako obserwująca obsadziła natomiast posterunki rozwinięte w określonych punktach na szlakach komunikacyjnych w celu obserwacji ruchu tych wojsk.

prowadzone są przez nieuzbrojonych mediatorów i obserwatorów cywilnych i wojskowych. Nie mają więc oni żadnej możliwości stosowania siły, nawet w samoobronie. Dlatego też personel tych misji, w odróżnieniu od personelu zwartych kontyngentów wojskowych, korzysta z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych. W stabilnych warunkach tradycyjnych misji obserwacyjnych w konfliktach międzypaństwowych immunitety te wraz z autorytetem reprezentowanej przez nich organizacji stanowiły wystarczającą rękojmię ich bezpieczeństwa. Obecnie jednak, w niestabilnych i skomplikowanych warunkach konfliktów wewnętrznych mogą stać się oni obiektem zemsty lub szantażu jednej ze stron konfliktu wobec organizacji.[106]

Mediacja i obserwacja może być prowadzona w ramach odrębnych misji, składających się ze stosunkowo niewielkiej liczby personelu (od kilku do kilkuset osób), lub przez grupy obserwatorów wchodzących w skład większych sił pokojowych.[107] Występują również przypadki prowadzenia mediacji i obserwacji w ramach misji organizowanej przez jedną organizację na obszarze działania większych sił pokojowych innej organizacji, prowadzących operację innej kategorii.[108] Warunkiem powodzenia tych operacji jest wówczas ścisłe współdziałanie między nimi.

---

[106] Przykładem jest tu przypadek obserwatorów wojskowych UNPF w byłej Jugosławii. W maju 1995 roku, w odpowiedzi na uderzenia lotnicze NATO na serbskie instalacje wojskowe w pobliżu Pale, ośmiu obserwatorów wojskowych spośród wziętych przez Serbów bośniackich zakładników zostało przykutych do najważniejszych obiektów jako „żywe tarcze".

[107] Działalność takich grup uwzględniona została przy omawianiu operacji innych kategorii.

[108] Przykładem jest tu wzajemnie uzupełniająca się działalność misji OBWE, ONZ (UNMBIH) i NATO (IFOR/SFOR) na terytorium Bośni i Hercegowiny.

Tabela 7: PRZYKŁADY MEDIACJI I OBSERWACJI

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji	Rodzaje działań (mandat)
	MISJE MEDIACYJNO-MONITORUJĄCE			
1	Misja OBWE w Federacyjnej Republice Jugosławii (Kosowo, Sandżak i Wojwodina)	wrzesień 1992 czerwiec 1993[109]	20 osób	– wspomaganie dialogu władz z przedstawicielami społeczeństwa; – zbieranie informacji o przypadkach naruszeń praw człowieka; – ustanowienie punktów kontaktowych do rozwiązywania występujących problemów; – doradztwo w sprawach konstytucyjnych i prawnych, zwłaszcza w zakresie praw człowieka, ochrony mniejszości etnicznych, wolności słowa i demokratycznych wyborów.
2	Misja OBWE w Bośni i Hercegowinie (Sarajewo)	październik 1994 grudzień 1995[110]	6 osób	– wspieranie działalności powołanych przez KBWE rzeczników praw obywatelskich.
3	Misja OBWE w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii	wrzesień 1992	8 osób	– obserwacja rozwoju sytuacji w rejonach zagrożonych rozprzestrzenieniem się konfliktów; – pomoc w zachowaniu integracji terytorialnej, utrzymaniu stabilności, pokoju i bezpieczeństwa oraz zapobieżeniu wybuchowi konfliktu w regionie.
4	Misja OBWE w Gruzji	grudzień 1992	17 osób	– ułatwienie negocjacji stronom konfliktów w Osetii i Abchazji w celu osiągnięcia pokojowego rozwiązania przy użyciu środków politycznych; – monitorowanie działalności Sił Pokojowych WNP pod względem zgodności z zasadami OBWE.
5	Misja OBWE w Estonii	luty 1993	6 osób	– nawiązanie kontaktu z odpowiednimi władzami i organizacjami w sprawach obywatelstwa, migracji i kwestii językowych; – zbieranie informacji oraz doradztwo w sprawach grup narodowościowych i ułatwianie dialogu miedzy nimi.
6	Misja OBWE w Mołdawii	kwiecień 1993	8 osób	– pomoc w stworzeniu odpowiednich ram politycznych dialogu i negocjacji w celu osiągnięcia porozumienia ; – obserwacja i informowanie o sytuacji, włącznie z sytuacją wojskową, w regionie, wyjaśnianie incydentów i ocena ich przyczyn politycznych; – pomoc w osiągnięciu porozumienia o wycofaniu obcych wojsk; – doradztwo polityczne i prawne.
7	Misja OBWE na Łotwie	listopad 1993	7 osób	– obserwacja i informowanie o stanie realizacji norm i zasad OBWE; – doradztwo polityczne i prawne w kwestiach obywatelstwa, migracji i językowych.
8	Misja OBWE na Ukrainie	listopad 1994	6 osób	– analizowanie sytuacji w Autonomicznej Republice Krymu, proponowanie rozwiązań występujących problemów, składanie raportów do OBWE.

[109] Misja została zawieszona ponieważ władze Federacyjnej Republiki Jugosławii odmówiły zgody na jej przedłużenie..

[110] Obecnie misja ta stanowi oddzielną sekcję Misji OBWE w Bośni i Hercegowinie.

9	Misja OBWE w Chorwacji	lipiec 1996	14 osób	– doradztwo w zakresie przestrzegania praw człowieka i mniejszości etnicznych; – pomoc w rozbudowie instytucji demokratycznych.
10	Misja OBWE w Tadżykistanie	luty 1994	8 osób	– ułatwianie dialogu między siłami politycznymi i regionalnymi; – wspieranie przestrzegania praw człowieka; – obserwacja stanu realizacji norm i zasad OBWE; – pomoc w rozwoju instytucji demokratycznych i prawnych.
	MISJE OBSERWACYJNE			
1	UNAVEM I - Angola	styczeń 1989 czerwiec 1991	70 obs. woj.	– obserwacja wycofania wojsk kubańskich.
2	UNASOG - Czad / Libia	maj 1994 czerwiec 1994	9 obs. woj. 6 pr. cyw.	– nadzorowanie wycofania libijskich wojsk i administracji.
3	UNOMUR - Rwanda / Uganda	czerwiec 1993 wrzesień 1994	81 obs. woj.	– kontrola granic przed przemytem broni, amunicji i sprzętu wojskowego dla stron konfliktu.
4	DOMREP - Dominikana	maj 1965 październik 1966	2 obs. woj.	– obserwacja i meldowanie o naruszeniach porozumienia o zawieszeniu ognia.
5	UNGOMAP - Afganistan / Pakistan	kwiecień 1988 czerwiec 1990	50 obs. woj.	– misja dobrych usług wobec stron konfliktu w zapewnieniu wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – obserwacja i meldowanie o naruszeniach porozumienia pokojowego.
6	UNIPOM - Indie / Pakistan	wrzesień 1965 marzec 1966	96 obs. woj.	– obserwacja przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk stron konfliktu na pozycje zajmowane przed konfliktem.
7	UNIIMOG - Iran / Irak	sierpień 1988 luty 1991	400 wojsk.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk stron konfliktu poza prawnie uznane granice.
8	UNOGIL - Liban	czerwiec 1958 grudzień 1958	591 obs. woj.	– kontrolowanie granic Libanu przed nielegalnym przerzutem personelu, uzbrojenia i innych materiałów wojskowych.
9	UNYOM - Jemen	lipiec 1963 wrzesień 1964	25 obs. woj. 164 wojsk.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia o przerwaniu walk między siłami Arabii Saudyjskiej i Zjednoczonej Republiki Arabskiej..
10	UNMOGIP - Indie / Pakistan	styczeń 1949	44 obs. woj.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia.
11	UNMOT - Tadżykistan	grudzień 1994	21 obs. woj.	– monitorowanie przestrzegania porozumienia o tymczasowym przerwaniu ognia; – meldowanie o przypadkach naruszenia porozumienia; – misje dobrych usług; – utrzymywanie bliskich kontaktów ze stronami konfliktu oraz współdziałanie z misją OBWE i Siłami Pokojowymi WNP w celu ułatwienia procesu politycznego rozwiązania konfliktu; – koordynacja i ułatwianie akcji pomocy humanitarnej.

12	UNOMIG - Gruzja	sierpień 1993	118 obs. woj.	– monitorowanie i weryfikacja wprowadzania w życie porozumienia o przerwaniu walk; – obserwacja działalności Sił Pokojowych WNP; – kontrolowanie stref bezpieczeństwa i stref ograniczonego rozmieszczenia uzbrojenia; – monitorowanie wycofywania wojsk gruzińskich z doliny Kodori; – patrolowanie doliny Kodori; – obserwacja przypadków naruszania porozumienia i próby rozwiązania incydentów.
13	UNMOP - Chorwacja	styczeń 1996	28 obs. woj.	– monitorowanie demilitaryzacji rejonu Półwyspu Prewlaka.
14	UNTSO - Izrael / Syria / Liban	czerwiec 1948	155 obs. woj.	– obserwacja przestrzegania porozumień o przerwaniu walk w Palestynie; – obserwacja przestrzegania porozumień na Wzgórzach Golan (OGG) i w Libanie (OGL)
MISJE OBSERWACYJNO-NADZORUJĄCE				
1	UNAVEM II - Angola	czerwiec 1991 luty 1995	350 obs. woj. 126 pol. cyw. 240 pr. cyw. 400 obs. wyb.	– nadzorowanie przerwania ognia i przestrzegania porozumienia pokojowego; – monitorowanie działań miejscowej policji; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
2	ONUSAL - Salwador	lipiec 1991 kwiecień 1995	368 obs. woj. 631 pol. cyw. 140 pr. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – nadzorowanie przerwania ognia i redukcji sił stron konfliktu; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
3	MINUGUA - Gwatemala	styczeń 1997 maj 1997	145 obs. woj. 43 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – obserwacja rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie demobilizacji sił partyzanckich w specjalnych punktach zbiorczych
4	UNOMIL - Liberia	wrzesień 1993	85 obs. woj. 7 wojsk.	– nadzorowanie przestrzegania porozumień pokojowych; – obserwacja i wyjaśnianie przypadków naruszeń porozumienia o przerwaniu ognia; – misje dobrych usług; – nadzorowanie rozbrojenia i demobilizacji sił; – obserwacja i meldowanie o przypadkach łamania praw człowieka; – wspieranie akcji pomocy humanitarnej; – obserwacja i nadzorowanie przebiegu wyborów.
5	MINURSO - Sahara Zachodnia	wrzesień 1991	200 obs. woj. 27 wojsk. 9 pol. cyw.	– monitorowanie porozumienia o przerwaniu ognia; – weryfikacja redukcji sił marokańskich; – monitorowanie koncentracji sił stron konfliktu w określonych miejscach; – nadzorowanie wymiany jeńców wojennych; – nadzorowanie realizacji programu repatriacji; – nadzorowanie rejestracji wyborców (do chwili zawieszenia procesu rejestracji).
6	Misja OBWE w Bośni i Hercegowinie	grudzień 1995	240 osób	– przygotowanie i nadzorowanie wyborów, ustanowienie i przewodniczenie Tymczasowej Komisji Wyborczej; – monitorowanie przestrzegania praw człowieka; – monitorowanie przestrzegania porozumienia pokojowego; – monitorowanie realizacji porozumień o kontroli zbrojeń i środkach budowy zaufania.

2.6. Obecność wojskowa

Operacje należące do kategorii obecności wojskowej to tradycyjne i wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju, prowadzone z udziałem lekko uzbrojonych kontyngentów wojskowych na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI Karty Narodów Zjednoczonych.

Tabela 8: OBECNOŚĆ WOJSKOWA

	OBECNOŚĆ WOJSKOWA	
	Tradycyjne utrzymanie pokoju (Rozdzielenie wojsk)	**Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju (Pomoc w okresie przejściowym)**
Rozdział Karty NZ	rozdział VI	
Rodzaje działań (mandat)	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu walk; – nadzorowanie wycofania sił stron konfliktu na określone pozycje; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami stron konfliktu; – nadzorowanie stref ograniczonego rozmieszczenia uzbrojenia.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o pokojowym rozwiązaniu konfliktu; – nadzorowanie koncentracji i demobilizacji sił stron konfliktu; – nadzorowanie przestrzegania praw człowieka; – pomoc w zapewnieniu funkcjonowania tymczasowej administracji; – pomoc w utrzymaniu prawa i porządku publicznego; – nadzorowanie repatriacji uchodźców; – nadzorowanie organizacji i przebiegu wyborów.

Tradycyjne operacje utrzymania pokoju - prowadzone są głównie w fazie zawieszenia konfliktu międzypaństwowego w celu nadzorowania rozdzielenia walczących stron i stworzenia warunków do prowadzenia negocjacji pokojowych.

Wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju - prowadzone są głównie w fazie wygasania konfliktu wewnętrznego w celu nadzorowania realizacji porozumienia o jego pokojowym rozwiązaniu. Ze względu na wykonywane zadania w składzie sił prowadzących tego typu operacje występuje zwykle silny komponent cywilny.

Możliwość stosowania siły w operacjach kategorii obecności wojskowej ograniczona jest do samoobrony. Pojęcie samoobrony odbiega tu jednak znacznie od ogólnie przyjętego pojęcia obrony koniecznej. Obok obrony w sytuacji zagrożenia życia przewiduje

również możliwość stosowania siły w celu odparcia prób uniemożliwienia, przy pomocy środków przemocy, wykonania zadań wynikających z mandatu. Stąd też stosowanie siły możliwe jest w następujących przypadkach:

- samoobrony, włącznie z obroną przed usiłowaniem rozbrojenia personelu sił pokojowych;
- obrony posterunków, obozów, pomieszczeń i pojazdów sił pokojowych;
- obrony innych jednostek sił pokojowych atakowanych zbrojnie.[111]

Przypadki stosowania siły w tak pojętej samoobronie występują w operacjach tej kategorii zwłaszcza w skomplikowanych warunkach konfliktów wewnętrznych.[112] Stąd też, kontyngenty wojskowe w wielofunkcyjnych operacjach utrzymania pokoju muszą być lepiej uzbrojone i wyposażone od kontyngentów w operacjach tradycyjnych. W szczególnie trudnych warunkach, wprowadzanie w życie planów pokojowego rozwiązania konfliktu, wspomagane jest przez operacje kategorii wzmocnionej obecności wojskowej (np. operacje wymuszania pokoju).[113]

---

[111] Por. Jerzy Rzymanek: *Zagadnienia prawne tymczasowego pobytu Pokojowych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie (UNEF II i UNDOF)*, rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 1981, str. 173

[112] Przypadki atakowania całych posterunków lub patroli sił pokojowych przez uzbrojone grupy byłych żołnierzy stron konfliktu, którzy nie podporządkowali się postanowieniom o ich demobilizacji występowały na przykład w operacji UNTAC w Kambodży (1993).

[113] Przykładem są operacje *Joint Endeavour* i *Joint Guard* sił IFOR i SFOR (1996 - 1997) wspierające realizację planu pokojowego w Bośni i Hercegowinie (wojskowe aspekty porozumienia z Dayton).

Tabela 9: PRZYKŁADY OBECNOŚCI WOJSKOWEJ

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji	Rodzaje działań (mandat)
TRADYCYJNE OPERACJE UTRZYMANIA POKOJU (ROZDZIELENIE WOJSK)				
1	ONUCA - Ameryka Środkowa	listopad 1989 styczeń 1992	260 obs. woj. 800 wojsk.	– monitorowanie przerwania ognia; – nadzorowanie rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie przestrzegania porozumienia o nie udzielaniu zewnętrznej pomocy stronom konfliktu; – nadzorowanie dobrowolnej demobilizacji ruchu oporu w Nikaragui
2	UNEF I - Egipt / Izrael	listopad 1956 czerwiec 1967	6073 wojsk.	– nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk; – nadzorowanie wycofania obcych wojsk z terytorium Egiptu; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami Egiptu i Izraela.
3	UNEF II - Egipt / Izrael	październik 1973 lipiec 1979	6937 wojsk.	– nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk; – nadzorowanie przemieszczania sił stron konfliktu; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami Egiptu i Izraela.
4	UNFICYP- Cypr	marzec 1964	1165 wojsk. 35 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami stron konfliktu.
5	UNDOF - Izrael / Syria (Wzgórza Golan)	czerwiec 1974	1068 wojsk.	– nadzorowanie rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie stref rozdzielenia wojsk oraz stref ograniczonego rozmieszczenia uzbrojenia.
6	UNIFIL - Liban	marzec 1978	4564 wojsk.	– nadzorowanie wycofania sił Izraela z Południowego Libanu .[114]
WIELOFUNKCYJNE OPERACJE UTRZYMANIA POKOJU (POMOC W OKRESIE PRZEJŚCIOWYM)				
1	ONUMOZ - Mozambik	grudzień 1992 grudzień 1994	6576 wojsk. 354 obs. woj. 1087 pol. cyw. 355 pr. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – nadzorowanie przerwania ognia, rozdzielenia,, koncentracji i demobilizacji wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie składowania i zniszczenia uzbrojenia; – obserwacja wycofania obcych wojsk; – ochrona , koordynacja i obserwacja akcji pomocy humanitarnej; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
2	UNTAG - Namibia	kwiecień 1989 marzec 1990	4493 wojsk. 1500 pol. cyw. 2000 pr. cyw. 1000 obs. wyb.	– nadzorowanie przerwania ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk RPA; – nadzorowanie demobilizacji wojsk Afryki Południowo-Zachodniej (miejscowe siły zbrojne zorganizowane i kontrolowane przez RPA); – nadzorowanie powrotu uchodźców; – nadzorowanie działań miejscowej policji; – nadzorowanie przebiegu wyborów.

[114] Mandat UNIFIL nie został wypełniony do końca ze względu na trwającą nadal okupację tych terenów przez Izrael. Obecność UNIFIL przyczynia się jednak do stabilizacji w tym regionie poprzez ograniczanie incydentów i ochronę miejscowej ludności.

3	UNAMIR - Rwanda	październik 1993 marzec 1996	5200 wojsk. 320 obs. woj. 120 pol. cyw. 320 pr. cyw.	– nadzorowanie przerwania ognia i stref zdemilitaryzowanych; – nadzorowanie demobilizacji wojsk stron konfliktu; – monitorowanie stanu bezpieczeństwa w kraju; – pomoc w rozminowywaniu terenu; – ochrona , koordynacja i obserwacja akcji pomocy humanitarnej; – mediacje między stronami konfliktu; – ochrona ludności cywilnej i uchodźców, tworzenie stref ochronnych.
4	UNMIH - Haiti	wrzesień 1993 czerwiec 1996	6065 wojsk. 847 pol. cyw.	– pomoc w utrzymaniu bezpieczeństwa; – pomoc w ochronie międzynarodowego personelu oraz głównych obiektów; – pomoc w organizacji i przeprowadzeniu wyborów.
5	UNAMIC - Kambodża	październik 1991 marzec 1992	1090 wojsk. 150 pr. cyw.	– pomoc stronom konfliktu w utrzymaniu przerwania ognia; – pomoc w rozminowywaniu (szkolenie miejscowego personelu, akcje uświadamiające wśród ludności cywilnej).
6	UNTAC - Kambodża	marzec 1992 wrzesień 1993	15991 wojsk. 3359 pol. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie koncentracji i demobilizacji wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie przestrzegania praw człowieka; – pomoc w zapewnieniu porządku publicznego; – pomoc w zapewnieniu funkcjonowania administracji cywilnej; – nadzorowanie repatriacji i osiedlenia uchodźców; – nadzorowanie organizacji i przeprowadzenia wyborów; – pomoc w odbudowie niezbędnej infrastruktury.
7	UNSF - Zachodnia Nowa Gwinea	październik 1962 kwiecień 1963	1576 wojsk.	– utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na terytorium pod czasową administracją ONZ (UNTEA); – monitorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia.
8	UNCRO - Chorwacja	marzec 1995 styczeń 1996	14663 wojsk. 328 obs. woj. 531 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – ułatwienie wprowadzenia w życie porozumienia gospodarczego; – ułatwienie wprowadzenia w życie odpowiednich rezolucji Rady Bezpieczeństwa; – obserwowanie i meldowanie o ruchach personelu i sprzętu wojskowego przez granice między Chorwacją a FRJ; – ułatwienie przechodzenia przez terytorium Chorwacji konwojów z pomocą humanitarną dla Bośni i Hercegowiny; – monitorowanie przebiegu procesu demilitaryzacji Półwyspu Prewlaka.

9	UNAVEM III / MONUA - Angola	luty 1995	300 obs. woj. 4430 wojsk. 271 pol. cyw.	– misje dobrych usług wobec stron konfliktu; – nadzorowanie rozdzielenia sił i przestrzegania przerwania ognia; – nadzorowanie wycofania, koncentracji i demobilizacji wojsk UNITA; – nadzorowanie składania i składowania broni zdemobilizowanych sił; – kontrola ruchów sił rządowych; – nadzorowanie przestrzegania swobody ruchu osób i towarów; – kontrola neutralności policji; – rozbrajanie osób cywilnych; – koordynacja i wsparcie akcji humanitarnych; – uczestniczenie w rozminowaniu; – nadzorowanie przygotowania i przebiegu wyborów.
10	UNSMIH - Haiti	lipiec 1996	1295 wojsk. 250 pol. cyw.	– pomoc rządowi Haiti w odtworzeniu struktur państwowych i odbudowie gospodarczej; – pomoc w reorganizacji sił policyjnych oraz utrzymaniu ładu i porządku publicznego.
11	UNMIBH - Bośnia i Hercegowina	grudzień 1995	5 wojsk. 1734 pol. cyw.	– monitorowanie, obserwowanie i kontrola działalności organów porządku publicznego stron (realizowane przez Międzynarodowe Siły Policyjne - IPTF).
12	UNTAES - Chorwacja	styczeń 1996 grudzień 1997	100 obs. woj. 4368 wojsk. 451 pol. cyw.	– nadzorowanie demilitaryzacji regionu; – monitorowanie powrotu uchodźców; – pomoc we wprowadzaniu w życie postanowień porozumienia pokojowego; – utworzenie tymczasowych sił policyjnych; – zapewnienie tymczasowej administracji.

2.7. Wzmocniona obecność wojskowa

Operacje pokojowe kategorii wzmocnionej obecności wojskowej obejmują prewencyjne rozmieszczenie sił, nadzorowanie przestrzegania sankcji, działania ochronne oraz wymuszanie pokoju. Zależnie od sytuacji operacje te mogą być prowadzone przez odpowiednio uzbrojone kontyngenty wojskowe, na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI lub VII Karty Narodów Zjednoczonych.

Tabela 10: WZMOCNIONA OBECNOŚĆ WOJSKOWA

	WZMOCNIONA OBECNOŚĆ WOJSKOWA			
	Prewencyjne rozmieszczenie sił	Nadzorowanie przestrzegania sankcji	Działania ochronne	Operacje wymuszania pokoju
Rozdział Karty NZ	rozdział VI lub VII			rozdział VII
Rodzaje działań (mandat)	– obserwacja sytuacji w rejonach granicznych; – podejmowanie działań prewencyjnych (odstraszających); – przeciwdziałanie incydentom granicznym.	– kontrolowanie granic lądowych i morskich państw, na które nałożono sankcje; – przeciwdziałanie próbom naruszania nałożonych sankcji.	– tworzenie stref ochronnych dla mniejszości etnicznych; – ochrona akcji pomocy humanitarnej	– nadzorowanie i wymuszanie przestrzegania porozumienia pokojowego przez wszystkie strony konfliktu; – zapewnienie warunków bezpieczeństwa funkcjonowania administracji – nadzorowanie stref rozdzielenia oraz stref ochronnych; – kontrola przestrzeni powietrznej.

Prewencyjne rozmieszczenie sił - realizowane jest głównie w fazie narastania konfliktu (międzypaństwowego lub wewnętrznego), na żądanie albo za zgodą jednej lub więcej stron, w celu przeciwdziałania jego eskalacji. Podstawową funkcją sił prewencyjnych jest odstraszanie.[115] Obecnie, w siłach UNPREDEP w Macedonii funkcja ta jest wykonywana przez stosunkowo lekko uzbrojone kontyngenty wojskowe, wydzielone z sił UNPROFOR. Podstawą działania sił UNPREDEP jest mandat oparty na postanowieniach rozdziału VI Karty NZ, a więc umożliwiający użycie siły jedynie w samoobronie oraz w celu zabezpieczenia realizacji zadań mandatowych.[116] Zakłada się więc, że w przypadku drobnych incydentów granicznych, w razie bezpośredniego zaatakowania posterunków tych sił, ich obecny mandat będzie wystarczający. W przypadku bardziej niekorzystnego rozwoju sytuacji, mandat ten, decyzją Rady Bezpieczeństwa ONZ, może być rozszerzony w oparciu o postanowienia rozdziału VII Karty NZ, a siły zostaną wzmocnione lub wsparte przez odpowiednio

[115] W literaturze fachowej operację taką nazywa się również „odstraszającym rozwinięciem sił" (por. William J. Durch (red.): *The Evolution of UN Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis*, The MacMillan Press Ltd., Londyn, 1994, str. 5).

[116] Zasady stosowania siły w samoobronie omówiono w podrozdziale 2.6 pracy.

uzbrojone i wyposażone jednostki wojskowe.[117] Możliwe jest jednak prewencyjne rozwijanie sił od razu odpowiednio uzbrojonych i wyposażonych, zgodnie z zadaniami wynikającymi z postanowieniach rozdziału VII Karty NZ.

Nadzorowanie przestrzegania sankcji - realizowane jest głównie w fazie narastania lub eskalacji konfliktu (międzypaństwowego lub wewnętrznego) w celu kontroli przestrzegania przez państwa (strony) sankcji (głównie ekonomicznych) nałożonych na inne państwo (stronę). Operacje takie mogą być prowadzone przez odpowiednie siły lądowe lub morskie, które mogą być upoważnione również do czynnego zapobiegania próbom ich naruszania (mają wówczas mandat oparty na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ).

Działania ochronne - prowadzone są głównie w fazie eskalacji lub zawieszenia konfliktu wewnętrznego przez odpowiednio uzbrojone kontyngenty wojskowe, na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI lub VII Karty NZ. W przypadkach gdy mandat sił ochronnych jest nie wystarczający do realizacji zadań mandatowych, ich działania są wspierane działaniem innych sił upoważnionych przez Radę Bezpieczeństwa ONZ do stosowanie siły, zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ.[118] Lepszym, chociaż niewątpliwie trudniejszym organizacyjnie i finansowo, rozwiązaniem jest prowadzenie operacji ochronnej przez jednorodne siły, odpowiednio uzbrojone i wyposażone zgodnie z mandatem opartym na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ.

Operacje wymuszania pokoju - prowadzone są głównie w fazie wygasania konfliktu wewnętrznego na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ, w celu nadzorowania i

---

[117] Mogą to być jednostki wydzielone ze składu SFOR (np. odwód strategiczny lub operacyjny).

[118] Przykładem takiego wsparcia było wsparcie operacji ochronnej UNPROFOR w byłej Jugosławii przez jednostki sił powietrznych NATO (1993-1994).

wymuszania realizacji porozumienia o jego pokojowym rozwiązaniu, w bardzo niestabilnych i skomplikowanych warunkach, w których nie wystarczają wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju. Operacja wymuszania pokoju może poprzedzać również wielofunkcyjną operację utrzymania pokoju, zapewniając bezpieczne i stabilne warunki do jej rozwinięcia.[119] Siły prowadzące tego typu operacje są odpowiednio uzbrojone i wyposażone, zgodnie z przewidywanymi dla nich zadaniami.

Tabela 11. PRZYKŁADY WZMOCNIONEJ OBECNOŚCI WOJSKOWEJ

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji	Rodzaje działań (mandat)
PREWENCYJNE ROZWINIĘCIE SIŁ				
1	UNIKOM[120] - Irak / Kuwejt	kwiecień 1991	195 obs. woj. 883 wojsk.	– monitorowanie strefy zdemilitaryzowanej; – zapobieganie naruszania strefy zdemilitaryzowanej oraz granicy Irak-Kuwejt.
2	UNPREDEP - Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	marzec 1995	35 obs. woj. 1050 wojsk. 25 pol. cyw.	– obserwacja i meldowanie o sytuacji w rejonach przygranicznych.
DZIAŁANIA OCHRONNE				
1	UNOSOM I - Somalia	kwiecień 1992 marzec 1993	893 wojsk. 54 obs. woj.	– obserwacja przerwania ognia; – ochrona personelu i mienia ONZ w czasie akcji humanitarnych; – ochrona konwojów i centrów dystrybucji pomocy humanitarnej;
2	UNPROFOR - była Jugosławia	marzec 1992 grudzień 1995	30574 wojsk. 278 obs. woj. 86 pol. cyw.	– monitorowanie przerwania ognia w Chorwacji; – nadzorowanie wycofania armii jugosłowiańskiej; – zapewnienie demilitaryzacji i ochrona ludności w strefach ochronnych; – pomoc w akcjach humanitarnych; – prewencyjne rozmieszczenie sił w Macedonii.[121]
3	MPF [122]- Albania *Multilateral Protection Force* Wielostronne Siły Ochronne	kwiecień 1997	6500 wojsk.	– ochrona akcji pomocy humanitarnej

[119] Przykładem takiej operacji jest operacja Sił Wielonarodowych na Haiti w 1994 roku, które działając zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ zapewniały warunki do rozwinięcia misji UNMIH będącej wielofunkcyjną operacją utrzymania pokoju w tym kraju.

[120] Mandat UNIKOM oparty jest na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ. W oficjalnych dokumentach ONZ operacja ta traktowana jest jako operacja utrzymania pokoju. Spełnia ona jednak funkcje prewencyjnego rozmieszczenia sił, chociaż siły te mogą okazać się niewystarczające w razie ponownej agresji Iraku na Kuwejt. W takim przypadku jednak zostałyby one prawdopodobnie zastąpione innymi siłami (interwencja zbrojna).

[121] Przekształcone w odrębną misję UNPREDEP w marcu 1995.

[122] Jest to operacja prowadzona z mandatu politycznego ONZ opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ (Rezolucja RB ONZ nr 1101/1997), prowadzona przez doraźną koalicję państw, kierowaną przez Włochy. Oprócz Włochów w jej skład wchodzą Francja, Grecja, Turcja, Rumunia, Hiszpania, Austria i Dania.

NADZOROWANIE PRZESTRZEGANIA SANKCJI				
1	*Sharp Guard (Ostra Straż)* - wspólna operacja morska NATO i UZE na Adriatyku	czerwiec 1993 grudzień 1995	5 okrętów patrolowych	– nadzorowanie morskich granic FRJ (Serbia i Czarnogóra) w celu kontroli przestrzegania nałożonych na nią sankcji; – przeciwdziałanie próbom naruszenia sankcji przez jednostki pływające różnych państw.
OPERACJE WYMUSZANIA POKOJU				
1	ONUC - Kongo	lipiec 1960 czerwiec 1964	19828 wojsk.	– nadzorowanie wycofania wojsk belgijskich; – pomoc miejscowemu rządowi w utrzymaniu porządku; – pomoc w utrzymaniu integralności terytorialnej i niezależności politycznej Konga; – zapobieganie wojnie domowej; – nadzorowanie wycofania wszystkich obcych wojsk.
2	MNF[123] - Haiti *Multinational Force* Siły Wielonarodowe	listopad 1994 styczeń 1995	21000 wojsk.	– stosowanie wszelkich środków w celu zapewnienia warunków do przywrócenia legalnych władz Haiti; – zapewnienie bezpiecznych i stabilnych warunków rozwinięcia operacji UNMIH.
3	IFOR - Bośnia i Hercegowina *Implementation Force* Siły Implementacyjne	grudzień 1995 grudzień 1996	60000 wojsk.	– nadzorowanie i wymuszanie przestrzegania przez wszystkie strony konfliktu postanowień Porozumienia Pokojowego, a zwłaszcza : - przerwania walk, - wycofania sił i ciężkiego sprzętu na określone pozycje, - ustanowienia Stref Rozdzielenia, - ograniczenia zakładania nowych pól minowych; – nadzorowanie Stref Rozdzielenia; – kontrola przestrzeni powietrznej oraz ruchów wojsk po głównych szlakach komunikacyjnych; – utrzymanie kontaktów ze wszystkimi stronami Porozumienia Pokojowego; – zabezpieczenie warunków do funkcjonowania organizacji humanitarnych i realizacji politycznych aspektów Porozumienia Pokojowego.
4	SFOR - Bośnia i Hercegowina *Stabilization Force* Siły Stabilizacyjne	grudzień 1996	35000 wojsk.	– zapobieganie ponownemu podjęciu walk poprzez odstraszanie lub użycie siły; – monitorowanie, a w razie potrzeby wymuszanie przestrzegania postanowień Porozumienia Pokojowego; – zapewnienie warunków do funkcjonowania instytucji cywilnych w celu wykonania cywilnych aspektów Porozumienia Pokojowego; – utrzymanie kontaktów ze wszystkimi stronami Porozumienia Pokojowego; – zapewnienie wsparcia powietrznego, a w razie potrzeby ewakuacji UNTAES; – utrzymanie kontroli przestrzeni powietrznej.
5	MISAB - Republika Środkowoafrykańska Misja Nadzoru Implementacji Porozumień z Bangui[124]	styczeń 1997	ok. 800 wojsk.	– pomoc w przywróceniu pokoju i bezpieczeństwa w Republice Środkowoafrykańskiej, w tym rozbrojenie byłych rebeliantów i osób nielegalnie posiadających broń.

[123] Siły Wielonarodowe koalicji 28 państw kierowanej przez USA, ustanowione z upoważnienia ONZ (rezolucja RB ONZ nr 940 z 31. 07. 1994), działające na podstawie postanowień rozdziału VII karty NZ w celu zapewnienia warunków do rozwinięcia wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju na Haiti (UNMIH). Rezolucja ta określała działania MNF jako I fazę operacji na Haiti a działania UNMIH (w jej ramach także działania Międzynarodowych Sił Policyjnych IPF) jako fazę II tej operacji (*Guidelines for Governments Contributing Military Personnel to UNMIH*, DPKO, Nowy Jork, wrzesień 1994, str. 6-7)

[124] Misja utworzona przez Gabon, Burkinę Faso, Czad i Mali z upoważnienia władz Republiki Środkowoafrykańskiej. W misji tej uczestniczą także Francja, Senegal i Togo. Rada

2.8. Interwencja zbrojna

Interwencja zbrojna obejmuje działania zbrojne prowadzone na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ w celu wymuszenia przestrzegania odpowiednich postanowień Rady Bezpieczeństwa ONZ. Interwencja jest podejmowana głównie w fazie eskalacji kryzysu, w celu odparcia agresji lub w celach humanitarnych. Siły interwencyjne biorące udział w takich operacjach mogą składać się z odpowiednio uzbrojonych i wyposażonych sił lądowych, lotniczych i morskich.

Tabela 12: INTERWENCJA ZBROJNA

	INTERWENCJA ZBROJNA	
	Interwencja w celu odparcia agresji	**Interwencja w celach hu8manitarnych**
Rozdział Karty NZ	rozdział VII	
Rodzaje działań (mandat)	– działania zbrojne w celu odparcia agresji.	– działania zbrojne w celu zapewnienia ochrony grupom etnicznym oraz stworzenia bezpiecznych warunków dla akcji pomocy humanitarnej.

Interwencja w celu odparcia agresji - podejmowana jest w fazie eskalacji konfliktu międzypaństwowego za zgodą jednej ze stron. Celem jej nie jest jednak ostateczne zniszczenie agresora lecz jedynie przywrócenie stanu sprzed agresji i stworzenie warunków do podjęcia negocjacji pokojowych. Interwencja taka kończy się zwykle porozumieniem o zawieszeniu broni.

Interwencja w celach humanitarnych - podejmowana jest głównie w fazie eskalacji konfliktu wewnętrznego, w celu zapewnienia ochrony ludności cywilnej (zwłaszcza mniejszości etnicznych) i stworzenia warunków bezpieczeństwa dla prowadzenia akcji pomocy humanitarnej.

Bezpieczeństwa ONZ upoważniła MISAB (rezolucja nr 1125) do stosowania środków zgodnych z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ.

Tabela 13: PRZYKŁADY INTERWENCJI ZBROJNEJ

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji	Rodzaje działań (mandat)
INTERWENCJA W CELU ODPARCIA AGRESJI				
1	Interwencja sił ONZ w Korei	czerwiec 1950 lipiec 1953	–	– okazanie Republice Korei pomocy koniecznej do odparcia ataku zbrojnego.[125]
2	MNF *(Operation Desert Storm)* Siły Wielonarodowe *(Operacja Pustynna Burza)* - interwencja koalicji państw, kierowanej przez USA, przeciw Irakowi	styczeń 1991 marzec 1991	ok. 800000	– użycie wszystkich niezbędnych środków w celu zmuszenia Iraku do przestrzegania Rezolucji RB ONZ, wzywającej do natychmiastowego i bezwarunkowego wycofania się z Kuwejtu.[126]
INTERWENCJA W CELACH HUMANITARNYCH				
1	UNOSOM II - Somalia	marzec 1993 marzec 1995	28000 wojsk. 2800 pr. cyw.	– zapewnienie warunków bezpieczeństwa dla akcji pomocy humanitarnej przy użyciu wszelkich niezbędnych środków, włącznie z użyciem siły.

Prawo społeczności międzynarodowej do podejmowania interwencji zbrojnej w celu odparcia agresji nie budzi zastrzeżeń. Jest ono zawarte w artykule 1 Karty NZ, który upoważnia ONZ do zastosowania skutecznych środków zbiorowych w celu zapobiegania zagrożeniom pokoju oraz tłumienia wszelkich aktów agresji.[127] Ponadto, w rozdziale VII Karty zawarto upoważnienie Rady Bezpieczeństwa do oceny sytuacji zagrożenia lub naruszenia pokoju.[128] Istotne jest również zdefiniowanie pojęcia agresji, zawarte w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego 3314 (XXIX) z dnia 14 grudnia 1974 roku, określające ją jako „użycie sił zbrojnych przez jakiekolwiek państwo przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub politycznej innego państwa, lub niezgodne z Kartą Narodów Zjednoczonych w jakikolwiek inny sposób".[129]

Bardziej kontrowersyjne jest prawo do interwencji w celach humanitarnych, która postrzegana jest często jako ingerowanie w

[125] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 83/1950.
[126] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 678/1990.
[127] *Karta Narodów Zjednoczonych...*, str.6.
[128] *Ibidem*, art. 39, str. 25.
[129] Cytat za Gareth Evans: *Współpraca dla pokoju: Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne* , PISM, Warszawa 1994, str. 179.

wewnętrzne sprawy suwerennych państw. Dlatego podejmowane są próby określenia wyraźnych kryteriów podejmowania tego typu interwencji. Zakłada się, że może być ona podejmowana po spełnieniu następujących warunków:

- bezpośrednio i powszechnie zagrożone jest fundamentalne prawo do życia, a nie jakiekolwiek z praw człowieka;
- nie ma możliwości złagodzenia sytuacji przez rząd danego państwa (jeśli taki w ogóle istnieje) a wszystkie inne środki zmiany sytuacji nie odniosły skutku.[130]

Jednakże nawet w przypadku, gdy wszystkie powyższe warunki są spełnione, interwencja taka powinna być podejmowana z najwyższą ostrożnością, wyłącznie w celach określonych w mandacie, aby siły interwencyjne nie stały się stroną konfliktu wewnętrznego.

W literaturze źródłowej i fachowej interwencję zbrojną często zalicza się do operacji wymuszania pokoju.[131] Istnieje jednak między nimi zasadnicza różnica, która powoduje konieczność zaliczenia ich do różnych kategorii. O operacji wymuszania pokoju możemy mówić wówczas, gdy między stronami konfliktu istnieje jakaś forma porozumienia pokojowego i strony te ogólnie zgadzają się na prowadzenie operacji pokojowej. W przypadku gdy porozumienie to jest naruszane przez którąś ze stron lub jej odłam, siły pokojowe wymuszają ich przestrzeganie zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ. W przypadku interwencji zbrojnej, natomiast, nie ma żadnego porozumienia między stronami, a interwencja ta realizowana może być albo za zgodą jednej ze stron (jak w przypadku interwencji przeciw agresji) lub nawet bez zgody żadnej ze stron (jak w przypadku interwencji w celach humanitarnych).

---

[130] Por. *Ibidem*, str. 192.

[131] Por. *Ibidem*, str. 175-187. Również w doktrynie kanadyjskiej i brytyjskiej operacje wymuszania pokoju obejmują interwencję zbrojną. (por. podrozdział 2.1).

2.9. Podsumowanie

Rozdział niniejszy poświęcono rozważaniom na temat rozwoju oraz współczesnego znaczenia pojęć związanych z dziedziną operacji pokojowych. Krytyczna analiza dokumentów normatywnych różnych organizacji międzynarodowych (regionalnych) oraz narodowych doktryn operacji pokojowych wybranych państw, a także rozmaitych publikacji i opracowań dotyczących tej problematyki potwierdziła hipotezę, że pomimo długoletnich doświadczeń i współpracy międzynarodowej w praktycznej realizacji operacji pokojowych nie dopracowano się ich jednolitej teorii ani adekwatnej do niej terminologii i typologii. Istniejąca dotychczas terminologia jest mało przejrzysta i niejednoznaczna. Pojęcia związane z operacjami pokojowymi używane przez różne organizacje i państwa w dużej mierze zależą od ich doświadczenia i aktualnej roli w tej dziedzinie.

W rozdziale tym podjęto próbę usystematyzowania tej terminologii oraz wprowadzenia uniwersalnego podziału operacji pokojowych, odpowiadającego zarówno ich aktualnemu stanowi jak i tendencjom rozwojowym. Rozważania na temat istoty operacji pokojowych oraz cech odróżniających ich od wszelkich innych działań interwencyjnych doprowadziły autora do wypracowania prostej definicji takich operacji, obejmującej swym znaczeniem cały zakres działań realizowanych w ich ramach przez różne podmioty prawa międzynarodowego.

Na podstawie analizy charakterystycznych czynników występujących we współczesnych operacjach pokojowych jako zasadnicze kryterium ich podziału wybrano możliwość stosowania siły, rozumianą w aspekcie prawnym (upoważnienie do jej stosowania zawarte w mandacie) oraz organizacyjnym (wystarczające siły i środki oraz odpowiednia struktura organizacyjna pozwalające na wykonanie zadań wynikających z mandatu). Zastosowanie tego kryterium

pozwoliło na wydzielenie czterech zasadniczych kategorii operacji pokojowych:

- mediacja i obserwacja (bez możliwości stosowania siły);
- obecność wojskowa (z możliwością użycia siły w samoobronie);
- wzmocniona obecność wojskowa (z możliwością użycia siły w celu wymuszenia przestrzegania zawartych porozumień, prawa i porządku); oraz
- interwencja zbrojna (działania z użyciem siły).

Powyższe kategorie podzielono na typy w zależności od wykonywanych w ich ramach zadań w różnych fazach konfliktu. Dokonując takiego podziału, ze względów praktycznych starano się wykorzystywać dotychczas używane terminy, przyjmując jednak ich jednoznaczną interpretację.

Proponowany podział operacji pokojowych poddano ocenie ekspertów. Istotę samego podziału wyjaśniono w założeniu do kwestionariusza opinii (Załącznik 8). Podział ten stanowił bowiem podstawę zasadniczej części pytań zawartych w tym kwestionariuszu. W swoich komentarzach żaden z respondentów nie podważał zasadności podziału operacji pokojowych na przedstawione kategorie i typy. Kilku respondentów zwróciło uwagę na jego logikę i uniwersalność. Zgodnie z oczekiwaniami, niektórzy z zagranicznych respondentów, z grupy doradców wojskowych przedstawicielstw państw niezaangażowanych (tzw. grupa NAM) przy ONZ, wyrażali jedynie wątpliwość co do celowości zaliczenia kategorii interwencji zbrojnej do operacji pokojowych, widząc w niej narzędzie dominacji USA. Stanowisko takie jest zgodne z poglądami ich delegacji wyrażanymi w ramach dyskusji na forum zajmującego się problematyką operacji pokojowych Komitetu C-94 ONZ.

Rozdział 3

WSPÓŁCZESNY SYSTEM MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH

3.1. Modele organizacyjne międzynarodowych operacji pokojowych

W wyniku wieloletniego rozwoju ukształtował się złożony system rozwiązywania konfliktów siłami międzynarodowymi. Mówiąc ogólnie, w systemie tym na szczeblach politycznym i strategicznym (lub polityczno-strategicznym i strategiczno-wojskowym) może występować organizacja o zasięgu globalnym (ONZ) lub regionalnym, działająca również zgodnie z zasadami Karty NZ. Na szczeblach operacyjnym i taktycznym, natomiast, występują zwykle siły wielonarodowe, działające pod operacyjnym kierownictwem tej organizacji (poprzez jej właściwe organy) albo sojuszu obronnego jej państw członkowskich[132] lub tylko jednego z takich państw (tzw. państwa kierującego). System ten można przedstawić w następujący sposób:

Rys. 8: SYSTEM MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH

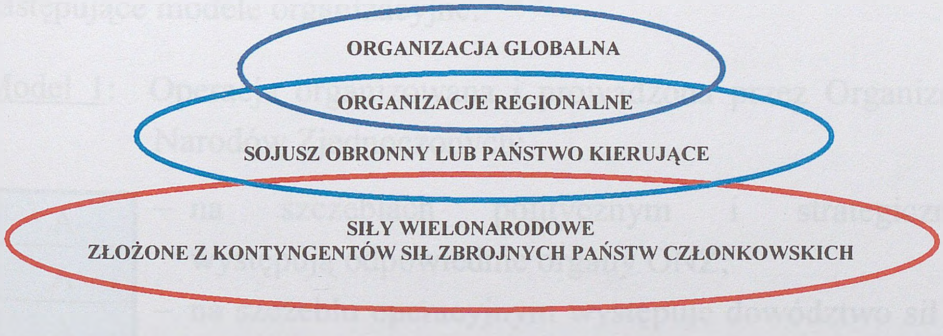

[132] Sojusz obronny jest szczególnym przypadkiem organizacji regionalnej o określonych możliwościach operacyjnych, z odpowiednią strukturą organizacyjną i infrastrukturą wojskową.

Warianty organizacji międzynarodowych operacji pokojowych prowadzonych w ramach powyższego systemu można opisać przy pomocy uproszczonych modeli organizacyjnych, budowanych na czterech poziomach:

P:
S:
O:
T:

- szczebel polityczny (polityczne organy decyzyjne);
- szczebel strategiczny (kierownictwo lub dowództwo strategiczne);
- szczebel operacyjny (dowództwo operacyjne);
- szczebel taktyczny (dowództwa taktyczne, oddziały, pododdziały).

Na poziomach tych mogą występować następujące elementy:

A – organizacja globalna (ONZ);
B – organizacja regionalna;
C – wybrane państwo członkowskie (państwo kierujące);
D – sojusz obronny;
DD – państwa członkowskie sojuszu;
AA,BB – pozostałe państwa członkowskie organizacji.

Teoretycznie może występować bardzo dużo różnych wariantów. Jednak w dotychczasowej praktyce ukształtowały się następujące modele organizacyjne:

Model 1: Operacja organizowana i prowadzona przez Organizację Narodów Zjednoczonych:

A
A
A
AA

- na szczeblach politycznym i strategicznym występują odpowiednie organy ONZ;
- na szczeblu operacyjnym występuje dowództwo sił lub misji;
- na szczeblu taktycznym występują kontyngenty wojskowe państw członkowskich ONZ.

Model ten odpowiada wszystkim operacjom prowadzonym dotychczas przez ONZ.

Model 2: Operacja organizowana i prowadzona przez organizację regionalną (np. OBWE):

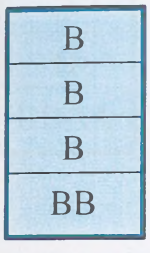

- na szczeblu politycznym i strategicznym występują odpowiednie organy organizacji;
- na szczeblu operacyjnym występuje dowództwo sił lub misji;
- na szczeblu taktycznym występują kontyngenty państw członkowskich organizacji.

Model ten odpowiada na przykład wszystkim operacjom prowadzonym oraz planowanym dotychczas przez OBWE.

Model 3: Operacja organizowana i prowadzona z mandatu politycznego ONZ przez doraźną koalicję państw członkowskich, kierowaną przez państwo kierujące:

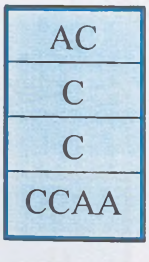

- na szczeblu politycznym występują odpowiednie organy ONZ i państwa kierującego;
- na szczeblu strategicznym i operacyjnym występują odpowiednie organy dowodzenia państwa kierującego (w niektórych przypadkach na szczeblu operacyjnym może wystąpić wielonarodowe dowództwo sił);
- na szczeblu taktycznym występują siły wielonarodowe złożone z kontyngentów wojskowych państw-członków doraźnej koalicji.

Model ten odpowiada na przykład operacji *Desert Storm(Pustynna Burza)*, organizowanej i prowadzonej z mandatu ONZ przez doraźną koalicję 38 państw kierowaną przez USA przeciw agresji Iraku na Kuwejt (1991).

Model 4: Operacja organizowana i prowadzona z mandatu politycznego ONZ przez sojusz obronny z udziałem innych państw.

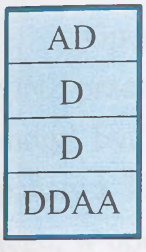

- na szczeblu politycznym występują odpowiednie organy ONZ i sojuszu;
- na szczeblu strategicznym i operacyjnym występują odpowiednie organy dowodzenia sojuszu;
- na szczeblu taktycznym występują kontyngenty wojskowe państw członkowskich sojuszu oraz innych państw członkowskich ONZ.

Model ten odpowiada na przykład operacjom *Joint Endeavour (Wspólny Wysiłek)* i *Joint Guard (Wspólna Straż)*, organizowanym i prowadzonym z mandatu ONZ przez NATO w Bośni i Hercegowinie (1995-1997). Oprócz państw członkowskich NATO, kontyngenty wojskowe do udziału w tej operacji wydzieliło również 16 innych państw, w tym 12 państw biorących udział w programie *Partnerstwo dla Pokoju*.

Model 5: Operacja organizowana i prowadzona z mandatu politycznego ONZ przez sojusz obronny.

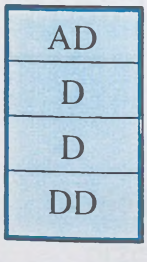

- na szczeblu politycznym występują odpowiednie organy ONZ i sojuszu;
- na szczeblu strategicznym i operacyjnym występują odpowiednie organy dowodzenia sojuszu;
- na szczeblu taktycznym występują wydzielone siły zbrojne sojuszu (narodowe lub wielonarodowe).

Model ten odpowiada na przykład operacjom wydzielonych jednostek Sił Powietrznych NATO prowadzonych z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ w celu wsparcia sił UNPROFOR w byłej Jugosławii (1993-1994) oraz operacji *Sharp Guard (Ostra Straż)*, prowadzonej przez wydzielone

jednostki Sił Morskich NATO i UZE na Adriatyku w celu nadzorowania przestrzegania sankcji ekonomicznych nałożonych przez ONZ na Serbię i Czarnogórę (1992-1995).

Operacje organizowane i prowadzone z mandatu politycznego ONZ przez inne podmioty prawa międzynarodowego (modele 3, 4 i 5) mogą być prowadzone zarówno pod flagą ONZ jak i pod flagą państwa kierującego lub sojuszu obronnego państw. Niezależnie od tego, w operacjach tych występują również różne warianty podległości w stosunku do ONZ. Ogólnie przyjmuje się, że państwo lub sojusz prowadzące daną operację powinno składać Sekretarzowi Generalnemu ONZ raporty z jej przebiegu. W praktyce jednak zasada ta jest różnie interpretowana i realizowana.[133]

Model 6: Operacja organizowana i prowadzona z mandatu politycznego organizacji regionalnej przez sojusz obronny.

- na szczeblu politycznym występują odpowiednie organy organizacji i sojuszu;
- na szczeblu strategicznym i operacyjnym występują odpowiednie organy dowodzenia sojuszu;
- na szczeblu taktycznym występują kontyngenty wojskowe państw członkowskich sojuszu oraz innych państw członkowskich organizacji.

Model ten nie był jeszcze stosowany w praktyce. Jest on jednak przewidziany zarówno w Dokumencie Helsińskim KBWE jak i w doktrynie NATO.

---

[133] Por. John Barrett: *Regional Peacekeeping Arrangements and NATO*. W: Ernest Gilman, Detlef E. Herold (red.): *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, NATO Defense College, Rzym, 1994, str. 50-51.

Ostatnie lata wskazują na ukształtowanie się tendencji do pewnego podziału ról i zadań w ramach tego systemu. ONZ prowadzi nadal cały wachlarz operacji o różnym charakterze i zadaniach od mediacji i obserwacji po wzmocnioną obecność wojskową. Część operacji prowadzonych przez ONZ trwa nieprzerwanie od kilkunastu a nawet kilkudziesięciu lat.[134] Operacje wymagające zaangażowania znacznych sił, a zwłaszcza obejmujące elementy użycia siły (wzmocniona obecność wojskowa i interwencja zbrojna), prowadzone są z mandatu politycznego ONZ zwykle przez doraźną koalicję państw, kierowaną przez jedno z państw członkowskich (państwo kierujące) lub sojusz (NATO). Organizacje regionalne (np. OBWE), natomiast ograniczają się przede wszystkim do mediacji i obserwacji, nie rezygnując jednak z możliwości prowadzenia również operacji pokojowych na większą skalę.

[134] Na przykład UNTSO działa nieprzerwanie od 1948 roku, UNMOGIP od 1949 roku, UNDOF od 1974 roku i UNIFIL od 1978 roku.

3.2. Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych

3.2.1. Proces decyzyjny w ONZ (modele 1, 3, 4 i 5)

Głównym organem decyzyjnym ONZ odpowiedzialnym za sprawy międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa jest Rada Bezpieczeństwa.[135] Zgromadzenie Ogólne może podejmować decyzje w tych sprawach tylko w wypadku, gdy Rada Bezpieczeństwa nie może z pewnych względów podjąć odpowiedniej decyzji.[136] Rada Bezpieczeństwa decyduje o podjęciu określonych działań i ustala mandat danej operacji. Do Zgromadzenia Ogólnego należy natomiast decyzja o przydzieleniu na nią odpowiednich środków finansowych. Za wprowadzenie w życie decyzji Rady Bezpieczeństwa lub Zgromadzenia Ogólnego odpowiedzialny jest Sekretarz Generalny wspomagany przez odpowiednie organy, z których najważniejszym jest w tym wypadku Departament Operacji Pokojowych.

Inicjatywa podjęcia przez ONZ interwencji w przypadku konfliktu międzypaństwowego lub wewnętrznego może być zgłaszana na forum Rady Bezpieczeństwa przez jej członka, przez Sekretarza Generalnego ONZ, na wniosek dowolnego państwa członkowskiego ONZ lub na wniosek strony konfliktu za pośrednictwem państwa

[135] Obecnie Rada Bezpieczeństwa składa się z pięciu stałych (Chiny, Francja, Rosja, USA i Wielka Brytania) i dziesięciu niestałych członków wybieranych na dwuletnią kadencję na zasadzie reprezentacji regionalnej. Obecnie trwają dyskusje nad reformą składu i zasad pracy Rady Bezpieczeństwa. Najczęściej mówi się o rozszerzeniu liczby stałych członków o Niemcy i Japonię. Wymieniane są również inne państwa jako stali reprezentanci określonych regionów. Nowi stali członkowie Rady nie będą jednak mieli prawa weta, które pozostanie wyłącznym prawem dotychczasowych członków z zaleceniem jego ograniczenia tylko do decyzji w sprawie działań na podstawie rozdziału VII Karty NZ. Zwiększona będzie również liczba niestałych członków Rady. Ogólna liczba członków Rady wynosić będzie prawdopodobnie 24, a jej decyzje podejmowane będą większością 15 głosów.

[136] W czasie kryzysu sueskiego w 1956 roku Rada Bezpieczeństwa nie była zdolna do przyjęcia odpowiedniej rezolucji gdyż dwóch jej stałych członków (Francja i Wielka Brytania) było w nim bezpośrednio zaangażowanych. Dlatego pierwsza operacja utrzymania pokoju (UNEF I) została podjęta na podstawie decyzji Zgromadzenia Ogólnego.

członkowskiego. Inicjatywa taka może być również zgłaszana przy jednoczesnym wykorzystaniu więcej niż jednej z tych możliwości.

Rozpatrując przedstawione wnioski Rada Bezpieczeństwa musi przede wszystkim stwierdzić, czy dany konflikt stanowi zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Zgodnie z postanowieniami Karty NZ, stwierdzenie takie daje bowiem podstawę do podjęcia wszelkich działań jakie w danym przypadku Rada uzna za stosowne.[137] Po rozpatrzeniu wniosku Rada Bezpieczeństwa przyjmuje zwykle rezolucję zalecającą stronom konfliktu jego rozwiązanie środkami pokojowymi. Podejmowane są również działania dyplomatyczne zmierzające do ułatwienia zawarcia porozumienia pokojowego. Zależnie od sytuacji, Rada Bezpieczeństwa może zdecydować również o podjęciu odpowiednich działań wynikających z postanowień rozdziału VI lub VII Karty NZ. Działania te mogą obejmować prowadzenie operacji pokojowej. W takim przypadku, w swej kolejnej rezolucji Rada Bezpieczeństwa poleca Sekretarzowi Generalnemu opracowanie i przedstawienie odpowiedniego raportu w sprawie możliwości i sposobów realizacji takiej decyzji

Przygotowując taki raport, Sekretarz Generalny wykorzystuje wszelkie dostępne środki umożliwiające dokonanie oceny sytuacji w rejonie konfliktu. W tym celu powołuje zwykle swego Specjalnego Przedstawiciela, który nawiązuje bezpośrednie kontakty ze stronami konfliktu prowadząc z nimi mediacje dotyczące wszelkich aspektów przyszłej operacji. W tym czasie prowadzone są również konsultacje z potencjalnymi kontrybutorami tej operacji, tj. z państwami, które mogą wydzielić do niej swe kontyngenty wojskowe lub inne.

---

[137] *Karta Narodów Zjednoczonych...*, Artykuły 37 i 39, str. 24-25.

Przygotowany w ten sposób raport zawiera szczegółową ocenę i perspektywy rozwoju sytuacji w rejonie konfliktu, koncepcję prowadzenia operacji pokojowej, przewidywane zadania (mandat) oraz skład sił pokojowych, a także sposób ich finansowania. Raport ten zawiera również wynegocjowany ze stronami konfliktu status sił lub misji pokojowej (ang. *Status of Force Agreement - SOFA*) oraz przewidywany okres ich działania. Po rozpatrzeniu i zatwierdzeniu raportu Sekretarza Generalnego, Rada Bezpieczeństwa w kolejnej rezolucji podejmuje decyzje o prowadzeniu danej operacji zgodnie z zaleceniami raportu określając oficjalnie jej mandat. Wyznacza również Dowódcę Sił (ang. *Force Commander - FC*).

Rys. 9: PROCES DECYZYJNY PRZY PODEJMOWANIU OPERACJI POKOJOWYCH ONZ

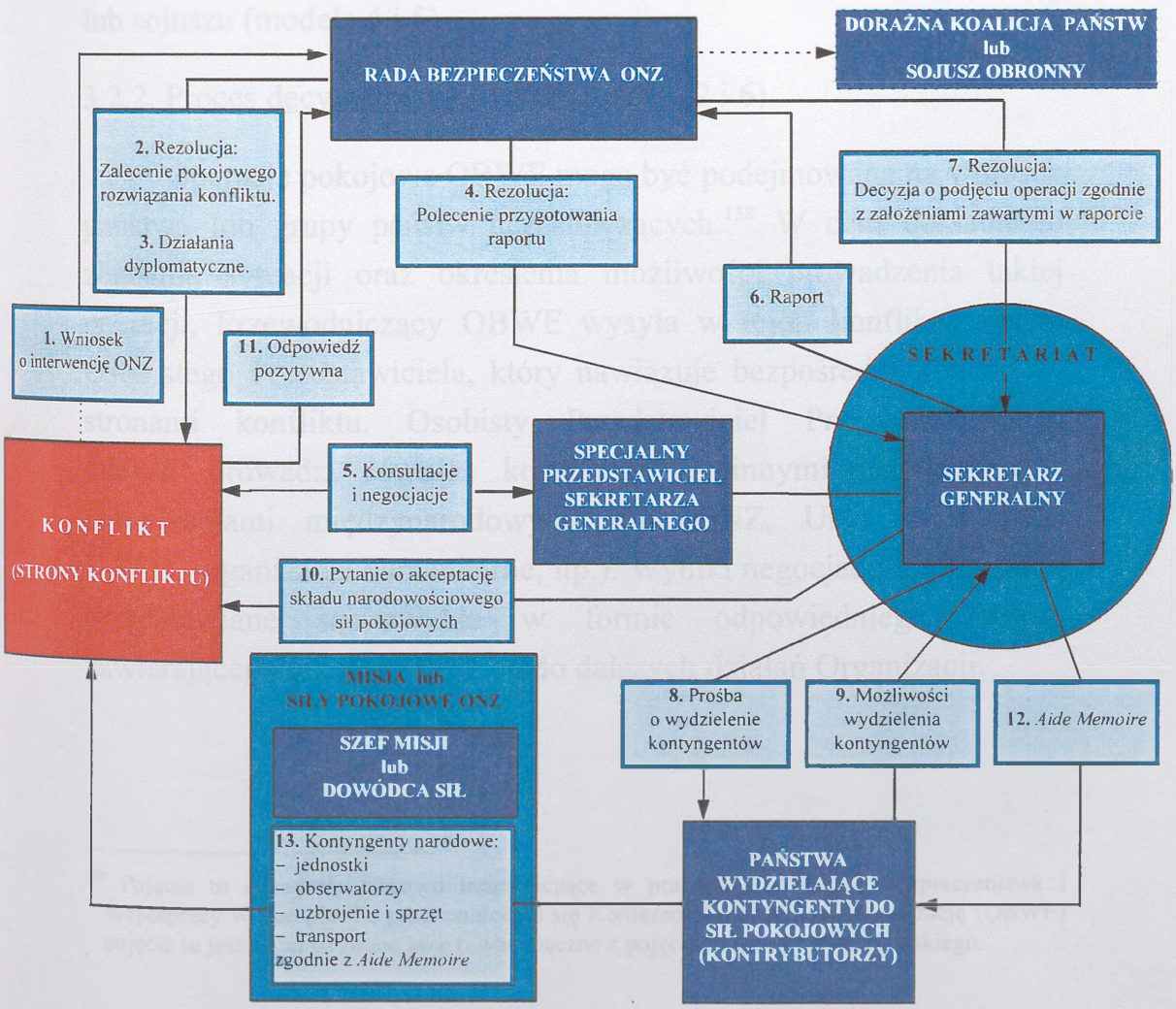

W czasie trwania operacji pokojowej jej ogólne kierownictwo sprawuje działający w imieniu Rady Bezpieczeństwa Sekretarz Generalny. Praktyczne dowodzenie operacją przekazuje on swemu Specjalnemu Przedstawicielowi lub, w przypadku gdy taki nie został wyznaczony, Dowódcy Sił. Sekretarz Generalny zachowuje jednak wyłączne prawo podejmowania ważniejszych decyzji politycznych.

W szczególnych przypadkach Rada Bezpieczeństwa może również zdecydować o powierzeniu prowadzenia operacji pokojowej innym podmiotom prawa międzynarodowego. Decyzja taka jest poprzedzona odpowiednimi analizami i konsultacjami z jej potencjalnymi wykonawcami, po których Rada oficjalnie zwraca się o podjęcie odpowiednich działań do władz danego państwa (model 3) lub sojuszu (modele 4 i 5).

3.2.2. Proces decyzyjny w OBWE (modele 2 i 6)

Operacje pokojowe OBWE mogą być podejmowane na wniosek państwa lub grupy państw uczestniczących.[138] W celu dokładnego zbadania sytuacji oraz określenia możliwości prowadzenia takiej operacji, Przewodniczący OBWE wysyła w rejon konfliktu swego Osobistego Przedstawiciela, który nawiązuje bezpośredni kontakt ze stronami konfliktu. Osobisty Przedstawiciel Przewodniczącego OBWE prowadzi również konsultacje z innymi instytucjami i organizacjami międzynarodowymi (np. ONZ, Unia Europejska, NATO, organizacje humanitarne, itp.). Wyniki negocjacji i konsultacji przedstawiane są zwykle w formie odpowiedniego raportu zawierającego rekomendacje co do dalszych działań Organizacji.

[138] Pojęcie to oznaczało państwo uczestniczące w pracach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Po przekształceniu się Konferencji (KBWE) w Organizację (OBWE) pojęcie to jest nadal używane jako równoznaczne z pojęciem państwa członkowskiego.

Decyzja o podjęciu działań i wysłaniu w rejon konfliktu misji lub sił pokojowych OBWE musi być przyjęta jednogłośnie przez Radę Starszych OBWE albo działającą w jej imieniu Stałą Radę OBWE, będącą regularnym organem konsultacyjnym i decyzyjnym Organizacji w sprawach jej bieżącej działalności. Decyzja taka obejmuje przyjęcie mandatu operacji oraz wydzielenie odpowiedniego funduszu na jej prowadzenie.

Rys. 10: PROCES DECYZYJNY PRZY PODEJMOWANIU OPERACJI POKOJOWYCH OBWE

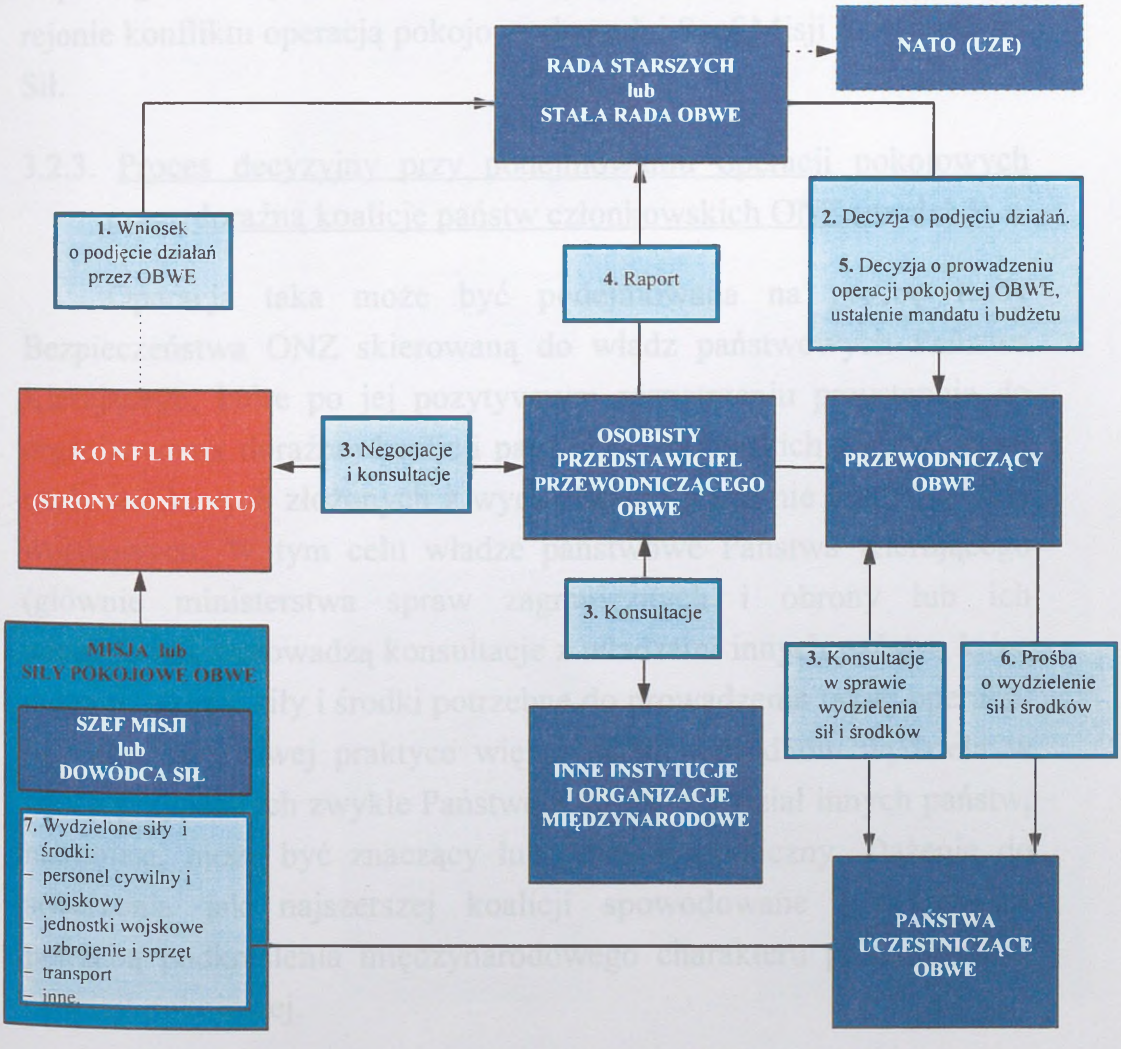

Siły i środki potrzebne do prowadzenia operacji OBWE (model 2) wydzielane są przez państwa uczestniczące na prośbę Przewodniczącego OBWE. Zależnie od sytuacji, OBWE może również wystąpić o wydzielenie takich sił przez NATO lub UZE (model 6).

W czasie prowadzenia operacji jej ogólne kierownictwo polityczne sprawuje Stała Rada OBWE. Dowodzenie strategiczne powierzane jest natomiast Przewodniczącemu OBWE, wspomaganemu przez doraźnie powoływaną grupę ekspertów. W rejonie konfliktu operacją pokojową dowodzi Szef Misji lub Dowódca Sił.

3.2.3. Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych przez doraźną koalicję państw członkowskich ONZ (model 3)

Operacja taka może być podejmowana na prośbę Rady Bezpieczeństwa ONZ skierowaną do władz państwowych Państwa Kierującego, które po jej pozytywnym rozpatrzeniu przystępuje do organizowania doraźnej koalicji państw członkowskich ONZ oraz sił wielonarodowych złożonych z wydzielanych przez nie kontyngentów wojskowych. W tym celu władze państwowe Państwa Kierującego (głównie ministerstwa spraw zagranicznych i obrony lub ich odpowiedniki) prowadzą konsultacje z władzami innych państw, które mogą wydzielić siły i środki potrzebne do prowadzenia takiej operacji. W dotychczasowej praktyce większość sił i środków wydziela w takich przypadkach zwykle Państwo Kierujące. Udział innych państw, natomiast, może być znaczący lub tylko symboliczny. Dążenie do stworzenia jak najszerszej koalicji spowodowane jest głównie potrzebą podkreślenia międzynarodowego charakteru podejmowanej operacji pokojowej.

Koncepcję prowadzenia operacji przygotowują władze wojskowe Państwa Kierującego, wykorzystując w tym celu wszelkie dostępne dane wywiadowcze. Pewne aspekty przygotowywanej operacji mogą być konsultowane z władzami wojskowymi państw członkowskich koalicji. Cele i ogólne założenia planowanej operacji muszą być zgodne z mandatem udzielonym przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Szczegółowy proces przygotowania operacji zależy głównie od odpowiednich procedur narodowych Państwa Kierującego.

Rys. 11: PROCES DECYZYJNY PRZY PODEJMOWANIU OPERACJI POKOJOWYCH PRZEZ DORAŹNĄ KOALICJĘ PAŃSTW

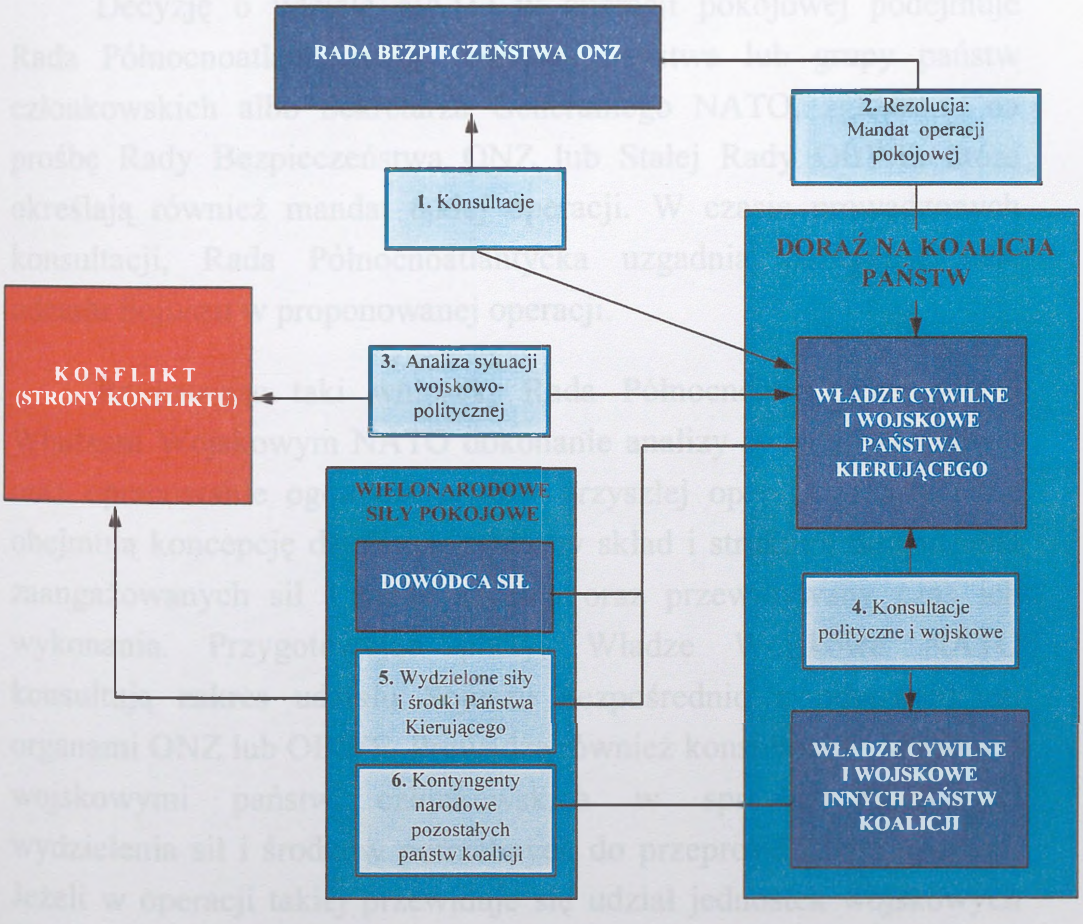

Polityczne kierownictwo prowadzonej operacji pokojowej sprawują władze państwowe Państwa Kierującego w ramach mandatu udzielonego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Zgodnie z odpowiednimi ustaleniami, władze Państwa Kierującego przedstawiają raport z przebiegu operacji Sekretarzowi Generalnemu lub Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Całością operacji dowodzi Dowódca wyznaczony przez władze wojskowe Państwa Kierującego. Na szczeblu operacyjnym może wystąpić odpowiednie dowództwo wojskowe tego państwa lub dowództwo wielonarodowe.

3.2.4. Proces decyzyjny w NATO (modele 4, 5 i 6)

Decyzję o udziale NATO w operacji pokojowej podejmuje Rada Północnoatlantycka na wniosek państwa lub grupy państw członkowskich albo Sekretarza Generalnego NATO, zgłoszony na prośbę Rady Bezpieczeństwa ONZ lub Stałej Rady OBWE, które określają również mandat takiej operacji. W czasie prowadzonych konsultacji, Rada Północnoatlantycka uzgadnia polityczne cele udziału Sojuszu w proponowanej operacji.

Rozpatrując taki wniosek, Rada Północnoatlantycka poleca Władzom Wojskowym NATO dokonanie analizy sytuacji wojskowej oraz opracowanie ogólnych planów przyszłej operacji. Plany takie obejmują koncepcję działania, zalecany skład i strukturę dowodzenia zaangażowanych sił a także zadania oraz przewidywany czas ich wykonania. Przygotowując plany, Władze Wojskowe NATO konsultują zakres udziału Sojuszu bezpośrednio z odpowiednimi organami ONZ lub OBWE. Prowadzą również konsultacje z władzami wojskowymi państw członkowskich w sprawie możliwości wydzielenia sił i środków potrzebnych do przeprowadzenia operacji. Jeżeli w operacji takiej przewiduje się udział jednostek wojskowych państw nie będących członkami NATO (głównie państw partnerskich), udział ten konsultowany jest z władzami wojskowymi

tych państw poprzez Komórkę Koordynacji Partnerstwa (PCC). W wyniku prowadzonych prac, Władze Wojskowe NATO, poprzez Komitet Wojskowy, przedstawiają Radzie Północnoatlantyckiej odpowiednie rekomendacje w sprawie zaakceptowania lub odrzucenia udziału Sojuszu w operacji albo potrzeby zmiany politycznych celów takiego udziału.

Decyzja Rady Północnoatlantyckiej o udziale NATO w operacji pokojowej zawiera wyraźne wytyczne dla Władz Wojskowych NATO dotyczące politycznych celów i ewentualnych ograniczeń udziału Sojuszu w planowanej operacji. Dowódcę Sił rekomenduje Radzie Północnoatlantyckiej Komitet Wojskowy. Po wyznaczeniu Dowódcy Sił, zadania dla niego formułuje Wyższe Dowództwo NATO (SHAPE lub SACLANT).[139] Dowódca Sił opracowuje wstępny plan operacji, który po zatwierdzeniu przez Wyższe Dowództwo NATO zostaje przez nie przedstawiony do akceptacji Komitetowi Wojskowemu i Radzie Północnoatlantyckiej. Stanowi on podstawę do opracowania planu szczegółowego, który zatwierdzany jest w taki sam sposób.

W czasie opracowywania planów operacji Wyższe Dowództwo NATO przekazuje władzom państw członkowskich i odpowiednim organom NATO informację uprzedzającą o ewentualności realizacji planu operacji (ACTWARN). Informacja ta stanowi również polecenie zwiększenia gotowości wybranych sił zgodnie z planem, a w razie potrzeby przygotowania także sił dodatkowych. W odpowiedzi na to władze państw członkowskich przesyłają informację o gotowości do wydzielenia swych wybranych sił (FORCEPREP). Wyższe Dowództwo NATO występuje wówczas do Komitetu Planowania Obronnego Rady Północnoatlantyckiej z oficjalną prośbą

---

[139] Wyższe Dowództwa NATO to Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (ang. *Supreme Headquarters Allied Powers Europe - SHAPE*) oraz Naczelne Dowództwo Połączonych Sił Zbrojnych NATO na Atlantyku (ang. *Supreme Allied Command Atlantic - SACLANT*).

(ACTREQ) o zgodę na realizację planu operacji. Po uzyskaniu takiej zgody, dowództwo to przekazuje władzom państw członkowskich rozkaz wydzielenia sił zgodnie z planem (ACTORD) i wysłanie ich do rejonu operacji.[140]

Po przybyciu w rejon operacji wydzielone siły państw członkowskich zostają podporządkowane odpowiednim dowódcom NATO. Zgodnie z obowiązującymi w Sojuszu procedurami, Wyższe Dowództwo NATO obejmuje nad takimi siłami dowodzenie operacyjne, przekazując Dowódcy Sił operacyjną kontrolę nad nimi.[141]

W czasie trwania operacji Wyższe Dowództwo NATO składa Komitetowi Wojskowemu, a w razie potrzeby również Radzie Północnoatlantyckiej, okresowe raporty ze stanu realizacji operacji. Raporty takie mogą również zawierać sugestie podejmowania określonych działań w związku z zasadniczą zmianą sytuacji. Rada Północnoatlantycka może podjąć decyzję o zakończeniu operacji lub zmianie zadań w ramach przyznanego mandatu. Zależnie od przyjętych ustaleń, Sekretarz Generalny NATO składa okresowe raporty o przebiegu operacji do ONZ.

---

[140] Proces organizacji operacji pokojowej NATO z udziałem państw partnerskich zgodnie z tymi procedurami jest przedmiotem planowanego w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* na 1998 rok ćwiczenia dowódczo-sztabowego *CMX 98* (*Crisis Management Exercise 1998 (CMX 98) - Outline Specification*, EAPC(COEC)N((97)3, Bruksela, 4 lipca 1997).

[141] Zgodnie z terminologią NATO, dowodzenie operacyjne (OPCOM) oznacza zakres władzy przyznany dowódcy do przydzielania zadań dowódcom podległym, do rozwijania jednostek do działań, do zmiany przydziału sił oraz do zatrzymywania sobie lub w razie potrzeby przekazywania komuś innemu kontroli operacyjnej i / lub taktycznej tych sił. Władza ta nie obejmuje odpowiedzialności za sprawy administracyjne ani logistykę. Kontrola operacyjna (OPCON), natomiast, oznacza zakres władzy przekazany dowódcy do kierowania przydzielonymi mu siłami tak, aby mógł on wykonać określone zadania, ograniczone zwykle co do funkcji, czasu lub miejsca, do rozwijania tych jednostek do działań oraz do zatrzymywania sobie lub w razie potrzeby przekazywania komuś innemu kontroli taktycznej nad tymi siłami. Władza ta nie umożliwia wyznaczania oddzielnych zadań dla części tych sił ani nie obejmuje kontroli administracyjnej i logistycznej. (*Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, 1995, str. 31)

Rys. 12: PROCES DECYZYJNY PRZY PODEJMOWANIU OPERACJI POKOJOWYCH NATO

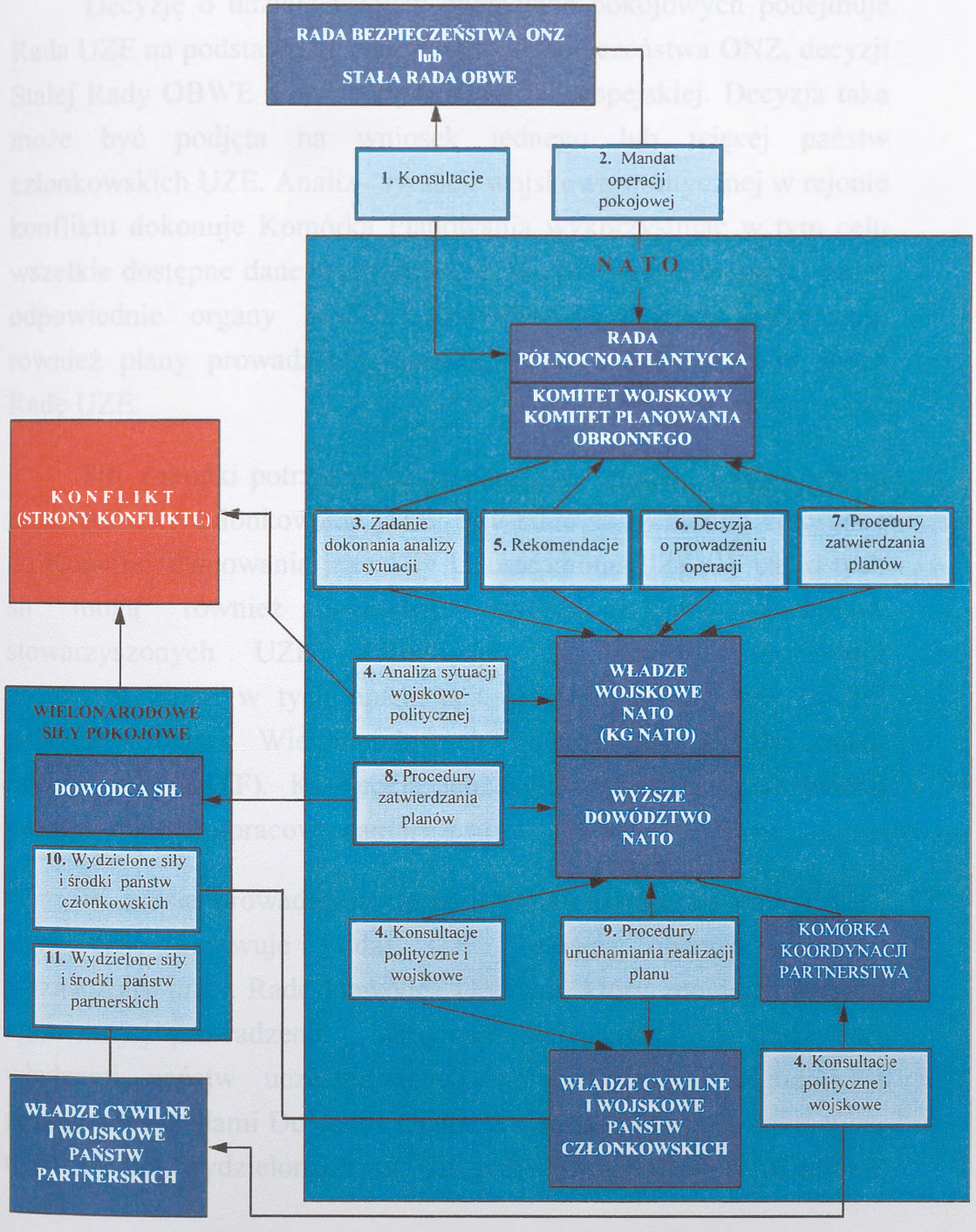

3.2.5. Proces decyzyjny w UZE (modele 4, 5 i 6)

Decyzję o udziale UZE w operacjach pokojowych podejmuje Rada UZE na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, decyzji Stałej Rady OBWE albo na żądanie Unii Europejskiej. Decyzja taka może być podjęta na wniosek jednego lub więcej państw członkowskich UZE. Analizy sytuacji wojskowo-politycznej w rejonie konfliktu dokonuje Komórka Planowania wykorzystując w tym celu wszelkie dostępne dane wywiadowcze, w tym udostępnione jej przez odpowiednie organy NATO. Komórka Planowania opracowuje również plany prowadzenia operacji, które zatwierdzane są przez Radę UZE.

Siły i środki potrzebne do prowadzenia operacji wydzielane są przez państwa członkowskie UZE. Siły takie są wcześniej zgłoszone do Komórki Planowania jako Siły Udostępnione UZE. W skład tych sił mogą również wchodzić wydzielone siły partnerów stowarzyszonych UZE. Przewiduje się również możliwość wykorzystywania w tych operacjach określonych zasobów NATO poprzez strukturę Wielonarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (CJTF). Koncepcja ich wykorzystywania jest jednak nadal w stadium opracowywania.

W czasie prowadzenia operacji jej kierownictwo polityczne i strategiczne sprawuje Rada UZE. Całością operacji dowodzi wyznaczony przez Radę Dowódca Operacji, który znajduje się poza rejonem jej prowadzenia i utrzymuje stały kontakt z Radą oraz władzami państw uczestniczących w tej operacji. Zgodnie z przyjętymi zasadami Dowódca Operacji sprawuje kontrolę operacyjną nad całością wydzielonych sił. Za prowadzenie działań w rejonie

operacji odpowiedzialny jest natomiast Dowódca Sił, który sprawuje nad nimi kontrolę taktyczną.[142]

Rys. 13: PROCES DECYZYJNY PRZY PODEJMOWANIU OPERACJI POKOJOWYCH UZE

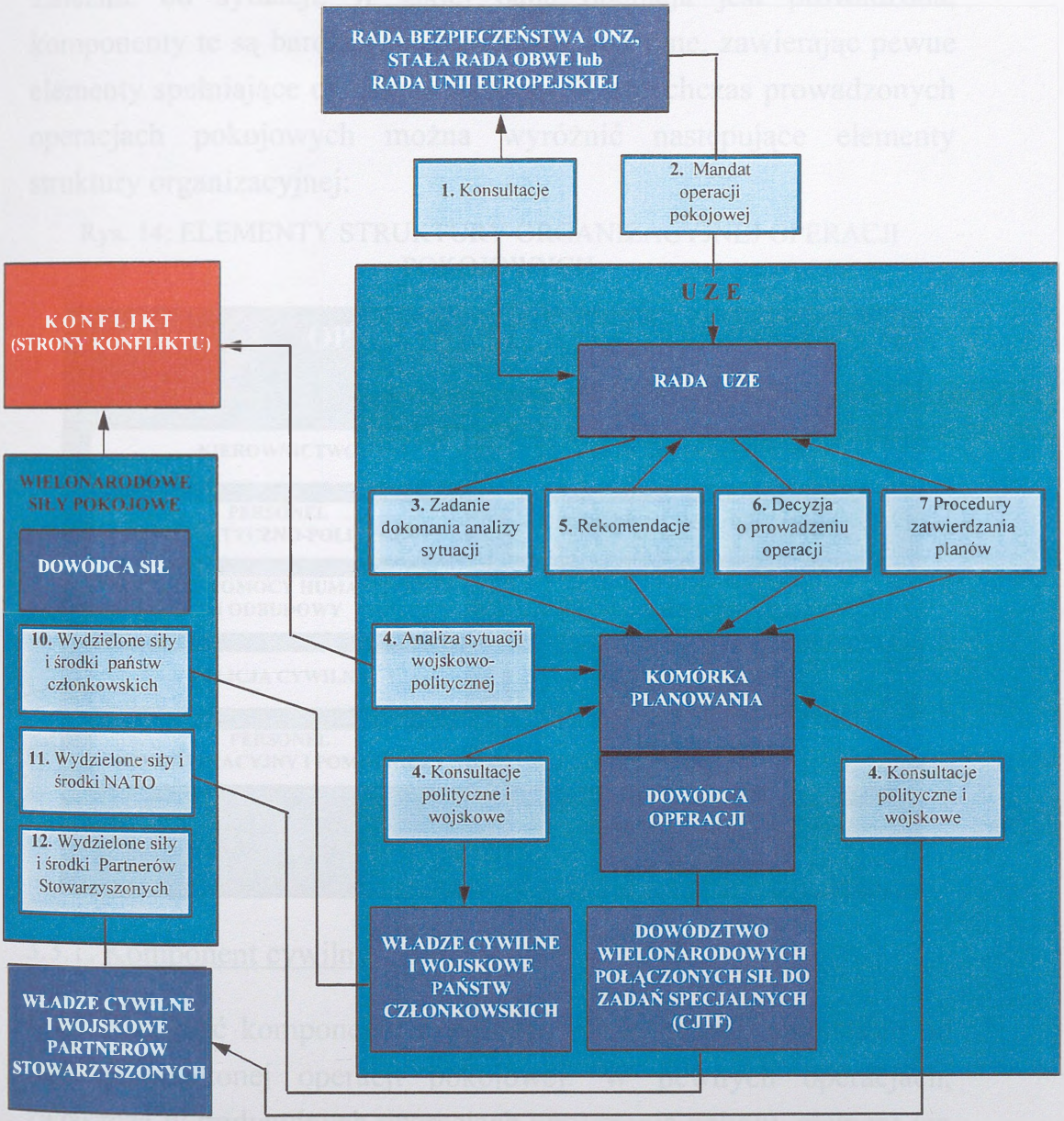

[142] Zgodnie z terminologią NATO, kontrola taktyczna oznacza szczegółowe i zwykle lokalne kierowanie ruchem i działaniami wojsk, niezbędnymi do wykonania przydzielonych zadań (*Ibidem*, str. 31).

3.3. Elementy struktury organizacyjnej sił (misji) pokojowych

Operacje pokojowe realizowane są przez siły lub misje pokojowe składające się z komponentów cywilnego i wojskowego. Zależnie od sytuacji, w jakiej dana operacja jest prowadzona, komponenty te są bardziej lub mniej rozbudowane, zawierając pewne elementy spełniające określone funkcje. W dotychczas prowadzonych operacjach pokojowych można wyróżnić następujące elementy struktury organizacyjnej:

Rys. 14: ELEMENTY STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ OPERACJI POKOJOWYCH

3.3.1. Komponent cywilny

Wielkość komponentu cywilnego zależy przede wszystkim od typu prowadzonej operacji pokojowej. W pewnych operacjach, zwłaszcza w tradycyjnych operacjach utrzymania pokoju, element ten jest ograniczony do personelu administracyjnego i pomocniczego, rekrutującego się w dużej mierze z miejscowej ludności. W większości współczesnych operacji pokojowych, zwłaszcza w

wielofunkcyjnych operacjach utrzymania pokoju, komponent ten jest bardzo rozbudowany, stosownie do zadań mandatowych realizowanych w danej operacji. Komponent cywilny kierowany jest przez przedstawiciela organizacji międzynarodowej odpowiedniego szczebla. W wielu przypadkach przedstawiciel ten kieruje całością operacji pokojowej (np. Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ).

W skład komponentu cywilnego mogą wchodzić następujące elementy:

- Personel dyplomatyczno-polityczny składający się z dyplomatów i urzędników organizacji międzynarodowej lub jej państw członkowskich. Zadania personelu dyplomatyczno-politycznego mogą obejmować szeroki zakres działań od negocjacji politycznych aż po obserwacje i nadzorowanie działalności organów władz i administracji w dziedzinie polityki zagranicznej, obrony, finansów, bezpieczeństwa publicznego, informacji, i innych. W skład personelu dyplomatyczno-politycznego mogą wchodzić również eksperci w dziedzinie przestrzegania praw człowieka, administracji publicznej, organizacji i przeprowadzania wyborów, repatriacji uchodźców, itp. Eksperci tacy powoływani są zwykle w skład misji lub sił pokojowych tylko na określony czas (np. na okres wyborów).

- Personel pomocy humanitarnej i odbudowy zajmujący się udzielaniem pomocy w zaspokojeniu podstawowych potrzeb w zakresie wyżywienia, ochrony zdrowia i zakwaterowania miejscowej ludności. Ponadto, w dalszej fazie operacji zadania tego personelu mogą obejmować również pomoc w odbudowie podstawowej infrastruktury mieszkaniowej, administracyjnej, komunikacyjnej, produkcyjnej i innej, a także przeszkolenie zdemilitaryzowanego personelu w wybranych zawodach

cywilnych. Personel ten podlega zwykle odpowiednim organizacjom i agendom humanitarnym, jego działalność jest jednak koordynowana przez szefa misji lub dowódcę sił pokojowych.

- Policja cywilna składająca się z odpowiednio wyszkolonych funkcjonariuszy policji, delegowanych przez państwa biorące udział w operacji. Zadania policji cywilnej obejmują nadzór nad działalnością policji lokalnej w celu zapewnienia prawa i porządku przy jednoczesnym przestrzeganiu praw człowieka i podstawowych praw obywatelskich miejscowej ludności. Rola policji cywilnej znacznie wzrosła zwłaszcza w wielofunkcyjnych operacjach utrzymania pokoju. Obecnie, zwłaszcza w rejonach konfliktów wewnętrznych o złożonym charakterze, obok innych operacji pokojowych mogą być prowadzone także samodzielne operacje o charakterze policyjnym.[134]

- Personel administracyjny i pomocniczy zajmujący się sprawami administracyjnymi, finansowymi i logistycznymi misji. Personel ten rekrutuje się z etatowych pracowników organizacji oraz z ludności miejscowej zatrudnianej w misji na określony okres. Personel administracyjny misji pokojowych ONZ rekrutuje się głównie z pracowników Służby Polowej (ang. *Field Service*) powołanej w 1949 roku w celu zapewnienia technicznego zabezpieczenia misji polowych tej organizacji. W ciągu prawie pięćdziesięciu lat służba ta przekształciła się w sprawny aparat administracyjny i logistyczny, jakiego nie posiada dotąd żadna inna organizacja międzynarodowa.

[134] Przykładem tego typu operacji jest prowadzona przez Międzynarodowe Siły Policyjne (IPTF) operacja w ramach misji ONZ w Bośni i Hercegowinie (UNMBIH), w skład której wchodzi 5 wojskowych i 1734 policjantów cywilnych (patrz. Załącznik 1).

3.3.2. Komponent wojskowy

Wielkość, skład i charakter komponentu wojskowego zależy głównie od wykonywanych przez niego zadań wynikających z mandatu prowadzonej operacji oraz warunków, w jakich zadania te muszą być wykonywane. Komponent ten może składać się z następujących elementów:

- Dowództwo i sztab, w których stanowiska obsadzane są przez personel wojskowy państw uczestniczących w danej operacji, zgodnie z przyjętymi wcześniej ustaleniami.

- Obserwatorzy wojskowi będący ekspertami wojskowymi, delegowanymi przez państwa członkowskie organizacji do pełnienia służby w rejonie misji jako nieuzbrojeni funkcjonariusze tej organizacji o statusie dyplomatycznym. Zadania obserwatorów wojskowych mogą obejmować między innymi następujące działania:
  - nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia oraz obserwowanie i meldowanie o sytuacji w rejonie odpowiedzialności;
  - prowadzenie negocjacji w celu zapobieżenia incydentom i przypadkom naruszania porozumienia;
  - wyjaśnianie incydentów i przypadków naruszeń postanowień porozumienia;
  - nadzorowanie wycofywania, przegrupowania i działania sił stron konfliktu;
  - nadzorowanie procesu demobilizacji sił stron konfliktu zgodnie z ustaleniami porozumienia pokojowego;

samoobrony.[135] W operacjach kategorii wzmocnionej obecności wojskowej jednostki operacyjne mogą być silniej uzbrojone lub wspierane w razie potrzeby innymi jednostkami.

W większości przypadków podstawową jednostką operacyjną sił pokojowych jest batalion piechoty (lub jego ekwiwalent) wydzielany przez jedno państwo uczestniczące w danej operacji. W ostatnich latach coraz częściej występują również bataliony wielonarodowe, organizowane na podstawie specjalnych umów przez dwa lub więcej państw dla celów operacji pokojowych.[136] W przypadku interwencji zbrojnej jednostkami operacyjnymi są różne jednostki bojowe wojsk lądowych, powietrznych lub morskich, przeważnie o jednolitym składzie narodowościowym.

- Jednostki wsparcia, np. artylerii, lotnictwa, itp., których zadaniem jest wspieranie działań jednostek operacyjnych w operacjach kategorii wzmocnionej obecności wojskowej i interwencji zbrojnej.

- Jednostki zabezpieczenia działań, głównie pododdziały łączności i inżynieryjne oraz kontroli ruchu i żandarmerii wojskowej, występujące w mniejszym lub większym zakresie w operacjach pokojowych wszystkich kategorii.

- Jednostki logistyczne, głównie jednostki transportowe, medyczne, zaopatrzenia, remontowe, i inne, których zadaniem jest zapewnienie właściwego funkcjonowania sił pokojowych w operacjach większości kategorii.

---

[135] Obok obrony w sytuacji zagrożenia życia przyjęte pojęcie samoobrony przewiduje również możliwość stosowania siły w celu odparcia prób uniemożliwienia wykonania zadań wynikających z mandatu (patrz rozdz. 2.6.)

[136] Typowym przykładem takich jednostek jest Batalion Bałtycki (BALTBAT) organizowany z pomocą innych państw przez Estonię, Litwę i Łotwę. Jednostkami takimi są również specjalne bataliony polsko-litewski i polsko-ukraiński. Często występują też przypadki włączania mniejszych pododdziałów (plutonów lub kompanii) jednego państwa do składu batalionu innego państwa.

3.4. Istniejące rozwiązania organizacyjne

Konkretna struktura organizacyjna sił lub misji pokojowych zależy od typu oraz warunków wojskowo-politycznych i geograficznych prowadzonej operacji. W dotychczasowej praktyce w każdym właściwie przypadku stosowano inne rozwiązania organizacyjne, różniące się zarówno wielkością jak i strukturą, uzbrojeniem i wyposażeniem. Rozwiązania te mają jednak pewne wspólne cechy, charakterystyczne dla poszczególnych kategorii i typów tych operacji.

3.4.1. Organizacja misji kategorii mediacji i obserwacji

Cechą charakterystyczną misji pokojowych tej kategorii jest stosunkowo niewielka liczba zaangażowanego w nich personelu. Liczba ta zawiera się w granicach od kilku osób w misjach mediacyjno-monitorujących do kilkudziesięciu, a nawet kilkuset osób w misjach obserwacyjnych i obserwacyjno-nadzorujących.

a. Misja mediacyjno-monitorująca

Misją kieruje Szef Misji powołany przez odpowiedni organ organizacji międzynarodowej. W skład misji wchodzą doradcy i obserwatorzy cywilni i wojskowi. W przypadku większej liczby członków misji, może być ona podzielona na komponenty cywilny i wojskowy, kierowanych przez zastępców Szefa Misji do spraw politycznych i wojskowych (Szefa Obserwatorów). Małe misje są z reguły wyposażone w odpowiedni sprzęt (łączności, transportowy, itp.) przez macierzystą organizację w stopniu wystarczającym do realizacji zadań. Niezbędne remonty tego sprzętu oraz zakwaterowanie i zaopatrzenie realizowane są na rynku lokalnym przez wyznaczonych do tego członków misji. Większe misje, a w przypadku wyjątkowo trudnych warunków lokalnych również małe misje mogą być wspierane przez sekcję lub pododdział logistyczny.

3.4. Istniejące rozwiązania organizacyjne

Konkretna struktura organizacyjna sił lub misji pokojowych zależy od typu oraz warunków wojskowo-politycznych i geograficznych prowadzonej operacji. W dotychczasowej praktyce w każdym właściwie przypadku stosowano inne rozwiązania organizacyjne, różniące się zarówno wielkością jak i strukturą, uzbrojeniem i wyposażeniem. Rozwiązania te mają jednak pewne wspólne cechy, charakterystyczne dla poszczególnych kategorii i typów tych operacji.

3.4.1. Organizacja misji kategorii mediacji i obserwacji

Cechą charakterystyczną misji pokojowych tej kategorii jest stosunkowo niewielka liczba zaangażowanego w nich personelu. Liczba ta zawiera się w granicach od kilku osób w misjach mediacyjno-monitorujących do kilkudziesięciu, a nawet kilkuset osób w misjach obserwacyjnych i obserwacyjno-nadzorujących.

a. Misja mediacyjno-monitorująca

Misją kieruje Szef Misji powołany przez odpowiedni organ organizacji międzynarodowej. W skład misji wchodzą doradcy i obserwatorzy cywilni i wojskowi. W przypadku większej liczby członków misji, może być ona podzielona na komponenty cywilny i wojskowy, kierowanych przez zastępców Szefa Misji do spraw politycznych i wojskowych (Szefa Obserwatorów). Małe misje są z reguły wyposażone w odpowiedni sprzęt (łączności, transportowy, itp.) przez macierzystą organizację w stopniu wystarczającym do realizacji zadań. Niezbędne remonty tego sprzętu oraz zakwaterowanie i zaopatrzenie realizowane są na rynku lokalnym przez wyznaczonych do tego członków misji. Większe misje, a w przypadku wyjątkowo trudnych warunków lokalnych również małe misje mogą być wspierane przez sekcję lub pododdział logistyczny.

Rys. 15: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ MISJI MEDIACYJNO-MONITORUJĄCEJ

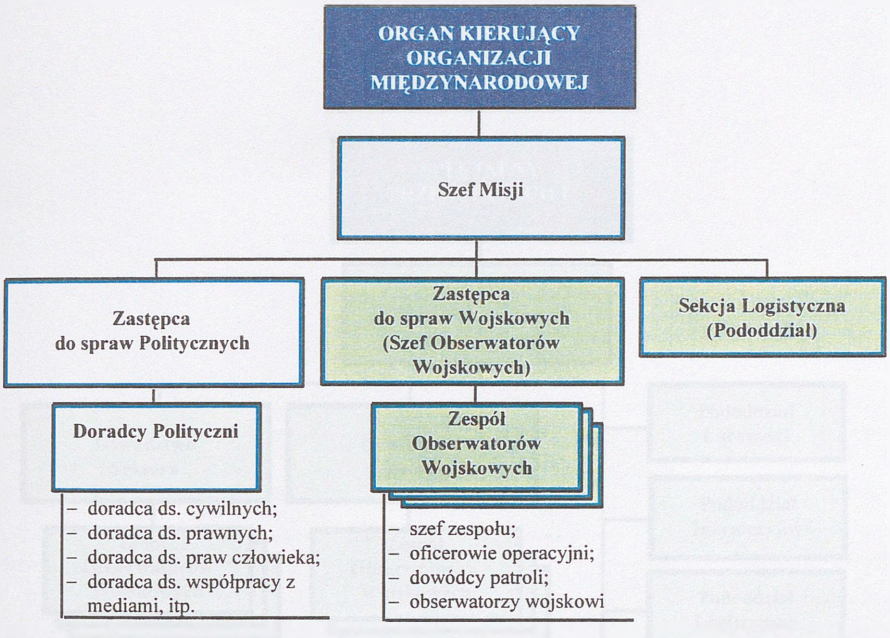

b. Misja obserwacyjna

Misją obserwacyjną kieruje Szef Misji lub Szef Obserwatorów Wojskowych[137], podlegający organowi kierującemu organizacji międzynarodowej lub jej przedstawicielowi w rejonie konfliktu. W skład takiej misji wchodzą głównie obserwatorzy wojskowi, podzieleni zwykle na grupy i zespoły. Komponent cywilny ogranicza się zwykle do spraw administracyjno-logistycznych. W skład większych misji obok pododdziału logistycznego mogą wchodzić również jednostki zabezpieczenia działań, np. pododdział łączności, pododdział inżynieryjny, itp.

[137] W UNTSO na czele misji stoi Szef Sztabu.

Rys. 16: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ MISJI OBSERWACYJNEJ

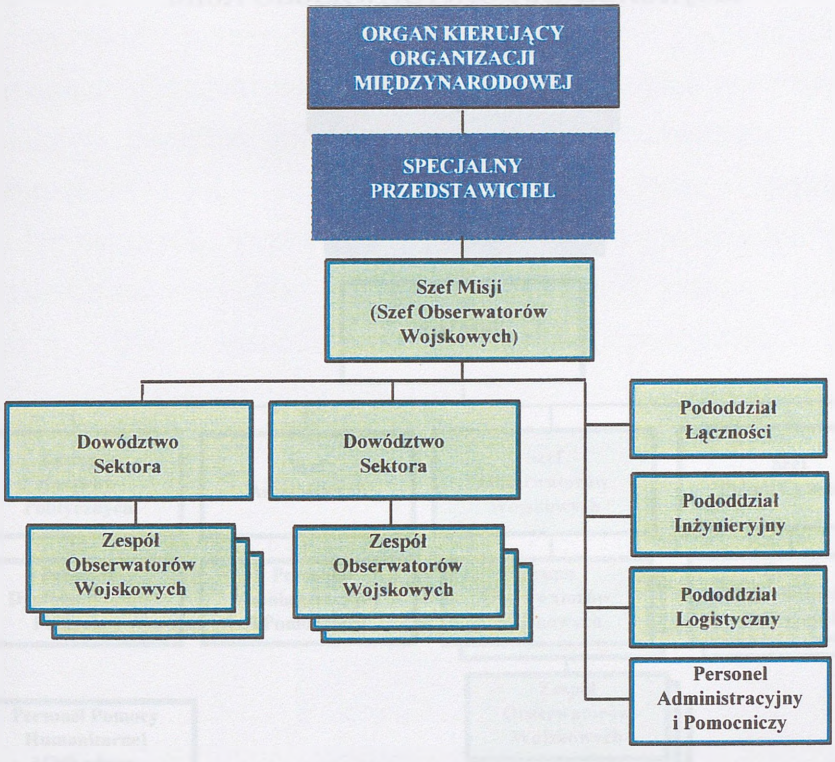

c. Misja obserwacyjno-nadzorująca

Ze względu na wykonywane zadania mandatowe, misja taka różni się od misji obserwacyjnej głównie rozbudowanym komponentem cywilnym, który oprócz personelu administracyjnego i pomocniczego może obejmować również personel dyplomatyczno-polityczny, personel pomocy humanitarnej i odbudowy oraz policję cywilną. Całą misją może kierować Szef Misji lub Szef Obserwatorów Wojskowych.[138] Misja taka może być również kierowana przez Specjalnego Przedstawiciela organu kierującego organizacji międzynarodowej.

[138] Szef Obserwatorów Wojskowych kieruje całością takiej misji najczęściej w przypadku gdy kierowana przez niego misja obserwacyjna została przekształcona w misję obserwacyjno-nadzorującą w wyniku rozszerzenia jej mandatu (np. przekształcenie misji UNAVEM I w UNAVEM II w Angoli).

Rys. 17: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ MISJI OBSERWACYJNO-NADZORUJĄCEJ

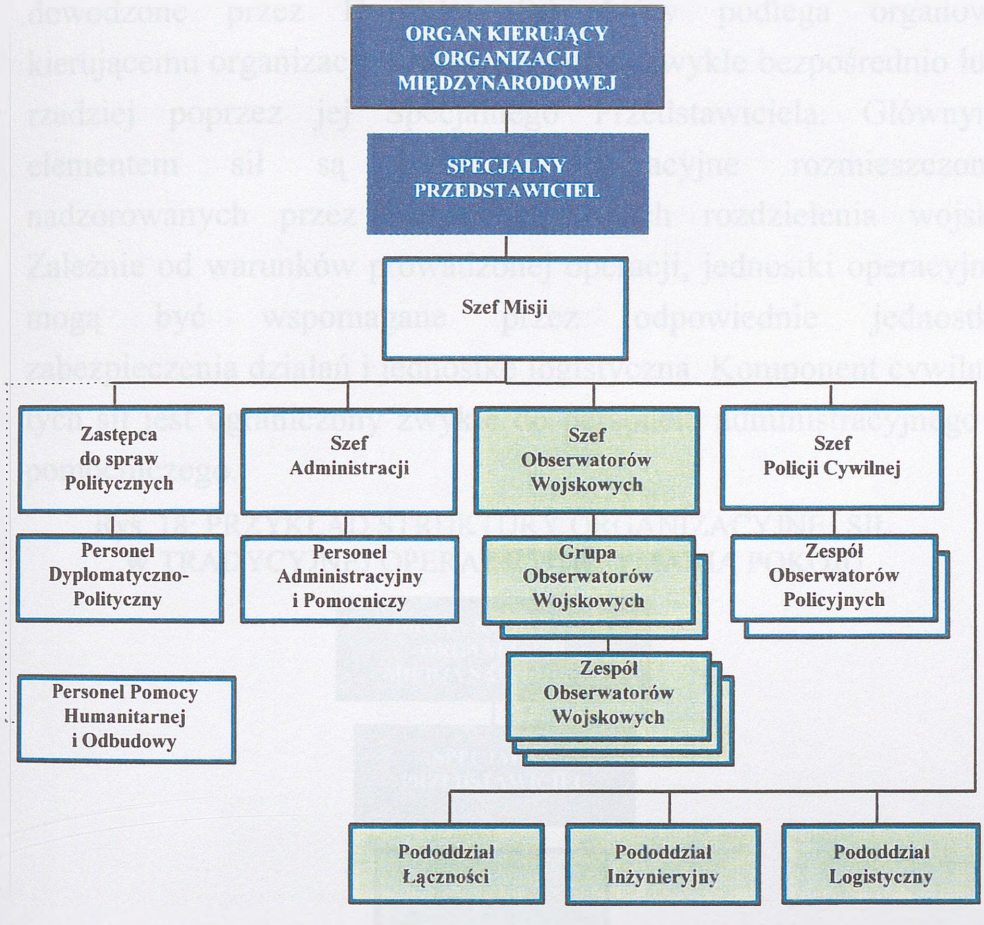

3.4.2. Organizacja sił w operacjach kategorii obecności wojskowej

Siły pokojowe w operacjach tej kategorii składają się głównie z lekko uzbrojonych jednostek piechoty, jednostek zabezpieczenia działań oraz jednostek logistycznych, zależnie od zadań mandatowych tych sił. Wielkość i skład komponentu cywilnego są różne w zależności od typu operacji. W tradycyjnych operacjach utrzymania pokoju komponent ten jest ograniczony w zasadzie do personelu administracyjnego i pomocniczego, bardzo rozbudowany natomiast jest w wielofunkcyjnych operacjach utrzymania pokoju, stosownie do mandatu danej operacji.

a. Tradycyjna operacja utrzymania pokoju

Operacją tej kategorii prowadzona jest przez siły pokojowe dowodzone przez Dowódcę Sił, który podlega organowi kierującemu organizacji międzynarodowej zwykle bezpośrednio lub rzadziej poprzez jej Specjalnego Przedstawiciela. Głównym elementem sił są bataliony operacyjne rozmieszczone nadzorowanych przez siebie w strefach rozdzielenia wojsk. Zależnie od warunków prowadzonej operacji, jednostki operacyjne mogą być wspomagane przez odpowiednie jednostki zabezpieczenia działań i jednostkę logistyczną. Komponent cywilny tych sił jest ograniczony zwykle do personelu administracyjnego i pomocniczego.

Rys. 18: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ SIŁ W TRADYCYJNEJ OPERACJI UTRZYMANIA POKOJU

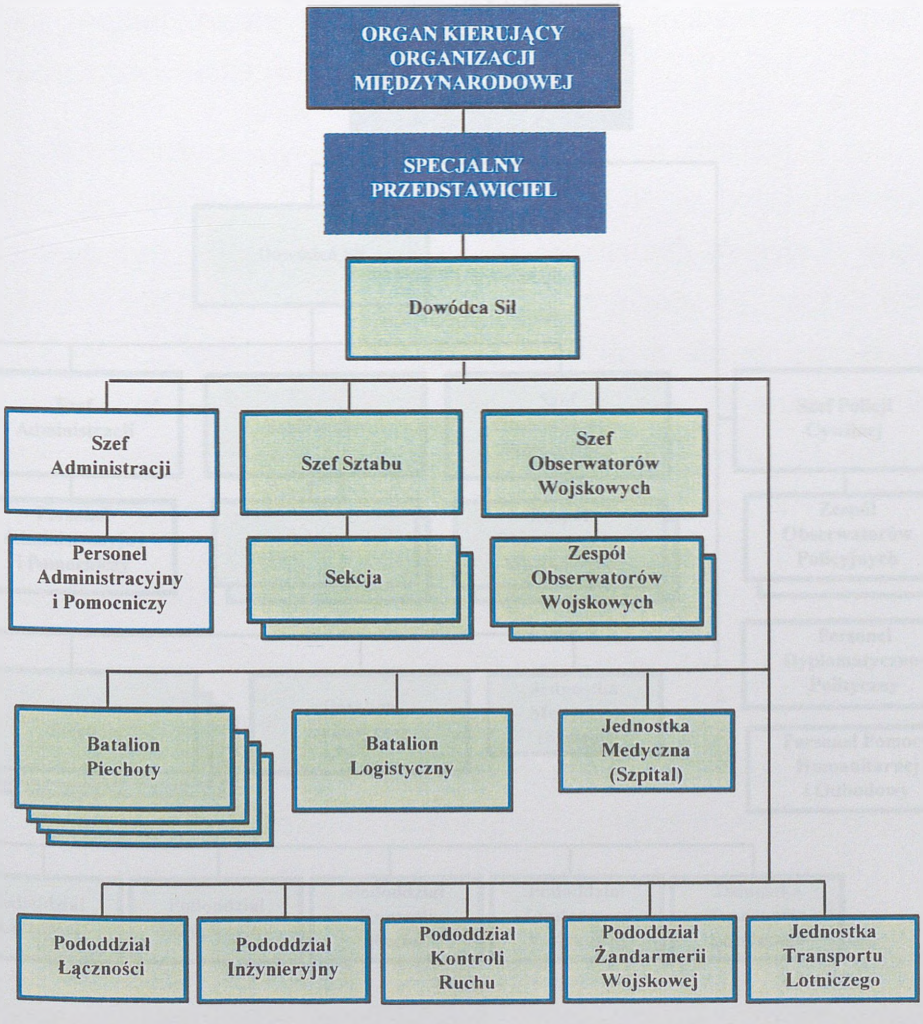

b. Wielofunkcyjna operacja utrzymania pokoju

Operacja tej kategorii prowadzona jest zwykle przez misję kierowaną przez Specjalnego Przedstawiciela organu kierującego organizacji międzynarodowej. W skład misji wchodzą siły pokojowe o strukturze podobnej do sił w tradycyjnej operacji utrzymania pokoju oraz zwykle bardzo rozbudowany komponent cywilny. Zależnie od sytuacji, komponent ten może składać się z personelu dyplomatyczo-politycznego i policji cywilnej. Specjalny Przedstawiciel koordynuje również działalność personelu organizacji humanitarnych działających w rejonie operacji.

Rys. 19: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ WIELOFUNKCYJNEJ MISJI UTRZYMANIA POKOJU

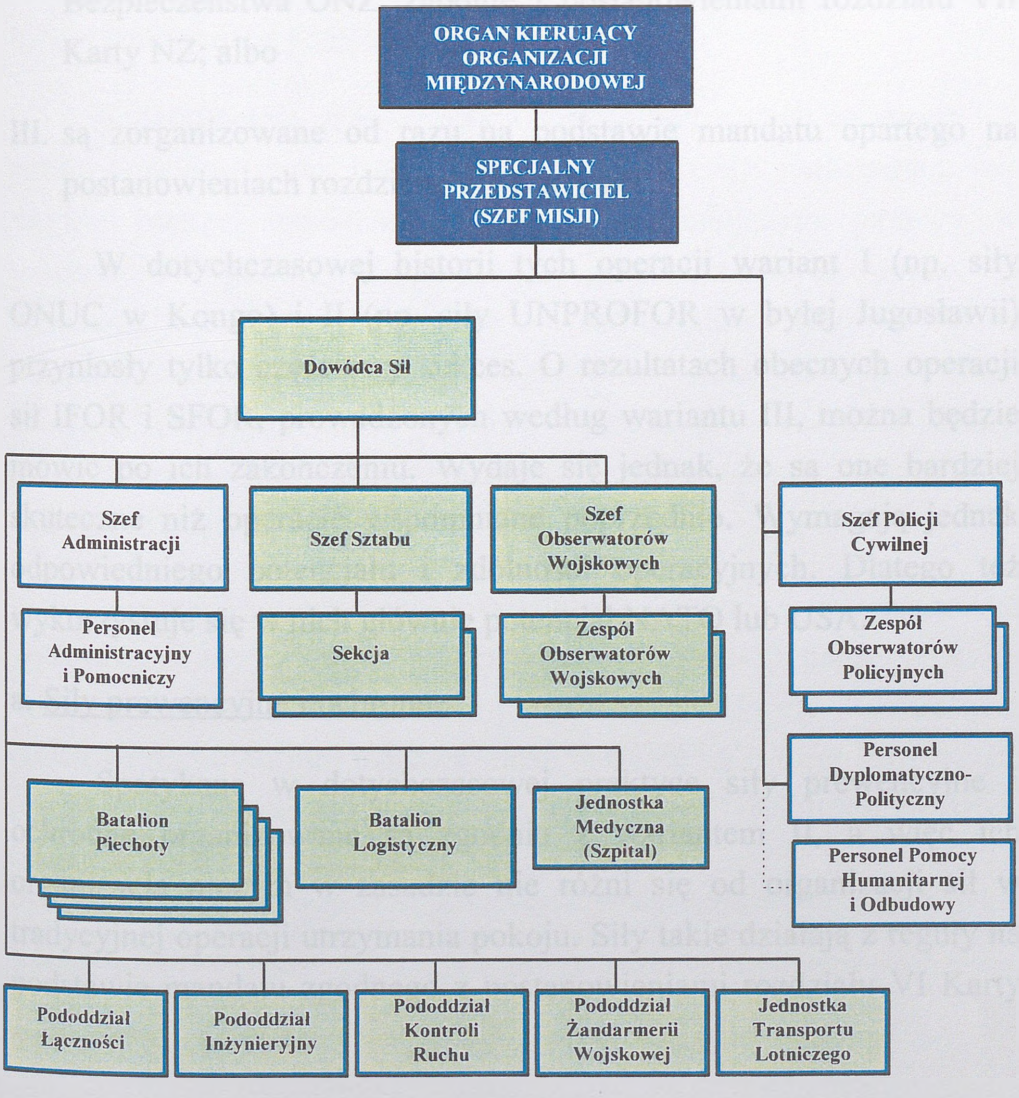

3.4.3. Organizacja sił w operacjach kategorii wzmocnionej obecności wojskowej

Siły prowadzące operacje kategorii wzmocnionej obecności wojskowej mogą być organizowane w trzech wariantach:

I. Siły prowadzące daną operację są zorganizowane stosownie do zadań wynikających z mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI Karty NZ; w razie konieczności są wzmacniane, a ich mandat jest rozszerzany o zadania wynikające z postanowień rozdziału VII, lub

II. są wspierane innymi siłami, działającymi z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ, zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ; albo

III. są zorganizowane od razu na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ.

W dotychczasowej historii tych operacji wariant I (np. siły ONUC w Kongo) i II (np. siły UNPROFOR w byłej Jugosławii) przyniosły tylko częściowy sukces. O rezultatach obecnych operacji sił IFOR i SFOR, prowadzonych według wariantu III, można będzie mówić po ich zakończeniu. Wydaje się jednak, że są one bardziej skuteczne niż operacje wspomniane poprzednio. Wymagają jednak odpowiedniego potencjału i zdolności operacyjnych. Dlatego też wykorzystuje się w nich głównie potencjał NATO lub USA.

a. Siły prewencyjne i ochronne

Spotykane w dotychczasowej praktyce siły prewencyjne i ochronne organizowane są zgodnie z wariantem II, a więc ich organizacja niczym w zasadzie nie różni się od organizacji sił w tradycyjnej operacji utrzymania pokoju. Siły takie działają z reguły na podstawie mandatu zgodnego z postanowieniami rozdziału VI Karty

NZ. Zakłada się, że sama obecność tych sił stanowi wystarczający czynnik odstraszający potencjalnego agresora. W razie potrzeby siły te mogą być wspierane innymi siłami, wykonującymi zadania z użyciem siły na podstawie mandatu udzielonego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ. Wariant taki zastosowano na przykład w operacji pokojowej ONZ w byłej Jugosławii, gdzie działania sił ochronnych UNPROFOR były wspierane działaniem lotnictwa NATO. Jak pokazała praktyka, stosowanie tego wariantu wiąże się jednak z dużym ryzykiem: ataki lotnictwa NATO na obiekty jednej ze stron spowodowały działania odwetowe tej strony skierowane przeciw nieuzbrojonym obserwatorom ONZ.

b. Siły nadzorujące przestrzeganie sankcji

Nadzorowanie przestrzegania sankcji nałożonych na stronę lub strony konfliktu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ realizowane jest zwykle poprzez udzielenie państwom sąsiadującym pomocy w uszczelnieniu granic. W przypadku granic lądowych pomoc ta udzielana jest przez organizację międzynarodową (regionalną) w formie kilkuosobowych misji złożonych z funkcjonariuszy służb celnych, których zadaniem jest nadzorowanie przestrzegania sankcji przez służby celne danego państwa.[139] Misje te nie mają jednak charakteru operacji wojskowych.

Międzynarodowe siły pokojowe mogą być natomiast wykorzystywane do nadzorowania granicy lądowej państwa, które samo nie jest w stanie zapewnić jej właściwej ochrony. Rozwinięcie takich sił na terytorium państwa może nastąpić na prośbę jego władz, podobnie jak w przypadku sił prewencyjnych. Również struktura

[139] Przykładem tego typu misji są Misje Pomocy w Przestrzeganiu Sankcji (ang. *Sanctions Assistance Missions - SAM*) organizowane pod egidą OBWE i Unii Europejskiej w państwach sąsiadujących z byłą Jugosławią, a później z Serbią i Czarnogórą w celu nadzorowania sankcji nakładanych na te państwa przez Radę Bezpieczeństwa ONZ od 1992 roku.

organizacyjna tych sił może być podobna do struktury sił prewencyjnych. Zależnie od sytuacji, ich mandat może być oparty na postanowieniach rozdziału VI lub VII Karty NZ.

Siły międzynarodowe są wykorzystywane również do nadzorowania granic morskich.[140] Siły takie składają się głównie z pływających jednostek patrolowych, których zadaniem jest kontrolowanie ruchu statków handlowych w pobliżu granic morskich państwa, na które Rada Bezpieczeństwa nałożyła sankcje (np. embargo na dostawy uzbrojenia i sprzętu wojskowego). Mandat takich sił, zgodny z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ, może obejmować użycie siły w celu uniemożliwienia prób naruszania sankcji. W szczególnych przypadkach egzekwowanie przestrzegania sankcji może przybierać formę blokady portów morskich tego państwa. Wymaga to użycia sił znacznie większych i odpowiednio wyposażonych.

a. Siły w operacji wymuszania pokoju

Wśród dotychczas prowadzonych operacji wymuszania pokoju[141] tylko operacja ONUC w Kongo (1961-1964) prowadzona była według wariantu I. Mandat sił ONUC wynikał z postanowień rozdziału VI Karty NZ. Siły te zostały jednak upoważnione przez Radę Bezpieczeństwa, chociaż bez odwoływania się do postanowień rozdziału VII, do użycia siły jako środka ostatecznego.[142] Związane to było również z ich odpowiednim wzmocnieniem, stosownie do wymaganych zadań mandatowych.

W pozostałych przypadkach siły w operacjach wymuszania pokoju organizowane są według wariantu III, tj. od razu stosownie do

---

[140] Na przykład wydzielone jednostki sił morskich NATO i UZE w operacji *Sharp Guard* nadzorujące granice morskie FRJ (1993-1995)

[141] Patrz Tabela 11 w rozdziale 2.7. niniejszej pracy.

[142] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa nr 169 z dn. 24 listopada 1961 roku.

zadań wynikających z mandatu zgodnego z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ. Prowadzenie operacji wymuszania pokoju tak zorganizowanymi siłami wymaga odpowiedniego potencjału i zdolności operacyjnych. Dlatego operacje te prowadzone są z upoważnienia Organizacji Narodów Zjednoczonych przez doraźną koalicję państw członkowskich (model 3) lub sojusz obronny (model 4).[143]

Rys. 20: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ WIELONARODOWYCH SIŁ W OPERACJI WYMUSZANIA POKOJU[144]

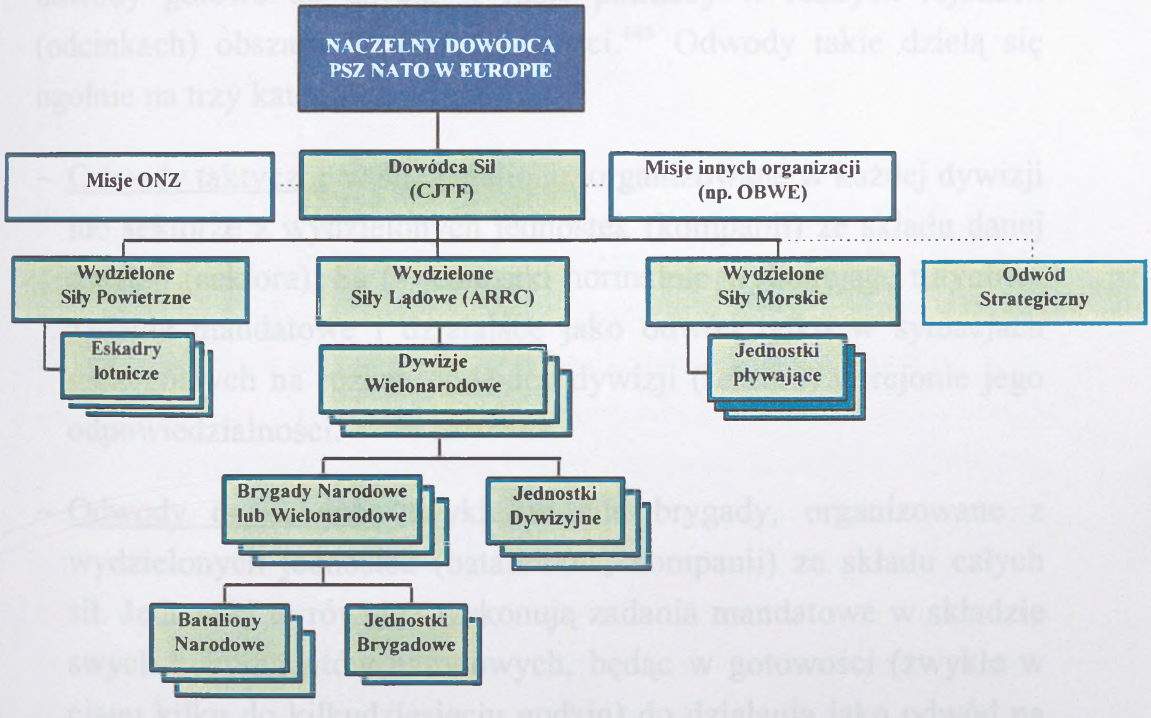

Operacje wymuszania pokoju prowadzone są zwykle w fazie wygaszania konfliktu, zwłaszcza wewnętrznego, gdy w skomplikowanej i niestabilnej sytuacji niewystarczające jest prowadzenie wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju. Siły nadzorują realizację wojskowych aspektów porozumienia o

[143] Siły Wielonarodowe na Haiti (1994-1995) zorganizowane były przez koalicje 28 państw, kierowaną przez USA (model 3). Operacje *Joint Endeavour* i *Joint Guard* w Bośni i Hercegowinie prowadzone są przez NATO z udziałem państw partnerskich i innych (model 4).
[144] Opracowano na podstawie struktury organizacyjnej sił SFOR w Bośni i Hercegowinie.

rozwiązaniu konfliktu. W rejonie konfliktu działają równolegle również misje innych organizacji (ONZ i organizacji regionalnych). Misje te realizują cywilne aspekty porozumienia, spełniając rolę komponentu cywilnego nie występującego w strukturze sił wymuszania pokoju. Dlatego też niezbędna jest koordynacja działań na szczeblu dowództwa sił, a także na niższych szczeblach w rejonach i zakresie ich odpowiedzialności.

Istotnym elementem sił w operacji wymuszania pokoju są ich odwody gotowe do użycia w razie potrzeby w różnych rejonach (odcinkach) obszaru odpowiedzialności.[145] Odwody takie dzielą się ogólnie na trzy kategorie:

- Odwody taktyczne w sile batalionu, organizowane w każdej dywizji lub sektorze z wydzielonych jednostek (kompanii) ze składu danej dywizji (sektora). Są to jednostki normalnie wykonujące rutynowe zadania mandatowe i działające jako odwód tylko w sytuacjach szczególnych na rozkaz dowódcy dywizji (sektora) w rejonie jego odpowiedzialności.
- Odwody operacyjne, zwykle w sile brygady, organizowane z wydzielonych jednostek (batalionów, kompanii) ze składu całych sił. Jednostki te również wykonują zadania mandatowe w składzie swych kontyngentów narodowych, będąc w gotowości (zwykle w ciągu kilku do kilkudziesięciu godzin) do działania jako odwód na rozkaz dowódcy sił na całym obszarze ich odpowiedzialności.
- Odwody strategiczne, w sile brygady lub więcej, organizowane z jednostek (batalionów) zadeklarowanych przez państwa uczestniczące w danej operacji. Jednostki takie stacjonują w miejscach stałej dyslokacji, gdzie odbywają planowe szkolenie

[145] Przykładem jest tu koncepcja wykorzystania odwodów w operacji *Joint Guard* Sił Stabilizacyjnych (SFOR) w Bośni i Hercegowinie.

zachowując gotowość (zwykle od kilku do kilkunastu dni) do przerzutu w rejon działania na prośbę odpowiednich organów organizacji międzynarodowej prowadzącej daną operację. Po rozwinięciu w rejonie operacji jednostki takie są podporządkowane dowódcy sił.

Istnienie takich odwodów pozwala na zredukowanie ogólnej wielkości sił, a tym samym na zmniejszenie kosztów całej operacji. Zapewnia jednocześnie możliwość elastycznego reagowania na zmiany sytuacji na obszarze odpowiedzialności sił.

3.4.4. Organizacja sił interwencyjnych

Siły interwencyjne zorganizowane i wyposażone są stosownie do zadań wynikających z mandatu przyznanego im przez Radę Bezpieczeństwa ONZ zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ. Ich wielkość, organizacja, uzbrojenie i wyposażenie różnią się znacznie zależnie od rodzaju interwencji. Interwencja zbrojna przeciw agresji wymaga użycia znacznego potencjału sił i środków, dającego taką przewagę nad agresorem, która zapewni szybką i skuteczną realizację głównego zadania, jakim jest zmuszenie go do wycofania się z zajętego terytorium. Wymagana wielkość i zdolności bojowe sił interwencyjnych w takim przypadku podyktowane są wielkością potencjału bojowego agresora. Dotychczas w obu przypadkach (Korea i Zatoka Perska)[146] interwencja taka wymagała zaangażowania znacznych sił interwencyjnych. Interwencja w Zatoce Perskiej, prowadzona w czterdzieści lat po interwencji w Korei, pokazuje znaczenie przewagi technicznej sił interwencyjnych nad siłami agresora, a także solidarnego stanowiska stałych członków Rady Bezpieczeństwa wobec aktu agresji.[147]

[146] Patrz Tabela 13 w rozdziale 2.8 niniejszej pracy.

[147] Interwencja w Korei, podjęta mimo faktycznego sprzeciwu ZSRR i innych państw socjalistycznych oraz przy zaangażowaniu po stronie agresora ogromnej liczby ochotników

Interwencja w celach humanitarnych również wymaga użycia sił o dość dużym potencjale. Wielkość tych sił jest porównywalna z wielkością sił w operacjach kategorii wzmocnionej obecności wojskowej. Są jednak znacznie mniejsze od sił w przypadku interwencji przeciw agresji.[148]

a. Siły interwencyjne przeciw agresji

Siły interwencyjne w operacjach tego typu są siłami wielonarodowymi (koalicyjnymi) działającymi na podstawie przyznanego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ mandatu (model 3). Przykładem takich sił są siły zaangażowane w interwencji w Zatoce Perskiej. Składały się one z kontyngentów wojskowych 29 państw, zorganizowanych w cztery zasadnicze zgrupowania: siły amerykańskie, brytyjskie, francuskie i zjednoczone siły arabskie i islamskie. Dowódcy poszczególnych zgrupowań dowodzili swoimi siłami narodowymi oraz sprawowali kontrolę operacyjną nad przydzielonymi im kontyngentami innych państw. Działania całości sił koalicyjnych koordynowane były przez dowództwo sił amerykańskich.

Ogółem w operacji tej zaangażowano prawie 900.000 żołnierzy, 4290 czołgów, 7119 transporterów opancerzonych, 4167 środków artyleryjskich, 2200 śmigłowców, 2508 samolotów oraz 261 okrętów.[149]

---

chińskich przerodziła się w długotrwałą i wyczerpującą wojnę (1950-1953). Interwencja w Zatoce Perskiej, wraz z okresem przygotowawczym i przerzutem wojsk w rejon operacji trwała od początku sierpnia 1990 do końca lutego 1991 roku. Same działania bojowe sił interwencyjnych trwały zaledwie 6 tygodni (17.01-28.02.1991).

[148] Na przykład siły interwencyjne UNOSOM II były trzydziestokrotnie mniejsze od sił koalicyjnych zaangażowanych w interwencji w Zatoce Perskiej.

[149] Maciejewski Roman, Stefański Janusz: *Wojna w Zatoce Perskiej*, dodatek do Przeglądu Wojsk Lądowych, nr 7, Warszawa, 1991 (tabela na okładce).

Rys. 21: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ WIELONARODOWYCH SIŁ INTERWENCYJNYCH PRZECIW AGRESJI (w operacji *Desert Storm* w Zatoce Perskiej)[150]

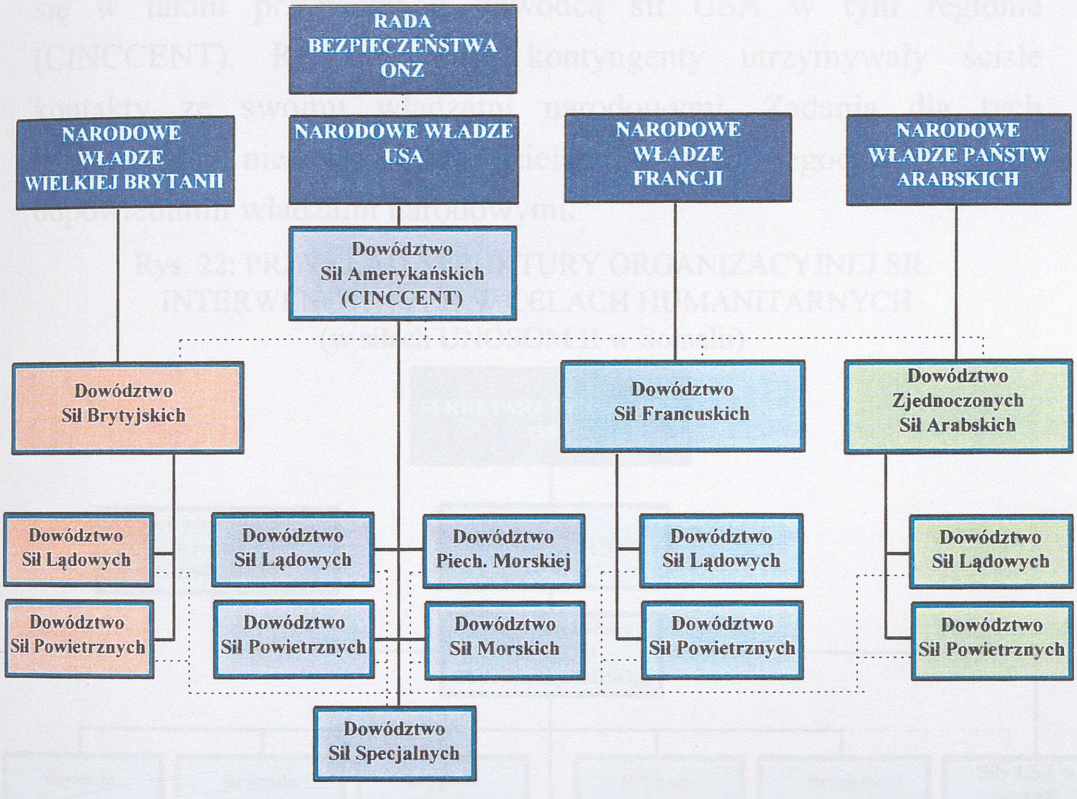

b. Siły interwencyjne w celach humanitarnych

Przykładem interwencji w celach humanitarnych były działania sił UNOSOM II w Somalii w latach 1993 -1995. Siły te, w liczbie 28.000 żołnierzy, składały się z kontyngentów, wielkości od kompanii do brygady, wydzielonych z sił zbrojnych 18 państw. Formalnie zorganizowane były jako siły ONZ (według modelu 1). Występowały w nich jednak pewne elementy sił koalicyjnych. Siły amerykańskie (USFORSOM), na przykład, podlegały bezpośrednio swemu amerykańskiemu dowódcy, który był jednocześnie zastępcą dowódcy

[150] Opracowano na podstawie Alberts David S., Hayes Richard E.: *Command Arrangements for Peace Operations*, National Defense University, Waszyngton, 1995, rys. 9, str.20

UNOSOM. Siły te, składające się między innymi z sił szybkiego reagowania i sił specjalnych, mogły być wydzielane pod kontrolę taktyczną dowódcy UNOSOM przez jego zastępcę, który konsultował się w takim przypadku z dowódcą sił USA w tym regionie (CINCCENT). Również inne kontyngenty utrzymywały ścisłe kontakty ze swoimi władzami narodowymi. Zadania dla tych kontyngentów nie były im przydzielane, a często negocjowane z ich odpowiednimi władzami narodowymi.

Rys. 22: PRZYKŁAD STRUKTURY ORGANIZACYJNEJ SIŁ INTERWENCYJNYCH W CELACH HUMANITARNYCH
(w siłach UNOSOM II w Somalii)

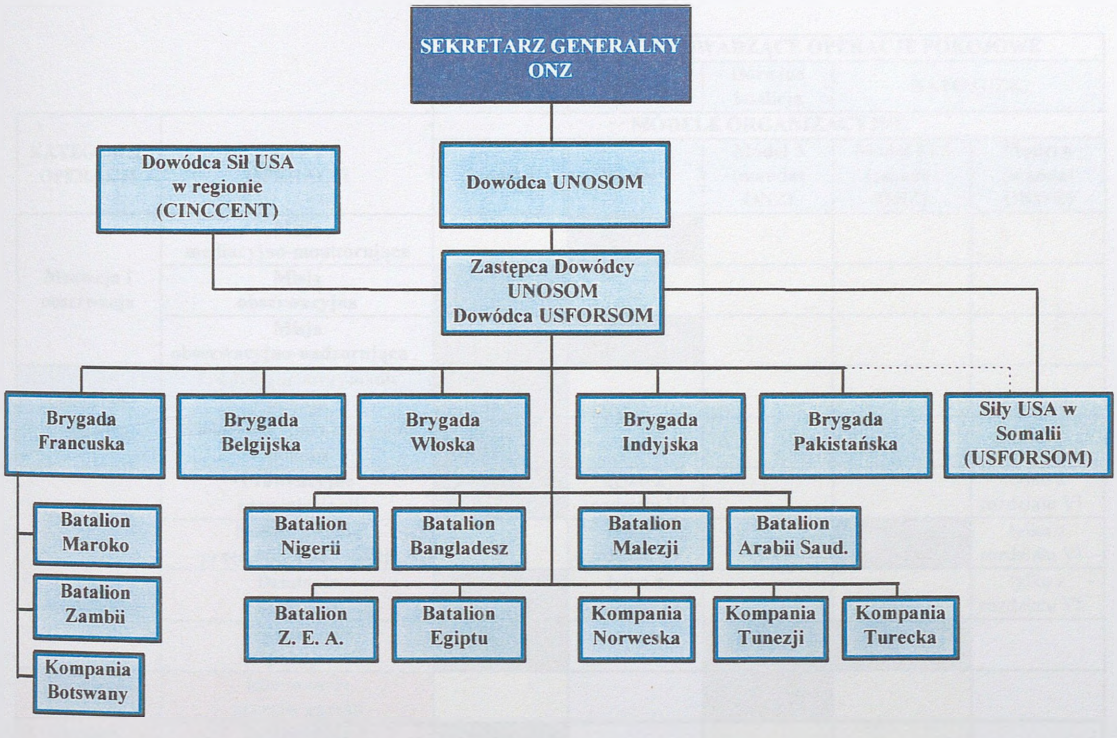

Dwutorowa podległość kontyngentów występuje w organizacji wszystkich sił w operacjach pokojowych ONZ. Jednak w przypadku tej operacji, prowadzonej w szczególnie trudnych i dynamicznych warunkach konfliktu wewnętrznego, organizacja taka okazała się zbyt "luźna", co było jedną z przyczyn niepowodzenia tej operacji.

3.5. Podsumowanie

Celem niniejszego rozdziału było omówienie struktur organizacyjnych występujących w systemie międzynarodowych operacji pokojowych. Analiza istniejących zarówno w praktyce jak i w teorii rozwiązań pozwoliła na wyodrębnienie sześciu modeli organizacji i prowadzenia takich operacji, z uwzględnieniem opracowanego w rozdziale 2 niniejszej pracy ich podziału na kategorie i typy. Modele te przedstawia następująca tabela:

Tabela 14: MODELE ORGANIZACYJNE OPERACJI POKOJOWYCH

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	NATO (UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3 (mandat ONZ)	Model 4 i 5 (mandat ONZ)	Model 6 (mandat OBWE)
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił		tylko z rozdziału VI			tylko z rozdziału VI
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji		tylko z rozdziału VI			tylko z rozdziału VI
	Działania ochronne		tylko z rozdziału VI			tylko z rozdziału VI
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Legenda:

Modele stosowane dotychczas	
Modele teoretycznie możliwe ale dotychczas nie stosowane w praktyce	

Podobnie jak podział operacji pokojowych na kategorie i typy, również ich modele poddano ocenie ekspertów w opracowanym przez autorów kwestionariuszu.[151] W komentarzach respondenci podkreślali ich kompleksowy charakter. Zwraca jednak uwagę stosunkowo mała liczba respondentów (średnio 20,5%) oceniających możliwość prowadzenia operacji NATO lub UZE z mandatu OBWE (patrz Załącznik 10, p. 2.2.). Wynika to zapewne z faktu, że model ten, chociaż możliwy w świetle dokumentów normatywnych tych organizacji, nigdy dotąd nie był wykorzystywany w praktyce. Ponadto, część respondentów, zwłaszcza z grupy doradców wojskowych przedstawicielstw przy ONZ, uznała, że do prowadzenia takich operacji konieczne byłoby upoważnienie Rady Bezpieczeństwa ONZ. Ocena taka zgodna jest z zarysowującą się w dyskusjach na forum Komitetu C-94 tendencją do podkreślania nadrzędnej, koordynacyjnej roli ONZ we wszelkiego rodzaju działaniach zmierzających do zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

[151] Dla uproszczenia w kwestionariuszu tym operacje NATO lub UZE prowadzone z mandatu ONZ oznaczono jako model 4, a z mandatu OBWE jako model 5. Autorzy uznali bowiem, że do uzyskania oceny ekspertów rozdzielenie modelu 4 na operacje z udziałem państw partnerskich i bez takiego udziału nie jest istotne.

Rozdział 4

TENDENCJE ROZWOJOWE MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH

4.1. Historyczne propozycje zwiększenia zdolności operacyjnych Organizacji Narodów Zjednoczonych

4.1.1. Propozycje utworzenia sił zbrojnych ONZ

Od początku istnienia Organizacji Narodów Zjednoczonych starano się zapewnić jej możliwość utrzymywania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Służyła temu idea oddania do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa specjalnych sił zbrojnych, które mogłyby być wykorzystywane do działań zgodnych z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ.

Idea utworzenia takich sił była przedmiotem dyskusji już latem 1944 roku w Dumbarton Oaks, w czasie konferencji przedstawicieli czterech mocarstw, której wynikiem było opracowanie propozycji utworzenia powszechnej organizacji strzegącej międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Brano wówczas pod uwagę dwie możliwości: utworzenie stałych sił międzynarodowych lub doraźne powoływanie takich sił z kontyngentów narodowych wydzielanych w razie potrzeby przez państwa członkowskie. Początkowo opowiadano się za ideą stałych sił, jednak szybko z niej zrezygnowano ze względu na przewidywane praktyczne trudności z ich utworzeniem.[152] Odrzucono więc ideę „superpaństwa" dysponującego własnymi siłami zbrojnymi na rzecz mechanizmu wspólnego działania narodowymi siłami zbrojnymi członków takiej organizacji. Ideę taką popierał zwłaszcza ówczesny prezydent USA, F. D. Roosevelt, który w październiku 1944

[152] John Gerard Ruggie: *The United Nations and the Collective Use of Force: Whither or Whether?*, UNA-USA, Nowy Jork, 1996, str. 1-2

sugerował możliwość oddawania wydzielonych sił amerykańskich do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa nawet bez uprzedniej zgody Kongresu.[153]

Stąd też taki właśnie mechanizm przewidziano w podpisanej w czerwcu 1945 roku Karcie Narodów Zjednoczonych.[154] Zakłada on możliwość wydzielania przez państwa członkowskie odpowiedniej liczby sił i środków na żądanie Rady Bezpieczeństwa, stosownie do odpowiednich układów, jako siły koniecznej dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Pragnąc nadać tym siłom odstraszający charakter, zapobiegający ponownemu wybuchowi ogólnoświatowej konfrontacji zbrojnej, we wstępnych koncepcjach przewidywano potrzebę wydzielenia łącznego potencjału około 2-milionowych sił lądowych oraz tysięcy samolotów bojowych i setek okrętów wojennych. Zakładano, że połowa tego potencjału będzie wydzielana przez stałych członków Rady, a druga połowa przez pozostałe państwa członkowskie ONZ. Brano nawet pod uwagę możliwość postawienia do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa broni atomowej.[155]

Opracowaniem szczegółowego systemu powoływania kontyngentów narodowych sił zbrojnych do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa obarczono w lutym 1946 roku Wojskowy Komitet Sztabowy składający się z przedstawicieli szefów sztabów sił zbrojnych pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa. Najważniejszym z rozpatrywanych przez Komitet problemów było określenie wielkości i zasady wydzielania sił i środków przez pięciu stałych członków Rady Bezpieczeństwa. W trakcie prac uwidoczniły

---

[153] Alex Morrison: *Efforts to Establish UN Stand-By Arrangements: An Historical Account and Appraisal*, w David Cox, Albert Legault (red.) *UN Rapid Reaction Capabilities: Requirements and Prospects*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, Cornwallis Park, 1995, str. 138

[154] *Karta Narodów Zjednoczonych...*, Artykuł 43, str. 26-27

[155] Alex Morrison: *op. cit.*, str. 138

się jednak istotne rozbieżności stanowisk głównych mocarstw w tej sprawie.

Stany Zjednoczone i inne mocarstwa zachodnie popierały zasadę proporcjonalności, według której poszczególni członkowie mieli wydzielić następujące siły: [156]

- Siły lotnicze: Francja - 1275 samolotów, Wielka Brytania i Chiny - 1200 samolotów, Stany Zjednoczone - 3800 samolotów (w tym: 1250 bombowców i 2250 myśliwców);

- Siły lądowe: Francja - 16 dywizji, Wielka Brytania i Chiny - 8-12 dywizji, Stany Zjednoczone - 20 dywizji (ok. 200 000 żołnierzy);

- Siły morskie: Francja - 108 okrętów (w tym: 18 pancerników i krążowników oraz 12 okrętów podwodnych), Wielka Brytania i Chiny - 120 okrętów (w tym: 12 pancerników i krążowników oraz 12 okrętów podwodnych), Stany Zjednoczone - 204 okręty (w tym: 3 pancerniki, 6 lotniskowców, 15 krążowników, 84 niszczyciele oraz 90 okrętów podwodnych).

Propozycja Związku Radzieckiego, oparta na zasadzie równości, przewidywała natomiast wydzielenie przez każdego stałego członka Rady Bezpieczeństwa następujących sił i środków:

- Siły lotnicze: po 1200 samolotów (w tym: 600 bombowców, 300 myśliwców, 300 innych samolotów);

- Siły lądowe: po 12 dywizji;

---

[156] Opracowano na podstawie danych zawartych w John Gerard Ruggie: *op. cit.*, str. 3 oraz Jacek Woźniak: *Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia tyłowego (logistycznego) w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ (UNEF II) na Bliskim Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem działalności Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej*, rozprawa doktorska, Akademia Sztabu Generalnego, Warszawa, 1987, str. 24-25

- Siły morskie: po 90 okrętów (w tym: 6 krążowników, 24 niszczyciele, 24 okręty konwojujące, 24 poławiacze min i 12 okrętów podwodnych).

Popierana przez mocarstwa zachodnie zasada proporcjonalności dawała im w tych siłach ogromną przewagę, co wobec nadchodzącej zimnej wojny było nie do przyjęcia dla Związku Radzieckiego. Z kolei preferowana przez niego zasada równości sprowadzała udział mocarstw do minimalnych wielkości możliwych do wydzielenia przez każde z nich. Kwestia ta była problematyczna zwłaszcza w przypadku komponentu sił lotniczych, który zostałby sprowadzony do poziomu bardzo słabego lotnictwa chińskiego, zwłaszcza wobec ogarniającej ten kraj wojny domowej.[157]

Rozbieżności te spowodowały, że w opublikowanym przez Komitet w kwietniu 1947 roku raporcie podsumowującym stan tych prac, spośród 41 jego artykułów tylko 25 zyskało poparcie wszystkich stałych członków Rady Bezpieczeństwa.[158] W wyniku braku możliwości osiągnięcia porozumienia w zasadniczych kwestiach, w sierpniu 1948 roku zaniechano dalszych prac w tym zakresie, a Wojskowy Komitet Sztabowy zawiesił swoją działalność.

---

[157] John Gerard Ruggie: *op. cit.*,str. 3

[158] *Report of the Military Staff Committee: General Principles Governing the Organization of the Armed Forces Made Available to the Security Council by Member Nations of the United Nations* - dok. ONZ S/336 (1947). Por.: Alex Morrison: *op. cit.*, str. 139

4.1.2. Propozycje powołania sił dyspozycyjnych do operacji pokojowych

Pierwszą inicjatywą w kierunku powołania sił dyspozycyjnych była propozycja ówczesnego Sekretarza Generalnego ONZ, Trygve Lie, z 1948 roku. Postulował on utworzenie niewielkich sił ochronnych ONZ (ang. *UN Guard Force*), podkreślając, że nie zastępowałyby one sił przeznaczonych do wykonywania zadań wynikających z postanowień rozdziału VII dotyczących stosowania środków przymusu. Proponowane przez niego siły przeznaczone miały być do ochrony organizowanych przez ONZ plebiscytów, nadzorowania przestrzegania rozejmów, a także jako środek tymczasowy zapobiegania wzrostowi napięcia w rejonach konfliktów.[159]

Niestety, również i ta propozycja nie doczekała się realizacji, a wszystkie wykonujące podobne zadania późniejsze siły pokojowe organizowane były doraźnie w każdym oddzielnym przypadku od początku. System taki już wkrótce okazał się zbyt powolny i mało efektywny. Na forum ONZ zaczęły więc pojawiać się rozmaite propozycje zmierzające do jego usprawnienia, dotyczące zarówno zorganizowania stałych sił zbrojnych ONZ jak i rozwinięcia systemu uprzednio przygotowanych kontyngentów sił narodowych, wydzielanych do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa w razie potrzeby. Propozycje te były szeroko dyskutowane szczególnie w końcu lat 50-tych także na forum Zgromadzenia Ogólnego. Przez następne trzydzieści lat atmosfera zimnej wojny nie sprzyjała jednak ich realizacji.

---

[159] Adam Roberts: *Proposals for UN Standing Forces: History, Tasks and Obstacles*, w David Cox, Albert Legault (red.): *UN Rapid Reaction Capabilities: Requirements and Prospects*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, Cornwallis Park, 1995, str. 50

Bardziej sprzyjające warunki do podejmowania podobnych inicjatyw pojawiły się pod koniec lat osiemdziesiątych wraz z zakończeniem okresu zimnej wojny. Wzrosły wówczas możliwości współdziałania stałych członków Rady Bezpieczeństwa na rzecz rozwiązywania sytuacji konfliktowych w różnych regionach świata. Zmienił się również charakter operacji pokojowych; znacznie częściej zaczęły one dotyczyć konfliktów wewnętrznych. Często też tylko szybka i zdecydowana reakcja społeczności międzynarodowej mogła zapobiec przerodzeniu się ograniczonego konfliktu lokalnego w konflikt międzynarodowy o dużym zasięgu. Powodowało to konieczność znacznego usprawnienia operacyjnych możliwości szybkiego działania ONZ.

Pierwsze propozycje usprawnienia tych możliwości zawarte zostały w opublikowanym w 1992 roku raporcie *Program dla Pokoju* Boutrosa Boutros-Ghali. Po przypomnieniu postanowień Artykułu 42 Karty NZ dotyczących prawa podejmowania przez Radę Bezpieczeństwa akcji wojskowej w celu utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, zalecał on zawieranie z państwami członkowskimi układów o wydzielaniu przez nie odpowiednich sił do tych akcji, zgodnie z postanowieniami Artykułu 43 Karty NZ. W procesie negocjacji przewidywał pewną rolę Wojskowego Komitetu Sztabowego. Zdaniem autora raportu siły wydzielone w taki sposób byłyby wykorzystywane tylko w celach odparcia ewentualnej agresji. W celu sprawniejszego egzekwowania przestrzegania porozumień o zawieszeniu broni przewidywał natomiast możliwość wykorzystywania sił wymuszania pokoju, składających się z ochotniczych jednostek państw członkowskich, udostępnianych przez nie na żądanie Rady Bezpieczeństwa, na wyraźnie i dokładnie określonych wcześniej warunkach. Odnośnie operacji utrzymania pokoju podkreślał znaczenie tworzonego od 1990 roku systemu sił dyspozycyjnych, w ramach którego państwa członkowskie powinny

wcześniej zadeklarować swoje siły i środki udostępniane do tego typu operacji.[160] Z przedstawionych w raporcie propozycji jedynie idea systemu sił dyspozycyjnych jest obecnie nadal rozwijana.

Ogólnie sformułowane myśli przedstawione w *Programie dla Pokoju* stanowiły istotny impuls dla pojawienia się nowych inicjatyw w tym zakresie. Jedną z nich była propozycja przedstawiona w czerwcu 1993 roku przez Briana Urquharta. Nawiązując do idei sił ochronnych Trygve Lie, zaproponował on utworzenie stałej jednostki lekkiej piechoty, złożonej z około 5 tysięcy rekrutowanych z całego świata ochotników. Siły te pozwoliłyby Radzie Bezpieczeństwa na odpowiednio wczesne reagowanie w przypadkach pojawiających się zagrożeń pokoju. Przeznaczone miały być również do zadań wykraczających poza tradycyjne operacje utrzymania pokoju.[161]

We wrześniu 1994 roku podobną propozycję przedstawił na forum Zgromadzenia Ogólnego holenderski minister spraw zagranicznych, Hans van Mierlo. Nawiązując do niepowodzenia operacji pokojowej w Rwandzie, zaproponował utworzenie niewielkich sił międzynarodowych, których odpowiednio wczesna obecność w rejonach konfliktów mogłaby zapobiegać ich eskalacji.[162] Propozycja ta została rozwinięta i bardziej szczegółowo opracowana w nieoficjalnym dokumencie przedstawionym przez delegację holenderską na forum ONZ w kwietniu 1995 roku.[163] Przewidywał on powołanie stałej brygady szybkiego rozwinięcia, podporządkowanej bezpośrednio Radzie Bezpieczeństwa. Brygada taka, w sile od 2000 do 5000 żołnierzy, mogłaby być rozwijana w rejonie konfliktu w początkowej

---

[160] Boutros Boutros-Ghali: *Program dla Pokoju 1995 oraz Załącznik do Programu dla Pokoju* PISM, Warszawa, 1995, str. 60-65

[161] Brian Urquhart: *For a UN Volunteer Military Force*, New York Review of Books, czerwiec 1993 (źródło podane za Adamem Robertsem: *op. cit.*, str. 52)

[162] Adam Roberts: *op. cit.*, str. 54

[163] *A UN Rapid Deployment Brigade: A Preliminary Study*, nieoficjalny dokument przedstawiony na forum ONZ przez delegację holenderską, kwiecień 1995

jego fazie jako awangarda operacji pokojowej prowadzonej z wykorzystaniem systemu sił dyspozycyjnych, co wydatnie skracałoby czas podjęcia takiej operacji. Brygada mogłaby być wykorzystywana do operacji zarówno utrzymania jak i wymuszania pokoju. Składałaby się z ochotników rekrutowanych na zasadach podobnych do zasad naboru międzynarodowego personelu Sekretariatu ONZ. Przewidywany roczny koszt utrzymania brygady oszacowano wstępnie na sumę od 250 do 300 milionów USD.

W podobnym duchu utrzymana była również kolejna propozycja Boutrosa Boutros-Ghali, który w przedstawionym 3 stycznia 1995 roku *Załączniku do Programu dla Pokoju* zwrócił uwagę na potrzebę utworzenia sił szybkiego reagowania ONZ. Powodem wysunięcia takiej propozycji było niepowodzenie systemu sił dyspozycyjnych w czasie kryzysu rwandyjskiego w maju 1994 roku.[164] Siły takie stanowiłyby strategiczny odwód Rady Bezpieczeństwa, wykorzystywany w razie nagłej potrzeby podjęcia operacji utrzymania pokoju w rejonie konfliktu. Składałyby się z batalionów lub podobnych jednostek wyszkolonych i wyposażonych według jednakowych standardów w kilku państwach członkowskich i utrzymywanych w wysokim stopniu gotowości do użycia.[165] Propozycja ta nie spotkała się jednak z poparciem Rady Bezpieczeństwa, która zaleciła Sekretarzowi Generalnemu kontynuowanie prac zmierzających do zwiększenia możliwości szybkiego reagowania przede wszystkim poprzez rozwijanie i usprawnianie istniejącego systemu sił dyspozycyjnych.[166]

---

[164] Według wielu obserwatorów sytuacji w Rwandzie odpowiednia interwencja kilkutysięcznych sił pokojowych ONZ we wczesnej fazie konfliktu mogłaby zapobiec eskalacji aktów ludobójstwa i wybuchowi wojny domowej. Interwencja taka nie doszła jednak do skutku ponieważ żaden z 19 krajów deklarujących w tym czasie swoje siły do dyspozycji Rady Bezpieczeństwa nie zgodził się na ich użycie w rozszerzonej operacji UNAMIR. (Adam Roberts: *op. cit.*, str. 57)

[165] Boutros Boutros-Ghali: *op. cit.*, str. 24

[166] Adam Roberts, *op. cit.*, str. 54

4.2. Współczesne inicjatywy w systemie międzynarodowych operacji pokojowych

4.2.1. System sił dyspozycyjnych ONZ

Obecna koncepcja systemu sił dyspozycyjnych została opracowana przez zespół studyjny powołany w tym celu przez Sekretarza Generalnego ONZ w 1993 roku. W pierwszym etapie prac zespół ten opracował założenia koncepcji działania systemu, zabezpieczenia logistycznego oraz struktur organizacyjnych i niezbędnego wyposażenia. Założenia te stanowiły podstawę konsultacji z odpowiednimi władzami państw członkowskich, prowadzonych bezpośrednio lub za pośrednictwem ich przedstawicielstw w Nowym Jorku. Celem tych konsultacji było uzyskanie poparcia państw członkowskich dla koncepcji systemu oraz zbadanie możliwości ich udziału w tym systemie. Konsultacje te zakończono w 1994 roku, a część zespołu przekształcono w specjalną komórkę Departamentu Operacji Pokojowych Sekretariatu ONZ odpowiedzialną za dalsze rozwijania i wdrażanie koncepcji system sił dyspozycyjnych.

Podstawą systemu są deklaracje państw członkowskich dotyczące sił i środków przewidzianych do użycia w przyszłych operacjach pokojowych. W celu umożliwienia uczestniczenia w tym systemie jak największej liczbie państw o różnych potencjałach i możliwościach, potrzebne siły i środki podzielono na następujące struktury organizacyjne według ich wielkości i możliwości działania:

- jednostki samodzielne (bataliony i ich odpowiedniki) o odpowiedniej liczbie personelu i sprzętu, zdolne do wykonywania jednej lub wielu funkcji lub zadań, samowystarczalne pod względem administracyjnym i logistycznym;

- pododdziały (kompanie, plutony, itp.) o mniejszej liczbie personelu i sprzętu, zdolne do wykonywania jednej lub więcej funkcji lub zadań ale z ograniczoną samowystarczalnością;

- elementy (pojedyncze osoby lub zespoły) składające się z personelu z osobistym wyposażeniem i podstawowym sprzętem, nie posiadające żadnej samowystarczalności.

Struktury te podzielono na odpowiednie kategorie według ich specjalności: operacyjne, łączności, inżynieryjne, logistyczne, transportowe (powietrzne i lądowe), zaopatrzenia, remontowe, medyczne, kontroli ruchu i żandarmerii. W kategoriach tych wyszczególniono pożądane siły i środki oraz określone wymagania, które powinny spełniać. Określono również sformalizowane czasy gotowości do ich wydzielenia: dla pojedynczych osób - 7 dni, dla jednostek, pododdziałów i zespołów uczestniczących w początkowej fazie rozwijania operacji - 14 dni, dla pozostałych - 30 dni.[167] Ze względu na różne możliwości wielu państw członkowskich w późniejszym okresie listę sił i środków uzupełniono odpowiednimi kategoriami sprzętu i usług, a sformalizowane czasy gotowości zwiększono o dodatkowe okresy 60 i 90 dni.

Powyższe zasady stanowiły podstawę opracowania formularza, według którego państwa członkowskie deklarują swoje siły i środki do wykorzystania w przyszłych operacjach pokojowych. Deklaracje te są następnie uzupełniane szczegółowymi informacjami technicznymi uzbrojenia i sprzętu oraz danymi dotyczącymi potrzeb transportowych. Uzyskane w ten sposób informacje pozwalają na usprawnienie procesu planowania operacji oraz skrócenie czasu rozwijania sił pokojowych w rejonach działania.

---

[167] Czas gotowości oznacza w tym przypadku czas, jaki upływa od wystosowania przez Sekretarza Generalnego formalnej prośby do danego państwa członkowskiego (poprzez jego Stałego Przedstawiciela w ONZ) o udostępnienie zadeklarowanych sił i środków do momentu ich faktycznej gotowości do przetransportowania do rejonu operacji.

Zadeklarowane siły i środki pozostają w swoich stałych miejscach dyslokacji, gdzie są przygotowywane zgodnie z przyjętymi standardami i utrzymywane w odpowiedniej gotowości do użycia. Są one wydzielane na prośbę Sekretarza Generalnego ONZ na podstawie uprzednio wynegocjowanych i zawartych porozumień z państwami członkowskimi (ang. *Memorandum of Understanding*). Zobowiązania wynikające z tych porozumień nie mają jednak obligatoryjnego charakteru i w każdym przypadku ostateczna decyzja należy do władz danego państwa.

Zgodnie z ustalonymi zasadami, w rejonie operacji siły te wykorzystywane mają być w czasie od 6 miesięcy w przypadku zawartych jednostek do 1 roku w przypadku pojedynczych osób. Koszty użycia sił i środków w rejonie operacji podlegają refundacji przez ONZ, natomiast koszty ich przygotowania w miejscach stałej dyslokacji pokrywane są w całości przez dane państwa członkowskie.

Dotychczas wolę uczestnictwa w systemie sił dyspozycyjnych wyraziło 67 państw członkowskich, z tego 50 państw zadeklarowało już konkretne siły i środki, a 29 dostarczyło szczegółowe dane. Odpowiednie porozumienia dotyczące warunków wykorzystania deklarowanych sił i środków zawarło już 12 państw członkowskich.[168]

Według ocen dokonanych na podstawie dostarczonych danych, liczby zadeklarowanych sił w poszczególnych kategoriach przedstawiają się następująco:

[168] Dane wedłuig stanu z dnia 3 grudnia 1997 (*Monthly Status Report: United Nations Standby Arrangements*,Nowy Jork, 3 grudnia 1997,dostępny w sieci INTERNET)

Piechota	- 50970
Elementy zabezpieczenia sztabów	- 3778
Łączność	- 4300
Służby inżynieryjne	- 7700
Logistyka	- 8840
Służby lotnicze	- 2970
Służba zdrowia	- 5270
Obserwatorzy, policja, oficerowie sztabów	- 4162
Razem	- 88000

Czas gotowości deklarowanych sił wynosi od 7 do ponad 90 dni, w tym: do 30 dni - 40%, 30-60 dni - 16%, 60-90 dni - 3%, powyżej 90 dni - 41%.[169]

Istotnym elementem systemu sił dyspozycyjnych ONZ jest sztab szybkiego rozmieszczenia (ang. *Rapidly Deployable Mission HQ - RDMHQ*), tworzony z inicjatywy delegacji holenderskiej i duńskiej. Zgodnie z przyjętą koncepcją podstawowym stałym elementem tego sztabu jest specjalna komórka powołana w ramach Departamentu Operacji Pokojowych, licząca 8 oficerów o różnych specjalnościach, oddelegowanych na okres 2 lat i opłacanych przez delegujące ich państwa członkowskie. Skład ten może być w razie potrzeby uzupełniany do liczby kilkudziesięciu osób rekrutujących się spośród wyznaczonego do tego celu personelu wojskowego i cywilnego zatrudnionego w Sekretariacie ONZ w Nowym Jorku lub wydzielonego przez państwa członkowskie i pozostającego w miejscach stałej dyslokacji.[170]

---

[169] *Progress Report of the Secretary-General on Standby Arrangements for Peacekeeping*, S/1996/1067, 24 grudnia 1996, załącznik II.

[170] *Ibidem*, p. 13, str.3

W razie potrzeby szybkiego podjęcia operacji pokojowej, sztab ten byłby w trybie pilnym rozmieszczany w rejonie operacji na podstawie decyzji Rady Bezpieczeństwa ONZ i bez dodatkowej zgody państw delegujących. Zadaniem jego byłoby przygotowanie operacyjne i logistyczne działań właściwego dowództwa operacji oraz kierowanie tą operacją w początkowym okresie jej prowadzenia. Personel stanowiący podstawowy stały element tego sztabu przebywałby w rejonie operacji tylko przez okres 3-6 miesięcy, a następnie, po zastąpieniu przez etatowy personel danego dowództwa, wycofywany byłby do ONZ w Nowym Jorku w celu pozostawania w gotowości do wykorzystania w innych nowych operacjach pokojowych. Rozpoczęcie funkcjonowania stałego elementu sztabu szybkiego rozmieszczenia planowano na lipiec 1997 roku. Pewne opóźnienie spowodowane jest brakiem dostatecznego funduszu przeznaczonego na ten cel (tzw. *Trust Fund*).

Chociaż w ramach systemu sił dyspozycyjnych ONZ udało się już stworzyć dość znaczny potencjał sił i środków, system ten ma wciąż pewne ograniczenia sprawiające, że nie zapewnia on ONZ pełnej wymaganej zdolności szybkiego reagowania w sytuacjach kryzysowych. Z tego punktu widzenia podstawową wadą systemu jest wspomniany nieobligatoryjny charakter zobowiązań wynikających z deklaracji składanych przez państwa członkowskie.[171] Ponadto, siły deklarowane przez wiele z tych państw nie spełniają wszystkich przyjętych kryteriów gotowości ani samowystarczalności. Niektóre z deklarowanych sił są już zaangażowane w aktualnie prowadzonych operacjach pokojowych; inne są nieodpowiednio lub wcale przygotowywane. Wciąż brakuje jednostek logistycznych, inżynieryjnych, transportu powietrznego. łączności i innych.[172] Stąd też

[171] Jak wspomniano poprzednio, było to już powodem fiaska operacji pokojowej w Rwandzie w 1994 roku.

[172] *Monthly Status Report: United Nations Standby Arrangements...*, 3 grudnia 1997.

koncepcja tego systemu wymaga dalszego usprawnienia oraz wprowadzenia rozwiązań zapewniających zwiększenie jego efektywności. Jednym z takich rozwiązań może być tworzenie w jego ramach wielonarodowych formacji, szczebla brygady i wyżej, złożonych z jednostek zadeklarowanych przez państwa członkowskie. Formacje takie mogą być lepiej przygotowane do działania w przyszłych operacjach poprzez szkolenie prowadzone według ustalonych wcześniej jednolitych standardów oraz ćwiczenia zgrywające.

4.2.2. Brygada sił dyspozycyjnych ONZ o wysokim stopniu gotowości (SHIRBRIG)

Przykładem takiej formacji jest Brygada o wysokim stopniu gotowości organizowana w ramach sił dyspozycyjnych ONZ (ang. *Stand-by Forces High Readiness Brigade - SHIRBRIG*).[173] Proces tworzenia brygady rozpoczął się wiosną 1995 roku od duńskiej inicjatywy powołania grupy roboczej w celu zbadania możliwości zwiększenia zdolności szybkiego rozmieszczania sił pokojowych ONZ. W pracach grupy wzięli udział przedstawiciele 12 państw członkowskich.[174] Pierwszy etap prac zakończono w sierpniu 1995 roku raportem stwierdzającym możliwość utworzenia w ramach systemu sił dyspozycyjnych wielonarodowej brygady utrzymywanej w wysokiej gotowości do użycia w operacjach pokojowych. Raport ten rozpowszechniono na forum ONZ wiosną 1996 roku.[175]

Na początku 1996 roku powołano grupę organizacyjną, złożoną z przedstawicieli tych samych państw, w celu opracowania założeń

---

[173] Szerzej na temat sił dyspozycyjnych oraz ich brygady o wysokim stopniu gotowości pisze Zbigniew Piasecki w *Perspektywy udziału Polski w nowotworzonych pokojowych siłach szybkiego rozmieszczenia ONZ*, praca studyjna, AON, Warszawa, 1997

[174] Argentyna, Austria, Belgia. Kanada, Czechy, Dania, Finlandia, Holandia, Irlandia, Norwegia, Nowa Zelandia, Polska i Szwecja.

[175] Dokument ONZ nr 8/51/75.

koncepcji utworzenia i działania brygady. Prace tej grupy, koordynowane przez przedstawicieli Danii, koncentrowały się na opracowaniu dokumentów stanowiących ramy prawno-organizacyjne SHIRBRIG. Grupa zakończyła swą działalność w marcu 1997 roku po podjęciu dalszych prac przez powołane w tym celu podstawowe organy planistyczno-kierujące Brygady.

Koncepcja działania Brygady przewiduje, że może być ona wykorzystywana w operacjach pokojowych z mandatu Rady Bezpieczeństwa zgodnego z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ, w tym również w akcjach pomocy humanitarnej. Brygada utrzymywana będzie stale w gotowości do wysłania w rejon operacji w ciągu 15-30 dni, przy czym jednorazowo może być wykorzystana maksymalnie przez 6 miesięcy. Zakłada się, że po upływie tego czasu odpowiednio wcześnie rozpoczęta operacja pokojowa może się zakończyć. W innym przypadku Brygada będzie zamieniana innymi siłami.

Brygada będzie składać się z jednostek narodowych wydzielanych przez państwa członkowskie głównie spośród sił i środków zadeklarowanych przez nie w ramach systemu sił dyspozycyjnych ONZ. Jednostki te będą pozostawać w swoich miejscach stałej dyslokacji, gdzie będą przygotowywane według skoordynowanych programów osiągania interoperacyjności i utrzymywane w odpowiedniej gotowości do użycia w składzie Brygady na wezwanie Sekretarza Generalnego ONZ. Za ich wyposażenie i wyszkolenie odpowiedzialne będą władze narodowe. Na szczeblu Brygady organizowane będą jednak odpowiednie szkolenia i ćwiczenia zgrywające elementów sztabów i dowódców pododdziałów. Zapewni to lepsze przygotowanie Brygady do natychmiastowego podjęcia zadań mandatowych w rejonie operacji.

Po pełnym rozwinięciu Brygada będzie liczyć 4000-5000 żołnierzy. Struktura organizacyjna może być dostosowywana do warunków konkretnej operacji.

Rys. 23: MOŻLIWA STRUKTURA ORGANIZACYJNA BRYGADY SIŁ DYSPOZYCYJNYCH ONZ O WYSOKIM STOPNIU GOTOWOŚCI[176]

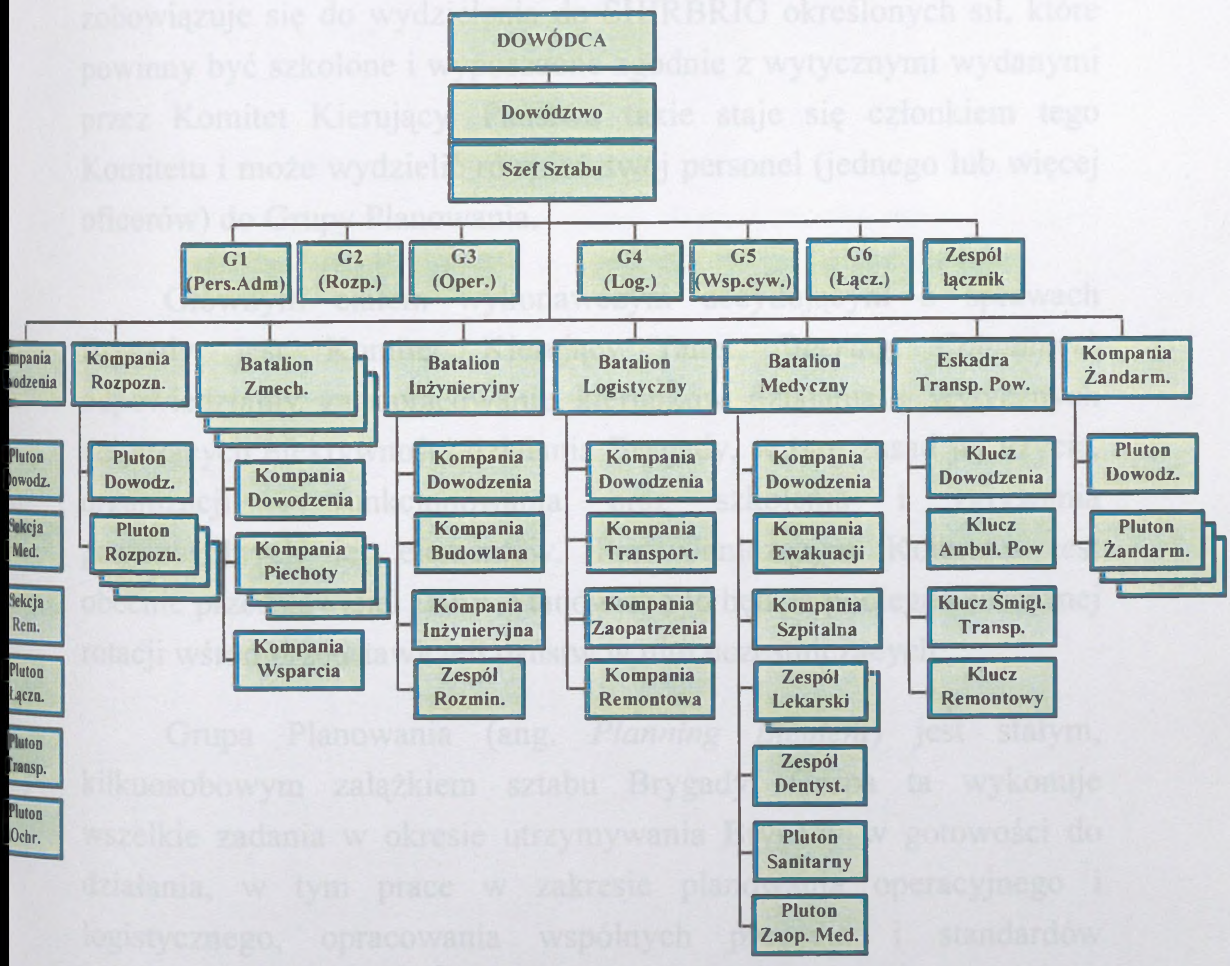

[176] Opracowane na podstawie *Memorandum of Understanding Concerning Operation, Funding, Administration and Status of the Planning Element of the Multinational United Nations Stand-by Forces High Readiness Brigade*, (Projekt), Kopenhaga, 15 listopada 1997, Aneks A.

Podstawy działania Brygady zawarte są w czterech następujących dokumentach:

- List Intencyjny,
- Porozumienie dotyczące Brygady,
- Porozumienie dotyczące Komitetu Kierującego, oraz
- Porozumienie dotyczące Grupy Planowania.

Podpisując powyższe dokumenty, państwo członkowskie ONZ zobowiązuje się do wydzielenia do SHIRBRIG określonych sił, które powinny być szkolone i wyposażone zgodnie z wytycznymi wydanymi przez Komitet Kierujący. Państwo takie staje się członkiem tego Komitetu i może wydzielić również swój personel (jednego lub więcej oficerów) do Grupy Planowania.

Głównym ciałem wykonawczym decydującym o sprawach Brygady jest Komitet Kierujący (ang. *Steering Committee*) odpowiedzialny za opracowanie kierunków działania i wytycznych dotyczących efektywności działania Brygady, w tym zasad jej użycia, organizacji i funkcjonowania oraz szkolenia i zgrywania poszczególnych jej elementów. Przewodniczącym Komitetu jest obecnie przedstawiciel Danii. Stanowisko to będzie podlegać corocznej rotacji wśród przedstawicieli państw w nim uczestniczących.

Grupa Planowania (ang. *Planning Element*) jest stałym, kilkuosobowym zalążkiem sztabu Brygady. Grupa ta wykonuje wszelkie zadania w okresie utrzymywania Brygady w gotowości do działania, w tym prace w zakresie planowania operacyjnego i logistycznego, opracowania wspólnych procedur i standardów szkolenia poszczególnych jednostek oraz planowania i prowadzenia wspólnych szkoleń i ćwiczeń. W przypadku użycia Brygady w operacji pokojowej, Grupa stanowi zalążek jej sztabu w rejonie działania.

Podobnie jak w całym systemie sił dyspozycyjnych ONZ, zobowiązania państw członkowskich do wydzielenia sił do SHIRBRIG nie mają charakteru obligatoryjnego. W związku z tym, w celu zapewnienia rozwinięcia Brygady w razie potrzeby do pełnego stanu, zakłada się takie zwiększenie ilości sił i środków deklarowanych do niej przez państwa członkowskie aby liczba możliwych do rozwinięcia pododdziałów była co najmniej dwukrotnie większa od rzeczywistych potrzeb etatowych. Pozwoli to na bardziej elastyczne planowanie oraz lepsze dostosowywanie składu Brygady do warunków konkretnej operacji pokojowej.

Wszelkie koszty przygotowania jednostek deklarowanych do składu Brygady pokrywane są przez dane państwa członkowskie. Koszty wspólne, np. koszty działania Grupy Planowania, pokrywane są ze wspólnego budżetu zatwierdzanego przez Komitet Kierujący. Budżet ten w 1998 roku wyniesie około 360.000 USD.[177] Koszty użycia Brygady w operacjach pokojowych będą refundowane przez ONZ zgodnie z obowiązującymi w niej zasadami.

Możliwość użycia Brygady w nowych operacjach pokojowych w stosunkowo krótkim czasie (15-30 dni) istotnie zwiększa zdolności ONZ do reagowania w sytuacjach kryzysowych. Jednak mimo jej poparcia przez Sekretariat ONZ oraz większość delegacji państw członkowskich, idea ta jest w dalszym ciągu krytykowana przez grupę państw, których nie stać na pokrycie kosztów ewentualnego w niej uczestnictwa. [178] Państwa te zarzucają tej idei naruszenie zasady równego traktowania, uważając uczestników Brygady za grupę uprzywilejowaną, która może utrudniać uczestnictwo innych państw w operacjach pokojowych ONZ.

---

[177] Informacja MSZ Danii na temat SHIRBRIG z października 1997 roku (archiwum DWSZ)

[178] Np. Indie i Pakistan. (Informacja Stałego Przedstawicielstwa RP przy Narodach Zjednoczonych nr 1545 z dnia 10 grudnia 1997- archiwum DWSZ)

4.2.3. Proces Planowania i Oceny w programie *Partnerstwo dla Pokoju*

Jednym z najważniejszych ogólnych celów programu *Partnerstwo dla Pokoju* jest przygotowanie jednostek sił zbrojnych państw partnerskich do współdziałania z siłami zbrojnymi państw członkowskich NATO w operacjach pokojowych, poszukiwawczo-ratowniczych, humanitarnych i innych.[179] Aby ułatwić osiągnięcie tego celu, w grudniu 1994 roku Sojusz zaproponował państwom partnerskim dobrowolny udział w procesie Planowania i Oceny (ang. *Planning and Review Process - PARP*). Proces ten oparty jest na doświadczeniach procesu Planowania Obronnego Sojuszu, z uwzględnieniem oczywistej specyfiki wynikającej z celów programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

Proces Planowania i Oceny stanowi mechanizm średnioterminowego planowania sił wydzielanych przez państwa partnerskie do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*. W procesie tym dokonuje się również wymiany informacji o planowaniu obronnym i budżetach wojskowych tych państw. Cały proces podzielony jest na trzyletnie, nakładające się na siebie cykle planistyczne, z których pierwszy obejmował lata 1995-1997, a drugi, obecny obejmuje lata 1997-1999. W latach nieparzystych państwa partnerskie składają deklaracje dotyczące możliwości wydzielania sił i środków do wspólnych działań oraz przekazują Sojuszowi informacje dotyczące ich polityki obronnej, stanu faktycznego i planów rozwoju sił zbrojnych, a także bieżących i planowanych budżetów wojskowych. Zarówno deklaracje jak i informacje przygotowywane są według ustalonych wzorów. Ich ostateczna wersja jest uzgadniana w toku dyskusji między państwem partnerskim a członkami NATO (w formule 16+1), w czasie której wyjaśnia się wszelkie możliwe wątpliwości oraz uzgadnia listę celów interoperacyjności, które w danym cyklu

[179] *Partnership for Peace - Framework Document*, Press Communique M-1(94)2, Bruksela, 11 stycznia 1994, Annex, p. 3

planistycznym powinny osiągnąć deklarowane jednostki. W latach parzystych natomiast ocenia się stan realizacji tych celów, a w razie potrzeby dokonuje się korekty listy deklarowanych jednostek. Uaktualnia się również informacje o planowaniu obronnym.

Tabela 15: JEDNOSTKI DEKLAROWANE DO WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ W RAMACH PROGRAMU *PARTNERSTWO DLA POKOJU* W LATACH 1997 - 1999[180]

Państwo	Deklarowane jednostki	Możliwości użycia
Austria	– batalion piechoty górskiej – samodzielna kompania piechoty górskiej – batalion zmechanizowany – samodzielna kompania piechoty – jednostka transportowa	do operacji pokojowych
	– lotnicza grupa poszukiwawczo-ratownicza (2 samoloty, 4 śmigłowce)	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
	– szpital polowy – jednostka inżynieryjna – jednostka ratownicza	do akcji pomocy humanitarnej
Bułgaria	– batalion zmechanizowany (od 1999 brygada) – batalion inżynieryjny (od 1998) – batalion obrony przeciwchemicznej (od 1998)	do operacji pokojowych
	– fregata – 2 korwety – 4 trałowce – 8 jednostek patrolowych – okręt zabezpieczenia logistycznego – 4 okręty pomocnicze – 2 śmigłowce	
	– 3 samoloty transportowe – 3 śmigłowce transportowe – 4 śmigłowce bojowe	
	– 3 zespoły ratownicze – jednostka medyczna	do akcji pomocy humanitarnej
Czechy	– brygada zmechanizowana szybkiego reagowania	do operacji pokojowych
	– eskadra śmigłowców uderzeniowych	
	– szkolna baza lotnicza	do ćwiczeń PdP
	– centrum Obrony Cywilnej – baza pomocy humanitarnej	do akcji pomocy humanitarnej
Estonia	– kompania piechoty (obecnie w UNIFIL, później w BALTBAT) – pluton piechoty (obecnie SFOR)	do operacji pokojowych
Finlandia	– batalion zmechanizowany – batalion inżynieryjny – batalion piechoty (od 1999)	do operacji pokojowych
	– korweta – 3 stawiacze min	do operacji pokojowych, akcji pomocy humanitarnej i poszukiwawczo-ratowniczych (na Bałtyku

[180] Opracowano na podstawie danych zawartych w *PfP Planning and Review Process: Draft Consolidated Report*, PfP/PARP(PMSC) WP((97)20, Bruksela, 27 maja 1997 oraz *PfP Planning and Review Process: 1997 Planning and Review Assessment - Poland*, PfP/PARP(PMSC) D ((97)13, Bruksela, 23 maja 1997

Litwa	– batalion „wzorcowy" – kompania piechoty (od 1998 w BALTBAT) – 2 fregaty	do operacji pokojowych
Łotwa	– kompania piechoty lekkiej (od 1998 w BALTBAT)	do operacji pokojowych
	– 2 trałowce – 3 śmigłowce ratownicze	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
Mołdawia	– kompania piechoty zmotoryzowanej (od 1997) – batalion piechoty zmotoryzowanej (od 1998)	do operacji pokojowych
	– 2 samoloty transportowe – 2 śmigłowce uderzeniowe	
	– zespół medyczny	
Polska[181]	– Sztab 11 Dywizji Kawalerii Pancernej (od połowy 1997) – 10 Brygada Kawalerii Pancernej (od 1999) – Sztab 12 Dywizji Zmechanizowanej (od 1999) – 6 Brygada Kawalerii Pancernej (od 1999) – Sztab 6 Brygady Desantowo-Szturmowej (od połowy 1997) – 16 batalion powietrzno-desantowy (obecnie w SFOR) – 18 batalion desantowo-szturmowy (od stycznia 1998 w odwodzie strategicznym SFOR) – 1 pułk Kawalerii Powietrznej (od 1999) – szpital (od połowy 1997)	do szkolenia, ćwiczeń i operacji pokojowych
	– korweta KASZUB (od końca 1999) – 2 okręty ratownicze (pierwszy obecnie, drugi od lipca 1998)	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
	– lotnicza grupa poszukiwawczo-ratownicza (1 samolot i 3 śmigłowce od końca 1999)	
Rumunia	– 4 bataliony piechoty – batalion inżynieryjny – kompania żandarmerii	do operacji pokojowych
	– niszczyciel – fregata – okręt patrolowy – okręt wsparcia – 5 trałowców – okręt nurków – flotylla rzeczna (17 jednostek pływających)	
	– kompania spadochronowa – kompania górska – jednostka Obrony Cywilnej	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
	– 3 rzeczne jednostki pływające – jednostka nurków	
	– eskadra śmigłowców	
	– szpital polowy	do akcji pomocy humanitarnej
	– 4 samoloty transportowe C130	do przerzutu powietrznego
Słowacja	– wzmocniony batalion zmechanizowany szybkiego reagowania	do operacji pokojowych
	– do 5 samolotolotów Mig 29	
Słowenia	– 10 batalion do współpracy międzynarodowej (od 1997 kompania, od 1999 batalion)	do operacji pokojowych
Szwecja	– batalion piechoty zmotoryzowanej (od połowy 1998) – batalion szybkiego reagowania (od połowy 1998)	do operacji pokojowych
Macedonia	– batalion piechoty (od 1997 2 kompanie, reszta od 1998) – 2 plutony piechoty	do operacji pokojowych
	– pluton Obrony Cywilnej – sekcja medyczna – śmigłowiec ratowniczy	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych i pomocy humanitarnej

[181] Dokładniejsze informacje na temat udziału Polski w procesie *Planowania i Oceny PdP* przedstawiono w rozdziale 5.3.2 niniejszej pracy.

Ukraina	– batalion aeromobilny – specjalny batalion zmechanizowany – jednostka Obrony Cywilnej – jednostka przeciwpożarowa	do operacji pokojowych
	– eskadra lotnictwa transportowego (10 samolotów) – eskadra uzbrojonych śmigłowców transportowych (6 śmigłowców)	
	– mały okręt zwalczania okrętów podwodnych – okręt patrolowy	
Węgry	– batalion zmechanizowany – kompania piechoty – 88 batalion szybkiego reagowania – batalion inżynieryjny	do operacji pokojowych
	– eskadra lotnictwa myśliwskiego – eskadra śmigłowców bojowych	do szkolenia i ćwiczeń
	– eskadra śmigłowców transportowych – 2 zespoły poszukiwawczo-ratownicze (4 śmigłowce)	do wszystkich działań w ramach PdP

Podobnie jak w systemie sił dyspozycyjnych ONZ, deklaracja wydzielenia przez państwo partnerskie sił i środków do wspólnych działań również nie ma charakteru obligatoryjnego i ostateczna decyzja o ich wydzieleniu do danej operacji należy zawsze do władz tego państwa. Deklaracja taka wiąże się jednak z przyjęciem pewnych zobowiązań do ich odpowiedniego przygotowania do współdziałania w przyszłych operacjach. Państwo partnerskie pokrywa w zasadzie wszelkie koszty z tym związane, tj. przede wszystkim koszty modernizacji i uzupełnienia ich uzbrojenia i sprzętu, wyszkolenia, itp. Sojusz udziela natomiast daleko idącej pomocy merytorycznej, głównie poprzez udostępnienie odpowiednich dokumentów standaryzacyjnych (AP i STANAG) oraz udzielanie odpowiednich konsultacji, prowadzenie szkoleń w zakresie obowiązujących procedur, itp.

Proces przygotowania deklarowanych sił i środków realizowany jest głównie poprzez udział w organizowanych w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* szkoleniach i ćwiczeniach. Scenariusze tych ćwiczeń oparte są na hipotetycznej sytuacji wymagającej rozwiązania konfliktu siłami wielonarodowymi z mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ. Zakres i szczebel tych ćwiczeń jest różny, co umożliwia uczestniczenie w nich państwom deklarującym wydzielenie do

wspólnych działań zarówno małych pododdziałów jak i dużych jednostek.

Dużej pomocy w osiąganiu celów interoperacyjności udzielają państwom partnerskim również poszczególne państwa członkowskie Sojuszu w ramach współpracy bilateralnej. Udostępniają one przedstawicielom tych państw miejsca w swoich uczelniach wojskowych i ośrodkach szkolenia, a także organizują specjalne kursy języka angielskiego, znajomości procedur operacyjnych, logistyki, i inne.

Skuteczność takiego systemu przygotowania sił i środków do wspólnych działań potwierdziła się w praktyce już w drugim roku jego funkcjonowania. Planując operację *Joint Endeavour* w Bośni i Hercegowinie, władze wojskowe Sojuszu sięgnęły również do puli jednostek zadeklarowanych przez państwa partnerskie w ramach procesu Planowania i Oceny. W rezultacie, obok sił państw członkowskich NATO w operacji tej wzięły więc udział wydzielone jednostki 12 państw partnerskich, z których aż 11 aktywnie uczestniczyło w pierwszym etapie tego procesu.[182] Obecnie większość z tych jednostek współdziała nadal w operacji *Joint Guard* w tym kraju, potwierdzając słuszność przyjętej na początku koncepcji przygotowania sił wielonarodowych do wspólnych działań w operacjach pokojowych.

[182] *PfP Planning and Review Process: PMSC Progress Report - 1996*, p. 10, str. 5

4.3. Przewidywany rozwój systemu rozwiązywania konfliktów siłami międzynarodowymi

Prace nad udoskonaleniem mechanizmów przygotowywania i prowadzenia międzynarodowych operacji pokojowych prowadzone są obecnie we wszystkich ważniejszych organizacjach spełniających określoną rolę w dziedzinie bezpieczeństwa międzynarodowego. Operacje pokojowe są bowiem nadal postrzegane jako podstawowe narzędzie zapobiegania i rozwiązywania konfliktów zagrażających pokojowi w wielu regionach świata. Prace te, przybierające rozmaite formy, prowadzone w ramach rożnych ciał, przeważnie dyskusyjnych, rzadziej niestety decyzyjnych.

W samej Organizacji Narodów Zjednoczonych doskonali się struktury Sekretariatu, w tym przede wszystkim Departamentu Operacji Pokojowych, poprzez zwiększenie jego możliwości planistycznych i koordynacyjnych. Nadal rozwija się koncepcje systemu sił dyspozycyjnych w kierunku zwiększenia możliwości rozwinięcia sił pokojowych w różnych rejonach konfliktu w krótszym czasie i bardziej efektywnie. Dyskusje nad tymi koncepcjami prowadzone są w ramach Komitetu C-94. Poszerzenie w ostatnim czasie składu tego Komitetu zwiększyło jego reprezentatywność i rolę jako centralnego organu zajmującego się omawianiem wszelkich aspektów operacji pokojowych ONZ.[183] Jego zróżnicowanie może jednak utrudnić szybkie i zdecydowane rozstrzyganie rozmaitych kwestii związanych z tą problematyką.

W pracach koncepcyjnych dyskutowanych na forum Komitetu C-94 zauważa się różnice w podejściu zwłaszcza do wojskowych aspektów operacji pokojowych. Nowe koncepcje użycia sił zbrojnych w tych operacjach są proponowane i popierane głównie przez państwa

[183] Jest to dawny Komitet C-34 zajmujący się całą problematyką operacji pokojowych, poszerzony o nowych 60 członków i 13 obserwatorów.

o dużym doświadczeniu w tej dziedzinie, dysponujące odpowiednim potencjałem, zwłaszcza w zakresie przygotowania i szkolenia kontyngentów sił pokojowych. Propozycje te zawierają konkretne rozwiązania praktyczne, w istotny sposób zwiększające możliwości operacyjne ONZ.[184]

Z dużym dystansem do tych propozycji podchodzi grupa państw rozwijających się, widzących źródła konfliktów głównie w niskim poziomie rozwoju ekonomicznego i społecznego oraz pogłębiającego się zróżnicowania między społeczeństwami bogatymi a biednymi. Państwa te dążą do ukierunkowania działalności pokojowej ONZ głównie na pomoc ekonomiczną i humanitarną. Podkreślają one potrzebę bezwzględnego przestrzegania postanowień Karty Narodów Zjednoczonych oraz dotychczasowych, tzw. „klasycznych" zasad prowadzenia operacji pokojowych, ograniczając je w zasadzie do działań zgodnych z postanowieniami rozdziału VI.[185] Krytykują jednocześnie prowadzenie operacji pokojowych poza strukturami ONZ przez siły wielonarodowe, podkreślając konieczność wzmocnienia koordynacyjnej roli Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza Generalnego ONZ wobec innych organizacji zaangażowanych w danej operacji.

Brak jednoznacznego stanowiska co do koncepcji prowadzenia operacji pokojowych wpływa na decyzje Rady Bezpieczeństwa. W dalszym ciągu operacje pokojowe ONZ ograniczane są do działań zgodnych z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ. W przypadkach potrzeby podejmowania działań wykraczających poza te postanowienia, Rada Bezpieczeństwa sięga do innych rozwiązań, polegających na upoważnieniu organizacji regionalnej lub grupy

[184] Przykładem takiego rozwiązania jest omówiona w rozdziale 3.5.3. inicjatywa zorganizowania brygady SHIRBRIG, podjęta przez Austrię, Danię, Holandię, Kanadę, Norwegię, Polskę i Szwecję. Wszystkie z tych państw mają długoletnie doświadczenia z udziału w operacjach pokojowych oraz dysponują określoną bazą szkoleniową i organizacyjną.

[185] Zasadami tymi są zgoda stron konfliktu na prowadzenie operacji, bezstronność sił pokojowych oraz użycie siły tylko w samoobronie.

państw do prowadzenia takiej operacji.[186] Spowodowało to znaczne zmniejszenie wielkości sił zaangażowanych w operacjach pokojowych ONZ w porównaniu z siłami uczestniczącymi w operacjach innych organizacji lub doraźnych koalicji państw członkowskich.[187]

Organizacje regionalne same również starają się zwiększyć możliwości swego działania w dziedzinie operacji pokojowych, między innymi poprzez stosowanie rozwiązań podobnych do systemu sił dyspozycyjnych ONZ. W ramach Unii Zachodnioeuropejskiej rozwija się w dalszym ciągu koncepcję wykorzystania jej Sił Dyspozycyjnych (ang. *Forces Answerable to WEU - FAWEU*) w operacjach petersberskich.[188] W ramach Organizacji Jedności Afrykańskiej prowadzone są prace nad koncepcją Afrykańskich Sił Pokojowych i ich wykorzystywania w ramach Mechanizmu Zapobiegania i Rozwiązywania Konfliktów tej organizacji. Prace te prowadzone są z udziałem ekspertów UZE, którzy wykonują analizy potrzeb i możliwości w tym zakresie oraz opracowują rekomendacje dla odpowiednich organów OJA.

Bardzo duży dorobek, zarówno teoretyczny jak i praktyczny w zakresie prowadzenia operacji pokojowych ma już Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego, chociaż problematyka ta leży w kręgu zainteresowania tej organizacji dopiero od kilku lat. Doświadczenia z operacji *Joint Endeavour* i *Joint Guard* wykorzystuje się przy aktualizowaniu doktryny operacji pokojowych NATO. Szeroko zakrojone prace koncepcyjne w tej dziedzinie, integrujące

---

[186] W 1997 roku Rada Bezpieczeństwa przyjęła 37 rezolucji dotyczących operacji pokojowych. Spośród nich 33 dotyczyły operacji ustanowionych i pozostających pod kontrolą operacyjną ONZ, a 4 pozostałe dotyczyły operacji prowadzonych z upoważnienia ONZ przez organizacje regionalne lub doraźną koalicję państw członkowskich (operacja w Albanii i misja w republice Środkowoafrykańskiej).

[187] Pod koniec grudnia 1997 roku w 15 operacjach pokojowych ONZ uczestniczyło łącznie 14879 osób, w tym: 10672 żołnierzy, 1075 obserwatorów i 3132 policjantów cywilnych. (dane według Dickson Adeyanju: *UN Slates Peacekeeping Operations*, The Guardian, 11 stycznia 1998). Natomiast w samych siłach SFOR w Bośni i Hercegowinie służy ponad 30000 żołnierzy.

[188] Patrz rozdział 1.7 niniejszej pracy.

doświadczenia wielu państw również spoza Sojuszu, prowadzone dotąd w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) są z powodzeniem kontynuowane w ramach Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC).[189]

Zmieniające się warunki prowadzenia operacji pokojowych mają wpływ nie tylko na ich teoretyczne koncepcje ale również na rozwiązania praktyczne. Bezpośredni wpływ na realizacje zadań mandatowych w wielu operacjach ma na przykład wzrost zagrożenia bezpieczeństwa ich personelu. W przypadku operacji kategorii mediacji i obserwacji odnosi się to głównie do zmiany techniki patrolowania (zawieszenie patroli pieszych, wyłączenie z tras patroli miejsc szczególnie niebezpiecznych, itp.). W przypadku operacji prowadzonych w szczególnie niebezpiecznych warunkach, bezpieczeństwo personelu misji zapewniane jest przez specjalnie przydzielone jednostki ochrony, korzystanie ze wsparcia pododdziałów innych sił pokojowych lub nawet specjalnych jednostek stron konfliktu.[190]

Wpływ na rozwiązania organizacyjne sił pokojowych ma również uwzględnianie humanitarnych aspektów operacji pokojowych. Zagrożenie wielką ilością min przeciwpiechotnych, których rozbrojenie siłami lokalnymi jest niemożliwe, spowodowało wzrost zadań sił pokojowych w zakresie rozminowywania i odbudowy. Ma to bezpośredni wpływ na struktury organizacyjne sił pokojowych w wielu operacjach. Siły te uzupełniane są jednostkami inżynieryjnymi przystosowanymi do wykonywania tych zadań w całym obszarze ich odpowiedzialności. Ponadto w skład jednostek operacyjnych wchodzą pododdziały inżynieryjne wykonujące najpilniejsze zadania w tym zakresie w ich rejonach odpowiedzialności.[191]

---

[189] Patrz rozdział 1.6 niniejszej pracy.
[190] Rozwiązanie takie realizowane jest obecnie w misji UNMOT w Tadżykistanie.
[191] Rozwiązanie takie stosowane jest na przykład w misji UNAVEM III / MONUA w Angoli.

doświadczenia wielu państw również spoza Sojuszu, prowadzone dotąd w ramach Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) są z powodzeniem kontynuowane w ramach Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego (EAPC).[189]

Zmieniające się warunki prowadzenia operacji pokojowych mają wpływ nie tylko na ich teoretyczne koncepcje ale również na rozwiązania praktyczne. Bezpośredni wpływ na realizacje zadań mandatowych w wielu operacjach ma na przykład wzrost zagrożenia bezpieczeństwa ich personelu. W przypadku operacji kategorii mediacji i obserwacji odnosi się to głównie do zmiany techniki patrolowania (zawieszenie patroli pieszych, wyłączenie z tras patroli miejsc szczególnie niebezpiecznych, itp.). W przypadku operacji prowadzonych w szczególnie niebezpiecznych warunkach, bezpieczeństwo personelu misji zapewniane jest przez specjalnie przydzielone jednostki ochrony, korzystanie ze wsparcia pododdziałów innych sił pokojowych lub nawet specjalnych jednostek stron konfliktu.[190]

Wpływ na rozwiązania organizacyjne sił pokojowych ma również uwzględnianie humanitarnych aspektów operacji pokojowych. Zagrożenie wielką ilością min przeciwpiechotnych, których rozbrojenie siłami lokalnymi jest niemożliwe, spowodowało wzrost zadań sił pokojowych w zakresie rozminowywania i odbudowy. Ma to bezpośredni wpływ na struktury organizacyjne sił pokojowych w wielu operacjach. Siły te uzupełniane są jednostkami inżynieryjnymi przystosowanymi do wykonywania tych zadań w całym obszarze ich odpowiedzialności. Ponadto w skład jednostek operacyjnych wchodzą pododdziały inżynieryjne wykonujące najpilniejsze zadania w tym zakresie w ich rejonach odpowiedzialności.[191]

---

[189] Patrz rozdział 1.6 niniejszej pracy.
[190] Rozwiązanie takie realizowane jest obecnie w misji UNMOT w Tadżykistanie.
[191] Rozwiązanie takie stosowane jest na przykład w misji UNAVEM III / MONUA w Angoli.

Ogólny dorobek w dziedzinie międzynarodowych operacji pokojowych jest więc bardzo zróżnicowany i jeszcze nie w pełni ukształtowany. Różne koncepcje ich prowadzenia ścierają się zwłaszcza na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zarysowują się jednak pewne tendencje, które będą miały wpływ na ich prowadzenie w najbliższej przyszłości:

- Unikać się będzie podejmowania długich i kosztownych tradycyjnych operacji utrzymania pokoju. Wielofunkcyjne operacje pokojowe podejmowane będą w celu realizacji konkretnego, ograniczonego w czasie planu pokojowego rozwiązania konfliktu. Mandat sił pokojowych przedłużany będzie w uzasadnionych wypadkach na krótkie okresy (np. 3 miesięcy).

- Wzrośnie znaczenie wczesnego zapobiegania konfliktom poprzez działania polityczne oraz mediację i obserwację. W szczególnych przypadkach stosowane będzie prewencyjne rozwinięcie sił. Dążyć się będzie do dalszego skracania czasu rozwinięcia sił pokojowych poprzez wykorzystywanie w nich uprzednio przygotowanych i wyszkolonych struktur.

- Wzrośnie rola pomocy humanitarnej i odbudowy w prowadzonych operacjach pokojowych. Wpłynie to na struktury organizacyjne i zadania mandatowe sił pokojowych.

- ONZ będzie prowadzić tylko operacje pokojowe zgodne z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ. Operacje takie będą prowadzone również przez organizacje regionalne, zwłaszcza operacje nie wymagające zaangażowania zbyt dużych sił i środków.

- Operacje pokojowe związane z użyciem siły, zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty NZ powierzane będą grupom państw członkowskich (doraźnym koalicjom) lub organizacji regionalnej (NATO / UZE).

- W operacjach prowadzonych przez organizacje regionalne lub doraźne koalicje dążyć się będzie do zwiększenia koordynującej roli Specjalnego Przedstawiciela Sekretarza Generalnego ONZ.

Na podstawie powyższych tendencji można więc przewidzieć prawdopodobieństwo prowadzenia określonych typów operacji pokojowych przez różne organizacje. Przewidywania te ilustruje następująca tabela:

Tabela 16: PRAWDOPODOBNE TYPY OPERACJI POKOJOWYCH PROWADZONYCH PRZEZ RÓŻNE ORGANIZACJE W PRZYSZŁOŚCI

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	NATO (UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4 i 5	Model 6
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Legenda:

Bardzo prawdopodobne prowadzenie dotychczasowych operacji	
Prawdopodobne podejmowanie nowych operacji	
Mniej prawdopodobne podejmowanie nowych operacji	

Prognozy te potwierdzają opinie ekspertów przedstawione w Załączniku 10, w tym oceny zbiorcze w tabelach 2.1 i 2.2. Warto też zwrócić uwagę na oceny obecnej i przyszłej roli ONZ oraz organizacji regionalnych przedstawione w punkcie 1 tegoż Załącznika. Obecną

rolę ONZ blisko połowa respondentów (49%) uważa za wystarczającą, a 46% za zbyt małą. Ta sama liczba respondentów (46%) uważa, że rola ta nie zmieni się w najbliższej przyszłości, a 19% przewiduje nawet jej zmniejszenie. W komentarzach do tych ocen większość respondentów podkreśla trudności finansowe ONZ, ograniczające zwłaszcza możliwość podejmowania nowych, kosztownych operacji kategorii wzmocnionej obecności wojskowej. Z tego samego powodu przewidują oni wzrost znaczenia operacji kategorii mediacji i obserwacji. Wzrost roli ONZ w operacjach pokojowych przewiduje tylko 29% respondentów, często podkreślając, że będzie to rola głównie koordynacyjna, a nie wykonawcza.

Znaczna większość respondentów uważa natomiast, że obecna rola organizacji regionalnych jest zbyt mała (62%) i w najbliższej przyszłości wzrośnie (72%). W komentarzach najczęściej podkreślają oni zwłaszcza możliwości operacyjne NATO, pozwalające na podejmowanie kosztownych operacji kategorii wzmocnionej obecności wojskowej. Zwracają jednak uwagę na konieczność prowadzenia takich operacji tylko z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ.

4.4. Podsumowanie

Przeprowadzona w tym rozdziale analiza tendencji rozwojowych systemu międzynarodowych operacji pokojowych pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- Organizacja Narodów Zjednoczonych będzie kontynuować dotychczas prowadzone tradycyjne operacje utrzymania pokoju. Mniej prawdopodobne jest jednak podejmowanie nowych operacji tego typu. Podejmowane będą misje kategorii mediacji i obserwacji. Misje te mogą być wspierane pododdziałami ochrony, zabezpieczenia logistycznego, a w pewnych przypadkach również inżynieryjnymi. Możliwe jest również prewencyjne rozwinięcie sił.

W pierwszej fazie takiej operacji może być wykorzystana brygada SHIRBRIG. Mało prawdopodobne jest podejmowanie przez ONZ działań ochronnych.

- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie będzie nadal prowadzić działania kategorii mediacji i obserwacji. Możliwe jest również podjęcie operacji utrzymania pokoju (raczej wielofunkcyjnej niż tradycyjnej) na niewielką skalę. W przypadku operacji tego typu OBWE będzie występować o upoważnienie Rady Bezpieczeństwa ONZ.

- Grupy państw członkowskich (doraźne koalicje) mogą być upoważniane w określonych okolicznościach głównie do prowadzenia operacji kategorii wzmocnionej obecności wojskowej lub interwencji w celach humanitarnych. W świetle obecnych tendencji występujących w ONZ mniej prawdopodobna wydaje się możliwość tworzenia takiej koalicji w celu interwencji przeciw agresji.

- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego będzie kontynuować prowadzenie operacji wymuszania pokoju, chociaż mniejszymi niż dotychczas siłami. Sojusz lub Unia Zachodnioeuropejska mogą być również upoważniane przez Radę Bezpieczeństwa ONZ do prowadzenia innych operacji kategorii wzmocnionej obecności wojskowej lub interwencji w celach humanitarnych. Mniej prawdopodobne wydaje się prowadzenie przez te organizacje operacji kategorii obecności wojskowej z upoważnienia OBWE.

Wnioski te wykorzystano w drugiej części pracy, zwłaszcza w rozważaniach dotyczących potrzeb i możliwości udziału Polski w operacjach pokojowych różnych organizacji w najbliższej przyszłości.

CZĘŚĆ DRUGA

Opracowanie:

gen. bryg. mgr Franciszek GĄGOR

Rozdział 5

DOTYCHCZASOWE ZAANGAŻOWANIE POLSKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

5.1. Udział w operacjach pokojowych poza systemem ONZ

5.1.1. Polska Misja Wojskowa w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei

Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych w Korei została powołana na mocy porozumienia rozejmowego podpisanego 27 lipca 1953 roku w Panmundżonie, kończącego ponad trzyletnią wojnę koreańską ustanowieniem linii demarkacyjnej i stref zdemilitaryzowanych między Koreą Północną i Południową. W skład Komisji, której zadaniem było nadzorowanie wykonania postanowień tego porozumienia, weszły cztery państwa neutralne, tj. Czechosłowacja, Polska, Szwajcaria i Szwecja.

Zgodnie z porozumieniem, Komisja działała w składzie 20 co najmniej czteroosobowych stałych i ruchomych grup inspekcyjnych, rozmieszczonych w portach, na lotniskach i stacjach kolejowych obu stron oraz patrolujących strefy zdemilitaryzowane wzdłuż linii demarkacyjnej. Komisja obsługiwana była przez personel pomocniczy obejmujący pracowników administracyjnych sekretariatu, tłumaczy, kierowców, obsługi środków łączności, itp.

W czerwcu 1956 roku, z powodu licznych utrudnień w wykonywaniu swych zadań, grupy inspekcyjne przerwały swe prace w terenie i zostały wycofane z obu części Korei. Dalsze prace Komisji, w zredukowanym składzie, ograniczono do analizowania oraz potwierdzania prawdziwości raportów składanych przez strony konfliktu.

Początkowo delegacja polska składała się z około 400 osób, rotowanych co 9-11 miesięcy. W kolejnych rotacjach, wraz z ograniczeniem działalności Komisji, liczba członków delegacji zmniejszyła się do kilku osób. Oprócz żołnierzy zawodowych, w składzie delegacji znajdowali się przedstawiciele MSZ oraz innych resortów. Zgodnie z decyzją ówczesnego rządu polskiego, wszyscy członkowie delegacji występowali jednak jako personel wojskowy.[192]

Delegacja polska została wycofana z Korei w lutym 1995 roku wskutek cofnięcia zgody władz KRLD na jej przebywanie na terytorium tego państwa. Formalnie Polska pozostaje nadal członkiem Komisji, jednak udział naszych przedstawicieli w jej pracach jest bardzo ograniczony.

Ogółem w pracach Komisji uczestniczyło 1065 przedstawicieli Polski, w tym 796 żołnierzy zawodowych i 269 pracowników cywilnych.

5.1.2. Udział w Międzynarodowych Komisjach Nadzoru i Kontroli w Indochinach

Międzynarodowe Komisje Nadzoru i Kontroli w Indochinach zostały powołane w wyniku Konferencji Genewskiej zwołanej w kwietniu 1954 roku w celu rozwiązania długotrwałego i skomplikowanego konfliktu w Kambodży, Laosie i Wietnamie. Do nadzorowania wykonania postanowień układu rozejmowego w każdym z tych krajów powołano osobne komisje, które działały w Kambodży do 1969 roku, w Laosie do 1975 roku i w Wietnamie do 1972 roku. Odrębną komisją o podobnym charakterze była powołana w styczniu 1973 roku na mocy Porozumienia Paryskiego

[192] Uchwała Rady Ministrów PRL z dnia 12 września 1953 roku.

Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru w Wietnamie Południowym, działająca do 1975 roku.[193]

Przedstawiciele Polski uczestniczyli we wszystkich komisjach międzynarodowych na Półwyspie Indochińskim. Charakter wykonywanych zadań w poszczególnych komisjach był podobny. Obejmowały one głównie:

- kontrolę ruchów wojsk stron konfliktów oraz wycofania obcych wojsk interwencyjnych;
- nadzorowanie linii demarkacyjnych i stref zdemilitaryzowanych;
- nadzorowanie wymiany jeńców wojennych i osób internowanych;
- kontrolowanie portów, lotnisk oraz granic;
- prowadzenie dochodzeń i wyjaśnianie przypadków naruszania postanowień porozumień;
- nadzorowanie przebiegu wyborów.

Ogółem we wszystkich komisjach w Indochinach pracowało 1948 przedstawicieli naszego kraju, w tym 1391 żołnierzy zawodowych i 557 osób personelu cywilnego.

[193] Szerzej o pracach tych komisji oraz udziale w nich polskich przedstawicieli pisze Jerzy Markowski (*Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ*, wyd. II, Studia i Materiały, nr 9/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994, str. 14-27.)

5.1.3. Udział w Międzynarodowej Grupie Obserwatorów w Nigerii.

Międzynarodowa Grupa Obserwatorów powstała z inicjatywy rządu federalnego Nigerii w czasie wojny domowej wywołanej secesją Biafry, tj. najbogatszej prowincji tego państwa. W związku z oskarżeniami o ludobójstwo dokonywane przez armię federalną na ludności plemienia Ibo, rząd federalny Nigerii wystąpił do sekretarzy generalnych ONZ i OJA oraz rządów czterech państw (Kanada, Polska, Szwecja i Zjednoczone Królestwo) z prośbą o przysłanie obserwatorów celem sprawdzenia zasadności tych oskarżeń.

Podstawą działania Grupy był jej statut opracowany przez rząd nigeryjski i zaakceptowany przez zaproszone strony. Statut ten określał zadania Grupy, które sprowadzały się do systematycznej kontroli postępowania nigeryjskiej armii federalnej wobec jeńców wojennych, ludności cywilnej i uchodźców. Upoważniał obserwatorów również do sprawowania nadzoru na mieniem ludności Ibo pozostawionym na terenach objętych walkami.

Grupa działała do marca 1970 roku, wykonując w tym czasie 40 inspekcji w rejonie walk oraz w obozach jeńców i uchodźców. Rezultatem działania Grupy było 15 raportów, w których obserwatorzy stwierdzili brak podstaw do oskarżenia rządu i armii federalnej Nigerii o ludobójstwo, eksterminację lub dyskryminację ludności Ibo.[194]

Skład Grupy był nieliczny; każda z delegacji liczyła zaledwie dwóch obserwatorów bez żadnego personelu pomocniczego. W pracach Grupy uczestniczyło łącznie 5 przedstawicieli Polski, w tym 4 oficerów WP i 1 pracownik MSZ.

[194] *Ibidem*, str. 28.

5.2. Polskie jednostki logistyczne w operacjach pokojowych ONZ

5.2.1. Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w siłach UNEF II na Bliskim Wschodzie (w latach 1973-1979)

Drugie Doraźne Siły ONZ na Bliskim Wschodzie (UNEF II) ustanowiono na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 340 z dnia 25 października 1973 roku w celu nadzorowania porozumienia o przerwaniu działań zbrojnych w tzw. arabsko-izraelskiej wojny październikowej.[195] Zgodnie z mandatem, głównym zadaniem tych sił było rozdzielenie wojsk egipskich i izraelskich poprzez ustanowienie i nadzorowanie strefy buforowej na Półwyspie Synaj. Mandat ten był z pewnymi niezbędnymi modyfikacjami ośmiokrotnie przedłużany aż do wprowadzenia w życie postanowień porozumienia pokojowego między Egiptem i Izraelem, zawartego w marcu 1979 roku w Camp David.

Polska Wojskowa Jednostka Specjalna była pierwszym zwartym kontyngentem wojskowym wydzielanym przez Polskę do operacji pokojowych. Zgodnie z podziałem zadań w siłach UNEF II, Polska i Kanada odpowiedzialne były za zabezpieczenie logistyczne rozwiniętych w strefie buforowej batalionów operacyjnych tych sił.[196]

Licząca średnio około 900 osób jednostka obejmowała w swym największym składzie kompanie dowodzenia i ochrony, transportową, inżynieryjną, remontową, budowlaną i obsługi oraz szpital polowy. Ponadto, w skład PWJS wchodzili oficerowie pełniący różne funkcje

---

[195] Wojna ta rozpoczęła się 6 października 1973 roku przekroczeniem Kanału Sueskiego przez wojska egipskie. Uderzenie to było skoordynowane z rozpoczęciem działań przez wojska syryjskie na Wzgórzach Golan. Działania te przerwały trwające od zakończenia tzw. wojny czerwcowej z 1967 roku zawieszenie broni między Izraelem a państwami arabskimi.

[196] W różnych okresach bataliony te wydzielane były przez Austrię, Finlandię, Ghanę, Indonezję, Irlandię, Nepal, Panamę, Peru, Senegal i Szwecję. Australia wydzielała eskadrę śmigłowców

w Kwaterze UNEF II oraz w wielonarodowej kompanii żandarmerii wojskowej.

Zasadnicze zadania PWJS obejmowały:

- transport osób, żywności, materiałów pędnych i smarów oraz obsługę techniczną własnych pojazdów;
- uzdatnianie i dowóz wody do wszystkich kontyngentów i posterunków;
- wykonywanie zadań inżynieryjnych (w tym rozminowanie) w strefie buforowej;
- opiekę medyczną całego personelu sił (szpital polowy).

Ogółem w Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej pełniło służbę 11699 osób, w tym 4037 żołnierzy zawodowych, 7080 żołnierzy służby zasadniczej i 582 pracowników cywilnych.

5.2.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (w latach 1974-1994)

Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk (UNDOF) na Wzgórzach Golan zostały ustanowione na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 350 z dnia 31 maja 1974 roku w celu nadzorowania przestrzegania porozumienia o rozdzieleniu wojsk izraelskich i syryjskich podpisanego w tym samym dniu w Genewie. Siły te utworzono z wydzielonych ze składu UNEF II dwóch batalionów operacyjnych.[197] Do wykonywania zadań logistycznych

[197] Początkowo były to bataliony austriacki i peruwiański. W sierpniu 1975 roku, po wycofaniu się Peru z uczestniczenia w tej operacji, batalion peruwiański został zastąpiony przez batalion irański, który w marcu 1979 roku został z kolei zastąpiony batalionem fińskim. Batalion fiński wycofano w grudniu 1993 roku, zastępując go batalionem polskim.

wydzielono odpowiednie grupy z kontyngentów kanadyjskiego i polskiego UNEF II.

Pierwsza grupa wydzielona z PWJS liczyła 92 osoby i podlegała dowództwu PWJS mimo, że UNDOF stanowił odrębne siły pokojowe ONZ. Po wygaśnięciu mandatu UNEF II w lipcu 1979 roku, jednostka polska w siłach UNDOF stała się samodzielnym Polskim Kontyngentem Wojskowym. W okresie swego istnienia, polska jednostka logistyczna (POLLOG) liczyła średnio od 130 do 150 osób i składała się z pododdziałów dowodzenia i obsługi, transportowego, inżynieryjnego, remontowego i budowlanego oraz laboratorium sanitarno-epidemiologicznego.[198] Ponadto w skład kontyngentu polskiego wchodził personel wojskowy zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNDOF oraz w jednostce żandarmerii wojskowej sił.

Zadania logistyczne i inżynieryjne wykonywane przez kontyngent polski w UNDOF były podobne do zadań PWJS w Egipcie. W składzie kontyngentu nie było natomiast szpitala polowego. Zadania medyczne ograniczały się więc do prac laboratoryjnych wykonywanych na rzecz całych sił.

W wyniku zmian organizacyjnych UNDOF oraz częściowej redukcji personelu wojskowego zadania logistyczne przekazano kontyngentowi kanadyjskiemu a polska jednostka logistyczna została rozwiązana i wróciła do kraju w październiku 1993 roku. Do tego czasu w 38 zmianach Polskiego Kontyngentu Wojskowego na Wzgórzach Golan pełniło służbę łącznie 3662 żołnierzy i pracowników cywilnych.

[198] W różnych latach liczba i wielkość tych pododdziałów była różna zależnie od aktualnych potrzeb UNDOF.

5.2.3. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAG w Namibii (w latach 1989 - 1990)

Grupę Przejściowej Pomocy ONZ (UNTAG) w Namibii ustanowiono na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 632 z dnia 16 lutego 1989 roku. Operacja ta była w zasadzie pierwszą wielofunkcyjną operacją pokojową ONZ, stanowiącą końcową fazę długotrwałego i skomplikowanego procesu dekolonizacji Namibii. Głównym zadaniem sił UNTAG było nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk między siłami południowoafrykańskimi i siłami partyzanckimi SWAPO[199], nadzorowanie ześrodkowania, redukcji i wycofania wojsk południowoafrykańskich z terytorium Namibii, zabezpieczenie repatriacji uchodźców oraz nadzorowanie procesu przygotowania i przeprowadzenia wolnych wyborów do Zgromadzenia Konstytucyjnego Namibii.

Ze względu na charakter wykonywanych zadań siły UNTAG składały się z około 4,5 tysięcznego komponentu wojskowego (trzy bataliony operacyjne, jednostki zabezpieczenia działań, jednostki logistyczne i obserwatorzy wojskowi) oraz rozbudowanego, około 3,5 tysięcznego, komponentu cywilnego (obserwatorzy wyborów, policja cywilna, personel administracyjny i pomocniczy). W skład tych sił weszli przedstawiciele 50 państw.

Wykonywanie zadań logistycznych i tym razem powierzono kontyngentom kanadyjskiemu i polskiemu. Zadaniem polskiej jednostki logistycznej było zapewnienie funkcjonowania centralnych magazynów zaopatrzenia oraz zaopatrywanie batalionów operacyjnych i komponentu cywilnego rozmieszczonych w północnej części Namibii (za zaopatrzenie personelu UNTAG w części południowej odpowiedzialny był kontyngent kanadyjski).

---

[199] SWAPO (*South West African People Organization*) - Organizacja Narodu Afryki Południowo-Zachodniej

Polska jednostka logistyczna składała się z kompanii dowodzenia i obsługi, transportowej, zaopatrzenia oraz wydzielonej jednostki obsługi centralnych magazynów sił. Ponadto, w skład kontyngentu polskiego wchodziło 20 obserwatorów wojskowych oraz personel zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNTAG. Ogółem w Polskim Kontyngencie Wojskowym w Namibii pełniło służbę 393 żołnierzy, w tym 261 żołnierzy zawodowych i 132 żołnierzy służby zasadniczej.

5.2.4. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNTAC w Kambodży (w latach 1992-1993)

Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży (UNTAC) została wprowadzona rezolucją Rady Bezpieczeństwa nr 745 z dnia 28 lutego 1992 roku w celu nadzorowania wprowadzenia w życie porozumienia o całościowym rozwiązaniu konfliktu kambodżańskiego. Misja UNTAC poprzedzona została misją przygotowawczą UNAMIC, w której udział wzięło również 2 oficerów polskich. Działalność sił UNTAC rozpoczęto praktycznie w marcu 1992 roku. Jej zadania podobne były do zadań operacji UNTAG w Namibii. Prowadzona ona była na jeszcze większą skalę oraz w trudniejszych warunkach, zarówno klimatycznych, terenowych jak i ze względów bezpieczeństwa.[200]

Polska skierowała do tej operacji ponad 700-osobową jednostkę logistyczno-inżynieryjną. Jednostka ta wchodziła w skład komponentu wojskowego misji i współdziałając z kontyngentem kanadyjskim była odpowiedzialna za zabezpieczenie logistyczne ok. 10.000 żołnierzy z jednostek operacyjnych. Pododdziały jednostki

---

[200] Ze względu na zagrożenie życia żołnierzy sił pokojowych, rejon prowadzenia tej operacji uznany został za strefę działań wojennych (Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 27 maja 1993 roku w sprawie uznania terytorium państwa Kambodży za strefę działań wojennych, Monitor Polski nr 29/1993, poz. 317).

działały w ośmiu bazach rozlokowanych na terenie całego kraju. Ich zadaniem był dowóz wody, żywności i paliwa do kontyngentów operacyjnych. Jednostka zabezpieczała także funkcjonowanie centralnych magazynów zaopatrzenia sił. Zadaniem pododziałów inżynieryjnych, liczących około 220 żołnierzy, był między innymi remont dróg i mostów. Ponadto, w skład kontyngentu polskiego wchodziło 16 obserwatorów wojskowych oraz personel zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNTAC.

Ogółem w dwóch zmianach polskiego kontyngentu w siłach UNTAC uczestniczyło 1270 żołnierzy i pracowników cywilnych.

5.2.5. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNIFIL w Libanie (od 1992 roku)

Tymczasowe Siły ONZ w Libanie (UNIFIL) utworzono na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 425 z dnia 19 marca 1978 roku. Rezolucja ta wzywała do ścisłego przestrzegania integralności terytorialnej, suwerenności i niezależności politycznej Libanu w jego uznanych granicach oraz do natychmiastowego przerwania działań i wycofania wojsk izraelskich z całego terytorium Libanu. Zadaniem sił UNIFIL było nadzorowanie wycofania wojsk izraelskich, przywrócenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa oraz pomoc rządowi libańskiemu w przywróceniu administracji na terenach zajmowanych dotąd przez siły izraelskie. Chociaż mandat UNIFIL nie został wypełniony do końca ze względu na trwającą nadal izraelską okupację na południu Libanu, obecność sił pokojowych przyczynia się do stabilizacji sytuacji poprzez ograniczanie incydentów i ochronę miejscowej ludności.

Polskie uczestnictwo w siłach UNIFIL datuje się od czerwca 1992 roku. Początkowo była to ponad 60-osobowa jednostka medyczna (szpital polowy), do której w kwietniu 1994 roku dołączyły batalion logistyczny i zgrupowanie pododdziałów inżynieryjnych, liczące łącznie ponad 500 osób. W czerwcu 1996 roku Polska wydzieliła również zgrupowanie pododdziałów remontowych, przejmując w ten sposób całość zadań logistycznych w 4,5 tysięcznych siłach UNIFIL. Zadania te obejmują:

- zapewnienie transportu personelu i różnego rodzaju materiałów do kontyngentów operacyjnych;
- zabezpieczenie funkcjonowania centralnych magazynów sił;
- remonty pojazdów mechanicznych i innego sprzętu występującego w siłach UNIFIL;
- rozminowanie terenu oraz prace budowlane i fortyfikacyjne w miejscach rozmieszczenia jednostek UNIFIL;
- zapewnienie opieki medycznej całemu personelowi sił w ramach szpitala polowego;
- wykonywanie zadań związanych z udzielaniem pomocy humanitarnej miejscowej ludności.

Ogółem, w Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach UNIFIL pełniło dotąd służbę 2677 przedstawicieli Polski.[201] Obecnie, kontyngent ten liczy ponad 630 żołnierzy i pracowników cywilnych i składa się z następujących elementów (Rys. 24):

[201] Dane według stanu z dnia 30 września 1997 roku.

Rys. 24: STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO W SIŁACH UNIFIL W LIBANIE

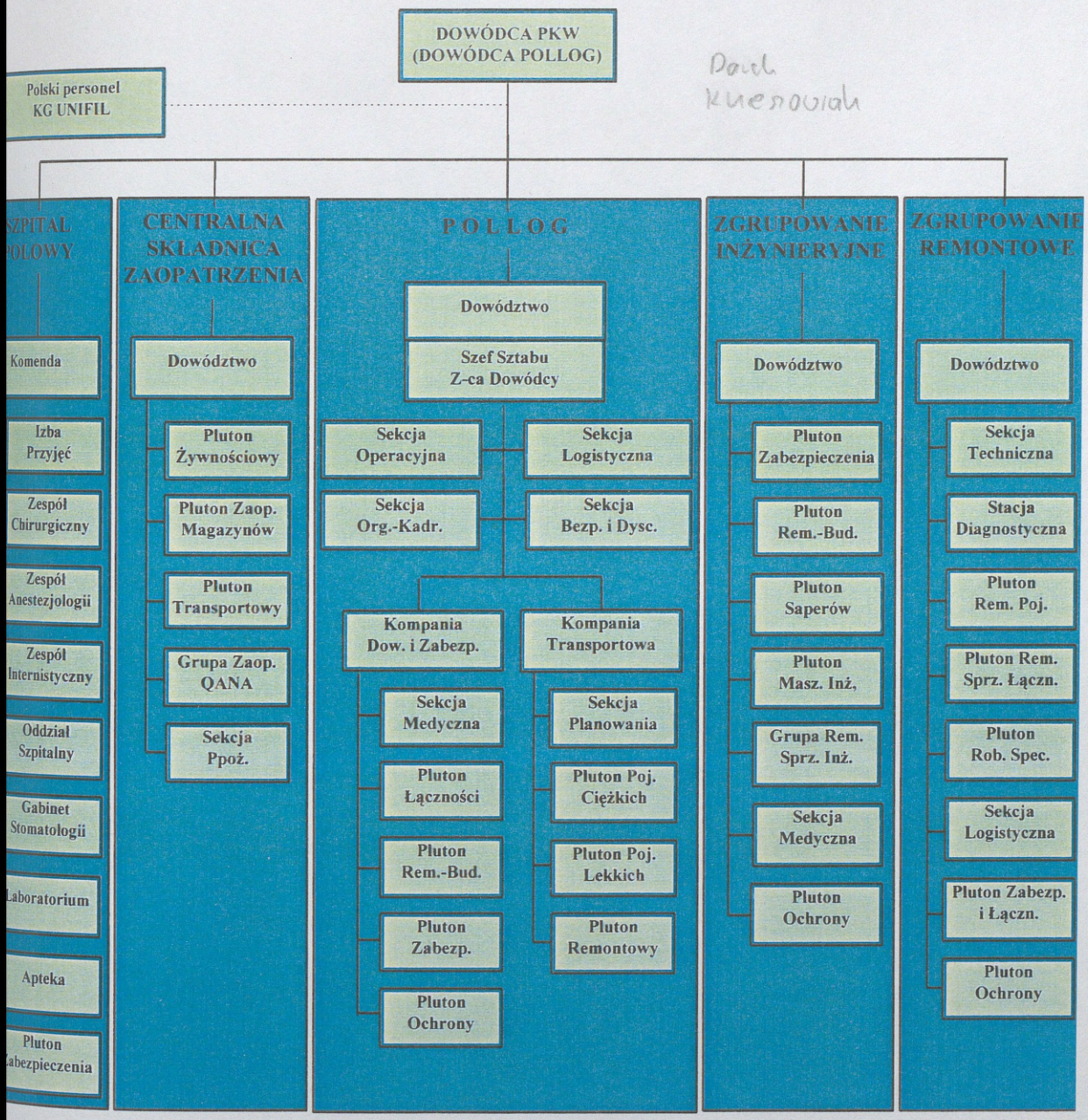

5.3. Polskie jednostki operacyjne w operacjach pokojowych ONZ

5.3.1. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNPROFOR w byłej Jugosławii i UNCRO w Chorwacji (w latach 1992-1995)

Początek zaangażowania ONZ w rozwiązywanie konfliktu w byłej Jugosławii wiąże się z przyjęciem przez Radę Bezpieczeństwa rezolucji nr 713 z dnia 25 września 1991 roku wzywającej państwa członkowskie do natychmiastowego zastosowania pełnego embargo na dostawy broni dla wszystkich stron konfliktu. W październiku tegoż roku do dotychczasowych wysiłków mediacyjnych Wspólnoty Europejskiej i KBWE włączył się osobisty wysłannik Sekretarza Generalnego, Cyrus Vance. Jego raport był podstawą rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 721 z dnia 27 listopada 1991 roku o rozmieszczeniu w tym rejonie sił pokojowych pod warunkiem zawarcia porozumienia o przerwaniu walk między stronami konfliktu. Porozumienie takie zawarto w lutym 1992 roku i chociaż nie rozwiązano wszystkich problemów dotyczących zwłaszcza współpracy z siłami pokojowymi wszystkich stron konfliktu, w dniu 21 lutego tegoż roku Rada Bezpieczeństwa przyjęła rezolucję nr 743 powołującą Siły Ochronne ONZ (UNPROFOR) w byłej Jugosławii.

Mandat sił przewidywał utworzenie obszarów chronionych przez kilkunastotysięczne siły pokojowe złożone z komponentu wojskowego (12 batalionów operacyjnych) i rozbudowanego komponentu cywilnego. W miarę rozwoju sytuacji mandat tych sił był wielokrotnie modyfikowany, rozszerzając zarówno zakres ich zadań jak i obszar odpowiedzialności. Zwiększała się również liczebność sił, które osiągając w 1994 roku liczbę ponad 30.000 stały się największymi dotychczas siłami pokojowymi ONZ. Na przełomie lat

1995-1996 siły te rozwiązano, zastępując je innymi siłami ONZ i NATO.[202]

Polska wydzieliła do sił UNPROFOR batalion operacyjny liczący początkowo około 900 żołnierzy, w skład którego wchodził sztab, pięć kompanii piechoty, kompania zaopatrzenia i kompania remontowa. Była to pierwsza polska jednostka operacyjna w operacjach pokojowych ONZ.

W marcu 1992 roku batalion ten rozmieszczono w rejonie Krajiny, gdzie wykonywał zadania mandatowe obsadzając posterunki w strefie ochronnej. Zadania te obejmowały przede wszystkim:

- monitorowanie przydzielonego rejonu odpowiedzialności w strefie ochronnej poprzez patrolowanie i kontrolę dostępu do niej na posterunkach obserwacyjnych i punktach kontrolnych;
- ochronę ważnych obiektów i konwojów z pomocą humanitarną;
- kontrolę wycofywania federalnych wojsk jugosłowiańskich oraz nieregularnych sił serbskich z terytorium Chorwacji;
- monitorowanie pracy policji lokalnej i zapewnienie warunków umożliwiających jej funkcjonowanie z poszanowaniem praw miejscowej ludności.

Zadania i rejon odpowiedzialności batalionu zmieniały się wraz ze zmianami mandatu sił UNPROFOR, a następnie UNCRO. Po zawarciu w marcu 1994 roku porozumienia o przerwaniu walk między siłami chorwackimi i serbskimi w rejonie Krajiny oraz ustanowieniu strefy rozdzielenia wojsk do zadań batalionu należało również

[202] Na terytorium Chorwacji były to początkowo siły UNCRO a następnie UNTAES i UNMOP, w Macedonii UNPREDEP a w Bośni i Hercegowinie IFOR.

nadzorowanie przestrzegania warunków tego porozumienia w przydzielonej strefie odpowiedzialności, w tym:

- obserwowanie ruchu wojsk stron konfliktu;
- kontrolowanie wraz z obserwatorami wojskowymi składów ciężkiego uzbrojenia;
- zabezpieczanie spotkań przedstawicieli stron konfliktu.

Wraz ze zwiększaniem zadań, zwiększano także liczebność batalionu, który po wzmocnieniu dodatkową kompanią piechoty w 1994 roku przekroczył stan 1100 żołnierzy i pracowników cywilnych. Oprócz batalionu operacyjnego w skład kontyngentu polskiego wchodziło również 30 obserwatorów wojskowych oraz personel zajmujący różne stanowiska w Kwaterze UNPRFOR i UNCRO oraz w dowództwie sektora. Ponadto, w wydzielonych siłach w Macedonii, przekształconych później w samodzielne siły UNPREDEP, wzięło udział kilkunastu funkcjonariuszy polskiej Straży Granicznej.

W Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach UNPROFOR i UNCRO uczestniczyło ogółem 4398 osób, w tym 793 żołnierzy zawodowych, 3466 żołnierzy służby zasadniczej i 139 pracowników cywilnych.

5.3.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan (od 1994 roku)

W związku ze wspomnianą wcześniej reorganizacją sił UNDOF, zaistniała potrzeba likwidacji jednego z dwóch istniejących w tej misji kontyngentów logistycznych. Po wycofaniu w 1994 r. operacyjnego batalionu fińskiego i likwidacji naszego kontyngentu logistycznego, władze polskie wyraziły zgodę na wydzielenie do UNDOF batalionu operacyjnego.

Batalion liczy łącznie 351 żołnierzy i pracowników cywilnych WP i stanowi główny element polskiego kontyngentu w tych siłach (Rys. 25):

Rys.25: STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO W SIŁACH UNDOF NA WZGÓRZACH GOLAN

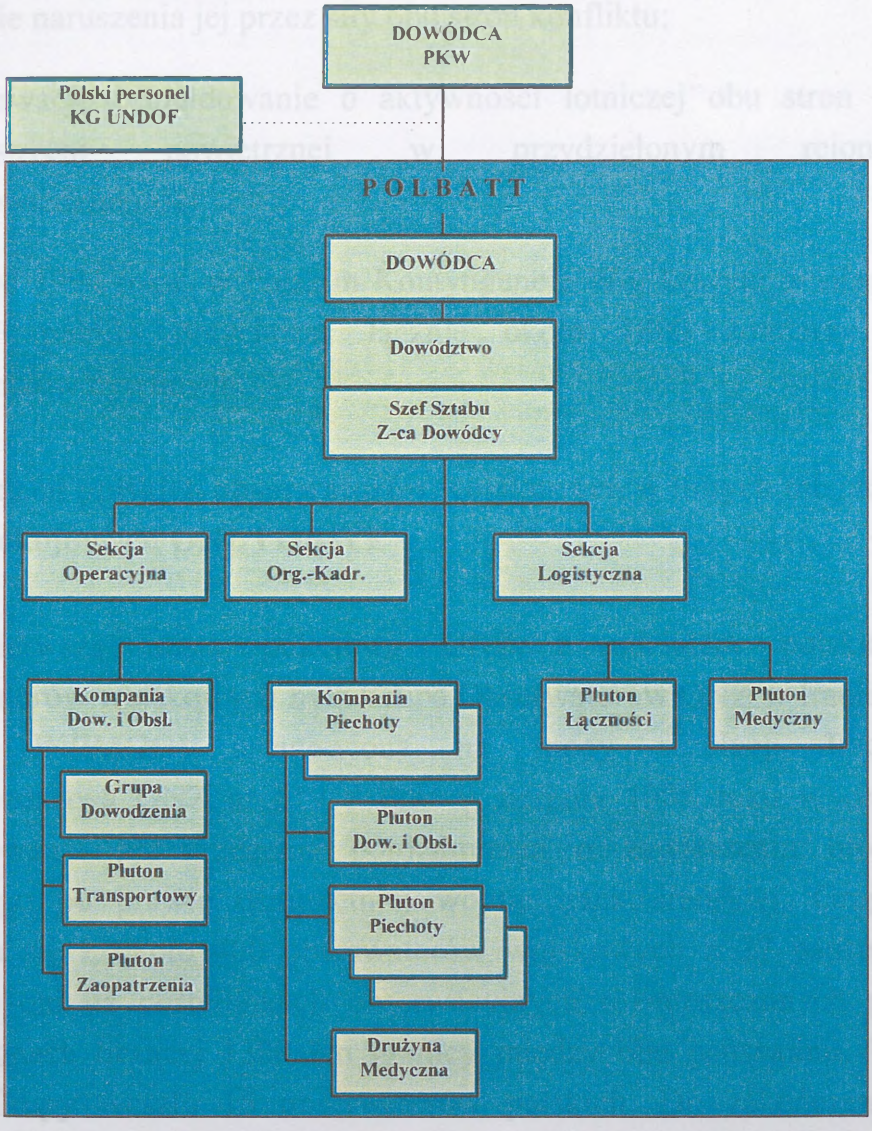

Polski batalion (POLBATT) wykonuje zadania operacyjne na posterunkach rozmieszczonych wzdłuż linii ograniczających strefę rozdzielenia wojsk pomiędzy Syrią i Izraelem. Zadania te obejmują:

- kontrolę strefy rozdzielenia w przydzielonym rejonie odpowiedzialności, w tym obserwację i meldowanie o każdej próbie naruszenia jej przez siły obu stron konfliktu;
- obserwację i meldowanie o aktywności lotniczej obu stron w przestrzeni powietrznej w przydzielonym rejonie odpowiedzialności.

Od 1994 roku w Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach UNDOF pełniło dotychczas łącznie około 1800 żołnierzy i pracowników cywilnych.

5.4. Udział polskich obserwatorów wojskowych w innych misjach pokojowych ONZ i OBWE

Pierwszą misją pokojową ONZ z udziałem polskich obserwatorów wojskowych była Grupa Obserwatorów ONZ w Iranie i Iraku (UNIIMOG) ustanowiona na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 619 z dnia 9 sierpnia 1988 roku w celu nadzorowania przestrzegania porozumienia o zawieszeniu broni zawartego po prawie ośmioletniej wojnie iracko-irańskiej. Grupa składała się z około 400 obserwatorów wojskowych z 27 państw. Działali oni na posterunkach obserwacyjnych rozmieszczonych po obu stronach liczącej 1300 km granicy między obu państwami. W skład Grupy weszło 15 obserwatorów polskich. Do zakończenia działalności UNIIMOG w 1991 roku w misji tej wzięło udział łącznie 45 oficerów polskich.

Kolejną grupę polskich obserwatorów w operacjach pokojowych ONZ stanowiło 20 oficerów skierowanych w marcu 1989 roku do sił UNTAG w Namibii. Weszli oni w skład 300-osobowej grupy obserwatorów wojskowych z 13 krajów.[203] Ich zadaniem było monitorowanie działań sił południowoafrykańskich w okresie ześrodkowania a następnie wycofywania z terytorium Namibii, a także nadzorowanie procesu demobilizacji oddziałów kontrolowanych przez RPA miejscowych sił terytorialnych.[204] Wydzieloną grupę obserwatorów (UNTAG-A) rozmieszczono także na południu Angoli w celu nadzorowania ześrodkowania i demobilizacji oddziałów partyzanckich SWAPO. Ponadto, w okresie wyborów do Zgromadzenia Konstytucyjnego Namibii w listopadzie 1989 roku obserwatorzy wojskowi zostali włączeni do składu grup obserwatorów nadzorujących działanie stałych i ruchomych punktów wyborczych.

Zadania o podobnym charakterze wykonywali również obserwatorzy wojskowi w kolejnej wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju w Kambodży w latach 1992 - 1993. W skład około 900-osobowej grupy obserwatorów wojskowych w siłach UNTAC weszło 18 oficerów WP.

Oficerowie polscy weszli również w skład Misji Obserwacyjnej ONZ w Iraku i Kuwejcie (UNIKOM), utworzonej na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 689 z dnia 3 kwietnia 1991 roku w celu nadzorowania utworzonej wzdłuż granicy iracko-kuwejckiej strefy zdemilitaryzowanej. W skład misji wchodziło początkowo około 300 obserwatorów wojskowych oraz jednostki logistyczna, inżynieryjna, medyczna, transportu powietrznego (śmigłowce) i administracyjno-

[203] Szefem obserwatorów (CMO) w tych siłach był przedstawiciel Polski, płk Bolesław Izydorczyk.

[204] SWATF (*South-West African Territory* Force) Siły Terytorium Afryki Południowo-Zachodniej sformowane w 1980 roku przez administrację południowoafrykańską oddziały miejscowej ludności wykorzystywane do walk z oddziałami partyzanckimi SWAPO.

pocztowa. Łącznie stan osobowy misji wynosił ponad 900 osób, w tym około 200 osób personelu cywilnego.

W miarę stabilizowania się sytuacji, ze względów oszczędnościowych liczbę obserwatorów zmniejszono do około 150 osób z 30 krajów. W celu zapewnienia ochrony obserwatorów i zabezpieczenia funkcjonowania misji uzupełniono ją batalionem piechoty liczącym około 500 żołnierzy, zmniejszając stan innych jednostek.

W skład misji wchodziło początkowo 7, a następnie 6 obserwatorów polskich. Do dnia dzisiejszego w misji tej uczestniczyło łącznie 43 oficerów WP.

Najliczniejszą dotychczas grupę obserwatorów polskich stanowiło 30 oficerów uczestniczących w siłach UNPROFOR, a następnie UNCRO w byłej Jugosławii. Ogółem, w latach 1992 - 1995, w siłach tych uczestniczyło 80 polskich obserwatorów wojskowych.

Mniejsze grupy oficerów polskich wchodziły ponadto w skład grup obserwatorów wojskowych w następujących misjach pokojowych ONZ:

- 4 obserwatorów wojskowych w Misji Dobrych Usług (UNGOMAP) oraz w Biurze Sekretarza Generalnego (OSGAP) w Afganistanie i Pakistanie w latach 1990 - 1993;
- 3 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Liberii (UNOMIL) w latach 1993 - 1994;
- 5 obserwatorów wojskowych w Misji Pomocy ONZ dla Rwandy (UNAMIR) w latach 1993 - 1995.

Obecnie polscy obserwatorzy wojskowi wchodzą w skład następujących misji ONZ:

- 3 obserwatorów wojskowych w Misji ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej (MINURSO). Od 1991 roku w misji tej uczestniczyło dotąd 17 naszych oficerów zajmując również stanowiska w jej Kwaterze;
- 4 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Gruzji (UNOMIG). Od 1994 roku w misji tej uczestniczyło dotąd 11 oficerów polskich;
- 7 obserwatorów wojskowych w Misji Weryfikacyjnej ONZ w Angoli (UNAVEM III / MONUA). Od 1995 roku w misji tej uczestniczyło dotąd 14 oficerów z Polski;
- 2 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ w Tadżykistanie. Od 1995 roku uczestniczyło w niej dotąd 7 oficerów polskich;
- 2 obserwatorów wojskowych w Prewencyjnym Rozwinięciu Sił ONZ (UNPREDEP) w Macedonii. Od 1996 roku w siłach tych uczestniczyło 4 oficerów WP;
- 2 obserwatorów wojskowych w Misji Obserwacyjnej ONZ na Półwyspie Prevlaka (UNMOP) w Chorwacji od 1996 roku;
- 10 obserwatorów wojskowych w Tymczasowej Administracji ONZ we Wschodniej Sławonii (UNTAES) od 1996 roku. W misji tej bierze udział również jednostka specjalna GROM, wykonując zadania związane z ochroną ważnych obiektów oraz personelu ONZ w rejonie misji.

Ponadto w Misji ONZ w Bośni i Hercegowinie (UNMIBH) bierze udział 41 polskich policjantów cywilnych.

Od 1992 roku przedstawiciele Polski biorą udział w 10 misjach Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Większość z tych misji ma charakter cywilno-wojskowy. Stąd też wśród ich polskich uczestników znajdują się również oficerowie WP, występując w roli obserwatorów wojskowych lub wchodząc w niektórych przypadkach w skład personelu cywilnego:

- 6 oficerów w Misji OBWE w Gruzji od 1992 roku[205];
- 4 oficerów w Misji OBWE w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii od 1993 roku;
- 2 oficerów w Misji OBWE na Łotwie od 1996 roku;
- 36 oficerów w Misji OBWE w Bośni i Hercegowinie od 1996 roku.[206]

Przedstawiciele Polski w misjach OBWE są cenieni zwłaszcza za znajomość miejscowych realiów oraz języka rosyjskiego a w wielu wypadkach również serbsko-chorwackiego. Wyrazem uznania OBWE dla roli naszych przedstawicieli jest między innymi powierzanie im odpowiedzialnych funkcji kierowniczych.[207]

---

[205] Jedynie w tej misji oficerowie pełnią rolę obserwatorów wojskowych. W pozostałych misjach oficerowie wchodzą w skład personelu cywilnego.

[206] W misji tej stale uczestniczył 1 oficer (w trzech zmianach ogółem 3 oficerów) pełniący funkcję dyrektora Biura Regionalnego OBWE w Bihaću. Pozostali oficerowie kierowani byli do tej misji okresowo jako obserwatorzy przebiegu wyborów.

[207] Przedstawiciel Polski, amb. Sławomir Dąbrowa był Zastępcą Szefa Misji OBWE w Mołdawii (w latach 1993 - 1994) i na Ukrainie (w latach 1994 - 1995). Funkcję Zastępcy Szefa Misji - Szefa Obserwatorów Wojskowych w Gruzji w latach 1995 - 1997 pełnił gen. bryg. Roman Harmoza. Obecnie tę samą funkcję pełni gen. bryg. Stanisław Koziej.

5.5. Udział w operacjach pokojowych NATO

5.5.1. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie (w 1996 roku)

Siły Implementacyjne (IFOR) zostały oficjalnie ustanowione decyzją Rady Północnoatlantyckiej z dnia 16 grudnia 1995 roku, po zatwierdzeniu przez nią uprzednio przygotowanego przez odpowiednie komórki Naczelnego Dowództwa PSZ NATO w Europie planu operacji *Joint Endeavour*.[208] Zadaniem tych sił było wprowadzenie w życie wojskowych aspektów porozumienia pokojowego między stronami konfliktu w Bośni i Hercegowinie, parafowanego w dniu 21 listopada 1995 roku w Dayton (USA) i podpisanego w dniu 14 grudnia 1995 roku w Paryżu.[209] Siły Implementacyjne działały z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ zawartego w rezolucji nr 1031 z dnia 15 grudnia 1995 na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych.[210]

Siły IFOR zorganizowano w oparciu o struktury dowodzenia NATO. Był to praktyczny sprawdzian koncepcji organizacji i wykorzystania Wielonarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (CJTF). Siły te składały się z wydzielonych komponentów sił morskich i powietrznych oraz komponentu sił lądowych złożonego z trzech dywizji wielonarodowych i brygady sił

---

[208] SACEUR OPLAN 10405. Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych NATO przedstawiono w rozdziale 3.2.4 niniejszej pracy.

[209] Ogólny Układ Ramowy o Pokoju w Bośni i Hercegowinie dzieli operację w tym kraju na dwa aspekty: wojskowy i cywilny. Aspekt wojskowy realizowany jest przez siły IFOR, których zadania zawarte są w Aneksie 1-A do Układu. Aspekt cywilny realizowany jest przez OBWE, której zadania zawiera Aneks 1-B. Szerzej na temat roli układu z Dayton zob. Jerzy Ciechański: *Znaczenie ONZ dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w świetle układu z Dayton*, Sprawy Międzynarodowe, nr 2 (XLIX), PFSM, Warszawa, kwiecień - czerwiec 1996, str. 71-73.

[210] *Implementation Force for Peace Agreement in Bosnia and Hercegovina*, rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1031 z dnia 15 grudnia 1995 (INTERNET).

szybkiego reagowania oraz odpowiednich jednostek wsparcia bojowego i zabezpieczenia działań. Obok wydzielonych jednostek państw członkowskich NATO, w skład tych sił weszły również kontyngenty wojskowe państw partnerskich uczestniczących w programie *Partnerstwo dla Pokoju*, a także innych państw spoza tego programu. Ogółem siły IFOR liczyły około 60 000 żołnierzy.

Realizując zobowiązania wynikające z udziału w *Procesie Planowania i Oceny PdP*, Polska wydzieliła do operacji *Joint Endeavour* kontyngent wojskowy, którego głównym elementem był 16 batalion powietrzno-desantowy ze składu 6 BDSz. Był to dla naszych sił zbrojnych moment szczególny z kilku względów. Batalion ten był bowiem pierwszą regularną jednostką Wojska Polskiego uczestniczącą w operacji pokojowej, a także pierwszą w ogóle jednostką polską biorącą udział w operacji wymuszania pokoju. Ponadto, z punktu widzenia aspiracji Polski do członkostwa w NATO wydzielenie kontyngentu wojskowego do tej operacji stanowiło praktyczny sprawdzian naszej gotowości i możliwości współdziałania ze strukturami wojskowymi Sojuszu.

W grudniu 1995 roku Polska przystąpiła do udziału w *Procesie Planowania i Oceny*, deklarując wydzielenie w latach 1995-1997 pewnych sił do wspólnych przedsięwzięć w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*. Jednostką. która zgodnie z tą deklaracją miała osiągnąć gotowość do współdziałania z siłami Sojuszu jako pierwsza był właśnie 16 batalion powietrzno-desantowy. Od tego czasu kadra i żołnierze batalionu brali udział w specjalistycznych szkoleniach oraz w ćwiczeniach organizowanych w ramach *Partnerstwa dla Pokoju*. Uzupełniono również jego uzbrojenie i wyposażenie. Cały proces przygotowania batalionu do wspólnych działań skupiono na osiągnięciu określonych przez NATO celów interoperacyjności dla szczebla batalionu zgodnie z odpowiednimi dokumentami standaryzacyjnymi (tzw. STANAG). W grudniu 1995

roku 16 bpd osiągnął zamierzony cel, będąc w gotowości do rozwinięcia w rejonie ewentualnych działań w ciągu 30 dni.

W lutym 1996 roku batalion ten wraz z batalionami duńskim, fińskim i szwedzkim wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej (NORDPOLBDE) w Wielonarodowej Dywizji „Północ" (MND N).[211] Główne zadania operacyjne wykonywane przez polski batalion w przydzielonym rejonie odpowiedzialności obejmowały:

- kontrolowanie ruchu przez punkty na linii rozdzielenia wojsk;
- patrolowanie stref rozdzielenia wojsk;
- zbieranie informacji o polach minowych;
- kontrolowanie wycofywania wojsk i uzbrojenia stron konfliktu poza uzgodnione linie (strefy);
- udzielanie w razie konieczności wsparcia pozostałym batalionom brygady w ich rejonach odpowiedzialności;
- asystowanie przy wymianie jeńców miedzy stronami konfliktu;
- nadzorowanie bezpieczeństwa i swobody poruszania się osób cywilnych (uchodźców i wysiedleńców);
- wspieranie działalności humanitarnej.

Ze względu na specyfikę zadań wykonywanych w operacji wymuszania pokoju, struktura organizacyjna batalionu znacznie odbiegała od struktur polskich batalionów operacyjnych uczestniczących w operacjach pokojowych ONZ. W jego skład wchodziła kompania szturmowa na 10 bojowych wozach piechoty BWP-1 oraz dwie kompanie szturmowe na 42 wozach opancerzonych

[211] Oprócz Brygady Nordycko-Polskiej w skład tej wielonarodowej dywizji weszły dwie brygady amerykańskie oraz brygady turecka i rosyjska.

BRDM (w tym 3 wozy dowodzenia R-5). Istotnym elementem struktury batalionu była kompania wsparcia uzbrojona w 6 moździerzy 82 mm oraz środki przeciwpancerne (2 wyrzutnie FAGOT i 2 działa bezodrzutowe SPG-9).

Rys.26: STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO W SIŁACH IFOR W BOŚNI I HERCEGOWINIE

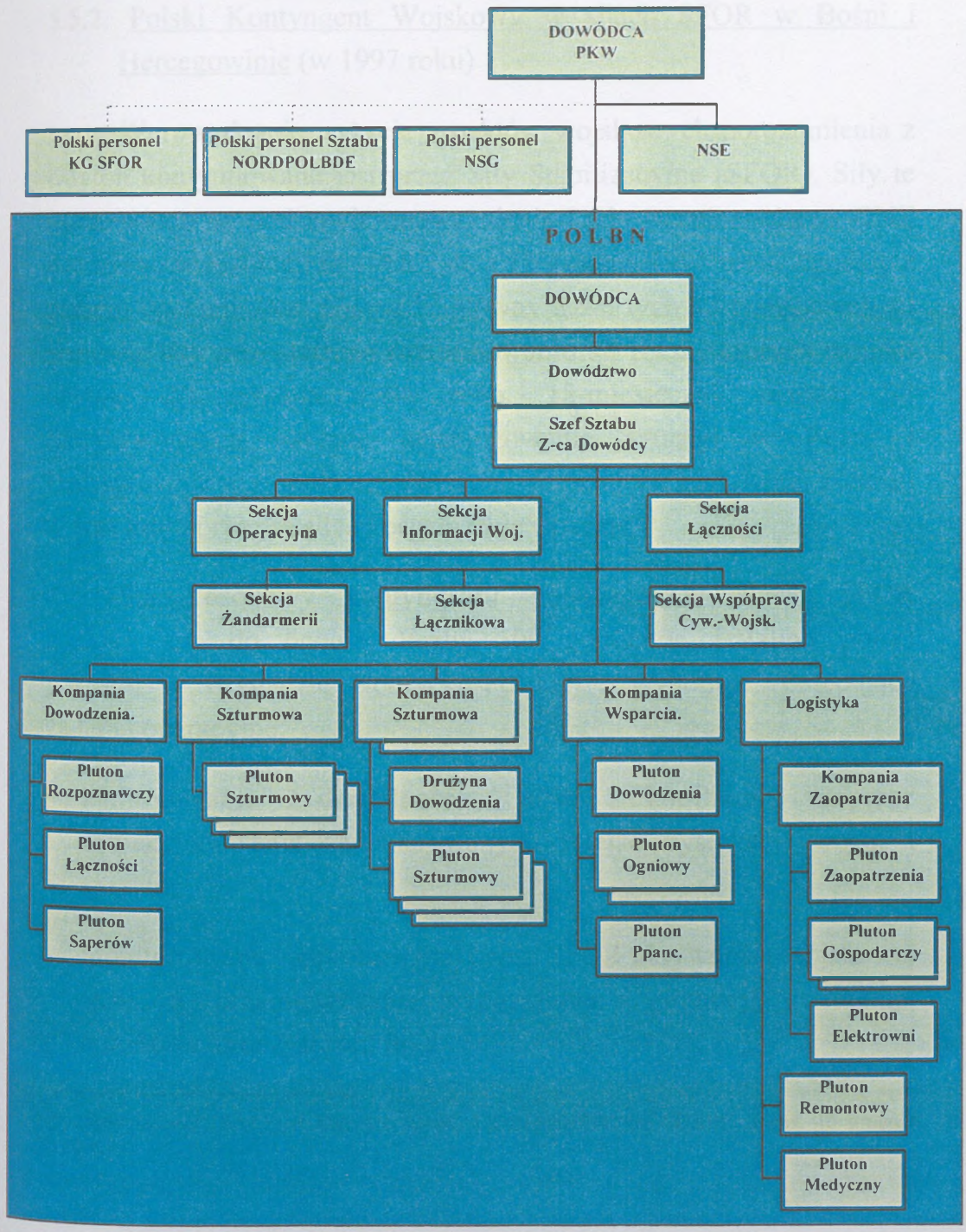

Oprócz batalionu, w skład polskiego kontyngentu w siłach IFOR wchodziła Polska Grupa Zabezpieczenia (NSE), a także polski personel w Nordyckiej Grupie Zabezpieczenia (NSG) i dowództwie Brygady Nordycko-Polskiej. Ogółem w Polskim Kontyngencie Wojskowym w siłach IFOR uczestniczyło 671 żołnierzy.

5.5.2. Polski Kontyngent Wojskowy w siłach SFOR w Bośni i Hercegowinie (w 1997 roku)

Wprowadzanie w życie aspektów wojskowych porozumienia z Dayton kontynuowane jest przez Siły Stabilizacyjne (SFOR). Siły te ustanowiono na podstawie upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ zawartego w rezolucji nr 1088 z dnia 12 grudnia 1996 roku. Zgodnie z planem operacji *Joint Guard* [212] główny trzon tych 32-tysięcznych sił stanowią siły pozostałe po rozformowaniu sił IFOR, których mandat upłynął 20 grudnia 1996 roku. 18-miesięczny mandat Sił Stabilizacyjnych zakłada ustabilizowanie sytuacji w Bośni i Hercegowinie w stopniu umożliwiającym przejęcie całkowitej kontroli w tym kraju przez władze i organizacje cywilne.

Stan osobowy kontyngentu polskiego w siłach SFOR zredukowano do ogólnej liczby 500 żołnierzy. Batalion polski pozostał w Brygadzie Nordycko-Polskiej i wykonuje następujące zadania operacyjne:.

- kontrolowanie działalności stron konfliktu poprzez inspekcjonowanie zadeklarowanych miejsc dyslokacji wojsk i sprzętu;

- monitorowanie zaaprobowanej przez SFOR aktywności wojskowej stron, tj. przemieszczanie wyposażenia i amunicji, ćwiczenia, strzelania, uroczystości, itp.;

---

[212] *"Joint Guard"*, SACEUR OPLAN 10406, 1220.13/SHSPC/96, SHAPE, Mons, 16 grudnia 1996

- utrzymywanie stałej łączności ze stronami konfliktu, w tym poprzez spotkania w ramach Połączonej Komisji Wojskowej;
- współdziałanie z Centrum Koordynacji Współpracy Cywilno-Wojskowej (CIMIC).

W nowych warunkach zmieniono strukturę organizacyjną batalionu poprzez wycofanie jednej kompanii szturmowej oraz kompanii wsparcia. Ujednolicono też strukturę i wyposażenie kompanii szturmowych, które są obecnie wyposażone zarówno w bojowe wozy piechoty BWP-1 jak i wozy BRDM (łącznie w batalionie znajduje się 10 BWP, 17 BRDM i 3 BRDM R-5).

Obok wykonywania rutynowych zadań mandatowych batalion polski wydziela również jedną kompanię szturmową do odwodu operacyjnego SFOR. Odwód ten, podlegający bezpośrednio Dowódcy SFOR, dzieli się na dwie części: Siły Natychmiastowego Reagowania (IRF) będące stale w 12-godzinnej gotowości do działania oraz Siły Szybkiego Reagowania (RRF) w gotowości 36-godzinnej. W skład sił IRF wchodzi amerykańska brygada śmigłowców bojowych (10 UH-60 i 24 AH-64) oraz norweska kompania piechoty. Siły RRF tworzą natomiast kompanie wydzielane na zasadzie rotacji z trzech dywizji wielonarodowych. Ze składu Wielonarodowej Dywizji „Północ" (MND N) są to kompania amerykańska, polska i szwedzka. System rotacji obejmuje jednomiesięczny okres szkolenia, dwa miesiące dyżuru bojowego i trzy miesiące przerwy. W czasie pełnienia dyżuru bojowego kompania musi być przygotowana do użycia na rozkaz Dowódcy SFOR w dowolnym rejonie w całej strefie operacji. W takim przypadku może być oddana pod kontrolę taktyczną dowódcy batalionu, w którego rejonie odpowiedzialności będzie działać.

Rys. 27: STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO W SIŁACH SFOR W BOŚNI I HERCEGOWINIE

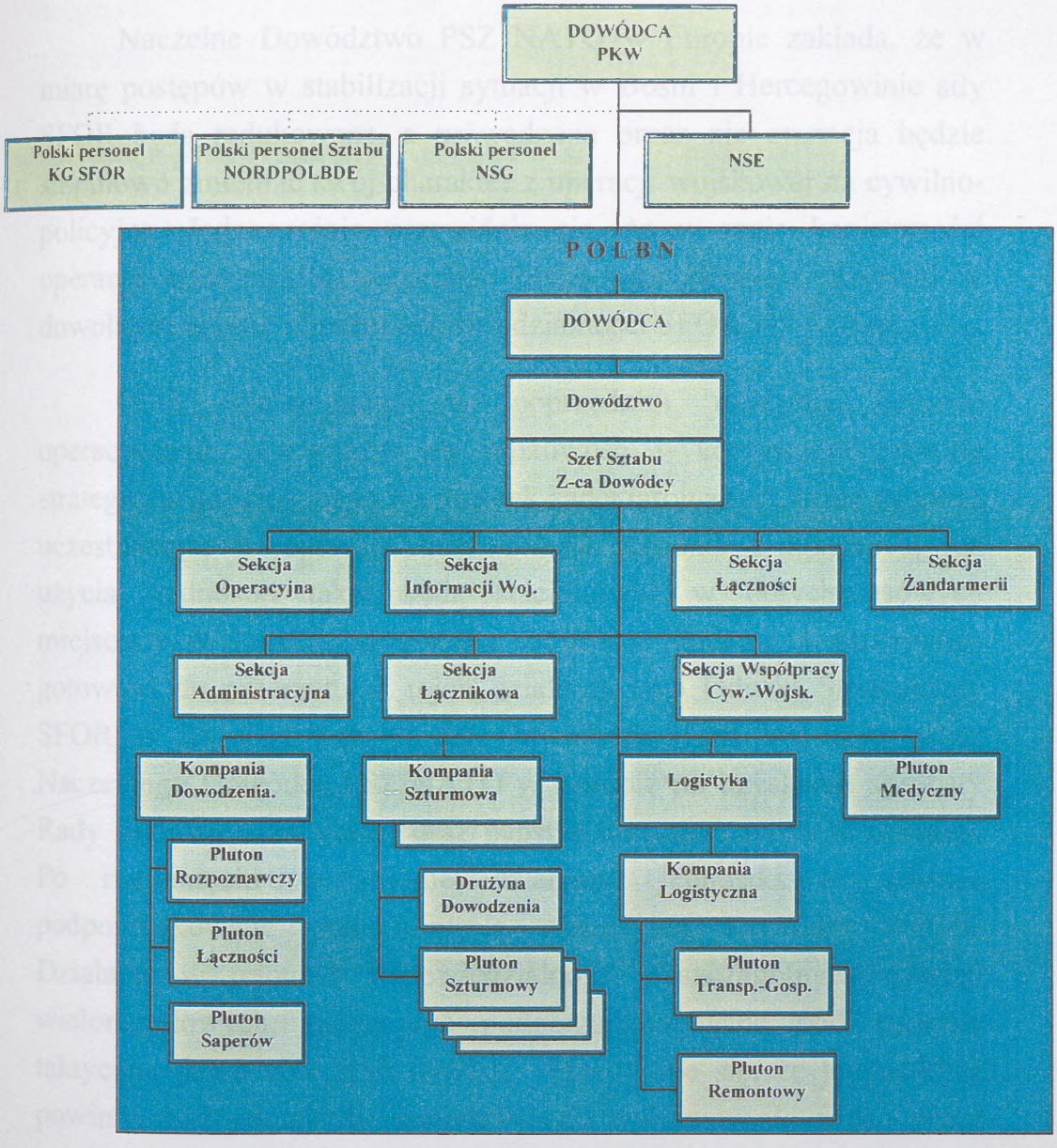

5.5.3. Polski batalion odwodu strategicznego sił SFOR w Bośni i Hercegowinie

Naczelne Dowództwo PSZ NATO w Europie zakłada, że w miarę postępów w stabilizacji sytuacji w Bośni i Hercegowinie siły SFOR będą redukowane, a prowadzona przez nie operacja będzie stopniowo zmieniać swój charakter z operacji wojskowej na cywilno-policyjną. Jednocześnie przewiduje się, że w razie konieczności operacja taka będzie wspierana siłami odwodowymi, użytymi w dowolnym rejonie obszaru odpowiedzialności SFOR.

Obok omówionego w poprzednim rozdziale odwodu operacyjnego, przewiduje się możliwość wykorzystania odwodu strategicznego, złożonego z jednostek zadeklarowanych przez państwa uczestniczące w operacji *Joint Guard*. Zgodnie z koncepcją ich użycia, jednostki takie będą stacjonować w dotychczasowych miejscach dyslokacji, wykonując normalne zadania i utrzymując gotowość do przerzutu w rejon działania jako Odwód Strategiczny SFOR, w ciągu od 4 do 17 dni. Odwód taki może być użyty przez Naczelnego Dowódcę PSZ NATO w Europie po uzyskaniu aprobaty Rady Północnoatlantyckiej oraz państw uczestniczących w operacji. Po rozwinięciu w rejonie działania, jednostki te zostaną podporządkowane pod kontrolę operacyjną Dowódcy SFOR. Działając w rejonach odpowiedzialności poszczególnych dywizji wielonarodowych, mogą być podporządkowywane pod kontrolę taktyczną dowódców tych dywizji. Przewiduje się, że jednostki te powinny być zdolne do samodzielnego wykonywania zadań przez okres 30 dni, bez konieczności wsparcia logistycznego ze strony NATO. Koncepcja użycia tego odwodu poddana zostanie praktycznemu sprawdzianowi w planowanym na wiosnę 1998 roku ćwiczeniu *Dynamic Response*, prowadzonym z wydzielonymi wojskami w obszarze odpowiedzialności SFOR.

Dotychczas do odwodu tego zgłoszono zgrupowanie piechoty morskiej USA (26 Marine Expeditionary Unit w sile około 2000 żołnierzy) ze składu 6 Floty USA, holenderski batalion piechoty morskiej (około 800 żołnierzy), włoski batalion piechoty morskiej (około 400 żołnierzy), rumuński batalion piechoty oraz turecką kompanię piechoty.

Polska zadeklarowała gotowość wydzielenia do niego 18 batalionu desantowo-szturmowego ze składu 6 BDSz. Struktura, uzbrojenie i wyposażenie batalionu jest obecnie dostosowywane do wymagań związanych z użyciem go w składzie odwodu. Zdecydowano się przy tym na wariant batalionu typu lekkiego, rezygnując z wyposażenia kompanii szturmowych w bojowe wozy piechoty i zastępując je odpowiednio przystosowanymi pojazdami osobowo-terenowymi. Ponadto, batalion jest uzbrojony w moździerze 120 i 82 mm (odpowiednio 3 i 6 sztuk), środki przeciwpancerne (6 wyrzutni PPK FAGOT i 6 dział bezodrzutowych SPG-9) i środki przeciwlotnicze (4 działka ZU-23-2 i 16 wyrzutni S-2 M). Stan osobowy batalionu wynosi 757 żołnierzy.

Jak wszystkie jednostki wydzielane przez państwa nie będące członkami NATO, batalion nasz podlega procesowi tzw. certyfikacji przez zespół kontrolny złożony z przedstawicieli odpowiednich jednostek organizacyjnych Sojuszu. Celem tego procesu jest sprawdzenie stopnia przygotowania jednostki do współdziałania w ramach wielonarodowych struktur dowodzenia. Batalion polski poddano takiemu sprawdzianowi w grudniu 1997 i w styczniu 1998 roku. Weźmie on również udział w ćwiczeniu *Dynamic Response*.

Rys. 28: STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKIEGO BATALIONU ODWODU STRATEGICZNEGO SIŁ SFOR W BOŚNI I HERCEGOWINIE

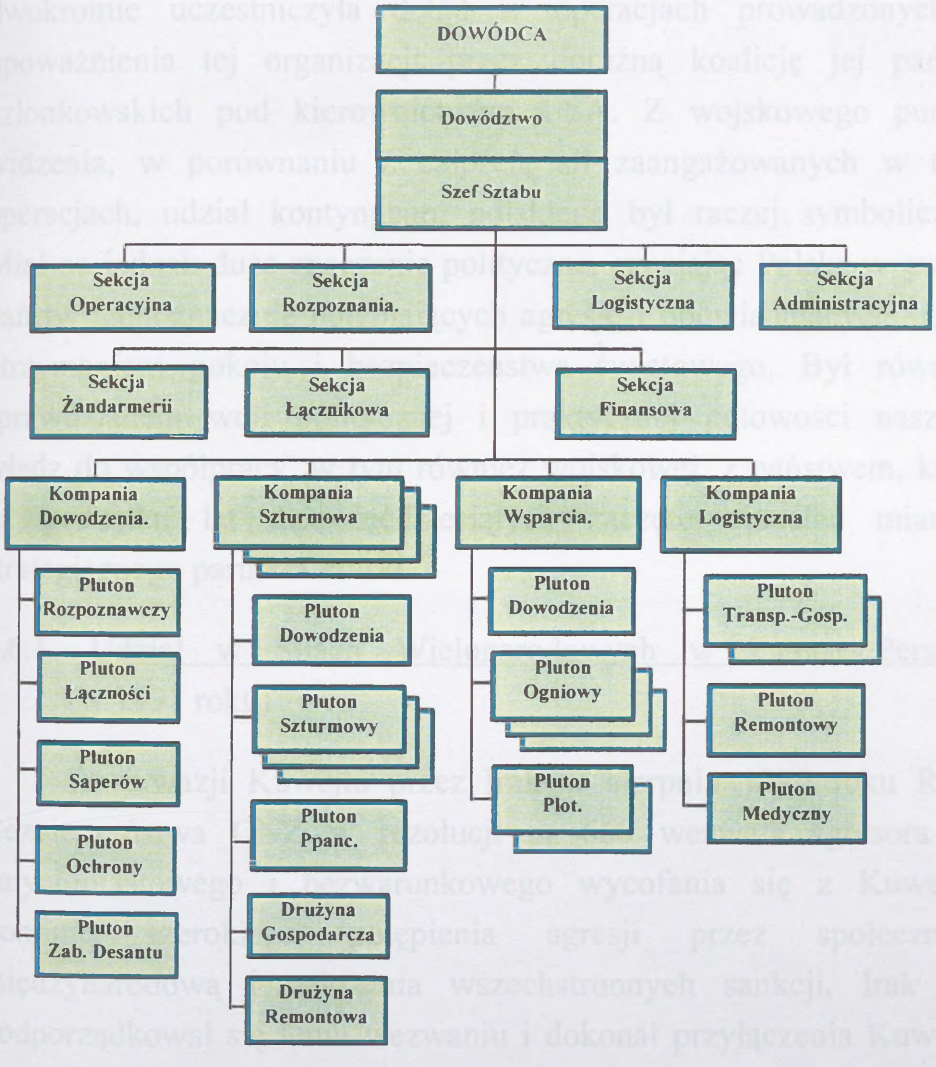

5.6. Udział w innych operacjach pokojowych

Obok udziału w wielu operacjach pokojowych ONZ, Polska dwukrotnie uczestniczyła dotąd w operacjach prowadzonych z upoważnienia tej organizacji przez doraźną koalicję jej państw członkowskich pod kierownictwem USA. Z wojskowego punktu widzenia, w porównaniu z całością sił zaangażowanych w tych operacjach, udział kontyngentu polskiego był raczej symboliczny. Miał on jednak duże znaczenie polityczne, stawiając Polskę w gronie państw jednoznacznie potępiających agresję i opowiadających się za utrzymaniem pokoju i bezpieczeństwa światowego. Był również sprawdzianem woli politycznej i praktycznej gotowości naszych władz do współpracy, w tym również wojskowej, z państwem, które na początku lat dziewięćdziesiątych zaczęto określać mianem strategicznego partnera Polski.

5.6.1. Udział w Siłach Wielonarodowych w Zatoce Perskiej (w 1991 roku)

Po inwazji Kuwejtu przez Irak w sierpniu 1990 roku Rada Bezpieczeństwa ONZ w rezolucji nr 660 wezwała agresora do natychmiastowego i bezwarunkowego wycofania się z Kuwejtu. Pomimo szerokiego potępienia agresji przez społeczność międzynarodową i nałożenia wszechstronnych sankcji, Irak nie podporządkował się temu wezwaniu i dokonał przyłączenia Kuwejtu do swego terytorium. W związku z tym, w rezolucji nr 678 Rada Bezpieczeństwa upoważniła państwa członkowskie do użycia wszelkich dostępnych środków w celu zmuszenia Iraku do przestrzegania rezolucji Rady Bezpieczeństwa, włącznie z natychmiastowym i bezwarunkowym wycofaniem się z terytorium Kuwejtu do 15 stycznia 1991 roku. Ponieważ wysiłki dyplomatyczne nie odnosiły żadnych skutków, Siły Wielonarodowe koalicji 38 państw, zorganizowanej i kierowanej przez Stany Zjednoczone,

rozpoczęły działania zbrojne przeciw agresorowi. Po sześciu tygodniach intensywnych działań powietrznych i lądowych, wojska irackie zmuszone zostały do wycofania się z terytorium Kuwejtu i przyjęcia warunków zawieszenia broni, w tym postanowień dotyczących redukcji broni konwencjonalnej i zniszczenia zapasów broni masowego rażenia.

Polska wydzieliła do tej operacji 319-osobowy kontyngent złożony z okrętu szpitalnego, okrętu ratowniczego oraz personelu medycznego. Działanie kontyngentu na terytorium państwa-gospodarza regulowały porozumienia między rządami i resortami obrony Rzeczypospolitej Polskiej i Królestwa Arabii Saudyjskiej. Na mocy tych porozumień kontyngent został podporządkowany saudyjskim władzom wojskowym.

Oba okręty zostały zacumowane na redzie portu wojennego Jubail. Zadania okrętu ratowniczego przewidywały udział w akcjach ratowniczych okrętów państwa-gospodarza oraz innych państw koalicji, w tym gaszenie pożarów, holowanie oraz niezbędne nawodne i podwodne prace naprawcze. Zadaniem okrętu-szpitala było świadczenie fachowej opieki medycznej oraz ewakuacja chorych i rannych. Strona saudyjska zapewniała okrętom obronę przed atakami z morza, lądu i powietrza oraz ochronę przed aktami terroru i sabotażu. W tym celu okręty zostały włączone w miejscowy system ostrzegania. Polski personel medyczny składający się z lekarzy, techników i pielęgniarek został zatrudniony w trzech saudyjskich szpitalach wojskowych.

Kontyngent nasz nie brał jednak bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych i zakończył swoją misję w maju 1991 roku.

5.6.2. Udział w Siłach Wielonarodowych na Haiti (w 1994 roku)

Siły Wielonarodowe kierowanej przez USA koalicji 28 państw zostały ustanowione z upoważnienia ONZ[213] w celu przeprowadzenia pierwszej fazy operacji wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju na Haiti (UNMIH). Operacja ta miała pomóc we wprowadzeniu w życie postanowień porozumienia pokojowego zawartego między stronami konfliktu haitańskiego w lipcu 1993 roku.[214] Zadania UNMIH przewidywały pomoc w utrzymaniu bezpieczeństwa, włącznie z reorganizacją sił zbrojnych i policji Republiki Haiti, oraz nadzorowanie procesu organizacji i przeprowadzenia wyborów. Jednakże ze względu na brak współpracy wojskowych władz tego kraju, misja UNMIH nie mogła być w pełni rozwinięta. Warunki do jej rozwinięcia miały zapewnić właśnie Siły Wielonarodowe, działając zgodnie z postanowieniami rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych. Głównym zadaniem tych sił było zmuszenie junty wojskowej do opuszczenia terytorium Haiti oraz zapewnienie powrotu jej legalnych władz.[215] Siły te działały od 19 sierpnia 1994 roku do 31 marca 1995 roku, kiedy całość zadań została przejęta przez UNMIH i działające w jej ramach Międzynarodowe Siły Policyjne (IPF).

Zgodnie z porozumieniem z władzami amerykańskimi, do operacji tej Polska wydzieliła 60-osobowy kontyngent wojskowy, którego głównym elementem była jednostka antyterrorystyczna GROM. Jej głównym zadaniem była ochrona ważnych obiektów i personelu. W miarę stabilizowania się sytuacji, Siły Międzynarodowe były redukowane, głównie ze względów ekonomicznych. Kontyngent polski po wykonaniu swych zadań w początkowej fazie operacji wrócił do kraju w połowie grudnia 1994 roku.

---

[213] Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 940 z dnia 31 lipca 1994 roku.
[214] Tzw. Porozumienie z Wyspy Gubernatorów z dnia 3 lipca 1993 roku .
[215] *Guidelines for Governments Contributing Military Personnel* to UNMIH, DPKO, Nowy Jork, wrzesień 1994, str. 6-7)

5.7. Podsumowanie

Udział Sił Zbrojnych RP w międzynarodowej działalności na rzecz wygaszania konfliktów i przywracania pokoju na świecie ma przeszło 40 letnią historię. Trwa nieprzerwanie od 1953 roku, a jego zakres zwiększa się wraz ze zmianami w polskiej polityce zagranicznej i sytuacji polityczno-wojskowej w świecie. Dotychczasowy bilans tego udziału to ponad 30.000 żołnierzy i pracowników cywilnych uczestniczących w 39 międzynarodowych operacjach pokojowych prowadzonych na terytoriach 29 państw (patrz Załącznik 5). Aktywnie uczestnicząc w międzynarodowej działalności pokojowej, nasz kraj należy do ścisłej czołówki państw wydzielających swe kontyngenty wojskowe do udziału w operacjach pokojowych ONZ.[216] Polska jest także jednym z pierwszych krajów Europy Środkowej, czynnie uczestniczącym w operacjach pokojowych prowadzonych przez NATO i OBWE.

W historii naszego udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych można wyróżnić następujące charakterystyczne momenty:

- 1953 : początek udziału polskich obserwatorów wojskowych w operacjach pokojowych prowadzonych poza systemem ONZ (Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych w Korei, Komisje Nadzoru i Kontroli w Indochinach oraz Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii);

- 1973 : początek udziału zwartych kontyngentów WP (jednostek logistycznych) w operacjach pokojowych ONZ;

[216] Od początku lat dziewięćdziesiątych Polska zajmowała na tej liście miejsce w pierwszej dziesiątce (najczęściej 5-7). Obecnie, tj. według stanu z dnia 30 września 1997, wydzielając ponad 1100 żołnierzy, Polska zajmuje na tej liście pierwsze miejsce.

- 1988 : początek udziału polskich obserwatorów wojskowych w misjach pokojowych ONZ (UNIIMOG w Iraku);

- 1991 : pierwszy symboliczny udział kontyngentu polskiego w operacji pokojowej organizowanej i prowadzonej przez doraźną koalicję z upoważnienia ONZ (operacja *Desert Storm*);

- 1992 : początek udziału polskich jednostek operacyjnych w operacjach pokojowych ONZ (batalion piechoty w siłach UNPROFOR w byłej Jugosławii);

- 1995 : początek udziału jednostek operacyjnych WP w operacjach wymuszania pokoju organizowanych i prowadzonych z upoważnienia ONZ przez Sojusz Północnoatlantycki (16 bpd działający w składzie Brygady Nordycko-Polskiej w siłach IFOR i SFOR w Bośni i Hercegowinie).

Momenty te związane są zarówno z ilościowymi jak i jakościowymi zmianami naszego udziału w operacjach pokojowych. Zmiany ilościowe charakteryzują załączone wykresy (Rys. 29 i 30).

Do roku 1973 Polska brała udział w trzech operacjach poza systemem ONZ. Początkowo, w latach 1953 - 1954, było to około 500 osób personelu cywilnego i wojskowego biorących udział w pracach Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei oraz Międzynarodowej Komisji Nadzoru i Kontroli w Indochinach. W miarę ograniczania możliwości działania tych komisji, zmniejszała się również liczba zaangażowanego w nich personelu, w tym także kontyngentu polskiego, który w późniejszym okresie ograniczał się do kilkunastu osób.

Rys. 29: LICZBA MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJI POKOJOWYCH Z UDZIAŁEM POLSKI w latach 1953 - 1997

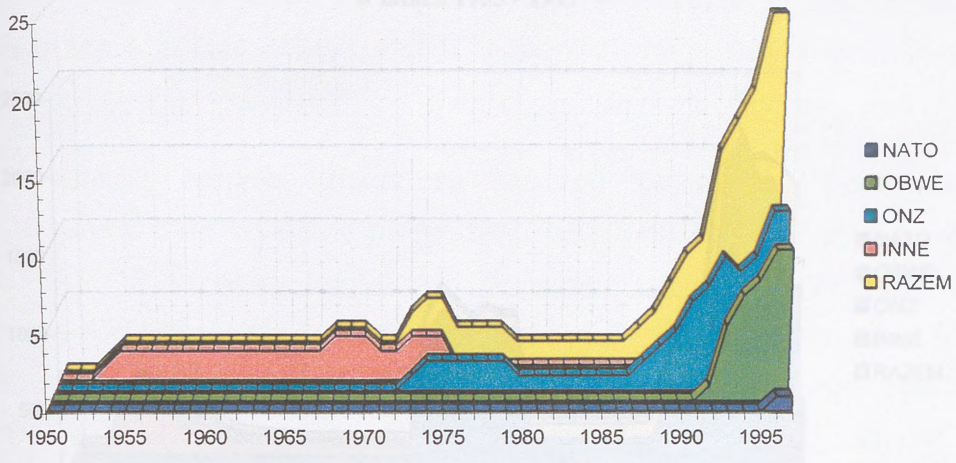

Istotny zwrot nastąpił w listopadzie 1973 roku, kiedy Polska, zaproszona do udziału w operacji UNEF II na Półwyspie Synaj, wystawiła pierwszy w historii zwarty kontyngent wojskowy liczący ponad 800 żołnierzy. Po wydzieleniu w 1974 roku jednostki do sił UNDOF na Wzgórzach Golan, liczebność kontyngentu polskiego w siłach ONZ wzrosła do ponad 1000 żołnierzy. Liczba ta z niewielkimi wahaniami utrzymywana była do wygaśnięcia mandatu sił UNEF II w 1979 roku.

W ciągu następnych dziesięciu lat nasz udział w operacjach pokojowych ograniczał się w zasadzie do wydzielania około 150-osobowego kontyngentu logistycznego w siłach UNDOF. Kolejną większą jednostkę logistyczną Polska wydzieliła wiosną 1989 roku do udziału w wielofunkcyjnej operacji utrzymania pokoju w Namibii. Od tego dzasu datuje się ciągły wzrost naszego zaangażowania, które od połowy lat dziewięćdziesiątych wyraża się liczbą około 2000 żołnierzy i pracowników cywilnych zaangażowanych w ponad 20 międzynarodowych operacjach pokojowych.

Rys. 30: SIŁY POLSKI ZAANGAŻOWANE W MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJACH POKOJOWYCH w latach 1953 - 1997

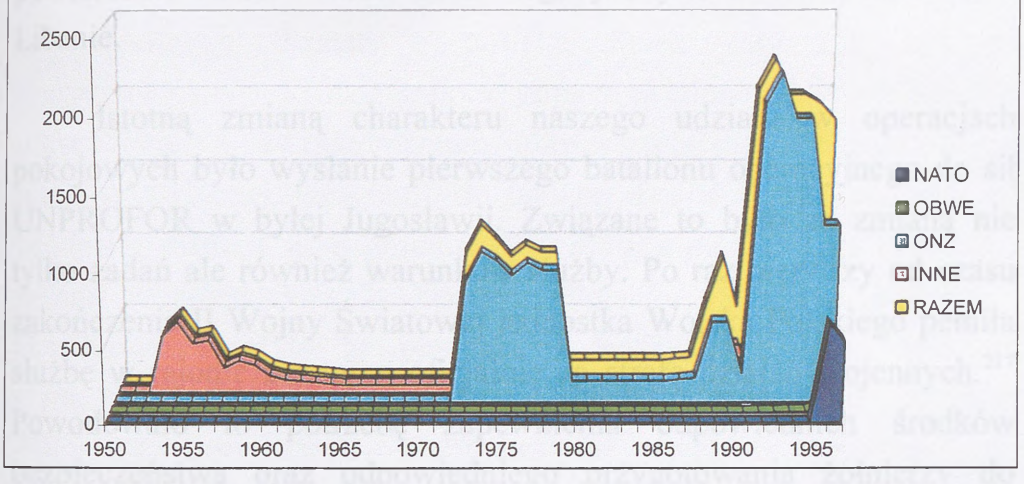

Zmiany jakościowe naszego udziału w operacjach pokojowych związane są przede wszystkim z jego charakterem. Początkowo, tj. w latach 1953-1973, był to udział obserwatorów wojskowych i personelu pomocniczego w operacjach pokojowych poza systemem ONZ. Poza pierwszymi kilkoma latami udział ten ograniczał się najwyżej do kilkudziesieciu osób, a więc nie stanowił istotnego obciążenia dla naszych sił zbrojnych.

Pierwszym wyzwaniem było wysłanie w 1973 roku ponad 800-osobowego zwartego kontyngentu wojskowego do sił UNEF II w Egipcie. Trzon kontyngentu stanowiła jednostka logistyczna przeznaczona do wykonywania zadań transportowych, inżynieryjnych i medycznych. Przygotowanie tego typu kontyngentu, zwłaszcza przy braku doświadczenia, wymagało ogromnego wysiłku szkoleniowego i organizacyjnego. Powodzenie tego kontyngentu zaowocowało zaproszeniem do dalszego udziału w operacjach ONZ, głównie do wykonywania zadań logistycznych, które na długie lata stały się tzw.

„polską specjalnością". Jednostki logistyczne o coraz szerszym zakresie zadań Polska wydzielała także do sił UNDOF na Wzgórzach Golan, UNTAG w Namibii i UNTAC w Kambodży. Ukoronowaniem międzynarodowej oceny naszego wysiłku logistycznego jest obecnie powierzenie Polsce całości zadań logistycznych w siłach UNIFIL w Libanie.

Istotną zmianą charakteru naszego udziału w operacjach pokojowych było wysłanie pierwszego batalionu operacyjnego do sił UNPROFOR w byłej Jugosławii. Związane to było ze zmianą nie tylko zadań ale również warunków służby. Po raz pierwszy od czasu zakończenia II Wojny Światowej jednostka Wojska Polskiego pełniła służbę w rejonie uznanym oficjalnie za strefę działań wojennych.[217] Powodowało to potrzebę zapewnienia odpowiednich środków bezpieczeństwa oraz odpowiedniego przygotowania żołnierzy do wypełniania zadań mandatowych w warunkach zagrożenia życia. Zadania operacyjne kontyngent polski wykonuje od 1994 roku także w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan.

Obecnie więc przedstawiciele Polski są angażowani w operacjach pokojowych ONZ do wykonywania całego spektrum zadań, od zabezpieczenia logistycznego do różnych zadań operacyjnych wykonywanych przez polskich obserwatorów wojskowych oraz batalion operacyjny. Wyrazem uznania dla roli naszego kraju w tych operacjach jest między innymi wielokrotne powierzanie naszym przedstawicielom wysokich i odpowiedzialnych funkcji w dowództwach i sztabach sił pokojowych ONZ.[218]

---

[217] Obwieszczenie Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 25 lutego 1993 roku w sprawie uznania rejonu Krajiny (Chorwacja) za strefę działań wojennych (Monitor Polski Nr 18/1993, poz. 180).

[218] Do chwili obecnej polscy generałowie trzykrotnie zajmowali stanowisko dowódcy sił (*Force Commander*): gen. bryg. Roman Misztal był w latach 1991-1993 Dowódcą UNDOF na Wzgórzach Golan, gen. bryg. Stanisław Woźniak był w latach 1995-1997 Dowódcą UNIFIL w Libanie, gen. bryg. Bolesław Izydorczyk od marca 1997 roku jest szefem obserwatorów

Kolejnym przełomowym momentem było wydzielenie w lutym 1996 roku pierwszej regularnej jednostki Wojska Polskiego (16 bpd) do operacji pokojowej prowadzonej z upoważnienia ONZ przez Sojusz Północnoatlantycki. W styczniu 1995 roku batalion ten został w ramach procesu *Planowania i Oceny PdP* zgłoszony przez Polskę do wspólnych działań z NATO. Przez cały rok był on przygotowywany do działania w ramach wielonarodowych struktur dowodzenia, z uwzględnieniem określonych przez Sojusz celów interoperacyjności. Gotowość do takiego działania batalion osiągnął zgodnie z planem, tj. w grudniu 1995 roku, a już w lutym 1996 roku wszedł w skład Brygady Nordycko-Polskiej sił IFOR w Bośni i Hercegowinie. Była to pierwsza z naszym udziałem operacja wymuszania pokoju (ang. *peace enforcement*), czyli operacja pokojowa prowadzona na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych.[219] Obecnie batalion ten, chociaż w zmniejszonym składzie, wykonuje zadania mandatowe w siłach SFOR, ciesząc się nadal dobrą opinią wśród przełożonych i innych kontyngentów tych sił.

wojskowych w misji UNMOT w Tadżykistanie. Od 1995 roku Specjalnym Przedstawicielem Sekretarza Generalnego ONZ i Szefem Misji UNPREDEP w Macedonii jest polski dyplomata, amb. Henryk Sokalski Ponadto, oficerowie polscy wielokrotnie pełnili różne funkcje w sztabach sił pokojowych ONZ, w tym szefa sztabu, szefa personelu wojskowego, szefa logistyki i inne.

[219] Pewne elementy wymuszania pokoju, dotyczące zapewnienia swobody poruszania się, występowały również w operacji sił UNPROFOR w byłej Jugosławii, w której uczestniczył polski batalion operacyjny. Cała operacja była jednak operacją utrzymania pokoju, prowadzoną na podstawie mandatu opartego na postanowieniach rozdziału VI Karty NZ.

Rozdział 6

MIEJSCE OPERACJI POKOJOWYCH WE WSPÓŁCZESNEJ POLSKIEJ DOKTRYNIE OBRONNEJ

6.1. Pojęcie doktryny obronnej i wojskowej

Wobec zbliżającego się przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego coraz częściej pojawia się problem jednoznaczności interpretacji pojęć i terminów związanych z szeroko pojmowaną sferą nauk politycznych i wojskowych. Jednym z podstawowych pojęć, które mimo podobnej definicji nie jest jednakowo interpretowane przez nas i naszych przyszłych sojuszników jest pojęcie doktryny. W obu przypadkach doktryna obronna państwa to przyjęty przez najwyższe władze państwowe dokument o charakterze cywilnym, chociaż opracowany przy istotnym współudziale wojskowych. Doktryna ta stanowi podstawę doktryny wojskowej, która jako „oficjalnie przyjęty przez kierownictwo państwa system założeń i zasad działania w dziedzinie polityki wojskowej",[220] jest przez nas kojarzona przede wszystkim ze sferą polityki i strategii na najwyższych szczeblach. Natomiast używane w NATO pojęcie doktryny jako „podstawowych zasad, którymi kierują się siły zbrojne w realizacji swych celów"[221] przekłada się na język regulaminów, podręczników i instrukcji na wszystkich szczeblach dowodzenia i w odniesieniu do rozmaitych dziedzin działalności wojskowej. Przykładem takiego podejścia są chociażby cytowane wielokrotnie we wcześniejszych rozdziałach niniejszej pracy instrukcje, które pojęcie doktryny zawierają niejednokrotnie już w

---

[220] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, praca zbiorowa., Studia i Materiały, nr 40, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1996, str. 19

[221] *NATO Glossary of Terms and Definitions*, AAP-6(U), NATO Military Agency for Standardization (MAS), Bruksela, 1995, str. 2-D-6

swym tytule.[222] Jak słusznie zauważa Bolesław Balcerowicz, różnice w interpretacji pojęcia doktryny wynikają z odmiennej tradycji, w której wyrastało nasze pokolenie w obu częściach podzielonej do niedawna Europy.[223]

Różnicę w podejściu do pojęcia doktryny najlepiej ilustruje stwierdzenie brytyjskiego Szefa Sztabu Generalnego zawarte w przedmowie do ostatniego wydania brytyjskiej doktryny wojskowej: „Kiedy w 1989 roku wydano po raz pierwszy *Brytyjską Doktrynę Wojskową*, zapoczątkowała ona nową dziedzinę - nigdy przedtem nie staraliśmy się formułować doktryny na szczeblu wyższym niż taktyczny".[224] Doktryna ta budowana była więc jakby „od dołu", podczas gdy u nas zakłada się raczej proces odwrotny, zaczynający a w pewnych przypadkach niestety również kończący się właśnie na szczeblach najwyższych.

Według poglądów zachodnich doktryna funkcjonuje na trzech poziomach:

- Doktryna wojskowa formułowana przez władze wojskowe najwyższego szczebla i oparta bezpośrednio na polityce rządu wyrażonej w odpowiednich dokumentach. Odzwierciedla ona strategiczną doktrynę państwową (doktrynę obronną), przystosowując ją do potrzeb sił zbrojnych. Doktryna ta nie ma formy instrukcji ale stanowi raczej wykładnię ogólnych zasad, rozpatrując zasadnicze problemy dotyczące celu sił zbrojnych, działań do jakich mogą być wykorzystywane i sposobu osiągania w nich sukcesu

---

[222] Na przykład: *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, (dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela, 1995), którą dosłownie należy tłumaczyć jako „NATO-wska doktryna operacji wspierania pokoju".

[223] Bolesław Balcerowicz: *Ku nowej doktrynie*, Polska Zbrojna, nr 25, Warszawa, czerwiec 1997, str. 9

[224] *Design for Military Operations - The British Military Doctrine*, Army Code 71451, D/CGS/50/8, Londyn, 1996, przedmowa.

- Doktryna operacyjna dotycząca zasad prowadzenia różnych operacji i wykorzystania w nich rodzajów sił zbrojnych. Zawiera zarówno wykładnię tych zasad jak i odpowiednie instrukcje. Stanowi dalsze rozwinięcie i uszczegółowienie doktryny wojskowej. Zawarta jest w różnego rodzaju publikacjach wyższych szczebli dowodzenia.
- Doktryna taktyczna zawarta w regulaminach, podręcznikach, instrukcjach sił zbrojnych i innych wydawnictwach dotyczących zasad prowadzenia działań na szczeblu taktycznym. Ilościowo wydawnictwa te stanowią największą część dokumentów doktrynalnych w siłach zbrojnych danego państwa. Doktryna taktyczna przenika cały proces szkolenia wojsk.

Doktryny narodowe poszczególnych państw członkowskich Sojuszu Północnoatlantyckiego są uzupełniane doktryną sojuszniczą, która jako wynik uzgodnień wewnątrzsojuszniczych jest z jednej strony ich wypadkową, z drugiej zaś wpływa na ich kształtowanie lub modyfikacje. Doktryna taka formułowana jest zarówno na najwyższym szczeblu przez Radę Północnoatlantycką, jak i na szczeblach niższych przez poszczególne dowództwa sojusznicze.

Przedstawione powyżej poziomy funkcjonowania doktryny można zilustrować w następujący sposób:

Rys. 31: POZIOMY FUNKCJONOWANIA DOKTRYNY
(według poglądów zachodnich)[225]

[225] Adaptowane z: *Design for Military Operations - The British Military Doctrine*, str. 1-2

6.2. Zarys współczesnej polskiej doktryny obronnej

Podstawy polskiej doktryny obronnej zawarte są w dwóch dokumentach przyjętych przez Komitet Obrony Kraju w dniu 2 listopada 1992 roku: *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa* oraz *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*. W obu dokumentach stwierdza się, że polska polityka bezpieczeństwa jest zgodna z prawem międzynarodowym, a zwłaszcza z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych i innych aktów międzypaństwowych oraz Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. W stosunkach międzynarodowych za szczególnie istotne uznano respektowanie nienaruszalności istniejących w Europie granic, rezygnację z roszczeń terytorialnych, poszanowanie suwerenności innych państw, nieingerencję w ich wewnętrzne sprawy oraz powstrzymanie się od użycia lub groźby użycia siły.

Dokumenty te wytyczają też główne kierunki polskiej polityki bezpieczeństwa, uwzględniając wciąż jeszcze aktualne warunki samodzielności obronnej naszego kraju i przewidując przyszłą jego integrację z Sojuszem Północnoatlantyckim oraz Wspólnotami Europejskimi. Podkreśla się przy tym zainteresowanie Polski stworzeniem ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa zbiorowego. Za istotny czynnik prowadzący do stworzenia takiego systemu uznano współpracę międzynarodową oraz przyjęcie przez wszystkie państwa niekonfrontacyjnej doktryny militarnej, zakładającej zwiększanie bezpieczeństwa nie tylko danego kraju, ale również bezpieczeństwa innych państw.[226] W tym kontekście zakłada

[226] O koncepcji przyszłego systemu wspólnego bezpieczeństwa szerzej pisał Stanisław Koziej. Za podstawę takiego systemu uznaje on model partnerskiej doktryny militarnej. W odróżnieniu od doktryny imperialnej zapewniającej bezpieczeństwo własne kosztem innych państw oraz doktryny odstraszania zapewniającej bezpieczeństwo przez równoważenie zagrożenia, doktryna partnerska zapewniałaby bezpieczeństwo poprzez likwidowanie źródeł zagrożenia i wzajemne zwiększanie poczucia bezpieczeństwa (Stanisław Koziej: *Polska polityka obronna u progu XXI wieku*, Studia i Materiały, nr 1/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994, str. 9-10).

się dalszy udział jednostek Wojska Polskiego w siłach pokojowych ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Przewiduje się również możliwość ich udziału w wielonarodowych siłach zbrojnych, a także tworzenia mieszanych jednostek wojskowych wspólnie z sąsiadami.[227]

Kierunki polityki bezpieczeństwa uwzględniono w założeniach strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, zawartych w tym samym dokumencie.[228] Strategia ta nie zakłada istnienia określonego przeciwnika ani ustalonego scenariusza działań wojennych. Jest natomiast ukierunkowana na opanowywanie i rozwiązywanie sytuacji kryzysowych o charakterze militarnym. W celu rozwiązywania wszelkich kwestii spornych, w których Polska może być zaangażowana, przewiduje się pierwszeństwo stosowania środków politycznych, tj. negocjacji, mediacji, koncyliacji, oraz arbitrażu i sądownictwa międzynarodowego, a także innych metod rozwiązywania konfliktów stosowanych przez ONZ i inne organizacje międzynarodowe, których Polska będzie w tym czasie członkiem. Dopiero w przypadku braku możliwości zapobieżenia konfliktowi tymi środkami, przewiduje się działania zbrojne w celu przeciwstawienia się agresji, przy jednoczesnym kontynuowaniu wysiłków politycznych. Zwraca się również uwagę, że uczestnictwo naszego kraju w międzynarodowych systemach bezpieczeństwa zakłada możliwość militarnego zaangażowania w rozwiązywanie konfliktów także poza jego terytorium zgodnie z postanowieniami wiążących nasz kraj traktatów i decyzjami odpowiednich organów międzynarodowych.

Rozwijając założenia zawarte w tym dokumencie, z uwzględnieniem ewentualnych zagrożeń oraz warunków polityczno-militarnych, można wyróżnić następujące warianty polskiej strategii obronnej (Tabela 16):

---

[227] *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, dokument przyjęty przez Komitet Obrony Kraju, Warszawa, 2 listopada 1992, str. 11

[228] *Ibidem*, str. 16-17.

Tabela 17: WARIANTY POLSKIEJ STRATEGII OBRONNEJ[229]

Lp.	Rodzaj konfliktów (zagrożeń)	Warunki polityczno-militarne	
		Samodzielność obronna	Członkostwo w sojuszu lub systemie wspólnego bezpieczeństwa
1.	Udział w konfliktach zbrojnych poza granicami kraju (ciągła realność)	**Cel**: Wsparcie wysiłków międzynarodowych na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa ogólnego poprzez zapobieganie i likwidowanie konfliktów zbrojnych w życiowo ważnych dla Polski i wspólnoty obronnej regionach **Sposób**: Udział w misjach pokojowych i ekspedycjach zbrojnych w ramach sił międzynarodowych (zgrupowań wielonarodowych) z jednoczesną wzmocnioną osłoną przeciwdywersyjną i antyterrorystyczną na własnym terytorium	
2.	Lokalny kryzys i konflikt zbrojny, ograniczony co do celów, skali i charakteru zagrożeń (znaczne prawdopodobieństwo)	**Cel**: Szybkie wygaszenie kryzysu i rozstrzygnięcie konfliktu poprzez: b) odstraszanie c) rozbicie zgrupowań zbrojnych przeciwnika i neutralizowanie innych zagrożeń	a) udział w militarnych i pozamilitarnych akcjach zapobiegających potencjalnym zagrożeniom na obszarze objętym systemem wspólnego bezpieczeństwa.
		Sposób: Realizacja przedsięwzięć strategicznego pogotowia zbrojnego (odstraszanie bezpośrednie) i/lub przeprowadzenie operacji obronno-zaczepnych połączonych z akcjami rajdowymi na terytorium przeciwnika oraz działaniami przeciwdywersyjnymi, antyterrorystycznymi, itp. na całym własnym terytorium.	
3.	Totalna wojna obronna o istnienie narodu i państwa (małe prawdopodobieństwo)	**Cel**: Zmuszenie przeciwnika do rezygnacji z agresywnych zamiarów poprzez: a) stawianie jak najdłużej zorganizowanego oporu b) totalne nękanie sił przeciwnika dla zyskania czasu na zorganizowaną kontrakcję międzynarodową	c) rozbicie zgrupowań inwazyjnych i odzyskanie utraconego terytorium
		Sposób: Kampania (lub kampanie) strategiczna składająca się z: a) regularnych, manewrowych operacji obronnych b) działań nieregularnych (siły operacyjne i obrony terytorialnej) c) powszechnego oporu całego narodu na okupowanym terytorium	d) operacji zaczepnych w ramach koalicyjnego przeciwnatarcia strategicznego

Jak widać w powyższej tabeli, jeden z wariantów polskiej strategii obronnej zakłada uczestnictwo Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych, traktując je jako ciągły wkład w wysiłki na rzecz umacniania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że chociaż Polska ma wieloletnie doświadczenie w

[229] Adaptowane z: Stanisław Koziej: *Polska polityka obronna u progu XXI wieku*, Studia i Materiały, nr 1/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994, str. 26-27.

udziale w operacjach pokojowych, ujęcie tej problematyki w doktrynie obronnej możliwe było dopiero po odzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności. Do końca lat osiemdziesiątych udział ten nie stanowił trwałego elementu polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Polski, która obronę kraju uzależniała głównie od systemu obronnego Układu Warszawskiego. Udział w operacjach pokojowych wynikał więc raczej z bieżących potrzeb polityki zagranicznej, a także ze względów propagandowych: był on często wykorzystywany dla podkreślenia znaczenia naszego kraju na arenie międzynarodowej.

Obecne usytuowanie w naszej strategii obronnej udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych wynika z założenia, że najlepszą strategią obrony jest zapobieganie konfliktom wojennym możliwie jak najwcześniej przed ich eskalacją. Element ten wraz z podkreśleniem roli szerokiej współpracy międzynarodowej, w tym również w dziedzinach wojskowych, nadaje polskiej doktrynie obronnej cechy doktryny partnerskiej.

Przedstawiona tu w zarysie doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej, oparta przede wszystkim na samodzielności obronnej i zakładająca przyszłe członkostwo w NATO jako cel strategiczny, przygotowana była na okres przejściowy, mający doprowadzić do jego osiągnięcia przy zapewnieniu optymalnych w tym okresie warunków bezpieczeństwa. Jest oczywiste więc, że wobec coraz bliższej realizacji tego celu,[230] chociaż jej zasadnicze treści nie ulegną zmianie, doktryna ta wymagać będzie odpowiednich modyfikacji uwzględniających zmianę warunków polityczno-militarnych Polski po rozszerzeniu Sojuszu. Polegać to będzie głównie na przesunięciu jej akcentów z zakładanej samodzielności obronnej na rzecz działań w ramach sojuszu obronnego.

[230] Protokoły akcesyjne zostały podpisane w dniu 16 grudnia 1997 roku w Brukseli. O ostatecznym sukcesie w realizacji tego celu zadecydują jednak parlamenty 16 państw członkowskich NATO.

W związku z tym decydujący wpływ na jej modyfikację będzie mieć przede wszystkim nowa, wypracowywana obecnie koncepcja strategiczna samego Sojuszu po jego rozszerzeniu. Przewiduje się, że pozostając nadal sojuszem obronnym, NATO w jeszcze większym stopniu będzie angażować się w proces zapobiegania i rozwiązywania kryzysów (ang. *crisis management*) w szeroko rozumianej strefie swego bezpieczeństwa. Świadczą o tym scenariusze licznych ćwiczeń, zakładające udział Sojuszu w operacjach pokojowych prowadzonych z mandatu politycznego ONZ lub OBWE. Widoczne jest to również w wypowiedziach przedstawicieli Sojuszu na różnych sympozjach i seminariach.[231]

Bardzo istotne znaczenie będzie mieć miejsce Polski w sojuszniczym systemie obronnym oraz zadania przewidziane w nim dla naszych sił zbrojnych. Zgodnie z założeniami procesu akcesyjnego, poznamy to najprawdopodobniej dopiero na wiosnę przyszłego roku. Już obecnie jednak można określić potrzebę pewnych modyfikacji przedstawionych poprzednio wariantów polskiej strategii obronnej, zgodnie z przewidywanymi zmianami prawdopodobieństwa wystąpienia zewnętrznych zagrożeń bezpieczeństwa Polski.

---

[231] Scenariusze wielu ćwiczeń (np. ćwiczenia *Cooperative Aura 97* będącego wstępem do przeprowadzonego w lutym 1998 roku ćwiczenia *Crisis Management Exercise - CMX 98*) zakładają prowadzenie złożonej operacji pokojowej w fikcyjnych państwach przylegających do rzeczywistych granic Europy. Ćwiczenia takie organizowane są przez odpowiednie dowództwa NATO z udziałem przedstawicieli zarówno państw członkowskich jaki i partnerskich. Wykorzystuje się w nich głównie doświadczenia Sojuszu z operacji *Joint Endeavour* i *Joint Guard* w Bośni i Hercegowinie. O konieczności współpracy Sojuszu z innymi organizacjami, zwłaszcza w przeciwdziałaniu i zwalczaniu zagrożeń pozamilitarnych (związanych z masową migracją ludności wywołaną problemami ekonomicznymi) mówił na przykład Przewodniczący Komitetu Wojskowego NATO, gen. Klaus Naumann, w swoim wystąpieniu na zorganizowanym przez OBWE seminarium na temat polityki obronnej i doktryn wojskowych, które odbyło się w Wiedniu w dniach 26-28 stycznia 1998 roku (Klaus Naumann: *Reform or Restructuring of the Armed Forces - The Future*, FSC.MD.DEL/13/98, str. 4-5).

Rozszerzenie NATO przyczyni się niewątpliwie do wzrostu ogólnego bezpieczeństwa na naszym kontynencie, przede wszystkim poprzez zmniejszenie jego „szarej strefy". Istotne znaczenie będzie mieć również rozwój strategicznego partnerstwa z Rosją i Ukrainą. Zmniejszy się więc prawdopodobieństwo zagrożenia wojną powszechną. Członkostwo w Sojuszu zmniejszy również zagrożenie Polski konfliktem lokalnym, który ze względu na sojusznicze gwarancje wynikające z Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego stawałby się konfliktem o charakterze międzynarodowym.[232]

Sojusz będzie też zapewne w jeszcze większym stopniu współpracować z organizacjami międzynarodowymi, głównie ONZ i OBWE, w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa, wykonując w razie potrzeby odpowiednie zadania wojskowe z mandatu politycznego tych organizacji. Wzrośnie więc rola udziału naszych jednostek w rozwiązywaniu konfliktów poza terytorium Polski, zwłaszcza w ramach wielonarodowych sił Sojuszu. Dlatego udział ten powinien być uwzględniany jako oddzielna pozycja w zadaniach sił zbrojnych.[233] Istnieje także potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych. Intencją autorów niniejszej pracy jest stworzenie podstaw takiej doktryny, która ich zdaniem winna uwzględniać nie tylko doktrynę NATO, ale również dotychczasowe wieloletnie doświadczenia naszego kraju w tej dziedzinie.

---

[232] Szerzej na temat modyfikacji doktryny obronnej RP piszą: Stanisław Koziej (*Polska doktryna obronna i jej modyfikacja w obliczu integracji z NATO*, Analizy - Syntezy, nr 30, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996 i *Zmiany w strategii obronnej Polski w rezultacie rozszerzenia NATO*, Wojsko i Wychowanie, nr 2, Warszawa, 1997) oraz Bolesław Balcerowicz (*Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, Wojsko i Wychowanie, nr 2, Warszawa, 1997).

[233] Bolesław Balcerowicz, *Liczebność i skład sił zbrojnych*, Myśl Wojskowa, nr 1, Warszawa, styczeń-luty 1997, str. 35

6.3. Zarys polskiej doktryny operacji pokojowych

6.3.1. Charakterystyczne cechy narodowych doktryn operacji pokojowych

Narodowe doktryny operacji pokojowych istniejące w wielu państwach mają zwykle formę ogólnej instrukcji lub publikacji wydawanej przez odpowiednie organy resortu obrony, sztabu generalnego (sztabu obrony) lub dowództw rodzajów wojsk.[234] Zawierają one ogólne zasady prowadzenia operacji pokojowych i jako takie należą do doktryn operacyjnych. W odniesieniu do działań na szczeblu taktycznym zasady te zawarte są w rozmaitych instrukcjach, podręcznikach i innych publikacjach wydawanych przez głównie przez rozmaite ośrodki szkolenia. Są to więc przykłady doktryny taktycznej wykorzystywanej w procesie szkolenia wojsk, zwłaszcza podczas przygotowywania ich do udziału w operacjach pokojowych.[235]

Charakterystyczną cechą tych doktryn jest to, że opierają się głównie na narodowych doświadczeniach poszczególnych państw w udziale w operacjach pokojowych, z uwzględnieniem ich narodowej specyfiki i obowiązującej doktryny wojskowej. W przypadku doktryn państw członkowskich NATO, nie powielają one przyjętej w Sojuszu doktryny operacji wspierania pokoju. W niektórych przypadkach

---

[234] Na przykład omawiane w niniejszej pracy doktryny amerykańska i brytyjska są instrukcjami polowymi wojsk lądowych (ang. *Army Field Manual*), wydawanymi przez naczelne organy kierownicze tych wojsk (np. Departament Sił Lądowych USA). Doktryna włoska i szwedzka są natomiast doktrynami połączonych rodzajów wojsk (ang. *Joint Military Doctrine*) wydawanymi przez sztab generalny. Porównaj: *Peace Operations*, FM100-23, Department of the Army, Waszyngton, 1994, *The Army Field Manual, Vol. 5: Operations other than War, Part 2: Wider Peacekeeping*, HMSO, Londyn, 1994, *Joint Handbook for Peace Operations*, instrukcja SMD-G-015, Italian Defence General Staff, Rzym, 1994 oraz *Joint Military Doctrine: Peace Support Operations*, Swedish Armed Forces Headquarters, Sztokholm, 1997

[235] Przykładem takiej publikacji jest *Nordic UN Tactical Manual*, wyd. II, NORDSAMFN, Jyväskylä, 1996, wydawany przez wspólne Centrum Szkolenia do Operacji Pokojowych Państw Nordyckich (Dania, Finlandia, Norwegia i Szwecja).

można stwierdzić wyraźne różnice, a nawet sprzeczności występujące między nimi.

Typowymi przykładami takich różnic są omówione wcześniej różnice terminologiczne. Przykładem sprzeczności jest różnica w podejściu do samej istoty operacji pokojowych. W doktrynie NATO stwierdza się wyraźnie, że operacje takie mogą być prowadzone jedynie z mandatu politycznego Organizacji Narodów Zjednoczonych lub organizacji regionalnej, w tym wypadku Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.[236] Doktryna amerykańska, natomiast, stwierdza że USA zastrzega sobie prawo prowadzenia jednostronnych operacji pokojowych zgodnie z prawem międzynarodowym. Oznacza to, że w przypadku podejmowania takich operacji, USA organizuje, wyposaża i używa swych sił zgodnie z rozdziałem VI lub VII Karty NZ. Prowadzenie jednostronnych operacji ogranicza się jednak do przypadków, w których zagrożone zostają żywotne interesy amerykańskie a społeczność międzynarodowa nie reaguje na nie w odpowiedni sposób lub w odpowiednim czasie.[237] Podejście amerykańskie można oczywiście uzasadniać wyjątkową pozycją tego państwa w świecie oraz jego globalnymi interesami. Na tym tle podejście takie może być dla jednych zrozumiałe, dla drugich kontrowersyjne, a dla innych w ogóle nie do przyjęcia.

Inną cechą charakterystyczną narodowych doktryn operacji pokojowych jest ich różnorodność pod względem struktury i stopnia szczegółowości. Nie ma tu żadnego jednolitego wzorca. W większości tych doktryn można jednak wyróżnić dwa zasadnicze bloki zagadnień. Pierwszy z nich poświęcony jest zwykle przedstawieniu ogólnych zasad prowadzenia operacji pokojowych, zawiera ich definicje i podział, a także podstawy prawne prowadzenia takich operacji przez

---

[236] *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela, 1995, paragraf 1-6 a., str. 10

[237] *Peace Operations*, FM100-23..., str. 1

ONZ lub inne organizacje. W wielu przypadkach blok ten zawiera wypracowane w wieloletniej praktyce operacji pokojowych podstawowe kanony, takie jak zasada bezstronności, zasady użycia siły, itp., często „przepisane" z dokumentów oficjalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych. Nawiązując do interesów narodowych, blok ten obejmuje również deklaracje woli uczestnictwa danego państwa w tych operacjach w celu umacniania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. W niektórych przypadkach (na przykład w doktrynie brytyjskiej i szwedzkiej) blok ten zawiera rozważania teoretyczne na temat istoty tych operacji.

Drugi blok zagadnień zawiera zwykle narodowe zasady i procedury udziału w operacjach pokojowych. Przedstawia narodowe akty prawne z tym związane, procedury i kryteria podejmowania decyzji o udziale w danej operacji, opisuje narodowe struktury kierowania kontyngentami, a także zasady działania tych kontyngentów w rejonie operacji. Należy przy tym podkreślić, że każda narodowa doktryna operacji pokojowych wynika zwykle z oficjalnie przyjętej doktryny wojskowej danego państwa, nawiązując do określonych narodowych aktów prawnych i innych publikacji związanych z udziałem jego sił zbrojnych w operacjach pokojowych.

6.3.2. Proponowana struktura polskiej doktryny operacji pokojowych

Opracowanie polskiej doktryny operacji pokojowych jako oficjalnego dokumentu normatywnego wymagać będzie pracy wielu ekspertów z różnych dziedzin, reprezentujących różne instytucje także spoza resortu obrony narodowej. Powszechnie stosowaną praktyką w tym zakresie jest powoływanie komitetu redakcyjnego pod kierownictwem przedstawiciela instytucji kierowniczej. Dokument taki jest zwykle zatwierdzany przez szefa wydającej go instytucji.[238]

[238] Doktryna szwedzka, na przykład, redagowana była przez ponad dwudziestoosobowy zespół ekspertów z różnych rodzajów wojsk. Pracą podobnego komitetu redagującego doktrynę

Autorzy niniejszej pracy kilkakrotnie podkreślali, że ich intencją jest stworzenie podstaw polskiej doktryny operacji pokojowych. Stąd też, nie uzurpując sobie praw czynników decyzyjnych, proponują ramową strukturę takiego dokumentu opracowaną na podstawie prezentowanych w tej pracy przemyśleń teoretycznych i propozycji rozwiązań praktycznych.

Analiza przedstawionych w niniejszej pracy doktryn operacji pokojowych wybranych państw oraz wnioski wynikające z dotychczasowych doświadczeń polskiego udziału w takich operacjach pozwala zakładać, że dokument taki powinien składać się z czterech zasadniczych części, obejmujących następujące grupy zagadnień:

- Część pierwsza

  - Punktem wyjścia powinno być nawiązanie do obowiązujących zasad polskiej polityki obronnej ze wskazaniem roli operacji pokojowych jako środka przeciwdziałania zagrożeniom dla pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.
  - Część ta powinna zawierać ogólną definicję i zasady prowadzenia operacji pokojowych. Najważniejszą z nich jest zasada zgodności tych operacji z prawem międzynarodowym, czyli autoryzacja przez odpowiednią organizację międzynarodową lub regionalną. Powołując się na odpowiednie zapisy Karty Narodów Zjednoczonych i innych dokumentów, należy wyjaśnić wszystkie możliwe przypadki podejmowania takich operacji. Istotne jest omówienie także innych zasad (zasady bezstronności, zasad stosowania siły, i innych).

---

brytyjską kierował Generalny Inspektor Szkolenia, działający w imieniu Szefa Sztabu Generalnego. Doktryna amerykańska zatwierdzona jest przez Szefa Sztabu Sił Lądowych.

- W części tej należy omówić wszystkie kategorie operacji pokojowych, prowadzonych przez różne podmioty prawa międzynarodowego. Przyjęcie w tym dokumencie proponowanej w rozdziale 2 pracy kompleksowej typologii tych operacji stanowiłoby element odróżniający ich polską doktrynę od innych doktryn narodowych.

• Część druga

- Część drugą należałoby poświęcić omówieniu sposobów organizacji i prowadzenia operacji pokojowych przez poszczególne organizacje międzynarodowe. W opracowaniu tej części dokumentu pomocne mogą być przemyślenia zawarte w rozdziałach 3 i 4 niniejszej pracy.
- Część ta powinna zawierać zasady podejmowania określonych rodzajów operacji pokojowych przez różne organizacje, zasady podległości powoływanych przez nie sił pokojowych i występujące najczęściej struktury organizacyjne. Osobny rozdział należy poświęcić ogólnym zasadom planowania i prowadzenia tych operacji. Należy przy tym uwzględnić aktualne tendencje do ograniczania czasu ich prowadzenia poprzez wczesne zapobieganie konfliktom oraz realizowanie konkretnych, ograniczonych w czasie planów pokojowego ich rozwiązywania. Część ta powinna zawierać również omówienie zasad zabezpieczenia logistycznego w operacjach pokojowych.

• Część trzecia

- W części tej należałoby omówić podstawy prawne i ogólne zasady udziału polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych prowadzonych przez różne organizacje międzynarodowe, w tym procesu podejmowania decyzji o takim udziale w danej operacji, kryteriów i priorytetów.

- Ważnym elementem tej części powinno być omówienie systemu sprawowania narodowego kierownictwa nad kontyngentami w czasie wykonywania przez nie zadań mandatowych w rejonie operacji. Przy opracowaniu tej grupy zagadnień pomocne mogą być zwłaszcza przemyślenia zawarte w rozdziale 7 niniejszej pracy. Istotne jest też omówienie zasad podległości wobec organów dowodzenia wielonarodowych sił, w których skład wchodzą nasze kontyngenty, a także zakresu kompetencji tych organów w porównaniu z kompetencjami organów narodowych. Obejmuje to również zasady przekazywania części uprawnień organów narodowych organom międzynarodowym (ang. *Transfer of Authority - TOA*)
- Część ta powinna zawierać również omówienie narodowego systemu przygotowania kontyngentów, w tym również ogólne kierunki szkolenia wojsk w zakresie zagadnień związanych z operacjami pokojowymi.

• Cześć czwarta

- Część ta powinna zawierać ogólne zasady wykonywania zadań mandatowych przez nasze kontyngenty w różnych rodzajach operacji pokojowych. Należy uwzględnić tu omówienie tzw. typowych technik stosowanych w tych operacjach, takich jak negocjowanie, obserwacja, patrolowanie, kontrolowanie ruchów wojsk, inspekcjonowanie miejsc rozmieszczenia uzbrojenia i sprzętu, itp. W zagadnieniach tych trzeba uwzględniać specyfikę naszych sił zbrojnych, wynikającą z posiadanego uzbrojenia i sprzętu oraz funkcjonowania własnego systemu zabezpieczenia logistycznego.

- Część ta powinna też wskazywać przepisy polskich aktów prawnych, w tym zwłaszcza regulaminów SZ RP, mające szczególne znaczenie dla funkcjonowania polskich kontyngentów wojskowych. Dotyczy to na przykład zasad bezpieczeństwa, prawa użycia broni, itp.

Zredagowany w ten sposób dokument stanowiłby operacyjną doktrynę operacji pokojowych. Zawarte w nim zasady ogólne powinny być następnie rozwijane w odpowiednich dokumentach szczebla taktycznego. Mogą to być na przykład specjalnie wydane instrukcje dotyczące zasad działania batalionu piechoty lub jednostki logistycznej w operacjach pokojowych. Zagadnienia te powinny być też w określonym zakresie ujmowane w rozmaitych dokumentach szkoleniowych i instruktażowych, a także w planach szkolenia indywidualnego i zespołowego. Całość takich dokumentów i materiałów szkoleniowych stanowi taktyczną doktrynę operacji pokojowych.

Część przedstawionych tu zagadnień ujmowana jest już obecnie w różnych materiałach wykorzystywanych w ośrodkach szkolenia (w tym zwłaszcza w Wojskowym Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach). Taktyczna doktryna operacji pokojowych funkcjonuje już u nas od dawna, chociaż na pewno nie systematycznie i w ograniczonym zakresie. Opracowanie doktryny operacyjnej tych operacji pozwoliłoby więc na usystematyzowanie i uaktualnienie treści doktryny taktycznej.

6.4. Międzynarodowe zobowiązania Polski w dziedzinie operacji pokojowych

6.4.1. Polityka bezpieczeństwa, a polityka zagraniczna i obronna

Mówiąc o międzynarodowych zobowiązaniach naszego kraju w dziedzinie operacji pokojowych, zwłaszcza w kontekście omówionych wcześniej założeń polskiej polityki bezpieczeństwa, warto wyjaśnić wzajemne relacje między polityką bezpieczeństwa a polityką obronną i zagraniczną, z którymi zobowiązania te są bezpośrednio związane. Relacje te można przedstawić na następującym wykresie:

Rys. 32: RELACJE MIĘDZY POLITYKĄ BEZPIECZEŃSTWA I INNYMI SFERAMI POLITYKI

Polityka bezpieczeństwa, której ogólnym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa własnego państwa wszelkimi środkami, stanowi podstawę kształtowania polityki w innych dziedzinach. Mówiąc inaczej, założenia polityki bezpieczeństwa mogą być w mniejszym lub większym stopniu realizowane właściwie we wszystkich sferach polityki. Ze względów oczywistych skupimy się jednak na sferze polityki zagranicznej i obronnej, z którymi bezpośrednio wiąże się temat niniejszego rozdziału.

W ogólnym ujęciu celem polityki zagranicznej jest takie kształtowanie stosunków z innymi państwami aby wyeliminować

wszelkie potencjalne zagrożenia zewnętrzne dla bezpieczeństwa własnego państwa. Polega to na zawiązywaniu różnego rodzaju porozumień, traktatów, układów i koalicji, dotyczących nie tylko spraw obronnych ale także politycznych, gospodarczych i innych. Polityka wewnętrzna realizuje założenia polityki bezpieczeństwa poprzez takie kształtowanie stosunków wewnętrznych w danym państwie aby wyeliminować wszelkie potencjalne zagrożenia wewnętrzne. Polityka obronna natomiast, ukierunkowana jest głównie na przygotowanie systemu obronnego państwa do likwidacji zaistniałych już zagrożeń, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych, chociaż nie zaniedbuje też zapobiegania zagrożeniom potencjalnym, np. poprzez realizację doktryny odstraszania.

Na tym tle warto zastanowić się nad ewolucją wzajemnych relacji między polityką zagraniczną a obronną. W klasycznym pojęciu siły zbrojne stanowiły instrument polityki bezpieczeństwa państwa głównie w czasie wojny, spełniający w czasie pokoju rolę odstraszającą lub zastraszającą w stosunku do innych państw. Obecnie jednak widzimy bezpośrednie i aktywne angażowanie sił zbrojnych do realizacji celów polityki bezpieczeństwa również w czasie pokoju. Poprzez uczestnictwo w zapobieganiu i rozwiązywaniu kryzysów i konfliktów zbrojnych między innymi państwami lub wewnątrz tych państw, oraz w budowaniu wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa międzynarodowego, siły zbrojne zapobiegają zagrożeniom zewnętrznym, realizując tym samym cele polityki zagranicznej danego państwa w czasie pokoju.

Założenia polityki bezpieczeństwa realizowane są również w polskiej polityce zagranicznej. Od kilku lat najważniejsze jej kierunki to możliwie szybka integracja z euroatlantyckimi strukturami bezpieczeństwa, budowa dobrosąsiedzkich stosunków z innymi państwami oraz aktywny udział we współpracy międzynarodowej i regionalnej. Wojskowy wymiar tej polityki realizowany jest przez

resort obrony narodowej. Obejmuje on rozwijanie wszechstronnej współpracy wojskowej z Sojuszem Północnoatlantyckim i jego państwami członkowskimi w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*, współpracę dwustronną z resortami obrony innych państw oraz aktywny udział jednostek Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych.

Realizując założenia tej polityki, Polska podjęła szereg zobowiązań międzynarodowych dotyczących udziału w operacjach pokojowych. Zależnie od ich charakteru, zobowiązania te można podzielić na trzy następujące grupy:

- Zobowiazania wobec Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczące dotychczasowego zaangażowania w aktualnie prowadzonych operacjach pokojowych oraz deklaracji wydzielenia w razie potrzeby odpowiednich sił do dyspozycji ONZ (w ramach tzw. *Stand-by Arrangements*).

- Zobowiazania w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* związane z zadeklarowaniem w ramach procesu *Planowania i Oceny PdP* wybranych jednostek WP do udziału we wspólnych przedsięwzięciach.

- Zobowiazania wynikajace z umów dwustronnych dotyczące tworzenia wspólnie z innymi państwami jednostek przeznaczonych do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych.

6.4.2. Jednostki zgłoszone do Sił Dyspozycyjnych ONZ

Pierwsze konsultacje w sprawie udziału Polski w systemie sił dyspozycyjnych ONZ prowadzone były przez zespół studyjny Departamentu Operacji Pokojowych Sekretariatu ONZ w dniach 20-21 grudnia 1993 roku w Warszawie. W czasie tych konsultacji przedstawiciele Polski wyrazili poparcie dla idei systemu oraz

zadeklarowali rozważenie możliwości wydzielenia do niego następujących sił:

- wielozadaniowej jednostki logistycznej typu lekkiego, lub
- wielozadaniowej jednostki zaopatrzenia, lub
- pododdziału inżynieryjnego remontu dróg i lotnisk, albo
- szpitala Kwatery Sił.

Przewidywano. że jednostki te będą utrzymywane w gotowości do użycia w ciągu 30 dni. Ustalono wówczas, że kwestia ich wydzielenia będzie rozpatrywana po otrzymaniu oficjalnej prośby Sekretarza Generalnego ONZ, przy czym zastrzeżono prawo władz polskich do jej akceptacji lub odrzucenia w każdym indywidualnym przypadku. Zapowiedziano również, że ze względu na znaczne zaangażowanie Polski w aktualnie prowadzonych operacjach pokojowych ONZ, wydzielenie sił i środków do nowych operacji pokojowych będzie możliwe dopiero od 1996 roku.[239]

W czasie prowadzonych w późniejszym okresie w resorcie obrony narodowej prac przygotowawczych rozpatrywano projekty etatów wyżej wspomnianych jednostek. Zakładano między innymi utworzenie 190-osobowej jednostki logistycznej, 170-osobowej jednostki inżynieryjnej, 80-osobowej jednostki zaopatrzenia i 55-osobowej jednostki medycznej (szpitala). Jednak po zbadaniu możliwości finansowych i organizacyjnych ich realizacji, w dalszych pracach zrezygnowano z projektów tworzenia od podstaw kosztownych jednostek specjalistycznych na rzecz wydzielania istniejących jednostek regularnych, odpowiednio przystosowanych do działania w warunkach operacji pokojowych.

W związku z tym dokonano korekty deklarowanych sił, przewidując możliwość wydzielenia batalionu operacyjnego oraz

[239] Komunikat ze spotkania delegacji WP z przedstawicielami Sekretariatu ONZ w dniach 20-21 grudnia 1993 roku (arch. DWSZ MON)

jednostki medycznej (szpitala). Ponadto, we wrześniu 1996 roku zadeklarowano dodatkowo możliwość wydzielania jednostki specjalnej GROM.[240]

Zgodnie z ostatnim potwierdzeniem przekazanym do Sekretariatu ONZ wraz z dokładnymi danymi, Polska deklaruje obecnie wydzielenie do systemu sił dyspozycyjnych ONZ następujących jednostek:

- batalion zmechanizowany liczący 671 żołnierzy, utrzymywany w gotowości do użycia w ciągu 30 dni i z możliwością samodzielnego działania przez 10 dni.[241]

Rys. 33: STRUKTURA ORGANIZACYJNA BATALIONU WYDZIELANEGO DO SIŁ DYSPOZYCYJNYCH ONZ

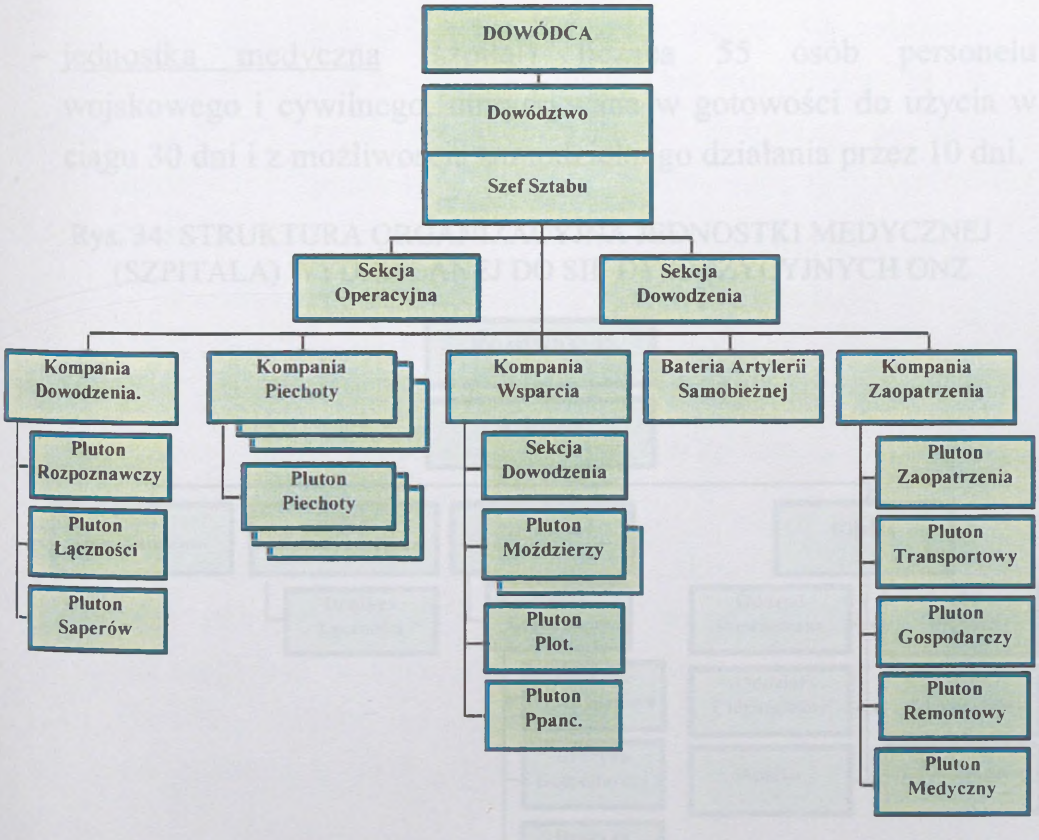

[240] Pismo Stałego Przedstawicielstwa RP przy Narodach Zjednoczonych do Sekretariatu ONZ z dnia 20 września 1996 roku.

[241] Działanie bez konieczności uzupełniania zaopatrzenia przez system logistyczny sił.

Batalion będzie wyposażony w 30 bojowych wozów piechoty, 6 samobieżnych haubic 122 mm GOŹDZIK, 6 moździerzy 122 mm, 4 wyrzutnie przeciwpancernych pocisków kierowanych MP oraz 4 wyrzutnie pocisków przeciwlotniczych S-2. Jego struktura organizacyjna, uzbrojenie i wyposażenie mogą być dostosowywane do warunków konkretnej operacji.

Batalion może być wykorzystywany do następujących zadań:

- prewencyjne rozwinięcie sił;
- nadzorowanie przestrzegania warunków zawieszenia broni;
- rozdzielenie wojsk;
- wspieranie pomocy humanitarnej;
- inne zadania w ramach operacji utrzymania pokoju.

– jednostka medyczna (szpital) licząca 55 osób personelu wojskowego i cywilnego, utrzymywana w gotowości do użycia w ciągu 30 dni i z możliwością samodzielnego działania przez 10 dni.

Rys. 34: STRUKTURA ORGANIZACYJNA JEDNOSTKI MEDYCZNEJ (SZPITALA) WYDZIELANEJ DO SIŁ DYSPOZYCYJNYCH ONZ

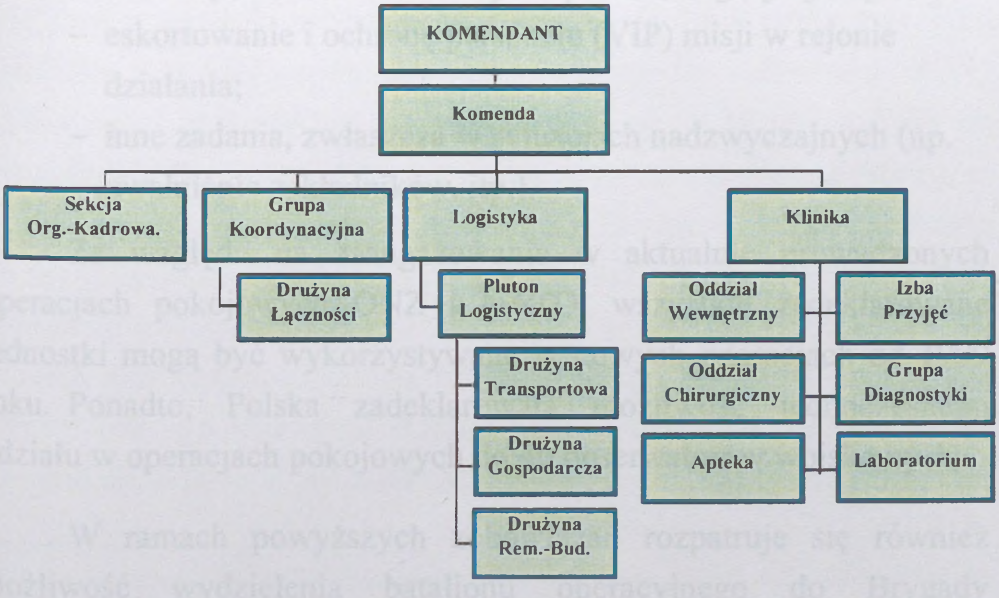

Struktura organizacyjna jednostki może być adaptowana do warunków konkretnej operacji. Możliwe zadania jednostki obejmują:

- leczenie ambulatoryjne;
- leczenie szpitalne, w tym w zakresie intensywnej terapii, chorób wewnętrznych, chirurgii, ortopedii, itp.;
- badania laboratoryjne;
- wsparcie medyczne wszystkich jednostek sił pokojowych w danej operacji;
- zadania w zakresie ewakuacji medycznej.

Jednostka nie posiada jednak wyposażenia polowego, dlatego może działać tylko w warunkach stacjonarnych.

- jednostka specjalna GROM w składzie około 50 żołnierzy w gotowości do użycia w ciągu 3-7 dni. Skład jednostki może być w razie potrzeby zwiększony do 100-150 żołnierzy po okresie dodatkowych przygotowań. Zadania wykonywane przez jednostkę mogą obejmować:
  - ochronę uczestników ważnych spotkań, negocjacji, itp.;
  - eskortowanie i ochronę personelu (VIP) misji w rejonie działania;
  - inne zadania, zwłaszcza w sytuacjach nadzwyczajnych (np. uwalnianie zakładników, itp.).

Ze względu na zaangażowanie w aktualnie prowadzonych operacjach pokojowych ONZ i NATO, wszystkie zadeklarowane jednostki mogą być wykorzystywane w nowych operacjach od 1999 roku. Ponadto, Polska zadeklarowała możliwość jednoczesnego udziału w operacjach pokojowych do 40 obserwatorów wojskowych.

W ramach powyższych zobowiązań rozpatruje się również możliwość wydzielenia batalionu operacyjnego do Brygady

SHIRBRIG. Bierze się przy tym pod uwagę wydzielenie etatowego batalionu zmechanizowanego spośród jednostek pierwszej kolejności użycia, np. ze składu 6 BKPanc ze Stargardu Szczecińskiego.[242] Batalion taki musiałby być odpowiednio wzmocniony pod względem zabezpieczenia logistycznego, pozwalającego na samodzielne działanie. Na co dzień batalion realizowałby normalny tok służby i szkolenia z odpowiednim uwzględnieniem problematyki operacji pokojowych. Kadra kierownicza batalionu (dowództwo, sztab, dowódcy pododdziałów) uczestniczyłaby ponadto w szkoleniach i ćwiczeniach zgrywających organizowanych okresowo na szczeblu SHIRBRIG. Cały batalion mógłby być wydzielany do składu Brygady po podjęciu przez rząd polski decyzji o uczestniczeniu w danej operacji pokojowej, do której SHIRBRIG kierowana byłaby przez Sekretarza Generalnego ONZ.

6.4.3. Siły zadeklarowane do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*

Programu *Partnerstwo dla Pokoju* od samego początku miał dla Polski podwójne znaczenie. Z jednej strony, zgodnie ze swymi oficjalnymi celami, program ten postrzegany był przez nas jako platforma szerokiej współpracy wojskowej między państwami NATO i państwami partnerskimi, przyczyniającej się w istotny sposób do zwiększenia bezpieczeństwa międzynarodowego. Z drugiej strony, w kontekście naszych dążeń do integracji z Sojuszem, stanowił okazję do osiągnięcia interoperacyjności części naszych sił zbrojnych z jego strukturami wojskowymi jeszcze przed ewentualnym rozpoczęciem procesu akcesyjnego. Dlatego, przystępując do procesu Planowania i Oceny, przyjęto koncepcję stopniowego wydzielania naszych sił do wspólnych działań z Sojuszem w ramach programu *Partnerstwo dla*

[242] Notatka Zarządu IX Sztabu Generalnego WP w sprawie Wielonarodowej Brygady Sił Szybkiego Reagowania ONZ, przygotowana na posiedzenie Zespołu MON w dniu 29 kwietnia 1996 roku. (archiwum DWSZ)

Pokoju, począwszy od szczebla pododdziału, poprzez oddziały i związki taktyczne tak, aby w dalszej perspektywie czasowej, już jako jego pełnoprawny członek wydzielić całość sił operacyjnych.[243]

Pierwszy dokument zawierający informację o polskim planowaniu obronnym oraz deklarację wydzielenia wybranych jednostek WP do wspólnych działań opracowano w resorcie obrony narodowej i przesłano do Kwatery Sojuszu w Brukseli w styczniu 1995 roku.[244] Po dyskusjach w gronie ekspertów polskich i NATO w Warszawie i Brukseli, ostateczna wersja polskich deklaracji na lata 1995-1997 została uzgodniona w dniu 20 kwietnia 1995 roku w Brukseli. Zgodnie z przedstawionym powyżej założeniem, Polska zadeklarowała wówczas możliwość wydzielenia następujących sił:[245]

a. do udziału we wszystkich przedsięwzięciach *PdP*, w tym również w operacjach pokojowych:

- 16 batalion powietrzno-desantowy utrzymywany w gotowości do użycia w ciągu 30 dni, od grudnia 1995 roku;
- 1 pułk kawalerii powietrznej od 1997 roku;
- szpital polowy z możliwością hospitalizacji 50 pacjentów, od połowy 1996 roku (zależnie od możliwości finansowych);

---

[243] Deklarację intencji uzyskania członkostwa w Sojuszu oraz włączenia w przyszłości całości naszych sił operacyjnych w jego zintegrowaną strukturę wojskową zawarto już w dokumencie złożonym przez Ministra Obrony Narodowej RP w Kwaterze Głównej NATO w dniu 25 kwietnia 1994 (*Dokument Prezentacyjny Partnerstwa dla Pokoju*).

[244] *Planning and Review Process: Survey of Overall PfP Interoperability - 1995*, dokument przedstawiony KG NATO w ramach Procesu Planowania i Oceny Partnerstwa dla Pokoju, DWSZ MON, Warszawa, styczeń 1995

[245] *PfP Planning and Review Process: 1995 Planning and Review Assessment - Poland*, dokument uzgodniony między Polską a NATO w ramach Procesu Planowania i Oceny Partnerstwa dla Pokoju, PfP(PMSC) D (95) 5, Bruksela, 5 maja 1995

b. do udziału w akcjach poszukiwawczo-ratowniczych:

- okret ratowniczy klasy 570 utrzymywany w 6-godzinnej gotowości do użycia na wodach Bałtyku, z możliwością użycia poza Bałtykiem w ciągu 30 dni, od 1997 roku (zależnie od możliwości finansowych);
- lotnicza grupa poszukiwawczo-ratownicza w składzie 2 samolotów i 2-4 śmigłowców, z możliwością wydzielenia po sformowaniu, którego rozpoczęcie planowano na lata 1996-1997;

c. tylko do udziału w szkoleniach i ćwiczeniach:

- dowództwa i sztaby 11 Dywizji Kawalerii Pancernej i podległych brygad , od 1996 roku;
- dowództwo i sztab 6 Brygady Desantowo-Szturmowej od 1996 roku.

W pierwszym okresie planistycznym w planowanym terminie gotowość do działań osiągnął tylko 16 bpd, który już w lutym 1996 roku skierowano do służby w operacji pokojowej NATO w Bośni i Hercegowinie. Termin gotowości pozostałych deklarowanych w tamtym okresie jednostek przesunięto z powodów organizacyjno-finansowych, wprowadzając do naszej deklaracji odpowiednie korekty w 1996 roku:

- termin gotowości 1 pułku kawalerii powietrznej przesunięto na 1999 rok;
- termin gotowości szpitala przesunięto na połowę 1997 roku, zmieniając jednocześnie jego charakter i nazwę ze szpitala polowego na szpital Kwatery Sił (jego rozwinięcie w rejonie operacji wymaga zapewnienia odpowiedniej infrastruktury kwaterunkowej);

– jako prawdopodobny termin gotowości lotniczej grupy poszukiwawczo-ratowniczej podano 1999 rok, zmieniając planowany skład grupy na 1 samolot i 3 śmigłowce.

Zgodnie z deklaracją na kolejny okres planistyczny, tj. na lata 1997-1999, oraz z uwzględnieniem ostatnich zmian,[246] zobowiązania Polski przedstawiają się następująco:

Tabela 18: JEDNOSTKI WOJSKA POLSKIEGO DEKLAROWANE DO WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ W RAMACH PROGRAMU *PARTNERSTWO DLA POKOJU* W LATACH 1995 - 1999

Lp.	Deklarowane siły i środki (jednostki)	lata					
		1995	1996	1997	1998	1999	2000
Wojska Lądowe							
	11 Dywizja Kawalerii Pancernej						
1	Dowództwa i sztaby dywizji i podległych brygad						
2	10 Brygada Kawalerii Pancernej						
	12 Dywizja Zmechanizowana						
3	Dowództwo i sztab dywizji						
4	12 Brygada Zmechanizowana						
	25 Brygada Kawalerii Powietrznej[247]						
5	1 batalion kawalerii powietrznej						
	6 Brygada Desantowo-Szturmowa						
6	Dowództwo i sztab brygady						
7	16 batalion powietrzno-desantowy (obecnie w SFOR)						
8	18 batalion desantowo-szturmowy (do odwodu strat. SFOR)						
	inne jednostki						
9	szpital (na bazie 10 Szpitala Klinicznego)						
Marynarka Wojenna							
10	korweta ORP KASZUB						
11	okręt ratowniczy ORP PIAST						
12	okręt ratowniczy ORP LECH						
Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej							
13	lotnicza grupa poszukiwawczo-ratownicza (1 sam., 3 śmigł.)						

Legenda:

Jednostki z możliwością wydzielenia do szkolenia, ćwiczeń i operacji
Jednostki z możliwością wydzielenia do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
Jednostki z możliwością wydzielenia tylko do szkolenia i ćwiczeń

[246] *PfP Planning and Review Process: 1997 Planning and Review Assessment - Poland*, PfP/PARP(PMSC) D ((97)13, Bruksela, 23 maja 1997. W tabeli uwzględniono zmiany wynikające z załączników do Decyzji Nr 145/MON Ministra Obrony Narodowej, z dnia 14 sierpnia 1997 roku, w sprawie osiągnięcia zdolności do współdziałania z siłami zbrojnymi państw-członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zgłoszone do współpracy w ramach Procesu Planowania i Oceny, realizowanego w latach 1997. Zmiany te uwzględnione są również w dokumencie Sztabu Generalnego WP: *Zakres działań dostosowawczych do przyszłego członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim*, Warszawa, listopad 1997.

[247] Po planowanym przeformowaniu 25 Dywizji Kawalerii Powietrznej w brygadę, miejsce dotychczas deklarowanego pułku zajmie 1batalion kawalerii powietrznej

W trakcie realizacji zobowiązania te mogą podlegać dalszej korekcie, zwłaszcza wobec planów dalszej restrukturyzacji naszych sił zbrojnych i przystosowywaniu ich, także pod względem struktur organizacyjnych, do standardów i potrzeb NATO.

6.4.4. Wspólny polsko-litewski batalion do operacji pokojowych

Inicjatywę utworzenia wspólnej polsko-litewskiej jednostki przeznaczonej do udziału w operacjach pokojowych podjęto na spotkaniu ministrów obrony Polski i Litwy w sierpniu 1995 roku w Wilnie. Początkowo zakładano włączenie plutonu litewskiego do jednego z polskich kontyngentów wojskowych pełniących w tym czasie służbę w operacjach pokojowych ONZ. Kolejny projekt zakładał utworzenie około 300-osobowej jednostki, która weszłaby ewentualnie w skład sił UNFICYP na Cyprze, na miejsce jednej z wycofywanych stamtąd jednostek. Ostatecznie zdecydowano się jednak rozpocząć tworzenie wspólnego batalionu, pozostawiając kwestię jego ewentualnego wykorzystania do decyzji w dalszym terminie.

Pierwsze prace koncepcyjne podjęto w połowie 1996 roku w ramach grup roboczych powołanych w obu krajach. Od tej pory grupy te odbywają spotkania robocze zgodnie z przyjętym harmonogramem tworzenia batalionu. Wynikiem tych spotkań jest przede wszystkim koncepcja powołania i przygotowania batalionu do wspólnych działań. W ramach tych grup uzgadniane są także wstępne projekty dwustronnych porozumień dotyczących tej jednostki. Najważniejszym dokumentem stanowiącym prawne ramy dla całego procesu jej tworzenia jest podpisana 25 czerwca 1997 roku w Trokach (Litwa) umowa rządowa o tworzeniu wspólnej jednostki.[248]

---

[248] *Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Litewskiej w sprawie utworzenia wspólnej jednostki wojskowej dla utrzymywania i przywracania międzynarodowego*

Zgodnie z przyjętą koncepcją, batalion będzie składać się z komponentów polskiego i litewskiego, które na stałe stacjonować będą w swych macierzystych krajach, oraz wspólnych polsko-litewskich elementów dowództwa i sztabu. Funkcje dowódcze i kierownicze w batalionie pełnione będą przez przedstawicieli obu krajów na zasadzie rotacji. Językiem urzędowym będzie język angielski.

Rys. 35: PROJEKTOWANA STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKO-LITEWSKIEGO BATALIONU DO OPERACJI POKOJOWYCH

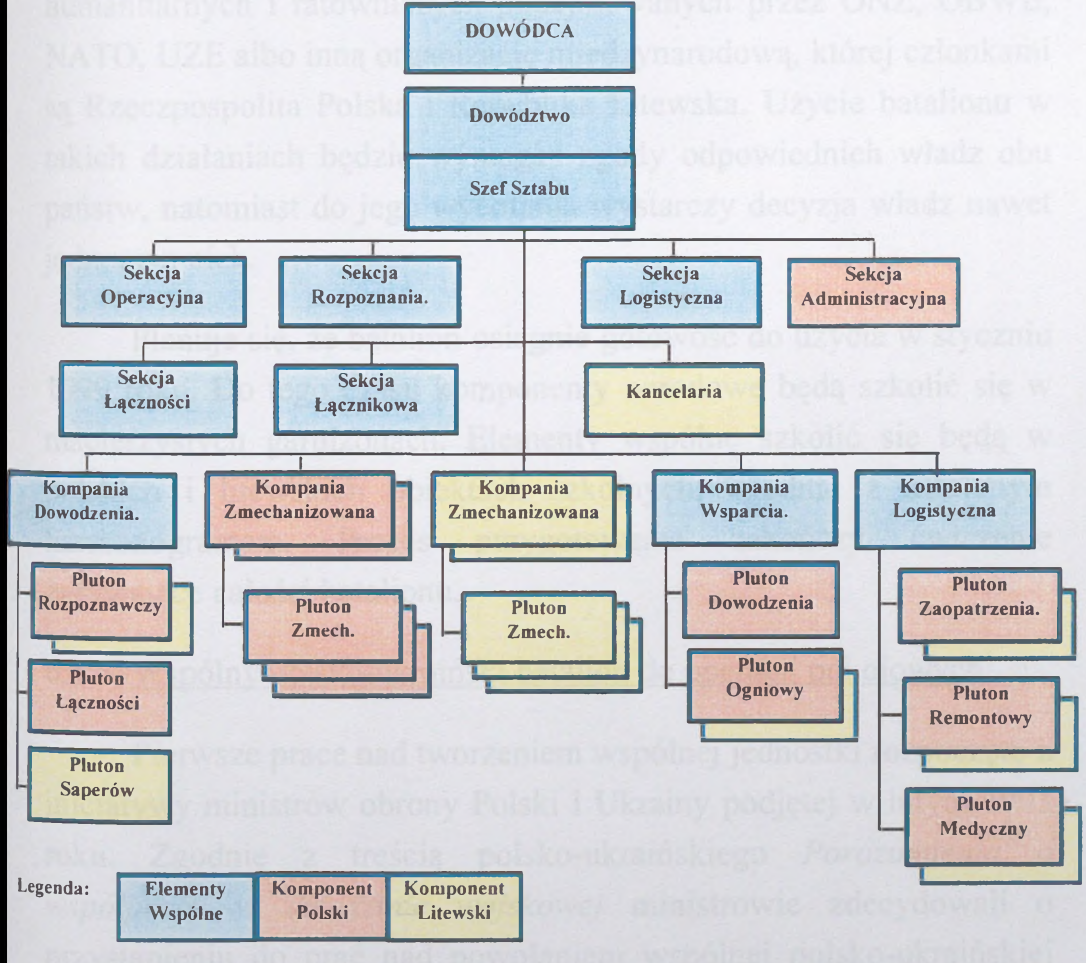

pokoju i bezpieczeństwa, Troki, 25 czerwca 1997 (arch. DWSZ MON). W imieniu rządów obu krajów, umowę tę podpisali ich ministrowie obrony narodowej.

Batalion będzie liczył łącznie 782 żołnierzy, w tym 428 żołnierzy polskich i 354 litewskich. Komponent polski wydzielony zostanie ze składu 4 Brygady Kawalerii Pancernej z Orzysza, a komponenet litewski ze składu Brygady Piechoty Zmotoryzowanej *Żelazny Wilk* z Alytus.

Zgodnie z ustaleniami, batalion ten będzie mógł być użyty w międzynarodowych operacjach w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju i bezpieczeństwa, a także w międzynarodowych akcjach humanitarnych i ratowniczych podejmowanych przez ONZ, OBWE, NATO, UZE albo inną organizację międzynarodową, której członkami są Rzeczpospolita Polska i Republika Litewska. Użycie batalionu w takich działaniach będzie wymagać zgody odpowiednich władz obu państw, natomiast do jego wycofania wystarczy decyzja władz nawet jednego z nich.

Planuje się, że batalion osiągnie gotowość do użycia w styczniu 1999 roku. Do tego czasu komponenty narodowe będą szkolić się w macierzystych garnizonach. Elementy wspólne szkolić się będą w polskich i litewskich obiektach szkolnych, zgodnie z ustalonym harmonogramem. Proces przygotowania zakończy ćwiczenie zgrywające całości batalionu.

6.4.5. Wspólny polsko-ukraiński batalion do operacji pokojowych

Pierwsze prace nad tworzeniem wspólnej jednostki rozpoczęto z inicjatywy ministrów obrony Polski i Ukrainy podjętej w lutym 1993 roku. Zgodnie z treścią polsko-ukraińskiego *Porozumienia o współpracy w dziedzinie wojskowej* ministrowie zdecydowali o przystąpieniu do prac nad powołaniem wspólnej polsko-ukraińskiej jednostki wojskowej, przewidzianej do działań w ramach operacji pokojowych pod auspicjami organizacji międzynarodowych. Konkretną decyzję w tej sprawie podjęto w czasie kolejnego spotkania

ministrów obrony w Solinie w dniach 4-5 października 1995 roku, na którym uzgodniono zasady współpracy przygranicznej oraz organizacji wspólnego batalionu polsko-ukraińskiego.

Dalsze prace w tym zakresie prowadzone są w grupach roboczych powołanych w obu krajach i spotykających się zgodnie z przyjętym harmonogramem przygotowań. W grupach tych dyskutowana jest koncepcja organizacji batalionu i przygotowania go do użycia w operacjach pokojowych. Uzgadniane są też projekty dwustronnych porozumień z tym związanych. Najważniejszym z nich jest podpisana 26 listopada 1997 roku w Warszawie umowa rządowa[249], stanowiąca prawne ramy procesu tworzenia batalionu.

Zgodnie z ustaleniami, będzie to batalion piechoty zmechanizowanej liczący 744 żołnierzy, sformowany z komponentów polskiego (378 żołnierzy) i ukraińskiego (366 żołnierzy), wydzielonych z 14 Brygady Pancernej z Przemyśla i 310 pułku zmechanizowanego z Jaworowa. Komponenty te będą stacjonować na stałe w swych macierzystych garnizonach. Zasady przygotowania i użycia batalionu będą podobne jak w przypadku batalionu polsko-litewskiego. Planuje się, że batalion osiągnie gotowość do działania w międzynarodowych operacjach pokojowych w marcu 1998 roku.

Dużą pomoc w tworzeniu i przygotowaniu do działania obu jednostek zapewniają władze Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Kanady. Oferowana przez nie pomoc ma na celu ułatwienie procesu osiągania przez nie interoperacyjności z jednostkami państw członkowskich NATO i dotyczy głównie szkolenia z języka angielskiego oraz nieodpłatnego przekazania pewnych rodzajów sprzętu do uzupełnienia ich wyposażenia.

---

[249] *Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Ukrainą w sprawie utworzenia wspólnej jednostki wojskowej do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych i humanitarnych pod egidą międzynarodowych organizacji*, dokument podpisany w dniu 26 listopada 1997 roku, arch. DWSZ MON

Rys. 36: PROJEKTOWANA STRUKTURA ORGANIZACYJNA POLSKO-UKRAIŃSKIEGO BATALIONU DO OPERACJI POKOJOWYCH

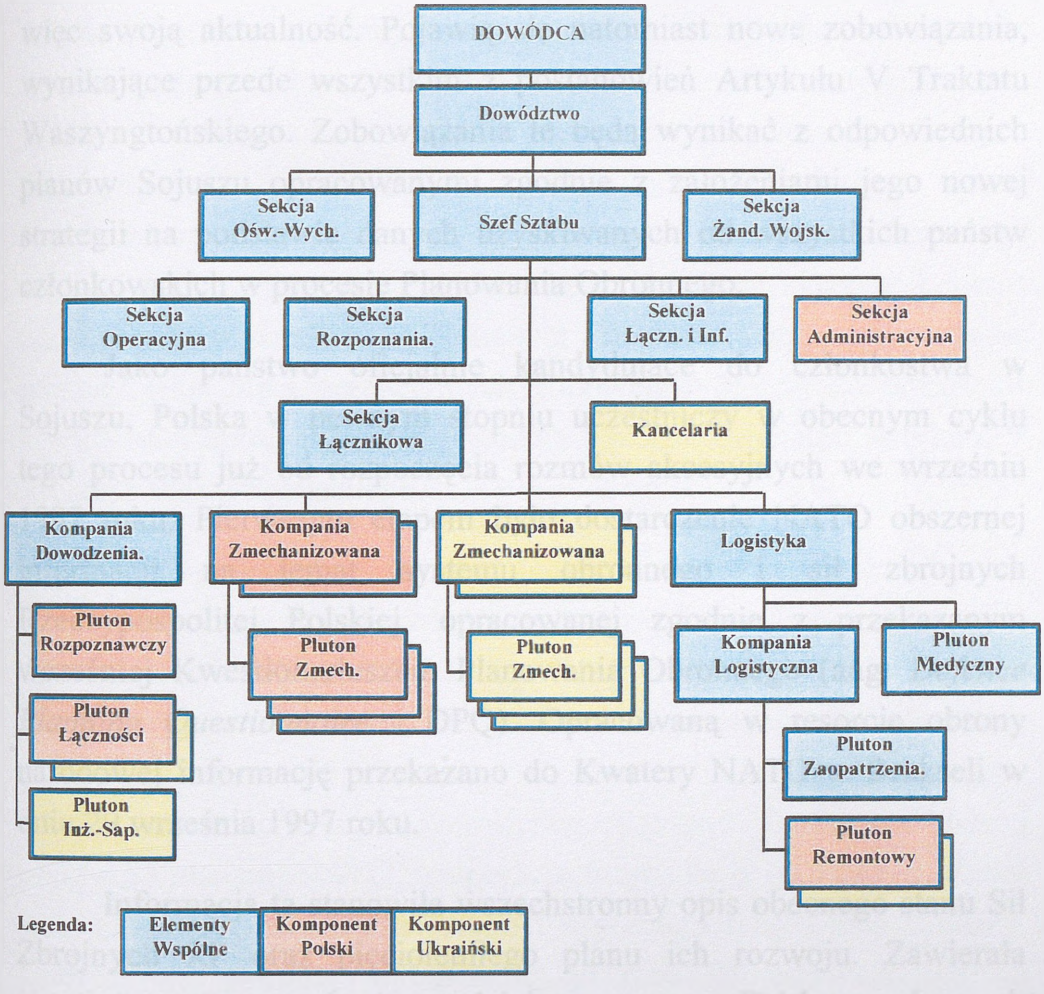

6.4.6. Perspektywiczne zobowiązania do udziału w operacjach pokojowych NATO

Po uzyskaniu członkostwa w NATO, tj. najprawdopodobniej w połowie 1999 roku, uczestnictwo w programie *Partnerstwo dla Pokoju* będzie mieć dla Polski zupełnie inny wymiar. Z państwa partnerskiego współdziałającego z Sojuszem głównie w dziedzinie operacji pokojowych, humanitarnych i poszukiwawczo-ratowniczych, staniemy się jego pełnoprawnym członkiem, ze wszystkimi

wynikającymi stąd obowiązkami. Deklaracje składane przez Polskę w ramach Procesu Planowania i Oceny *Partnerstwa dla Pokoju* stracą więc swoją aktualność. Pojawią się natomiast nowe zobowiązania, wynikające przede wszystkim z postanowień Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego. Zobowiązania te będą wynikać z odpowiednich planów Sojuszu opracowanymi zgodnie z założeniami jego nowej strategii na podstawie danych uzyskiwanych od wszystkich państw członkowskich w procesie Planowania Obronnego.

Jako państwo oficjalnie kandydujące do członkostwa w Sojuszu, Polska w pewnym stopniu uczestniczy w obecnym cyklu tego procesu już od rozpoczęcia rozmów akcesyjnych we wrześniu 1997 roku. Pierwszym etapem było dostarczenie NATO obszernej informacji na temat systemu obronnego i sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, opracowanej zgodnie z przekazanym wcześniej Kwestionariuszem Planowania Obronnego (ang. *Defence Planning Questionnaire* - DPQ). Opracowaną w resorcie obrony narodowej informację przekazano do Kwatery NATO w Brukseli w dniu 29 września 1997 roku.

Informacja ta stanowiła wszechstronny opis obecnego stanu Sił Zbrojnych RP oraz pięcioletniego planu ich rozwoju. Zawierała również wstępne plany wydzielenia przez Polskę wybranych elementów swych sił zbrojnych do zintegrowanych struktur wojskowych Sojuszu w latach 1999-2002. Przekazana informacja stanowiła podstawę do dyskusji oraz opracowania przez KG NATO oceny potencjału i planów rozwojowych polskich sił zbrojnych, którą ostatecznie uzgodniono na wielostronnym spotkaniu delegacji polskiej i państw członkowskich NATO w dniu 14 listopada w Brukseli.

Ocena ta stanowiła podstawę propozycji NATO przyszłych celów polskich sił zbrojnych, których pierwszą wersję resort obrony

otrzymał pod koniec grudnia 1997 roku.[250] Dokument ten wprowadza pewne korekty do polskich planów wydzielenia sił oraz określa 65 celów, które siły te winny osiągnąć aby skutecznie działać z siłami innych państw członkowskich Sojuszu w ramach zintegrowanych struktur wojskowych. Dokument ten będzie przedmiotem dalszych negocjacji, a jego ostatecznie uzgodniona wersja będzie przedstawiona do akceptacji Komitetowi Planowania Obronnego NATO pod koniec maja 1998 roku. Po jego akceptacji przez odpowiednie wadze NATO, dokument ten zostanie przekazany stronie polskiej jako zapis potencjalnych zobowiązań Polski do udziału w kolektywnej obronie Sojuszu, zgodnie z postanowieniami Artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego.

Z dokumentu tego wynikać będą również pewne zobowiązania do udziału w operacjach pokojowych prowadzonych przez Sojusz z upoważnienia ONZ lub OBWE. Zgodnie z doktryną NATO, zgodę na zaangażowanie Sojuszu w takich operacjach muszą wyrazić wszystkie państwa członkowskie. Natomiast udział w nich nie jest obligatoryjny i zależy od suwerennej decyzji danego państwa. Zgodnie z obecną praktyką i planami NATO, w operacjach tych będą brać udział przede wszystkim siły natychmiastowego i szybkiego reagowania Sojuszu. Dlatego też, planując wydzielenie do tych sił jednostek Wojska Polskiego, należy liczyć się z możliwością ich wykorzystania w przyszłych operacjach pokojowych NATO.

Ostateczna wersja dokumentu będzie prawdopodobnie znana w połowie bieżącego roku, a wynikające z niego zobowiązania będą obowiązywać dopiero od dnia uzyskania przez Polskę członkostwa w Sojuszu. Biorąc jednak pod uwagę nasze dotychczasowe doświadczenia z udziału w Procesie Planowana i Oceny *Partnerstwa*

---

[250] *Allied Command Europe Target Force Proposals: Poland (Draft)*, SHAPE, 7000.30/SHPRF/97, Mons, grudzień 1997

dla Pokoju, można zakładać, że z jednostek deklarowanych przez nas do sił natychmiastowego i szybkiego reagowania, do przyszłych operacji pokojowych NATO będziemy prawdopodobnie wydzielać 1 lub 2 grupy batalionowe.[251] Grupa taka musiałaby być gotowa do użycia w ciągu 10-20 dni. Znacznie mniej prawdopodobny jest ewentualny udział całości jednej z deklarowanych brygad. Nie można jednak wykluczyć i takiej ewentualności. W takim wypadku brygada nasza weszłaby w skład jednej z wielonarodowych dywizji Korpusu Sił Szybkiego Reagowania, a czas jej gotowości do użycia wynosiłby 20-30 dni. Ponadto, w operacjach tych mogą być wykorzystywane również deklarowane przez nas w ostatnim okresie planistycznym Procesu Planowania i Oceny *Partnerstwa dla Pokoju* siły morskie (korweta i grupa poszukiwawczo-ratownicza) i lotnicze (grupa poszukiwawczo-ratownicza).

Tabela 19: PRAWDOPODOBNE ZOBOWIĄZANIA POLSKI DO UDZIAŁU W PRZYSZŁYCH OPERACJACH POKOJOWYCH NATO (po 1999 roku)

Lp.	Siły i środki (jednostki wojskowe)	Stan gotowości	Uwagi
Wojska Lądowe			
1	Brygada Kawalerii Pancernej	20-30 dni	do składu dywizji wielonarodowej Korpusu Sił Szybkiego Reagowania
2	1-2 grupy batalionowe	10-20 dni	do składu Sił Natychmiastowego Reagowania
Marynarka Wojenna			
3	korweta ZOP KASZUB	20 dni	
4	morska grupa poszukiwawczo-ratownicza (okręt ratowniczy, samoloty, śmigłowce)	5 dni (6 godz. lokalnie)	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych
Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej			
5	lotnicza grupa poszukiwawczo-ratownicza (samoloty, śmigłowce)	10 dni	do akcji poszukiwawczo-ratowniczych

[251] Zgodnie z zasadami NATO grupa batalionowa składa się z batalionu piechoty oraz baterii artylerii i plutonu inżynieryjnego. Grupy batalionowe (3-5) wraz z jednostkami wsparcia i zabezpieczenia wchodzą w skład sił natychmiastowego reagowania, które stanowią formację wielkości lekkiej brygady i utrzymywane są w najwyższym stanie gotowości do użycia.

6.5. Podsumowanie

Celem niniejszego rozdziału było nakreślenie zarysu polskiej doktryny operacji pokojowych. Potrzeba opracowania takiej doktryny, jako dokumentu normatywnego, wynika zarówno z obecnej jak i z przyszłej ich roli w polskiej doktrynie obronnej.

Już obecnie udział polskich jednostek wojskowych w rozwiązywaniu konfliktów poza granicami kraju uważany jest za jeden ze sposobów realizacji jednego z wariantów polskiej strategii obronnej.[252] Wciąż jednak udział ten traktowany jest jako zadanie doraźne lub drugorzędne. Opinię taką wyraża również większość ekspertów polskich (46% - doraźne, 16% - drugorzędne), a tylko 34% uważa, że powinno to być jedno z głównych zadań naszych sił zbrojnych. Podobnie oceniają to eksperci zagraniczni, z których 54% uważa udział kontyngentów swego kraju za zadanie dodatkowe (27%) lub drugorzędne (27%), a 46% za jedno z głównych zadań sił zbrojnych. Dla porównania warto przytoczyć wyniki badania opinii społecznej na temat funkcji Wojska Polskiego, przeprowadzonego w grudniu 1993 roku przez Wielkopolską Agencję Informacyjną. Zabezpieczenie pokoju międzynarodowego, w tym poprzez udział w misjach pokojowych ONZ, 39,1% respondentów uznało za funkcję pierwszoplanową, 41,7% za drugoplanową, a 12,2% za mało istotną.[253]

W świetle zbliżającego się wstąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego należy spodziewać się jednak wzrostu możliwości udziału naszych jednostek wojskowych zwłaszcza w strukturach wielonarodowych w operacjach pokojowych NATO. Ponadto Polska już obecnie podjęła szereg zobowiązań związanych z

---

[252] Patrz Tabela 17, str. 234.

[253] *Wojsko w mass mediach i opinii społecznej*, Wielkopolska Agencja Informacyjna PRESS SERVICE, Poznań, grudzień 1993.

możliwością udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych, zarówno pod auspicjami ONZ jak i innych organizacji. Konieczność ich spełnienia rzutuje na rolę jaką udział ten powinien odgrywać w całokształcie zadań naszych sił zbrojnych.

Zobowiązania te wiążą się z ogromnym wysiłkiem organizacyjnym, finansowym i szkoleniowym naszych sił zbrojnych. Priorytetowo należy oczywiście traktować przygotowanie tych jednostek, które w pierwszej kolejności mogą być wykorzystywane do udziału we wspólnych przedsięwzięciach w ramach Sojuszu. Nie można jednakże zapominać o udziale naszych kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych ONZ tym bardziej, że w odróżnieniu od udziału w operacjach NATO jest on relatywnie tańszy. Propozycje optymalizacji udziału Polski w operacjach pokojowych w najbliższych latach przedstawiono w następnym rozdziale.

Rozdział 7

PROPONOWANY MODEL UCZESTNICTWA POLSKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

7.1. Przewidywane potrzeby uczestnictwa w operacjach pokojowych w najbliższych latach

Analizując ewentualne potrzeby naszego uczestnictwa w międzynarodowych operacjach pokojowych w najbliższych latach[254] należy uwzględniać przede wszystkim prawdopodobieństwo dalszego udziału w dotychczas prowadzonych operacjach, a także możliwość wystąpienia przez daną organizację o wydzielenie przez Polskę odpowiednich sił i środków do nowych operacji. Biorąc pod uwagę przedstawione w rozdziale 4 tendencje rozwojowe systemu międzynarodowych operacji pokojowych, można przewidywać, że potrzeby te kształtować się będą następująco:

- Istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo kontynuowania naszego uczestnictwa w tradycyjnych operacjach utrzymania pokoju prowadzonych przez ONZ, tj. UNDOF na Wzgórzach Golan i UNIFIL w Libanie. Operacje te zaliczane są do tzw. „stabilnych" operacji pokojowych w wyniku długoletniego impasu politycznych wysiłków zmierzających do pokojowego rozwiązania tych konfliktów. Rozwiązanie takie uzależnione jest w znacznym stopniu od kwestii palestyńskiej, której pokojowego rozwiązania w obecnej sytuacji politycznej Izraela nie należy oczekiwać w najbliższym czasie. Nie należy się jednak spodziewać podejmowania przez ONZ nowych operacji tego typu.

[254] Pewną cezurę czasową stanowi tu początek 2000 roku, w którym gotowość do działania powinna osiągnąć większość jednostek deklarowanych przez nasz kraj do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych ONZ i NATO. W przewidywaniach należy jednak brać również pod uwagę perspektywę kilku dalszych lat.

- Uczestnictwo w innych operacjach pokojowych ONZ, głównie obserwatorów wojskowych, utrzymywać się będzie prawdopodobnie na dotychczasowym poziomie, z możliwością niewielkiego wzrostu. Istnieje możliwość pewnego zapotrzebowania na wydzielenie do tego typu operacji niewielkich jednostek ochronnych lub specjalistycznych. Ze względu na dotychczasowe duże zaangażowanie Polski w operacjach pokojowych ONZ oraz dążenie państw rozwijających się do uczestnictwa w tych operacjach głównie przez wydzielanie lekkich jednostek piechoty, nie należy spodziewać się zapotrzebowania na polskie jednostki operacyjne w tych operacjach.
- Można spodziewać się dalszego uczestnictwa naszego kontyngentu w operacji pokojowej NATO w Bośni i Hercegowinie. W rozwoju sytuacji w tym rejonie bierze się obecnie następujące warianty:
  - całkowite wycofanie sił SFOR po wygaśnięciu mandatu i zastąpienie ich wojskową misją obserwacyjną - tzw. opcja zerowa;
  - redukcję istniejących sił, likwidację szczebli brygad i dywizji i zastąpienie ich sektorami, którym podlegałyby narodowe i wielonarodowe jednostki operacyjne oraz jednostki wsparcia i zabezpieczenia;
  - utworzenie Sił Odstraszania (ang. *Deterrence Force - DFOR*), których koncepcja zakłada zredukowanie wielkości sił (zwłaszcza kontyngentu amerykańskiego), zmniejszenie liczby batalionów operacyjnych, utrzymanie struktury dywizyjnej i brygadowej oraz utworzenie aeromobilnego odwodu operacyjnego i strategicznego;
  - przedłużenie mandatu sił SFOR w obecnym kształcie.

  Ocenia się, że najbardziej prawdopodobne jest przyjęcie koncepcji sił DFOR. W takim przypadku oznaczałoby to potrzebę utrzymania naszego batalionu operacyjnego, ewentualnie w zmniejszonym

stanie, oraz utrzymanie w gotowości batalionu odwodu strategicznego. Przyjęcie innych wariantów, z wyjątkiem opcji zerowej, oznaczałoby również kontynuację naszego uczestnictwa w tej operacji.

- Istnieje również prawdopodobieństwo zapotrzebowania na uczestnictwo w innych operacjach pokojowych NATO, zwłaszcza po uzyskaniu członkostwa w Sojuszu. Udział ten polegałby przede wszystkim na wydzielaniu grupy batalionowej do sił natychmiastowego reagowania w przypadkach zaistnienia sytuacji kryzysowych w pobliżu obszaru odpowiedzialności NATO. Operacje takie sankcjonowane byłyby przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Znacznie mniejsze jest prawdopodobieństwo uczestnictwa w operacjach pokojowych NATO z mandatu OBWE.

- Zwiększyć się może zapotrzebowanie na uczestnictwo naszych obserwatorów i specjalistów w operacjach pokojowych OBWE. Dużym atutem naszych oficerów jest znajomość języka rosyjskiego, pożądana w misjach OBWE zarówno na terenie byłego ZSRR jak i byłej Jugosławii. Znacznie mniejsze jest prawdopodobieństwo potrzeby wydzielenia niewielkiego kontyngentu wojskowego do planowanej od długiego czasu operacji utrzymania pokoju w Górnym Karabachu.

- Uczestnictwo w operacjach pokojowych organizowanych i prowadzonych z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa przez doraźną koalicję jest raczej mało prawdopodobne, chociaż nie można go całkowicie wykluczyć. Zapotrzebowanie na takie uczestnictwo zależeć będzie głównie od czynnika geograficznego. Operacje pokojowe w Afryce, na przykład, zgodnie z ostatnimi tendencjami będą prowadzone gównie siłami państw afrykańskich.

Powyższe przewidywania można więc przedstawić w następującej tabeli:

Tabela 20: PRAWDOPODOBNE POTRZEBY UCZESTNICTWA POLSKI W MIĘDZYNARODOWYCH OPERACJACH POKOJOWYCH W NAJBLIŻSZEJ PRZYSZŁOŚCI

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	NATO (UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4 i 5	Model 6
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Legenda:

Kontynuowanie dotychczasowego uczestnictwa	
Prawdopodobne uczestnictwo w nowych operacjach	
Mało prawdopodobne uczestnictwo w nowych operacjach	

7.2. Optymalny zakres uczestnictwa Polski w operacjach pokojowych

7.2.1. Kryteria podejmowania decyzji

Decyzja o udziale w operacjach pokojowych jest zawsze suwerenną decyzją danego państwa, którego władze kierują się przy jej podejmowaniu odpowiednimi kryteriami. Kryteria te można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- kryteria polityczne;
- kryteria wojskowe.

a. Kryteria polityczne

Najważniejszym kryterium politycznym udziału we wszystkich operacjach pokojowych jest jego zgodność z narodowym interesem państwa.[255] Traktując udział w tych operacjach jako jeden ze sposobów zapewnienia własnego bezpieczeństwa, należy zawsze brać pod uwagę na ile dany konflikt zagraża nam bezpośrednio lub pośrednio. Priorytetem powinien być więc udział w rozwiązywaniu konfliktów powodujących zagrożenie bezpośrednie. Trzeba w tym przypadku postępować jednak bardzo ostrożnie. Udział sił zbrojnych w rozwiązywaniu konfliktów, zwłaszcza wewnętrznych, w bezpośrednim sąsiedztwie naszych granic może na przykład spowodować groźbę ataków terrorystycznych na naszym terytorium. Rozpatrując udział w operacjach pokojowych z dala od naszych granic, należy również brać pod uwagę, czy nie szkodzi on naszym interesom, na przykład handlowym.

---

[255] Wśród ekspertów zagranicznych 55% uzależnia decyzję o udziale w operacjach pokojowych interesem własnego kraju, a 27% interesem społeczności międzynarodowej. Podobnie uważają respondenci polscy (odpowiednio 58% i 20%).

Ważnym kryterium politycznym jest wywiązywanie się z zobowiązań wobec organizacji międzynarodowej, kształtowanie wizerunku państwa jako aktywnego uczestnika procesu zapewnienia bezpieczeństwa i pokoju na świecie, a także jako wiarygodnego partnera i przyszłego członka Sojuszu Północnoatlantyckiego. Decyzja polityczna o udziale w danej operacji będzie więc często swoistym kompromisem między spełnieniem tego kryterium a ochroną interesów narodowych.

Osobną grupę kryteriów stanowi polityczna ocena przygotowywanej operacji pokojowej. Bierze się tu pod uwagę szereg czynników. Najważniejsze jest stwierdzenie czy dana operacja prowadzona będzie zgodnie z prawem międzynarodowym, tzn. czy jest autoryzowana przez odpowiednie organizacje międzynarodowe. Ważnym czynnikiem jest ocena szans powodzenia procesu pokojowego rozwiązania danego konfliktu przy wsparciu sił pokojowych, w tym przede wszystkim czy strony konfliktu wyrażają wolę takiego rozwiązania oraz czy istnieje realny jego plan.

Ocena kryteriów politycznych należy do głównie do resortu spraw zagranicznych. W pewnych przypadkach konieczna może być współpraca z innymi resortami, w tym szczególnie z Urzędem Ochrony Państwa i innymi służbami specjalnymi.

b. Kryteria wojskowe

Kryteria wojskowe obejmują wojskową ocenę szans powodzenia przygotowywanej operacji pokojowej. Ocena ta polega na analizie mandatu sił pokojowych i wynikających z niej zadań, struktury organizacyjnej i wyposażenia sił pokojowych oraz warunków geograficznych i wojskowo-politycznych w rejonie operacji. Analiza tych czynników pozwala ocenić czy siły pokojowe

będą w stanie wykonać swoje zadania zgodnie z przyznanym im mandatem.

Szczególną uwagę zwraca się na proponowany zakres udziału w takiej operacji naszego kraju. Istotne są tu takie czynniki jak wielkość i rodzaj naszego kontyngentu, zakres przewidywanych dla niego zadań, przewidywany rejon odpowiedzialności, warunki bezpieczeństwa, itp. Ocena taka, dokonana przez specjalistów resortu obrony narodowej, stanowi również podstawę ewentualnego negocjowania warunków naszego udziału z odpowiednimi organami organizacji międzynarodowej.

Najważniejszym kryterium wojskowym jest ocena aktualnych możliwości organizacyjno-finansowych resortu i jego zdolności do wydzielenia proponowanego kontyngentu w odpowiednim czasie. Ocena taka dokonywana jest w ścisłej współpracy z innymi resortami, w tym zwłaszcza z resortem finansów. Negatywna ocena tego kryterium właściwie przesądza o negatywnej decyzji w sprawie udziału w danej operacji.

7.2.2. Priorytety udziału w operacjach pokojowych

Z analizy dotychczasowego udziału polskich kontyngentów wojskowych w operacjach pokojowych ONZ oraz aktualnych uwarunkowań finansowych i organizacyjnych resortu obrony narodowej dokonanej przez zespół specjalistów w 1993 roku wynikało, że resort obrony narodowej był w stanie jednocześnie wydzielić do operacji pokojowych kontyngent o łącznym stanie od 2 do 2,5 tysiąca żołnierzy.[256] Założenia te stanowiły podstawę utrzymywania udziału w tych operacjach na określonym poziomie. Były również brane pod uwagę przy określaniu przedstawionych w

[256] *Raport w sprawie udziału Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych*, MON, Warszawa, 15 lipca 1993 (arch. DWSZ MON), str. 40.

poprzednim rozdziale międzynarodowych zobowiązań Polski w tej dziedzinie.

Biorąc pod uwagę obecne zaangażowanie naszych sił zbrojnych w międzynarodowych operacjach pokojowych, prawdopodobieństwo udziału w tych operacjach w przyszłości oraz zobowiązania w tej dziedzinie na najbliższe lata, można przewidywać, że do końca 1999 roku udział ten nie powinien przekroczyć wspomnianej liczby.

Sytuacja może ulec zmianie po roku 2000, kiedy liczbę tę przekroczyć mogą same zobowiązania do udziału w operacjach pokojowych NATO.[257] Należy jednak zakładać, że w miarę osiągania przez deklarowane jednostki interoperacyjności ze strukturami sił wielonarodowych, możliwości resortu obrony w tym zakresie będą wzrastać. Ponadto, biorąc pod uwagę nieobligatoryjny charakter zobowiązań, można zakładać możliwość pewnego manewru kształtującego poziom tego udziału na pożądanym w danym okresie poziomie. Należy przyjąć przy tym ogólne priorytety, które powinno się uwzględniać przy wypracowywaniu decyzji o udziale w danej operacji.

Priorytety te można sformułować następująco:

- Najbardziej pożądane jest kontynuowanie dotychczasowego uczestnictwa w aktualnie prowadzonych operacjach, najlepiej w dotychczasowej formie. Uczestnictwo w nich zapewnia bowiem określone korzyści polityczne, takie jak na przykład wykazywanie aktywności na arenie międzynarodowej czy umacnianie swej wiarygodności jako partnera lub sojusznika. Kontynuując dotychczasowe uczestnictwo w danej operacji korzysta się ze zdobytego doświadczenia, utartych procedur i wzorów, co eliminuje

[257] Patrz tabela 19, str. 263 niniejszej pracy.

trudności organizacyjne, często spotykane przy podejmowaniu zadań w nowych operacjach.

- Przy podejmowaniu zadań w nowych operacjach pokojowych pożądane jest zwłaszcza uczestnictwo w operacjach NATO. Zarówno w okresie przedakcesyjnym jak i w pierwszym okresie po uzyskaniu członkostwa powinno nam szczególnie zależeć na kształtowaniu naszego wizerunku jako wiarygodnego sojusznika. Uczestnictwo w tych operacjach daje również możliwość praktycznego sprawdzenia osiągnięcia przez nasze jednostki gotowości do współdziałania w ramach struktur wojskowych Sojuszu. Zdobyte w ten sposób doświadczenia można wykorzystywać w procesie osiągania interoperacyjności przez inne jednostki.

- Przy podejmowaniu zadań w nowych operacjach należy w miarę możliwości unikać udziału w operacjach prowadzonych w szczególnie trudnych i niebezpiecznych warunkach. Decyzja w takich przypadkach jest oczywiście bardzo trudna. Udział w operacjach tego typu może okazać się bowiem bardzo korzystny dla naszych interesów narodowych. Należy liczyć się jednak ze stosunkowo niskim stopniem społecznej akceptacji strat ponoszonych przez nasze jednostki wojskowe w czasie pokoju. Przykładem tego mogą być trudności w skompletowaniu obsady naszego kontyngentu do sił UNPROFOR w byłej Jugosławii, kiedy rodzice żołnierzy wpływali bezpośrednio na ich odmowę ochotniczego udziału w tej misji. Taką postawę naszego społeczeństwa potwierdzają między innymi wyniki badań opinii społecznej na temat konfliktu w Bośni, przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej we wrześniu 1995 roku.[258]

[258] W badaniach tych, na pytanie czy żołnierze polscy powinni wziąć udział w bardziej zdecydowanych działaniach militarnych w Bośni tylko 7% respondentów odpowiedziało „zdecydowanie tak", a 28% „raczej tak". Natomiast aż 31% respondentów odpowiedziało

Uczestnicząc w operacjach kategorii interwencji zbrojnej, należy więc unikać bezpośredniego angażowania się w działania zbrojne.

- Pożądane jest utrzymywanie udziału obserwatorów i specjalistów w operacjach kategorii mediacji i obserwacji na dotychczasowym poziomie. Zwiększanie tego udziału może napotykać trudności organizacyjne zwłaszcza w początkowym okresie naszego członkostwa w NATO. Wystąpi wówczas duże zapotrzebowanie na pewną liczbę kadry, odpowiednio przygotowanej pod względem językowym i fachowym, do obsady różnych stanowisk w strukturach Sojuszu. Trudności te znikną w późniejszym okresie w miarę co raz większej liczby absolwentów różnych kursów i akademii.

Powyższe opinie potwierdzają również oceny ekspertów polskich wyrażone w tabelach 10 i 11 Załącznika 10 oraz w komentarzach na temat roli naszego kraju w operacjach pokojowych.[259]

„raczej nie", a 19%, „zdecydowanie nie". (*Polacy o konflikcie w Bośni - Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa, wrzesień 1995).

[259] Aż 55% respondentów uznało tę rolę tę za wystarczającą, a 46% uważa, że pozostanie ona nie zmieniona. Tylko 18% respondentów uważa, że rola ta wzrośnie w najbliższej przyszłości. W uzasadnieniach swych ocen respondenci podają przede wszystkim ograniczone możliwości organizacyjno-finansowe resortu.

Biorąc pod uwagę przedstawione wcześniej przewidywania dotyczące ewentualnych potrzeb naszego udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych (patrz Tabela 20) priorytety te przedstawiają się następująco:

Tabela 21: PRIORYTETY UDZIAŁU POLSKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	NATO (UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4 i 5	Model 6
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Legenda:

Najbardziej pożądane uczestnictwo w dotychczasowych i nowych operacjach	
Pożądane uczestnictwo w dotychczasowych i nowych operacjach	
Mniej pożądane uczestnictwo w dotychczasowych i nowych operacjach	

7.3. Proces podejmowania decyzji o udziale Polski w operacjach pokojowych

7.3.1. Proces dotychczasowy

Do początku 1998 roku podstawą uczestnictwa Polski w operacji pokojowej była polityczna decyzja rządowa, w ostatecznym kształcie przybierająca formę Uchwały Rady Ministrów. Do końca lat osiemdziesiątych decyzja taka poprzedzana była odpowiednią uchwałą Biura Politycznego KC PZPR.[260] Od początku lat dziewięćdziesiątych proces podejmowania takiej decyzji polegał na wzajemnych konsultacjach między zainteresowanymi resortami i wypracowaniu wspólnego stanowiska przedstawianego na posiedzeniu Rady Ministrów. Obecnie decyzję o udziale Sił Zbrojnych RP w operacji poza granicami kraju podejmuje Prezydent RP w formie postanowienia wydawanego na wniosek Rady Ministrów. Postanowienie Prezydenta wymaga kontrasygnaty Prezesa Rady Ministrów.[261] Propozycję wniosku Rady Ministrów opracowuje Międzyresortowa Komisja do Spraw Operacji Pokojowych, w której skład wchodzą przedstawiciele resortu obrony narodowej, spraw zagranicznych i finansów.[262] Zadaniem Komisji jest również koordynacja opracowania projektów innych aktów prawnych w

---

[260] Przed skierowaniem w 1973 roku Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej do misji UNEF II w Egipcie, pozytywną decyzję podjęto w dniu 3 listopada na posiedzeniu Biura Politycznego KC PZPR. Tego samego dnia w środkach masowego przekazu ukazał się Komunikat Biura Politycznego KC PZPR i Rządu PRL o skierowaniu jednostki Wojska Polskiego do Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Na podstawie tej decyzji, dopiero w dniu 26 listopada Rada Ministrów podjęła Uchwałę nr 262/73 w sprawie utworzenia tej jednostki. (zob. Jacek Woźniak: *Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia tyłowego (logistycznego) w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ (UNEF II) na Bliskim Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem działalności Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej*, rozprawa doktorska pod kierunkiem Eugeniusza Nowaka, Akademia Sztabu Generalnego, Warszawa, 1987, str. 64-65).

[261] *Ustawa z dnia 19 lutego 1998 roku o zasadach użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w 1998 roku*, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, nr 23, Warszawa, 23 lutego 1998, poz. 119. Ustawa ta obowiązuje tylko do końca 1998 roku.

[262] *Decyzja Nr 151/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie powołania Międzyresortowej Komisji do Spraw Operacji Pokojowych*, MON, Warszawa, 28 sierpnia 1997.

sprawach związanych z wydzieleniem polskich kontyngentów do międzynarodowych operacji pokojowych.

Rys. 37: PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI O UDZIALE POLSKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

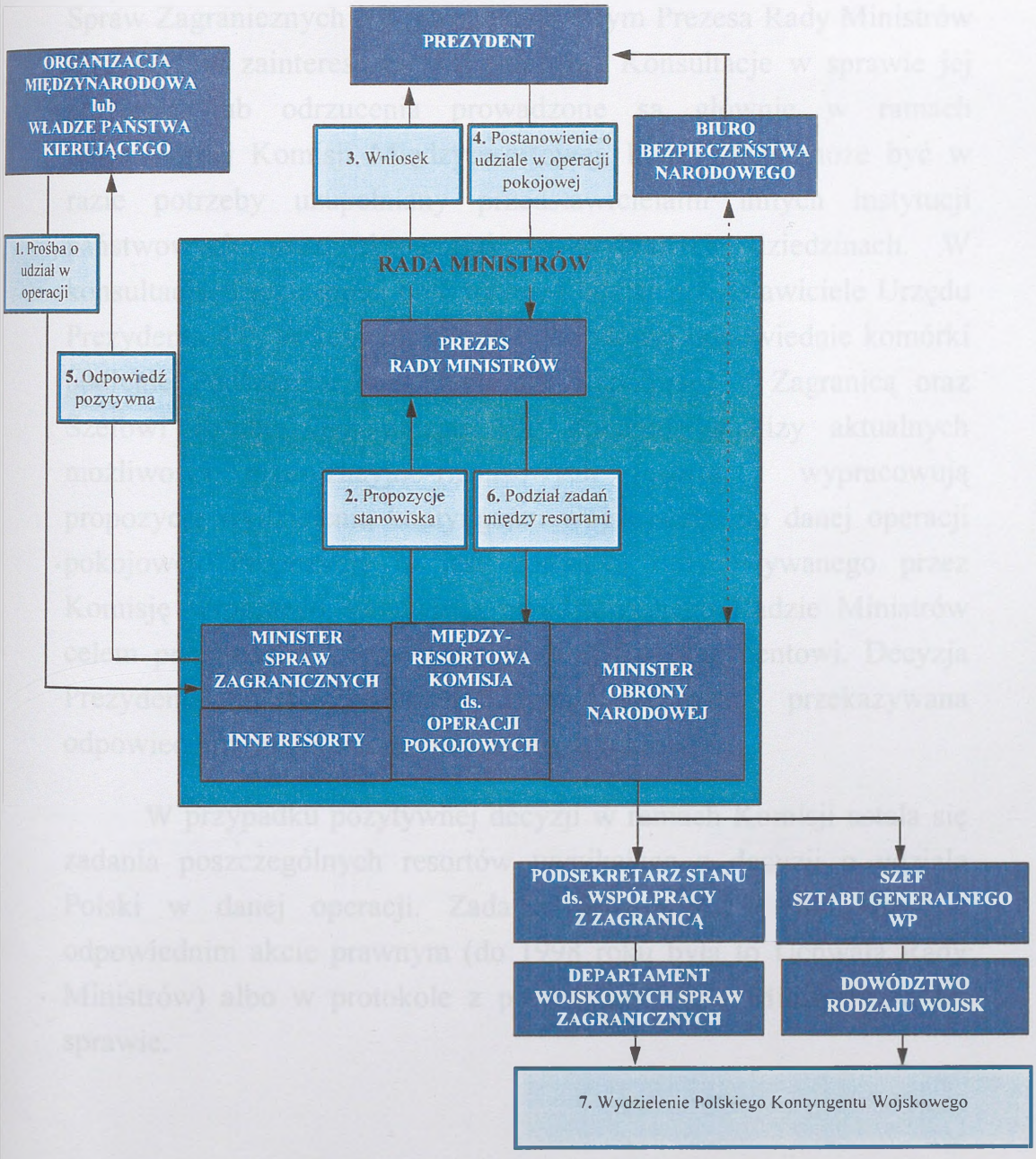

Przygotowując operację pokojową w rejonie konfliktu, organizacja międzynarodowa zwraca się drogą dyplomatyczną do rządów państw członkowskich z prośbą o wydzielenie do niej odpowiednich sił i środków. Po otrzymaniu takiej prośby Minister Spraw Zagranicznych RP powiadamia o tym Prezesa Rady Ministrów oraz szefów zainteresowanych resortów. Konsultacje w sprawie jej przyjęcia lub odrzucenia prowadzone są głównie w ramach wspomnianej Komisji Międzyresortowej, której skład może być w razie potrzeby uzupełniany przedstawicielami innych instytucji państwowych oraz ekspertami w wybranych dziedzinach. W konsultacjach tych mogą brać również udział przedstawiciele Urzędu Prezydenta RP. W resorcie Obrony Narodowej odpowiednie komórki podległe Podsekretarzowi Stanu ds. Współpracy z Zagranicą oraz Szefowi Sztabu Generalnego WP dokonują analizy aktualnych możliwości organizacyjno-finansowych resortu i wypracowują propozycję wydzielenia kontyngentu wojskowego do danej operacji pokojowej. Propozycja ta jest podstawą opracowywanego przez Komisję wspólnego stanowiska przedstawianego Radzie Ministrów celem przedłożenia odpowiedniego wniosku Prezydentowi. Decyzja Prezydenta jest kanałami dyplomatycznymi przekazywana odpowiednim organom organizacji międzynarodowej.

W przypadku pozytywnej decyzji w ramach Komisji ustala się zadania poszczególnych resortów wynikające z decyzji o udziale Polski w danej operacji. Zadania te mogą być określone w odpowiednim akcie prawnym (do 1998 roku była to Uchwała Rady Ministrów) albo w protokole z posiedzenia Rady Ministrów w tej sprawie.

Rys. 38: PODZIAŁ ZADAŃ WYNIKAJĄCYCH Z POSTANOWIENIA O UDZIALE POLSKIEGO KONTYNGENTU WOJSKOWEGO W OPERACJI POKOJOWEJ

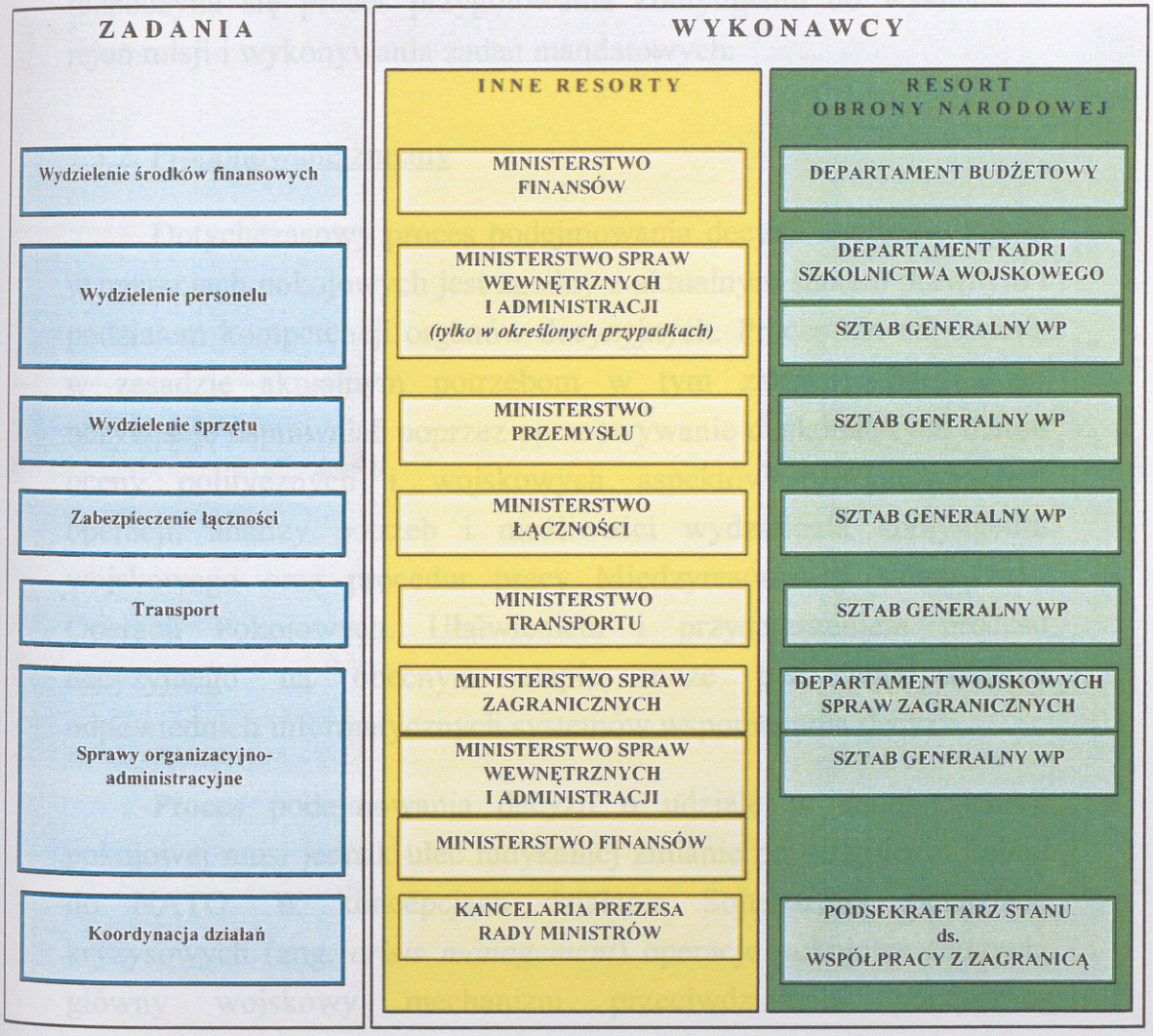

W resorcie obrony narodowej wydawane są następnie odpowiednie decyzje, zarządzenia i rozkazy Ministra Obrony Narodowej, Szefa Sztabu Generalnego WP, Dowódcy Rodzaju Wojsk oraz szefów innych organów resortu. Po ich wejściu w życie rozpoczyna się proces przygotowania kontyngentu do wysłania w rejon misji i wykonywania zadań mandatowych.

7.3.2. Proponowane zmiany

Dotychczasowy proces podejmowania decyzji o udziale Polski w operacjach pokojowych jest zgodny z aktualnym stanem prawnym i podziałem kompetencji organów decyzyjnych. Proces ten odpowiada w zasadzie aktualnym potrzebom w tym zakresie. Można go oczywiście usprawniać poprzez opracowywanie doskonalszych metod oceny politycznych i wojskowych aspektów przygotowywanej operacji, analizy potrzeb i możliwości wydzielenia kontyngentu wojskowego oraz procedur pracy Międzyresortowej Komisji ds. Operacji Pokojowych. Ułatwieniem i przyspieszeniem procesu decyzyjnego na obecnym etapie może być wprowadzenie odpowiednich informatycznych systemów wspomagania decyzji.

Proces podejmowania decyzji o udziale w danej operacji pokojowej musi jednak ulec radykalnej zmianie po wstąpieniu Polski do NATO. W koncepcjach działania Sojuszu w sytuacjach kryzysowych (ang, *crisis management*) operacje pokojowe stanowią główny wojskowy mechanizm przeciwdziałania polityczno-militarnym zagrożeniom kryzysowym. Zgodnie z założeniami, w operacjach tych wykorzystywane będą głównie siły natychmiastowego i szybkiego reagowania, których czas gotowości do działania wynosi od kilku do kilkunastu dni. Planując wydzielenie polskich jednostek do takich sił, należy liczyć się z koniecznością bardzo szybkiego podejmowania decyzji o ich udziale w danej operacji pokojowej.

W resorcie obrony narodowej podjęto już prace koncepcyjne nad systemem reagowania kryzysowego, w tym szczególnie w zakresie zewnętrznych zagrożeń państwa kryzysami o charakterze polityczno-militarnym.[263] Prace te prowadzone są przez Międzydepartamentowy Zespół ds. Systemu Zapobiegania i Rozwiązywania Sytuacji Kryzysowych.

Zgodnie z proponowaną przez ten Zespół koncepcją, celem tego systemu powinno być zapewnienie sprawnego wykorzystania sił i środków resortu zarówno do reagowania na zagrożenie zewnętrznym kryzysem polityczno-militarnym, jak i w ramach udziału w likwidacji zagrożeń o charakterze pozamilitarnym. Głównymi zadaniami tego systemu byłyby między innymi:

- rozpoznanie źródeł i tendencji rozwoju sytuacji kryzysowej i ocena zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa;
- określanie potrzeb oraz celów użycia sił i środków do udziału w zapobieganiu i przeciwdziałaniu sytuacji kryzysowej;
- wydzielanie potrzebnych sił i środków do udziału w zapobieganiu i przeciwdziałaniu sytuacji kryzysowej;
- przekazanie zadań wykonawcom, nadzorowanie przebiegu działań oraz ich koordynacja.

Istotną rolę w tym systemie odgrywałoby Stanowisko Kierowania Reagowaniem Kryzysowym MON, składające się z Centrum Decyzyjnego, Centrum Koordynacyjnego oraz Centrum Sytuacyjnego. Stanowisko to rozwijane byłoby w całości tylko w czasie wystąpienia kryzysu. Ważnym jego elementem, funkcjonującym w określonych strukturach przez cały czas byłoby Centrum Sytuacyjne, przeznaczone do zapewnienia zbierania

[263] Stanisław Koziej: *Między pokojem a wojną*, Polska Zbrojna, nr 33, Warszawa, sierpień 1997

informacji i bieżącego informowania kierownictwa resortu o sytuacji międzynarodowej, symptomach narastania kryzysu polityczno-militarnego i zagrożeniach bezpieczeństwa państwa, stanie systemu obronnego (w tym sił zbrojnych).[264]

Utworzenie takiego systemu w najbliższej przyszłości wydaje się niezbędnym warunkiem właściwego uczestnictwa Polski w systemie reagowania kryzysowego NATO. Konieczne więc będzie wykorzystywanie tego systemu także do dokonywania oceny potrzeb i możliwości udziału naszych sił zbrojnych w międzynarodowych operacjach pokojowych. Powinno to usprawnić i znacznie przyspieszyć proces podejmowania decyzji w tej kwestii.

[264] Raport o systemie kierowania reagowaniem kryzysowym w Ministerstwie Obrony Narodowej, materiał roboczy, DBM MON, Warszawa, styczeń 1998, str. 6-7

7.4. System przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych

7.4.1. System dotychczasowy

W początkowym okresie naszego uczestnictwa w operacjach pokojowych polski personel międzynarodowych komisji i misji obserwacyjnych przygotowywany był głównie przez odpowiednie instytucje podległe Zarządowi II Sztabu Generalnego WP. Przez instytucje te sprawowane było również krajowe kierownictwo polskiego personelu wojskowego tych misji.

Przygotowanie do udziału w pracach Komisji Państw Neutralnych w Korei odbywało się na kilkutygodniowym kursie przygotowawczym, na którym oprócz pogłębienia znajomości języka angielskiego uczestnicy zapoznawani byli z historią konfliktu koreańskiego, oficjalnymi dokumentami układu rozejmowego oraz problematyką prawno-organizacyjną działalności Komisji. Pogłębiano również znajomość historii, geografii i kultury regionu. Wszyscy poddawani byli też odpowiednim badaniom lekarskim i szczepieniom ochronnym. Podobny kurs był również elementem przygotowania do udziału w pracach Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Indochinach.

Polskie doświadczenia w przygotowaniu i kierowaniu zwartymi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych datują się od 1973 roku, tj. od wydzielenia pierwszej zmiany Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej (PWJS) do sił UNEF II na Bliskim Wschodzie. Był to wówczas jeden z największych kontyngentów tych sił, który wraz z kontyngentem kanadyjskim odpowiadał za ich zabezpieczenie logistyczne. Pierwszą zmianę PWJS przygotowano w stosunkowo krótkim czasie na bazie 6 DPD w Krakowie, przy czym żołnierze

pewnych specjalności przygotowywani byli w odpowiednich ośrodkach szkolenia.

Następne zmiany kontyngentu przygotowywane były kolejno w wybranych garnizonach trzech okręgów wojskowych. Kadra i żołnierze każdej zmiany wybierani byli z różnych jednostek danego okręgu. W przypadku niektórych stanowisk, w razie konieczności obsadzano je również kadrą spoza okręgu. W dalszych latach przygotowania kolejnych zmian w każdym okręgu odbywały się w tych samych garnizonach.[265]

Przygotowanie każdej zmiany PWJS trwało około czterech miesięcy, co przy półrocznym systemie rotacji stanowiło dla okręgów istotne obciążenie organizacyjno-szkoleniowe. W pierwszych dwóch miesiącach organizowano intensywny kurs języka angielskiego dla kadry kontyngentu. Kurs taki prowadzono w kilku grupach szkoleniowych, różniących się stopniem zaawansowania zależnie od wcześniej nabytego poziomu znajomości tego języka przez słuchaczy. Jako lektorów wykorzystywano podchorążych szkół oficerów rezerwy oraz oficerów zawodowych z biegłą znajomością tego języka, którzy w wielu przypadkach w poprzednich zmianach pełnili funkcję tłumaczy. Znali więc również realia oraz specyficzną terminologię i obowiązujące procedury operacji pokojowych ONZ. Kolejne miesiące przygotowań poświęcone były głównie na uzupełnienie obsady personalnej oraz szkolenie specjalistyczne poszczególnych osób funkcyjnych, które odbywało się zarówno w tym samym garnizonie jak i w wybranych ośrodkach szkoleniowych lub innych jednostkach organizacyjnych.[266] W okresie tym kontynuowano naukę języka angielskiego, chociaż głównie dla wydzielonej grupy tłumaczy i oficerów przewidzianych do obsady stanowisk w Kwaterze UNEF.

---

[265] WOW w Kielcach, SOW w Ząbkowicach Śląskich i Kłodzku, a POW w Budowie.
[266] Łącznościowcy przechodzili na przykład szkolenie w węzłach łączności okręgów.

Wiele czasu poświęcano też przygotowaniu samej rotacji, zgodnie z wymaganymi procedurami i dokumentacją.

Całokształtem przygotowań kolejnych zmian kontyngentu kierował wówczas Zespół Operacyjny ds. PWJS na Bliskim Wschodzie. Zespół ten, podlegał Szefowi Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego, który sprawował kierownictwo krajowe PWJS.

W 1979 roku, po zakończeniu UNEF II, Polska aż do końca lat osiemdziesiątych wydzielała jedynie około 150-osobowy kontyngent do sił UNDOF na Wzgórzach Golan. Zespół zmieniono wówczas na Grupę Operacyjną ds. Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Syrii, pozostającą w strukturze Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego. Była ona nadal odpowiedzialna za koordynację przygotowania, szkolenia i wszystkich przedsięwzięć związanych z rotacjami i zaopatrzeniem poszczególnych zmian tego kontyngentu. System przygotowania kontyngentu pozostawał w zasadzie ten sam.

W 1990 roku wraz z wprowadzeniem w życie koncepcji skupienia w jednej jednostce organizacyjnej całokształtu spraw związanych ze współpracą resortu z zagranicą, grupa ta została przeniesiona do Zarządu XV Sztabu Generalnego WP i przekształcona w Oddział Misji Pokojowych.[267]

Istotna zmiana systemu przygotowań kontyngentu nastąpiła wraz z powstaniem Wojskowego Centrum Szkolenia dla Potrzeb Sił Pokojowych ONZ (WCS). Centrum to zostało utworzone Zarządzeniem Szefa Sztabu Generalnego WP z dnia 10 lipca 1989 roku na bazie jednostki w Kielcach, w której przygotowywano dotychczas zmiany kontyngentu organizowane przez WOW. Pod względem merytorycznym centrum to podlegało Zarządowi XV

[267] W obecnej strukturze MON Oddział ten wchodzi w skład Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych jako Oddział Misji Międzynarodowych.

Sztabu Generalnego WP, a pod względem gospodarczym Dowództwu WOW. Działalność szkoleniową WCS rozpoczęło w lipcu 1990 roku od szkolenia 33 zmiany PKW w UNDOF. Od tego czasu w centrum prowadzono szkolenie wszystkich zmian kontyngentu, niezależnie od tego który okręg je wystawiał.

W latach 1990 - 1992 szkolenie w WCS prowadzono na 2,5-miesięcznych zgrupowaniach kolejnych zmian kontyngentu. Przez pierwsze 1,5 miesiąca prowadzono kurs języka angielskiego w grupach specjalistycznych, podzielonych na podgrupy zależnie od stopnia zaawansowania. Ostatni miesiąc zgrupowania poświęcano na szkolenie specjalistyczne oraz zgrywania całego kontyngentu. W grupach specjalistycznych kadry zawodowej prowadzono szkolenie z obowiązujących w UNDOF procedur operacyjnych i dyrektyw logistycznych (ang. *Standing Operations Procedures - SOP* oraz *Logistic Directives - LogDir*). W szkoleniu tym wykorzystywano kadrę zajmującą określone stanowiska w poprzednich zmianach, którzy przekazywali słuchaczom swoje osobiste doświadczenia ze służby w UNDOF. W tym czasie prowadzono również kilkunastogodzinne szkolenie z języka angielskiego dla żołnierzy służby zasadniczej, obejmujące naukę podstawowych zwrotów, znaków itp. W Kielcach prowadzono też badania lekarskie wszystkich kandydatów. Poza centrum prowadzono natomiast kilkudniowe szkolenie specjalistyczne saperów, łącznościowców i lekarzy.

System ten zmodyfikowano w 1992 roku, kiedy zarówno baza szkoleniowa jak i możliwości kadrowe WCS okazały się nie wystarczające do szkolenia zmian trzech kontyngentów polskich wydzielanych do UNDOF, UNPRPFOR[268] i UNTAC. Wprowadzono wówczas system szkolenia kursowego w następujących specjalnościach: obserwatorzy wojskowi, służby

[268] Jedynie szkolenie pierwszej zmiany tego kontyngentu prowadzono w Opolu.

logistyczne, żandarmeria wojskowa, służby operacyjne, saperzy, kierowcy, łącznościowcy. Każdy z kursów trwa od 4 do 6 tygodni. Część szkolenia odbywa się nadal w ośrodkach specjalistycznych.[269] Kursy te prowadzone są w powiązaniu z konkretnymi zmianami kontyngentów, mogą być jednak rozłożone w czasie, co pozwala na bardziej racjonalne wykorzystanie bazy szkoleniowej WCS.[270] Przed wylotem kolejnej zmiany danego kontyngentu organizuje się 25-dniowe zgrupowanie w celu jej ostatecznego przygotowania. W tym czasie uzupełnia się obsadę etatową i wyposażenie oraz prowadzi szkolenie zgrywające.

Wzrost liczby kontyngentów oraz zwiększenie ich zadań wymusiły konieczność zmian systemu ich finansowania. W 1992 roku powołano w tym celu Zakład Budżetowy Wojskowe Misje Pokojowe,[271] którego ogólnym zadaniem jest koordynowanie i prowadzenie gospodarki materiałowo-finansowej resortu związanej z udziałem polskich kontyngentów w międzynarodowych operacjach pokojowych. Zakład ten, we współpracy z właściwymi instytucjami, zaspokaja potrzeby materiałowe tych kontyngentów oraz dokonuje rozliczeń finansowych zarówno z budżetem MON jak i z międzynarodowymi organizacjami prowadzącymi te operacje.

W wyniku zmian strukturalnych resortu obrony narodowej w latach 1992-1993, Zarząd XV Sztabu Generalnego WP przekształcono najpierw w Zarząd, a następnie w Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych (DWSZ), umiejscawiając go w pionie polityki obronnej cywilnej części Ministerstwa Obrony Narodowej.

---

[269] Szkolenie inżynieryjne prowadzone jest częściowo w jednostce inżynieryjnej w Kazuniu, szkolenie łącznościowców na węzłach łączności WOW i SOW, a lekarzy w Instytucie Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni.

[270] Od 1995 roku część tych kursów dostępna jest również dla uczestników z innych krajów w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

[271] Decyzja nr 20/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 8 marca 1992 roku w sprawie utworzenia Zakładu budżetowego Wojskowe Misje Pokojowe.

Spowodowało to pewne problemy kompetencyjne. Okręgi Wojskowe nadal organizowały kolejne zmiany kontyngentów a DWSZ, z racji swego podporządkowania, miał ograniczone możliwości nadzorowania właściwej realizacji zadań w tym zakresie.

W związku z tym, decyzją nr 24/MON z dnia 22 kwietnia 1993 roku, powołano specjalny zespół celem wykonania odpowiednich analiz i opracowania propozycji usprawnienia systemu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych. Zespół ten, pod przewodnictwem Wiceministra ON do spraw Polityki Obronnej, składał się z różnych specjalistów reprezentujących wojskowy i cywilny pion resortu. Wynikiem trzymiesięcznej pracy zespołu był specjalny raport przedstawiony Ministrowi Obrony Narodowej w lipcu tego samego roku.[272] Wnioski z raportu stanowiły podstawę obowiązującej aktualnie decyzji Ministra Obrony Narodowej o podziale kompetencji między organami resortu w zakresie przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych.[273] Zgodnie z tą decyzją za proces organizacji i szkolenia kontyngentów odpowiada Szef Sztabu Generalnego, któremu podporządkowano również WCS w Kielcach. Natomiast kierownictwo krajowe kontyngentów rozmieszczonych w poszczególnych siłach pokojowych pozostało w kompetencji Sekretarza Stanu w MON, który odpowiada również za całokształt polityki resortu w tym zakresie.[274]

---

[272] *Raport w sprawie udziału Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych*, MON, Warszawa, 15 lipca 1993 (arch. DWSZ MON)

[273] Decyzja Nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie podziału kompetencji pomiędzy Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej i Szefa Sztabu Generalnego WP oraz dyrektorów (szefów) instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej podległych bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej w zakresie przygotowania i kierowania kontyngentami wojskowymi wydzielanymi z Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do misji specjalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych organizacji międzynarodowych, MON, Warszawa, 17 stycznia 1994.

[274] Zgodnie z ostatnimi zmianami organizacyjnymi resortu, kompetencje te posiada obecnie Podsekretarz Stanu w MON ds. współpracy z zagranicą.

Obecny kształt systemu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych przedstawia się następująco:

Rys. 39: SYSTEM PRZYGOTOWANIA I KIEROWANIA POLSKIMI KONTYNGENTAMI W OPERACJACH POKOJOWYCH

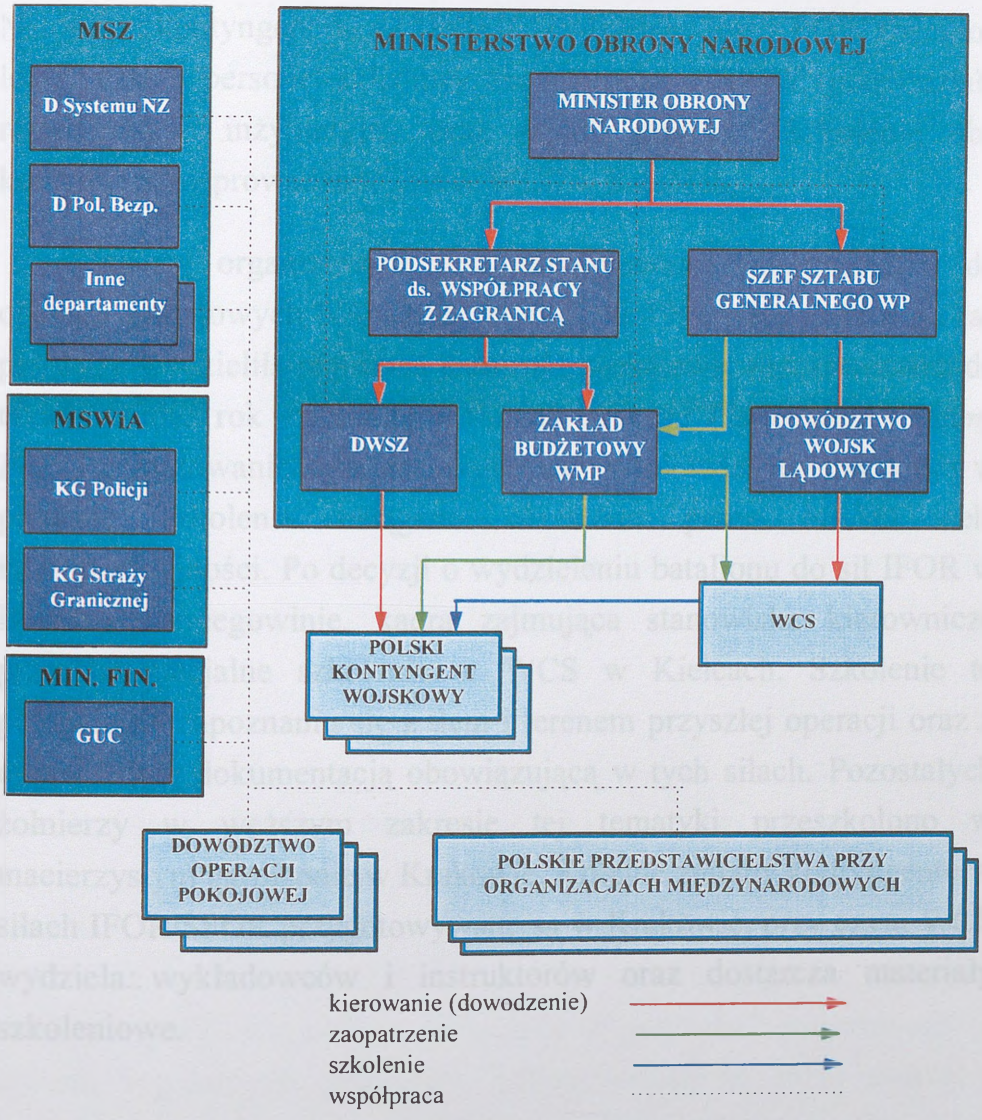

Pewnych zmian systemu przygotowania kontyngentów dokonano w 1995 roku w związku ze zmianą charakteru kontyngentu polskiego UNDOF na Wzgórzach Golan z logistycznego na operacyjny oraz zwiększeniem liczebności i zadań kontyngentu logistycznego UNIFIL w Libanie. Batalion operacyjny do sił UNDOF wydzielany jest z KOW, przemiennie ze składu 6 BDSz i 21 BSP. Natomiast kontyngent do sił UNIFIL wydzielany jest z POW (batalion logistyczny i personel składnicy zaopatrzenia) i WOW (pododdziały remontowy i inżynieryjny oraz szpital polowy). Szkolenie obu kontyngentów prowadzone jest w WCS w Kielcach.

Inaczej organizowane jest przygotowanie kontyngentów do operacji pokojowych NATO, do których w 1996 roku Polska po raz pierwszy wydzieliła regularną jednostkę wojskową, zadeklarowaną do takich działań rok wcześniej w ramach procesu *Planowania i Oceny PdP*. Przygotowanie tego batalionu trwało właściwie cały rok, kiedy w procesie szkolenia osiągano określone przez NATO cele interoperacyjności. Po decyzji o wydzieleniu batalionu do sił IFOR w Bośni i Hercegowinie, kadra zajmująca stanowiska kierownicze przeszła specjalne szkolenie w WCS w Kielcach. Szkolenie to polegało na zapoznaniu się z tłem i terenem przyszłej operacji oraz z odpowiednią dokumentacją obowiązującą w tych siłach. Pozostałych żołnierzy w węższym zakresie tej tematyki przeszkolono w macierzystym garnizonie w Krakowie. Kolejne zmiany kontyngentu w siłach IFOR/SFOR przygotowywane są w Krakowie, przy czym WCS wydziela wykładowców i instruktorów oraz dostarcza materiały szkoleniowe.

7.4.2. Rozwiązania stosowane w innych państwach

Narodowy system przygotowywania i kierowania kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych w dużej mierze zależy od doktryny wojskowej danego państwa oraz miejsca i roli jakie zajmuje w niej udział w operacjach pokojowych. Konkretne rozwiązania zależą od miejsca i roli kierowniczych organów resortu obrony i sił zbrojnych danego państwa oraz podziału kompetencji między szefem tego resortu a szefem sztabu (obrony) sił zbrojnych. Stąd też występuje tu duża różnorodność tych rozwiązań, a także ciągłe ich modyfikowanie.

Wśród państw o uznanej roli i długoletnim doświadczeniu w udziale w operacjach pokojowych można jednak wyróżnić następujące umowne rodzaje takich systemów:

- systemy oparte na udziale jednostek regularnych;
- systemy oparte na udziale jednostek specjalnie organizowanych do udziału w operacjach pokojowych;
- systemy pośrednie.

Pierwszy rodzaj przeważa głównie wśród państw członkowskich NATO. Najbardziej skrajnym przykładem takiego rozwiązania jest system amerykański. Doktryna wojskowa USA zakłada, że obrona interesów amerykańskich jest obowiązkiem każdego żołnierza w każdym miejscu na świecie. Stąd też żołnierze służby czynnej kierowani są do udziału w operacjach pokojowych w ramach regularnych jednostek, uzupełnianych w razie potrzeby odpowiednimi specjalistami zależnie od charakteru i warunków operacji. Udział w operacji pokojowej traktowany jest tak samo jak każde inne zadanie sił zbrojnych. Przygotowanie do tego rodzaju operacji uwzględniane jest więc w procesie regularnego szkolenia

indywidualnego i zespołowego. W szkoleniu tym wykorzystuje się specjalnie w tym celu wydawane instrukcje i podręczniki.[275] Specjalne szkolenie przygotowawcze przechodzą natomiast żołnierze Gwardii Narodowej, którzy po zakwalifikowaniu się do takiej służby formowani są w około 30-osobowe grupy jednej specjalności i kierowani do odpowiednich ośrodków szkolenia specjalistycznego.

Narodowe kierownictwo kontyngentami sił amerykańskich w tych operacjach sprawowane jest w ramach normalnego systemu dowodzenia poprzez określone dowództwa strategiczne i operacyjne sił amerykańskich, których obszar odpowiedzialności obejmuje rejon prowadzonej operacji. Podobne rozwiązania stosowane są również przez Wielką Brytanię i Francję, a także Włochy.

Rozwiązania drugiego rodzaju są najbardziej charakterystyczne dla państw skandynawskich, których siły zbrojne oparte są głównie na jednostkach rezerwowych. Kraje te bardzo ściśle współpracują ze sobą w zakresie przygotowania personelu do udziału w operacjach pokojowych. Szkolenie oficerów dowództwa kontyngentów organizuje ośrodek szkolenia w Szwecji, oficerowie służb logistycznych szkolą się w Norwegii, żandarmeria i służby administracyjne w Danii, itp. Całość procesu szkolenia koordynowana jest przez wspólny komitet do spraw operacji pokojowych ONZ (NORDSAMFN).[276] W większości tych krajów za kierowanie kontyngentami odpowiada minister obrony, a w strukturach ministerstwa znajdują się specjalne oddziały do spraw operacji pokojowych.

---

[275] Obok omawianej już wielokrotnie instrukcji polowej FM 100-23, przykładem takiego podręcznika jest *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, 1995

[276] *Nordic UN Stand-by Forces*, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993, str. 10

Szczególnym przykładem specjalnych struktur jest Dowództwo Międzynarodowe Szwedzkich Sił Zbrojnych, podlegające bezpośrednio Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych i odpowiedzialne za rekrutację, przygotowanie i kierowanie szwedzkimi kontyngentami w międzynarodowych operacjach pokojowych, prowadzonych zarówno przez ONZ jak NATO.[277] Dowództwu temu podlega ośrodek szkolenia, w którym corocznie szkoli się około 3000 kandydatów do udziału w operacjach pokojowych, w tym również z pozostałych państw skandynawskich.

Przykładem rozwiązania pośredniego jest system kanadyjski. Za rekrutację i przygotowanie personelu do operacji pokojowych odpowiada specjalna agenda Ministerstwa Obrony Kanady. Do wydzielenia obsady kontyngentów kanadyjskich w różnych operacjach pokojowych wyznaczane są regularne jednostki Kanadyjskich Sił Zbrojnych, a dodatkowych specjalistów wydzielają dowództwa rodzajów wojsk i służb. Na każdą rotację kontyngentu wyznaczana jest zwykle inna jednostka, której żołnierze przechodzą szkolenie przygotowawcze w specjalnych ośrodkach szkolenia. Po rozwinięciu jednostki w rejonie operacji, w jej stałym miejscu dyslokacji w Kanadzie pozostaje zwykle jeden lub więcej z jej pododdziałów, tworząc tzw. „oddział tylny" (ang. *Rear Party*) zabezpieczający pozostawioną bazę. Narodowe kierownictwo kontyngentami sprawuje minister obrony poprzez wspomnianą agendę ministerstwa.

[277] Szwecja uczestniczy w Procesie Planowania i Oceny programu *Partnerstwo dla Pokoju*.

7.4.3. Proponowany system docelowy

Obecnie istniejący system przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych jest rozwiązaniem opartym na zasadzie wydzielania do operacji pokojowych specjalnie organizowanych jednostek. Wprowadzane od pewnego czasu zmiany tego systemu zbliżają go do rozwiązania pośredniego. Wydaje się jednak, że wobec wzrastającej roli operacji pokojowych w zadaniach naszych sił zbrojnych docelowym rozwiązaniem powinien być system oparty na wydzielaniu w jak największym stopniu jednostek regularnych.

Osiągnięcie takiego systemu drogą szybkich rewolucyjnych zmian jest oczywiście niemożliwe. W chwili obecnej praktycznie żadna z naszych jednostek regularnych jednostek (batalionów) nie jest przystosowana do udziału w takiej operacji bez specjalnego przygotowania, uzupełnienia wyposażenia i specjalnego przeszkolenia. Zgodnie z założeniami planu dostosowywania naszych sił zbrojnych do standardów NATO, częściowego osiągnięcia takich możliwości przez niektóre z naszych jednostek można spodziewać się w końcu 1999 roku. Całkowite osiągnięcie takiego celu przez wszystkie jednostki jest kwestią kilku jeśli nie kilkunastu lat.

System docelowy należałoby więc wprowadzać stopniowo, zgodnie z następującymi założeniami:

a. Organizacja kontyngentów operacyjnych

Podstawową jednostką operacyjną w operacjach pokojowych jest w zależności od kategorii operacji i charakteru wykonywanych w niej zadań batalion piechoty, zmechanizowany lub szybkiego reagowania (przystosowany do przerzutu drogą powietrzną). Batalion powinien mieć odpowiednią strukturę organizacyjną, uzbrojenie i

wyposażenie, zapewniające mu zdolność do samodzielnego wykonywania zadań i współdziałania w strukturach wielonarodowych. Wiąże się z tym przede wszystkim wymóg odpowiedniej struktury sztabu (według standardu S1-S4) oraz systemu zabezpieczenia logistycznego. Zgodnie z założeniami procesu dostosowawczego do standardów NATO strukturę taką powinny mieć wszystkie jednostki planowane do wydzielenia do struktur wojskowych Sojuszu. Kontyngenty operacyjne powinny być więc docelowo organizowane na bazie regularnych jednostek (batalionów). Zakładając, że najszybciej przystosowane zostaną jednostki zadeklarowane w ramach procesu Planowania i Oceny *Partnerstwa dla Pokoju*, jednostki te powinny być więc wykorzystywane jako kontyngenty operacyjne w pierwszej kolejności. Dotyczy to nie tylko kontyngentów operacyjnych w operacji pokojowych NATO, ale również i innych organizacji. Do wykonywania zadań w operacjach pokojowych jednostki te powinny być przygotowywane w ramach swego normalnego programu szkolenia. Przed wysłaniem do rejonu operacji celowym może być szkolenie zgrywające w centralnym lub okręgowym ośrodku szkolenia. Wyjątkiem od tej reguły może być kontyngent wydzielany do sił UNDOF na Wzgórzach Golan, który może być w początkowym okresie przygotowywany na bazie dotychczasowych jednostek.

b. Organizacja kontyngentów logistycznych i specjalistycznych

Ze względu na swój charakter kontyngenty te powinny być organizowane doraźnie na zasadzie wydzielania odpowiednich pododdziałów i specjalistów z różnych jednostek danego okręgu wojskowego albo związku operacyjnego lub taktycznego.[278] Szkolenie kolejnych zmian takich kontyngentów powinno odbywać

[278] Zależnie od przyjętej ostatecznie koncepcji struktury sił zbrojnych.

się w ośrodkach szkolenia specjalistycznego lub w centralnym albo okręgowym ośrodku przygotowawczym.

c. Szkolenie

Traktowanie udziału w operacjach pokojowych jako jednego z głównych zadań sił zbrojnych wiąże się z koniecznością włączenia problematyki operacji pokojowych do programu kompleksowego szkolenia sił zbrojnych na wszystkich jego etapach i szczeblach. Wymagać to będzie opracowania odpowiednich programów, podręczników, instrukcji i innych materiałów szkoleniowych zarówno na poziomie akademickim (dla akademii i szkół wojskowych) jak i na potrzeby szkolenia indywidualnego i zespołowego w jednostkach.

Udział jednostek regularnych w operacjach pokojowych, zwłaszcza prowadzonych przez NATO, należy również traktować jako najwyższy etap procesu osiągania przez nie interoperacyjności. Zasadę tę można zilustrować następującym rysunkiem:

Rys. 40: MIEJSCE OPERACJI POKOJOWYCH W PROCESIE OSIĄGANIA INTEROPERACYJNOŚCI

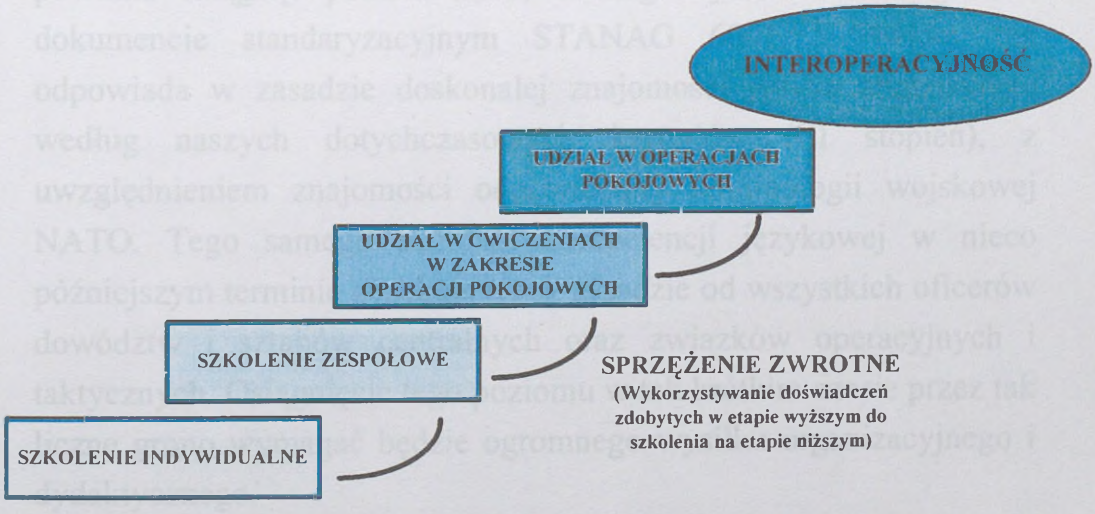

W systemie docelowym powinna ulec zmianie rola centralnego ośrodka szkolenia (WCS). Jego funkcja jako ośrodka szkolenia zgrywającego i ostatecznego przygotowania wszystkich kontyngentów powinna stopniowo zanikać. Rozwijać się powinna natomiast funkcja szkolenia kursowego w różnych specjalnościach (np. obserwatorzy, oficerowie sztabów, oficerowie logistyki, itp.), prowadzonego niezależnie od systemu rotacji w kontyngentach. Ważną funkcją, zwłaszcza w okresie początkowym, powinno być szkolenie instruktorów, którzy po ukończeniu specjalnych kursów w tym ośrodku mogliby szkolić żołnierzy w swoich macierzystych jednostkach.

W rozważaniach tych celowo pominięto kwestię wymaganej kompetencji językowej. W całym procesie dostosowawczym jest to jedna z najważniejszych, a zarazem najtrudniejszych przeszkód do pokonania w jak najkrótszym czasie. Zgodnie z zaleceniami NATO, już w pierwszym dniu po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Sojuszu, znajomość języka angielskiego wśród kadry jednostek planowanych do współdziałania w ramach jego struktur wojskowych powinna osiągnąć poziom 3333, według kryteriów ustalonych w dokumencie standaryzacyjnym STANAG 6001.[279] Poziom ten odpowiada w zasadzie doskonałej znajomości języka angielskiego według naszych dotychczasowych kryteriów (III stopień), z uwzględnieniem znajomości odpowiedniej terminologii wojskowej NATO. Tego samego poziomu kompetencji językowej w nieco późniejszym terminie oczekuje się w zasadzie od wszystkich oficerów dowództw i sztabów centralnych oraz związków operacyjnych i taktycznych. Osiągnięcie tego poziomu w tak krótkim czasie przez tak liczne grono wymagać będzie ogromnego wysiłku organizacyjnego i dydaktycznego.

---

[279] *Allied Command Europe Target Force Proposals: Poland...*, str. 48

Ważnym elementem całego procesu związanego z udziałem w operacjach pokojowych powinno być prowadzenie badań naukowych i prac studyjnych. Realizowane powinno to być głównie w ramach odpowiednich struktur etatowych (lub specjalnie w tym celu utworzonych) Akademii Obrony Narodowej.

d. Narodowy system kierowania kontyngentami

Pewnym modyfikacjom powinien ulec również podział kompetencji w zakresie kierowania kontyngentami w operacjach pokojowych. Dotychczasowe kompetencje Podsekretarza Stanu w MON jako głównego koordynatora polityki resortu w zakresie operacji pokojowych muszą być utrzymane. [280] Powinien on być nadal odpowiedzialny za kierowanie polskimi kontyngentami w operacjach pokojowych ONZ oraz OBWE (w tym obserwatorami). Wynika to między innymi z potrzeby ścisłego współdziałania z odpowiednimi organami tych organizacji, głównie za pośrednictwem odpowiednich komórek resortu spraw zagranicznych.

Docelowo pożądane byłoby natomiast przekazanie Szefowi Sztabu Generalnego (lub Dowódcy Wojsk Lądowych) kompetencji w zakresie kierowania kontyngentami w operacjach pokojowych NATO, przy zachowaniu zasady nadzoru merytorycznego i funkcji kontrolnych. Podyktowane to jest perspektywą włączenia odpowiedniego stanowiska dowodzenia naszych sił zbrojnych w system dowodzenia struktur wojskowych Sojuszu.

Wprowadzenie wszystkich przedstawionych modyfikacji systemu wymagać będzie również odpowiednich zmian

---

[280] Rozwiązanie takie zgodne jest również z opiniami ekspertów. Za sprawowaniem krajowego kierownictwa kontyngentów przez odpowiedni organ Ministerstwa Obrony Narodowej opowiedziało się 60% ekspertów polskich, a przez organ w Sztabie Generalnym 20%. Opinie ekspertów zagranicznych kształtują się na poziomie odpowiednio 73% i 27% (patrz Załącznik 10).

legislacyjnych. Istotną kwestią jest tu problem utrzymania zasady ochotniczego udziału żołnierzy zasadniczej służby wojskowej w tego typu operacjach. Planowane skrócenie czasu obowiązkowej służby wojskowej może spowodować konieczność udziału w operacjach pokojowych tylko żołnierzy kontraktowych lub nadterminowych.

Rys. 41: PROPOZYCJA DOCELOWEGO SYSTEMU KIEROWANIA POLSKIMI KONTYNGENTAMI W OPERACJACH POKOJOWYCH

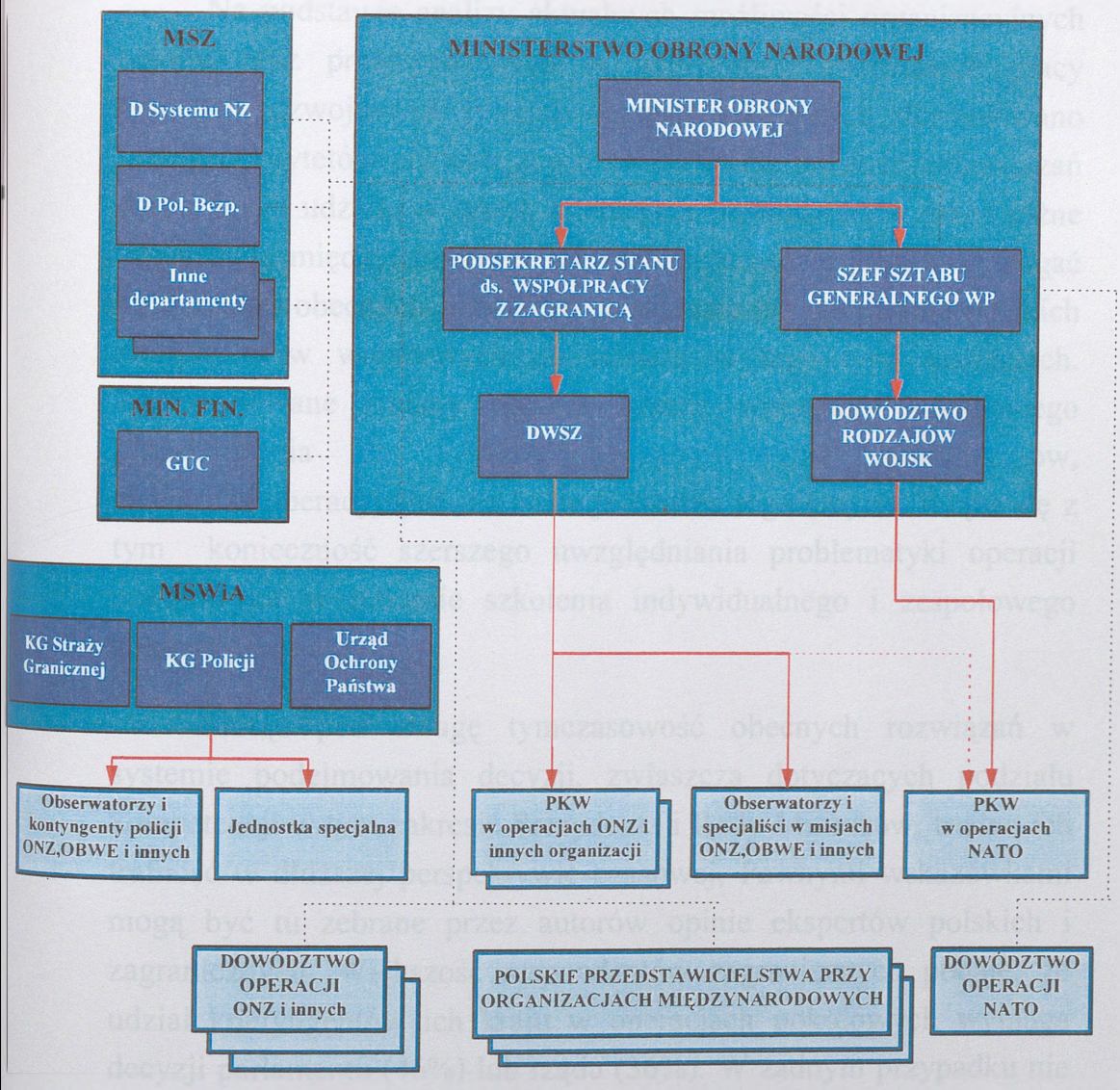

7.5. Podsumowanie

Celem niniejszego rozdziału było przedstawienie prognoz dotyczących zaangażowania Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych w najbliższych latach oraz propozycji rozwiązań systemowych w zakresie przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w tych operacjach.

Na podstawie analizy aktualnych możliwości organizacyjnych resortu oraz przedstawionych w poprzednich rozdziałach pracy tendencji rozwojowych systemu operacji pokojowych sformułowano szereg priorytetów pozwalających na realizację polskich zobowiązań dotyczących udziału w takich operacjach prowadzonych przez różne organizacje międzynarodowe. Ich realizacja będzie jednak wymagać modyfikacji obecnych rozwiązań w zakresie przygotowania polskich kontyngentów wojskowych do udziału w tego typu operacjach. Zaproponowane zmiany dotyczą przede wszystkim stopniowego przechodzenia do systemu przygotowywania kontyngentów, zwłaszcza operacyjnych, na bazie jednostek regularnych. Wiąże się z tym konieczność szerszego uwzględniania problematyki operacji pokojowych w procesie szkolenia indywidualnego i zespołowego żołnierzy.

Biorąc pod uwagę tymczasowość obecnych rozwiązań w systemie podejmowania decyzji, zwłaszcza dotyczących podziału kompetencji w tym zakresie Prezydenta i Rady Ministrów, trudno ich trafność w dłuższej perspektywie czasowej, Pewnymi wskazówkami mogą być tu zebrane przez autorów opinie ekspertów polskich i zagranicznych. Większość respondentów zagranicznych podaje, że udział kontyngentów ich kraju w operacjach pokojowych wymaga decyzji parlamentu (46%) lub rządu (36%). W żadnym przypadku nie jest wymagana decyzja głowy państwa. Nieco inaczej natomiast kształtują się opinie ekspertów polskich. Po 28% respondentów

uważa, że decyzja taka powinna należeć do rządu lub prezydenta. Wpływ na taką opinię może mieć niewątpliwie aktualny stan prawny w tym zakresie. Aż 40% respondentów uważa jednak, że decyzja taka powinna należeć do parlamentu, zwłaszcza jeśli dotyczy udziału w operacjach związanych z użyciem siły. Niezależnie jednak od przyszłych rozwiązań prawnych, proces podejmowania takiej decyzji powinien zostać znacznie uproszczony i przyspieszony, zwłaszcza w przypadkach operacji Sojuszu. Pomóc powinno w tym utworzenie w naszym państwie w najbliższej przyszłości systemu reagowania kryzysowego.

ZAKOŃCZENIE

W trakcie realizacji pracy autorom udało się zgromadzić pokaźny materiał badawczy. Głównym źródłem informacji, wykorzystywanej zwłaszcza w drugiej części pracy, było gromadzone od wielu lat archiwum Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON, związane z uczestnictwem polskich kontyngentów i obserwatorów wojskowych w operacjach pokojowych różnych organizacji międzynarodowych. Wiele dokumentów oficjalnych wydawanych przez ONZ, OBWE i NATO, a także aktualny materiał faktograficzny uzyskano z sieci Internet. Pomocne w tym były również kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi i szkoleniowymi, a także z akredytowanymi w Warszawie attachés obrony wybranych państw.[281]

Zgromadzony w ten sposób materiał pozwolił na kompleksowe ujęcie badanej problematyki, nie spotykane w wydawanych dotychczas publikacjach naukowych. Przeprowadzone przez autorów badania potwierdziły zakładane hipotezy.

Na podstawie studiów i analiz wykonanych w pierwszej części pracy, poświęconej ogólnym zasadom organizacji i prowadzenia operacji pokojowych przez różne organizacje międzynarodowe, można dokonać reasumpcji formułując następujące wnioski ogólne:

– Potwierdziła się hipoteza o złożoności obecnego systemu międzynarodowych operacji pokojowych. System ten charakteryzuje się hierarchiczną strukturą, w której nadrzędną rolę odgrywa Organizacja Narodów Zjednoczonych, uważana do

[281] Szczególnie przydatne okazały się zasoby biblioteki kanadyjskiego ośrodka The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, z których autorzy mieli okazję korzystać w czasie pobytu na kursach i seminariach. Dzięki uprzejmości attachés obrony USA, Wielkiej Brytanii i Kanady uzyskano dostęp do oficjalnych instrukcji przedstawiających narodowe doktryny operacji pokojowych tych państw.

niedawna za jedyną organizację międzynarodową prowadząca tego rodzaju operacje. Organizacja ta co raz częściej upoważnia inne organizacje, a także państwa członkowskie, do prowadzenia takich operacji, zwłaszcza tych, które wiążą się z potrzebą posiadania określonego potencjału i zdolności operacyjnych.

- Prowadzone w ramach tego systemu operacje pokojowe organizowane są według sześciu modeli, zbudowanych na czterech poziomach (polityczno-strategicznym, strategiczno-wojskowym, operacyjnym i taktycznym) zależnie od roli, jaką na tych poziomach zajmują poszczególne elementy składowe systemu (organizacje globalna i regionalne oraz państwa lub grupy państw członkowskich).

- Przedstawiony w pierwszej części pracy system międzynarodowych operacji pokojowych jest systemem otwartym, dynamicznie rozwijającym się i udoskonalającym swoje struktury. Zgodnie z ostatnio pojawiającymi się tendencjami, w nieodległej przyszłości system ten trzeba będzie traktować jako podsystem rozwijającego się obecnie międzynarodowego systemu reagowania w sytuacjach kryzysowych (ang. *crisis management*), który obejmować będzie również podsystemy reagowania na innego rodzaju zagrożenia (klęski ekologiczne, katastrofy przemysłowe, itp.).[282] Wiąże się z tym dalszy wzrost roli współpracy cywilno-wojskowej (CIMIC) w operacjach pokojowych.

- Używana dotychczas przez różne państwa i organizacje międzynarodowe terminologia dotycząca operacji pokojowych jest mało przejrzysta i niejednoznaczna. Terminologię tę systematyzuje

[282] Tendencje takie widoczne są na przykład w scenariuszach ćwiczeń CMX-98 i CMX-99. Obok prowadzenia typowych operacji pokojowych (np. prewencyjne rozwinięcie sił) prowadzonych przez NATO z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ, scenariusze te zakładają również działania w przypadku klęsk żywiołowych (trzęsienie ziemi) oraz katastrof technologicznych albo związanych z proliferacją broni chemicznej lub biologicznej.

proponowana przez autorów typologia operacji pokojowych. Wprowadza ona cztery podstawowe kategorie operacji pokojowych, dzieląc je na typy, w określeniu których w miarę możliwości wykorzystano dotychczas istniejące terminy, przyjmując ich jednoznaczną interpretację. Typologia ta również nie stanowi zamkniętego systemu klasyfikacji operacji pokojowych. Można przewidywać, że nie zmienią się cztery zasadnicze kategorie tych operacji. Mogą, natomiast, pojawiać się ich nowe typy, zależnie od charakteru realizowanych przez nie celów i zadań.[283]

Rezultaty badań prowadzonych w drugiej części pracy, poświęconej udziałowi Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych, można sprowadzić do następujących wniosków ogólnych:

- Udział w międzynarodowych operacjach pokojowych zajmuje coraz bardziej znaczące miejsce w doktrynach obronnych i wojskowych wielu państw jako środek przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom ich bezpieczeństwa.[284] Udział w tych operacjach uwzględniony jest także w założeniach polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej. Jego znaczenie wzrośnie wraz z uzyskaniem przez nasz kraj członkostwa w

[283] Świadczy o tym chociażby możliwość podjęcia przez społeczność międzynarodową ponownych działań interwencyjnych przeciw Irakowi w związku z nie respektowaniem przez to państwo postanowień rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Pojawia się w związku z tym pytanie do jakiego typu operacji zaliczyć taką interwencję? Obecnie nie znamy wszystkich możliwych jej uwarunkowań. Interwencja ta mogłaby być prowadzona zarówno na podstawie mandatu udzielonego koalicji antyirackiej w 1990 roku jak i nowego mandatu, określonego w specjalnie przyjętej rezolucji. W pierwszym przypadku interwencję taką można by uznać za kontynuowanie interwencji przeciw agresji gdyż zakaz produkcji i posiadania przez Irak broni masowego rażenia był jednym z warunków rozejmu kończącego działania w ramach operacji *Desert Storm*. W drugim przypadku należałoby się jednak zastanowić nad określeniem nowego typu interwencji.

[284] Międzynarodowe operacje pokojowe były jednym z głównych tematów zorganizowanego przez OBWE seminarium na temat polityki obronnej i doktryn wojskowych, które odbyło się w dniach 26-28 stycznia 1998 roku w Wiedniu. Ich wzrastające znaczenie w narodowych doktrynach wojskowych było widoczne w wystąpieniach wielu uczestników tego seminarium. W seminarium tym uczestniczył także jeden z autorów niniejszej pracy.

proponowana przez autorów typologia operacji pokojowych. Wprowadza ona cztery podstawowe kategorie operacji pokojowych, dzieląc je na typy, w określeniu których w miarę możliwości wykorzystano dotychczas istniejące terminy, przyjmując ich jednoznaczną interpretację. Typologia ta również nie stanowi zamkniętego systemu klasyfikacji operacji pokojowych. Można przewidywać, że nie zmienią się cztery zasadnicze kategorie tych operacji. Mogą, natomiast, pojawiać się ich nowe typy, zależnie od charakteru realizowanych przez nie celów i zadań.[283]

Rezultaty badań prowadzonych w drugiej części pracy, poświęconej udziałowi Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych, można sprowadzić do następujących wniosków ogólnych:

– Udział w międzynarodowych operacjach pokojowych zajmuje coraz bardziej znaczące miejsce w doktrynach obronnych i wojskowych wielu państw jako środek przeciwdziałania zewnętrznym zagrożeniom ich bezpieczeństwa.[284] Udział w tych operacjach uwzględniony jest także w założeniach polityki bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej. Jego znaczenie wzrośnie wraz z uzyskaniem przez nasz kraj członkostwa w

---

[283] Świadczy o tym chociażby możliwość podjęcia przez społeczność międzynarodową ponownych działań interwencyjnych przeciw Irakowi w związku z nie respektowaniem przez to państwo postanowień rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ. Pojawia się w związku z tym pytanie do jakiego typu operacji zaliczyć taką interwencję? Obecnie nie znamy wszystkich możliwych jej uwarunkowań. Interwencja ta mogłaby być prowadzona zarówno na podstawie mandatu udzielonego koalicji antyirackiej w 1990 roku jak i nowego mandatu, określonego w specjalnie przyjętej rezolucji. W pierwszym przypadku interwencję taką można by uznać za kontynuowanie interwencji przeciw agresji gdyż zakaz produkcji i posiadania przez Irak broni masowego rażenia był jednym z warunków rozejmu kończącego działania w ramach operacji *Desert Storm*. W drugim przypadku należałoby się jednak zastanowić nad określeniem nowego typu interwencji.

[284] Międzynarodowe operacje pokojowe były jednym z głównych tematów zorganizowanego przez OBWE seminarium na temat polityki obronnej i doktryn wojskowych, które odbyło się w dniach 26-28 stycznia 1998 roku w Wiedniu. Ich wzrastające znaczenie w narodowych doktrynach wojskowych było widoczne w wystąpieniach wielu uczestników tego seminarium. W seminarium tym uczestniczył także jeden z autorów niniejszej pracy.

Sojuszu Północnoatlantyckim. Spowoduje to konieczność traktowania udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych jako jednego z podstawowych zadań sił zbrojnych, przewidzianego w naszej przyszłej doktrynie wojskowej.

- Wzrost zadań związanych z udziałem w międzynarodowych operacjach pokojowych stwarza konieczność dostosowania do nowych potrzeb dotychczasowego systemu przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami i obserwatorami wojskowymi w tych operacjach. System docelowy powinien być oparty głownie na udziale regularnych jednostek WP, przygotowywanych do wykonywania tego typu zadań już w trakcie normalnego procesu szkolenia. System taki należy wprowadzać stopniowo, wraz z osiąganiem przez coraz większą liczbę naszych jednostek (batalionów) zdolności do współdziałania w ramach struktur wielonarodowych. Nie wyklucza się więc istnienia rozwiązań pośrednich, zwłaszcza w okresie przejściowym.

- Istnieje uzasadniona potrzeba opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych, jako dokumentu normatywnego stanowiącego podstawę do opracowania odpowiednich instrukcji i materiałów szkoleniowych wykorzystywanych na różnych poziomach procesu szkolenia wojsk. Propozycję struktury takiego dokumentu przedstawiono w niniejszej pracy.

Przystępując do badań w zakresie tak szerokiej problematyki, autorzy zdawali sobie sprawę, że nie sposób ująć jej całości w jednej rozprawie. Szereg istotnych problemów, dotyczących na przykład procesu planowania operacji pokojowych, wykorzystywania w nich systemów logistycznych czy skuteczności podejmowanych działań, może stanowić przedmiot odrębnych prac naukowo-badawczych. Dlatego autorzy świadomie ograniczyli się do poruszenia tylko wybranych zagadnień, które ich zdaniem były niezbędne do

ramowego przedstawienia złożonego systemu międzynarodowych operacji pokojowych. Autorzy mają nadzieję, że wyniki ich badań, ujęte w takiej właśnie formie, stanowić będą podstawę do dalszych, bardziej szczegółowych badań w zakresie tej problematyki, a także do opracowania polskiej doktryny operacji pokojowych. W swej pracy autorzy kierowali się myślą wyrażoną przez Bolesława Balcerowicza: „...członkostwo Polski w NATO (...) spowoduje konieczność rozwinięcia treści obecnej strategii (...) o aktywny udział w wielonarodowych akcjach (typu *peacekeeping*, *peacemaking*, itd.) - nie tylko przez fizyczne uczestnictwo, ale również współtworzenie zasad ich działania...".[285]

[285] Bolesław Balcerowicz: *Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, Wojsko i Wychowanie, nr 2, Warszawa, 1997, str. 79.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1

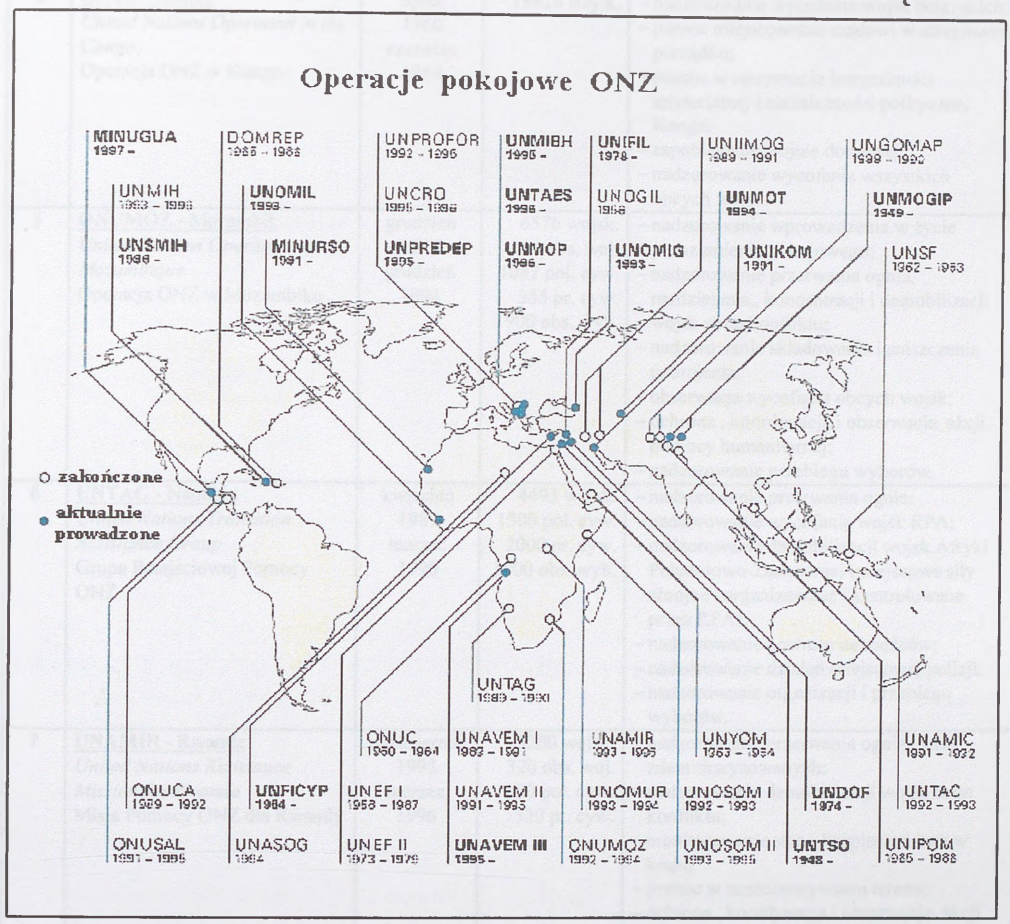

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji [1]	Rodzaje działań (mandat)
	OPERACJE ZAKOŃCZONE			
	AFRYKA			
1	UNAVEM I - Angola *United Nations Angola Verification Mission III* Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli	styczeń 1989 czerwiec 1991	70 obs. woj.	– obserwacja wycofania wojsk kubańskich.
2	UNAVEM II - Angola *United Nations Angola Verification Mission III* Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli	czerwiec 1991 luty 1995	350 obs. woj. 126 pol. cyw. 240 pr. cyw. 400 ob. wyb.	– nadzorowanie przerwania ognia i przestrzegania porozumienia pokojowego; – monitorowanie działań miejscowej policji; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
3	UNASOG - Czad / Libia *United Nations Aouzou Strip Observer Group* Grupa Obserwacyjna ONZ w Strefie Aouzou	maj 1994 czerwiec 1994	9 obs. woj. 6 pr. cyw.	– nadzorowanie wycofania administracji i wojsk libijskich.

[1] W operacjach zakończonych podano stany maksymalne według *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peacekeeping*, wyd. III, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1996, a w operacjach aktualnie prowadzonych podano stany na dzień 31 maja 1997 roku według miesięcznego zestawienia wydanego przez Departament Operacji Pokojowych ONZ.

4	**ONUC** - Kongo *United Nations Operation in the Congo* Operacja ONZ w Kongo	lipiec 1960 czerwiec 1964	19828 wojsk.	– nadzorowanie wycofania wojsk belgijskich; – pomoc miejscowemu rządowi w utrzymaniu porządku; – pomoc w utrzymaniu integralności terytorialnej i niezależności politycznej Konga; – zapobieganie wojnie domowej; – nadzorowanie wycofania wszystkich obcych wojsk.
5	**ONUMOZ** - Mozambik *United Nations Operation in Mozambique* Operacja ONZ w Mozambiku	grudzień 1992 grudzień 1994	6576 wojsk. 354 obs. woj. 1087 pol. cyw. 355 pr. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – nadzorowanie przerwania ognia, rozdzielenia,, koncentracji i demobilizacji wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie składowania i zniszczenia uzbrojenia; – obserwacja wycofania obcych wojsk; – ochrona , koordynacja i obserwacja akcji pomocy humanitarnej; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
6	**UNTAG** - Namibia *United Nations Transition Assistance Group* Grupa Przejściowej Pomocy ONZ	kwiecień 1989 marzec 1990	4493 wojsk. 1500 pol. cyw. 2000 pr. cyw. 1000 obs. wyb.	– nadzorowanie przerwania ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk RPA; – nadzorowanie demobilizacji wojsk Afryki Południowo-Zachodniej (miejscowe siły zbrojne zorganizowane i kontrolowane przez RPA); – nadzorowanie powrotu uchodźców; – nadzorowanie działań miejscowej policji; – nadzorowanie organizacji i przebiegu wyborów.
7	**UNAMIR** - Rwanda *United Nations Assistance Mission for Rwanda* Misja Pomocy ONZ dla Rwandy	październik 1993 marzec 1996	5200 wojsk. 320 obs. woj. 120 pol. cyw. 320 pr. cyw.	– nadzorowanie przerwania ognia i stref zdemilitaryzowanych; – nadzorowanie demobilizacji wojsk stron konfliktu; – monitorowanie stanu bezpieczeństwa w kraju; – pomoc w rozminowywaniu terenu; – ochrona , koordynacja i obserwacja akcji pomocy humanitarnej; – mediacje między stronami konfliktu; – ochrona ludności cywilnej i uchodźców, tworzenie stref ochronnych.
8	**UNOMUR** - Rwanda / Uganda *United Nations Observer Mission Uganda-Rwanda* Misja Obserwacyjna ONZ w Ugandzie i Rwandzie	czerwiec 1993 wrzesień 1994	81 obs. woj.	– kontrola granic przed przemytem broni, amunicji i sprzętu wojskowego dla stron konfliktu.
9	**UNOSOM I** - Somalia *United Nations Operation in Somalia* Operacja ONZ w Somalii	kwiecień 1992 marzec 1993	893 wojsk. 54 obs. woj.	– obserwacja przerwania ognia; – ochrona personelu i mienia ONZ w czasie akcji humanitarnych; – ochrona konwojów i centrów dystrybucji pomocy humanitarnej;
10	**UNOSOM II** - Somalia *United Nations Operation in Somalia* Operacja ONZ w Somalii	marzec 1993 marzec 1995	28000 wojsk. 2800 pr. cyw.	– zapewnienie warunków bezpieczeństwa dla akcji pomocy humanitarnej przy użyciu wszelkich niezbędnych środków, włącznie z użyciem siły; [2]

[2] Mandat UNOSOM II oparty był na postanowieniach rozdziału VII Karty NZ. Była to więc interwencja w celach humanitarnych. Jednak ze względów budżetowych i administracyjnych ONZ zaliczano ją do operacji utrzymania pokoju. (por. Evans Gareth, *Współpraca dla pokoju: Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne* , PISM, Warszawa 1994, str. 127)

	AMERYKA			
11	**ONUCA** - Ameryka Srodkowa *United Nations Observer Group in Central America* Grupa Obserwacyjna ONZ w Ameryce Środkowej	listopad 1989 styczeń 1992	260 obs. woj. 800 wojsk.	– monitorowanie przerwania ognia; – nadzorowanie rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie przestrzegania porozumienia o nie udzielaniu zewnętrznej pomocy stronom konfliktu; – nadzorowanie dobrowolnej demobilizacji ruchu oporu w Nikaragui
12	**DOMREP** - Dominikana *Mission of the Representative of the Secretary-General in the Dominican Republic* Misja Przedstawiciela Sekretarza Generalnego w Republice Dominikańskiej	maj 1965 październik 1966	2 obs. woj.	– obserwacja i meldowanie o naruszeniach porozumienia o zawieszeniu ognia.
13	**ONUSAL** - Salwador *United Nations Observer Mission in El Salvador* Misja Obserwacyjna ONZ w Salwadorze	lipiec 1991 kwiecień 1995	368 obs. woj. 631 pol. cyw. 140 pr. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – nadzorowanie przerwania ognia i redukcji sił stron konfliktu; – nadzorowanie przebiegu wyborów.
14	**MINUGUA** - Gwatemala *United Nations Verification Mission in Guatemala* Misja Weryfikacyjna ONZ w Gwatemali	styczeń 1997 maj 1997	145 obs.woj. 43 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – obserwacja rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie demobilizacji sił partyzanckich w specjalnych punktach zbiorczych.
15	**UNMIH** - Haiti *United Nations Mission in Haiti* Misja ONZ w Haiti	wrzesień 1993 czerwiec 1996	6065 wojsk. 847 pol. cyw.	– pomoc w utrzymaniu bezpieczeństwa; – pomoc w ochronie międzynarodowego personelu oraz głównych obiektów; – pomoc w organizacji i przeprowadzeniu wyborów.
	AZJA			
16	**UNGOMAP** - Afganistan / Pakistan *United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan* Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie i Pakistanie	kwiecień 1988 czerwiec 1990	50 obs. woj.	– misja dobrych usług wobec stron konfliktu w zapewnieniu wprowadzenia w życie porozumienia pokojowego; – obserwacja i meldowanie o naruszeniach porozumienia pokojowego.
17	**UNAMIC** - Kambodża *United Nations Advanced Mission in Cambodia* Misja Przygotowawcza ONZ w Kambodży	październik 1991 marzec 1992	1090 wojsk. 150 pr. cyw.	– pomoc stronom konfliktu w utrzymaniu przerwania ognia; – pomoc w rozminowywaniu (szkolenie miejscowego personelu, akcje uświadamiające wśród ludności cywilnej).
18	**UNTAC** - Kambodża *United Nations Transitional Authority in Cambodia* Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży	marzec 1992 wrzesień 1993	15991 wojsk. 3359 pol. cyw. 900 obs. wyb.	– nadzorowanie koncentracji i demobilizacji wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie przestrzegania praw człowieka; – pomoc w zapewnieniu porządku publicznego; – pomoc w zapewnieniu funkcjonowania administracji cywilnej; – nadzorowanie repatriacji i osiedlenia uchodźców; – nadzorowanie organizacji i przeprowadzenia wyborów; – pomoc w odbudowie niezbędnej infrastruktury.
19	**UNIPOM** - Indie / Pakistan *United Nations India-Pakistan Observation Mission* Misja Obserwacyjna ONZ w Indiach i Pakistanie	wrzesień 1965 marzec 1966	96 obs. woj.	– obserwacja przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk stron konfliktu na pozycje zajmowane przed konfliktem.

20	**UNSF** - Zachodnia Nowa Gwinea *United Nations Security Force in West New Guinea (West Irian)* Siły Bezpieczeństwa ONZ w Zachodniej Nowej Gwinei (Zachodnim Irianie)	październik 1962 kwiecień 1963	1576 wojsk.	– utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa na terytorium pod czasową administracją ONZ (UNTEA); – monitorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia.
	EUROPA			
21	**UNCRO** - Chorwacja *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia* Operacja ONZ Odbudowy Zaufania w Chorwacji	marzec 1995 styczeń 1996	14663 wojsk. 328 obs. woj. 531 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – ułatwienie wprowadzenia w życie porozumienia gospodarczego; – ułatwienie wprowadzenia w życie odpowiednich rezolucji Rady Bezpieczeństwa; – obserwowanie i meldowanie o ruchach personelu i sprzętu wojskowego przez granice między Chorwacją a FRJ; – ułatwienie przechodzenia przez terytorium Chorwacji konwojów z pomocą humanitarną dla Bośni i Hercegowiny; – monitorowanie przebiegu procesu demilitaryzacji Półwyspu Prewlaka.
22	**UNPROFOR** - była Jugosławia *United Nations Protection Force* Siły Ochronne ONZ	marzec 1992 grudzień 1995	30574 wojsk. 278 obs. woj. 86 pol. cyw.	– monitorowanie przerwania ognia w Chorwacji; – nadzorowanie wycofania armii jugosłowiańskiej; – zapewnienie demilitaryzacji i ochrona ludności w strefach ochronnych; – pomoc w akcjach humanitarnych; – prewencyjne rozmieszczenie sił w byłej jugosłowiańskiej Republice Macedonii.[3]
23	**UNTAES** - Chorwacja *United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium* Tymczasowa Administracja ONZ we Wschodniej Sławonii, Baranii i Zachodnim Sirmium	styczeń 1996 grudzień 1997	100 obs. woj. 4368 wojsk. 451 pol. cyw.	– nadzorowanie demilitaryzacji regionu; – monitorowanie powrotu uchodźców; – pomoc we wprowadzaniu w życie postanowień porozumienia pokojowego; – utworzenie tymczasowych sił policyjnych; – zapewnienie tymczasowej administracji.
	BLISKI WSCHÓD			
24	**UNIIMOG** - Iran / Irak *United Nations Iran-Iraq Military Observer Group* Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Iranie i Iraku	sierpień 1988 luty 1991	400 wojsk.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – nadzorowanie wycofania wojsk stron konfliktu poza prawnie uznane granice.
25	**UNOGIL** - Liban *United Nations Observation Group in Lebanon* Grupa Obserwacyjna ONZ w Libanie	czerwiec 1958 grudzień 1958	591 obs. woj.	– kontrolowanie granic Libanu przed nielegalnym przerzutem personelu, uzbrojenia i innych materiałów wojskowych.
26	**UNEF I** - Egipt / Izrael *First United Nations Emergency Force* Pierwsze Doraźne Siły ONZ	listopad 1956 czerwiec 1967	6073 wojsk.	– nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk; – nadzorowanie wycofania obcych wojsk z terytorium Egiptu; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami Egiptu i Izraela.
27	**UNEF II** - Egipt / Izrael *Second United Nations Emergency Force* Drugie Doraźne Siły ONZ	październik 1973 lipiec 1979	6937 wojsk.	– nadzorowanie porozumienia o przerwaniu walk; – nadzorowanie przemieszczania sił stron konfliktu; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami Egiptu i Izraela.

[3] Przekształcone w odrębną misję UNPREDEP w marcu 1995.

28	**UNYOM** - Jemen *United Nations Yemen Observation Mission* Misja Obserwacyjna ONZ w Jemenie	lipiec 1963 wrzesień 1964	25 obs. woj. 164 wojsk.	– nadzorowanie wprowadzenia w życie porozumienia o przerwaniu walk między siłami Arabii Saudyjskiej i Zjednoczonej Republiki Arabskiej.
OPERACJE AKTUALNIE PROWADZONE				
AFRYKA				
1	**UNAVEM III / MONUA**[4] - Angola *United Nations Angola Verification Mission III* Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli	luty 1995	300 obs. woj. 4430 wojsk. 271 pol. cyw.	– misje dobrych usług wobec stron konfliktu; – nadzorowanie rozdzielenia sił i przestrzegania przerwania ognia; – nadzorowanie wycofania, koncentracji i demobilizacji wojsk UNITA; – nadzorowanie składania i składowania broni zdemobilizowanych sił; – kontrola ruchów sił rządowych; – nadzorowanie przestrzegania swobody ruchu osób i towarów; – kontrola neutralności policji; – rozbrajanie osób cywilnych; – koordynacja i wsparcie akcji humanitarnych; – uczestniczenie w rozminowaniu; – nadzorowanie przygotowania i przebiegu wyborów.
2	**UNOMIL** - Liberia *United Nations Observer Mission in Liberia* Misja Obserwacyjna ONZ w Liberii	wrzesień 1993	85 obs. woj. 7 wojsk.	– nadzorowanie przestrzegania porozumień pokojowych; – obserwacja i wyjaśnianie przypadków naruszeń porozumienia o przerwaniu ognia; – misje dobrych usług; – nadzorowanie rozbrojenia i demobilizacji sił; – obserwacja i meldowanie o przypadkach łamania praw człowieka; – wspieranie akcji pomocy humanitarnej; – obserwacja i nadzorowanie przebiegu wyborów.
3	**MINURSO** - Sahara Zachodnia *United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara* Misja ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej	wrzesień 1991	200 obs. woj. 27 wojsk. 9 pol. cyw.	– monitorowanie porozumienia o przerwaniu ognia; – weryfikacja redukcji sił marokańskich; – monitorowanie koncentracji sił stron konfliktu w określonych miejscach; – nadzorowanie wymiany jeńców wojennych; – nadzorowanie realizacji programu repatriacji; – nadzorowanie rejestracji wyborców (do chwili zawieszenia procesu rejestracji).
AMERYKA				
4	**UNSMIH** - Haiti *United Nations Support Mission in Haiti* Misja Wspierająca ONZ w Haiti	lipiec 1996	1295 wojsk. 250 pol. cyw.	– pomoc rządowi Haiti w odtworzeniu struktur państwowych i odbudowie gospodarczej; – pomoc w reorganizacji sił policyjnych oraz utrzymaniu ładu i porządku publicznego.
AZJA				
5	**UNMOGIP** - Indie / Pakistan *United Nations Military Observer Group in India and Pakistan* Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Indiach i Pakistanie	styczeń 1949	44 obs. woj.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia.

[4] Od sierpnia 1997 roku zmieniono nazwę misji na Misję Obserwacyjną ONZ w Angoli (MONUA)

6	**UNMOT** - Tadżykistan *United Nations Mission of Observer in Tajikistan* Misja Obserwacyjna ONZ w Tadżykistanie	grudzień 1994	21 obs. woj.	– monitorowanie przestrzegania porozumienia o tymczasowym przerwaniu ognia; – meldowanie o przypadkach naruszenia porozumienia; – misje dobrych usług; – utrzymywanie bliskich kontaktów ze stronami konfliktu oraz współdziałanie z misją OBWE i Siłami Pokojowymi WNP w celu ułatwienia procesu politycznego rozwiązania konfliktu; – koordynacja i ułatwianie akcji pomocy humanitarnej.
EUROPA				
7	**UNPF** - była Jugosławia *United Nations Peace Forces* Siły Pokojowe ONZ	marzec 1995	45 wojsk.	– sprawowanie funkcji dowództwa teatru wszystkich sił ONZ w byłej Jugosławii; – utrzymywanie kontaktów z odpowiednimi rządami oraz NATO.
8	**UNMIBH** - Bośnia i Hercegowina *United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina* Misja ONZ w Bośni i Hercegowinie	grudzień 1995	5 wojsk. 1734 pol. cyw.	– monitorowanie, obserwowanie i kontrola działalności organów porządku publicznego stron (realizowane przez Międzynarodowe Siły Policyjne - IPTF).
9	**UNMOP** - Chorwacja *United Nations Mission of Observers in Prevlaka* Misja Obserwacyjna ONZ na Półwyspie Prewlaka	styczeń 1996	28 obs. woj.	– monitorowanie demilitaryzacji rejonu Półwyspu Prewlaka.
10	**UNFICYP**- Cypr *United Nations Peace-keeping Force in Cyprus* Siły Pokojowe ONZ na Cyprze	marzec 1964	1165 wojsk. 35 pol. cyw.	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – utworzenie i kontrolowanie strefy buforowej między siłami stron konfliktu.
11	**UNPREDEP** - Była Jugosłowiańska Republika Macedonii *United Nations Preventive Deployment Force* Prewencyjne Rozwinięcie Sił ONZ	marzec 1995	35 obs. woj. 1050 wojsk. 25 pol. cyw.	– obserwacja i meldowanie o sytuacji w rejonach przygranicznych.
12	**UNOMIG** - Gruzia *United nations Observer Mission in Georgia* Misja Obserwacyjna ONZ w Gruzji	sierpień 1993	118 obs. woj.	– monitorowanie i weryfikacja wprowadzania w życie porozumienia o przerwaniu walk; – obserwacja działalności sił pokojowych WNP; – kontrolowanie stref bezpieczeństwa i stref ograniczonego rozmieszczenia uzbrojenia; – monitorowanie wycofywania wojsk gruzińskich z doliny Kodori; – patrolowanie doliny Kodori; – obserwacja przypadków naruszania porozumienia i próby rozwiązania incydentów.
BLISKI WSCHÓD				
13	**UNDOF** - Izrael / Syria (Wzgórza Golan) *United Nations Disengagement Observer Force* Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk	czerwiec 1974	1068 wojsk.	– nadzorowanie rozdzielenia wojsk stron konfliktu; – nadzorowanie stref rozdzielenia wojsk oraz stref ograniczonego rozmieszczenia uzbrojenia.
14	**UNIKOM** - Irak / Kuwejt *United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission* Misja Obserwacyjna ONZ w Iraku i Kuwejcie	kwiecień 1991	195 obs. woj. 883 wojsk.	– monitorowanie strefy zdemilitaryzowanej; – zapobieganie naruszania strefy zdemilitaryzowanej oraz granicy Irak-Kuwejt.

15	**UNIFIL** - Liban *United Nations Interim Force in Lebanon* Tymczasowe Siły ONZ w Libanie	marzec 1978	4564 wojsk.	– nadzorowanie wycofania sił Izraela z Południowego Libanu .[5]
16	**UNTSO** - Izrael / Syria / Liban *United Nations Truce Supervision Organization* Organizacja ONZ ds. Nadzorowania Rozejmu	czerwiec 1948	155 obs. woj.	– obserwacja przestrzegania porozumień o przerwaniu walk w Palestynie - początkowo; – obserwacja przestrzegania porozumień na Wzgórzach Golan (OGG) i w Libanie (OGL) - obecnie.

[5] Mandat UNIFIL nie został wypełniony do końca ze względu na trwającą nadal okupację tych terenów przez Izrael. Obecność UNIFIL przyczynia się jednak do stabilizacji w tym regionie poprzez ograniczanie incydentów i ochronę miejscowej ludności.

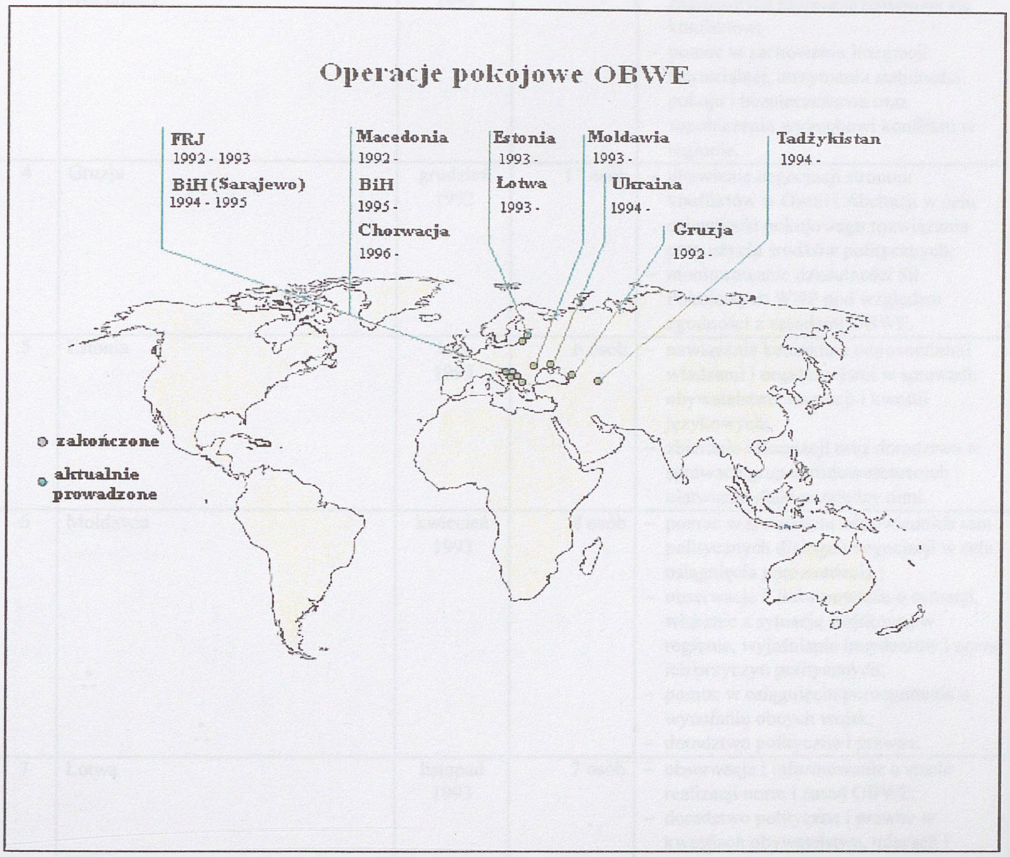

Lp.	Obszar działania misji	Okres trwania	Liczebność misji	Rodzaje działań (mandat)
OPERACJE ZAKOŃCZONE (ZAWIESZONE)				
1	Federacyjna Republika Jugosławii (Kosowo, Sandżak i Wojwodina)	wrzesień 1992 czerwiec 1993[1]	20 osób	– wspomaganie dialogu władz z przedstawicielami społeczeństwa; – zbieranie informacji o przypadkach naruszeń praw człowieka; – ustanowienie punktów kontaktowych do rozwiązywania występujących problemów; – doradztwo w sprawach konstytucyjnych i prawnych, zwłaszcza w zakresie praw człowieka, ochrony mniejszości etnicznych, wolności słowa i demokratycznych wyborów.
2	Bośnia i Hercegowina (Sarajewo)	październik 1994 grudzień 1995[2]	6 osób	– wspieranie działalności powołanych przez KBWE rzeczników praw obywatelskich.

[1] Misja została zawieszona ponieważ władze Federacyjnej Republiki Jugosławii odmówiły zgody na jej przedłużenie..

[2] Obecnie misja ta stanowi oddzielną sekcję Misji OBWE w Bośni i Hercegowinie.

OPERACJE AKTUALNIE PROWADZONE				
3	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	wrzesień 1992	8 osób	– obserwacja rozwoju sytuacji w rejonach zagrożonych rozprzestrzenieniem się konfliktów; – pomoc w zachowaniu integracji terytorialnej, utrzymaniu stabilności, pokoju i bezpieczeństwa oraz zapobieżeniu wybuchowi konfliktu w regionie.
4	Gruzja	grudzień 1992	17 osób	– ułatwienie negocjacji stronom konfliktów w Osetii i Abchazji w celu osiągnięcia pokojowego rozwiązania przy użyciu środków politycznych; – monitorowanie działalności Sił Pokojowych WNP pod względem zgodności z zasadami OBWE.
5	Estonia	luty 1993	6 osób	– nawiązanie kontaktu z odpowiednimi władzami i organizacjami w sprawach obywatelstwa, migracji i kwestii językowych; – zbieranie informacji oraz doradztwo w sprawach grup narodowościowych i ułatwianie dialogu miedzy nimi.
6	Mołdawia	kwiecień 1993	8 osób	– pomoc w stworzeniu odpowiednich ram politycznych dialogu i negocjacji w celu osiągnięcia porozumienia ; – obserwacja i informowanie o sytuacji, włącznie z sytuacją wojskową, w regionie, wyjaśnianie incydentów i ocena ich przyczyn politycznych; – pomoc w osiągnięciu porozumienia o wycofaniu obcych wojsk; – doradztwo polityczne i prawne.
7	Łotwa	listopad 1993	7 osób	– obserwacja i informowanie o stanie realizacji norm i zasad OBWE; – doradztwo polityczne i prawne w kwestiach obywatelstwa, migracji i językowych.
8	Ukraina	listopad 1994	6 osób	– analizowanie sytuacji w Autonomicznej Republice Krymu, proponowanie rozwiązań występujących problemów, składanie raportów do OBWE; –
9	Bośnia i Hercegowina	grudzień 1995	246 osób	– przygotowanie i nadzorowanie wyborów, ustanowienie i przewodniczenie Tymczasowej Komisji Wyborczej; – monitorowanie przestrzegania praw człowieka; – monitorowanie przestrzegania porozumienia pokojowego; – monitorowanie realizacji porozumień o kontroli zbrojeń i środkach budowy zaufania.
10	Chorwacja	lipiec 1996	14 osób	– doradztwo w zakresie przestrzegania praw człowieka i mniejszości etnicznych; – pomoc w rozbudowie instytucji demokratycznych.
11	Tadżykistan	luty 1994	8 osób	– ułatwianie dialogu między siłami politycznymi i regionalnymi; – wspieranie przestrzegania praw człowieka; – obserwacja stanu realizacji norm i zasad OBWE; – pomoc w rozwoju instytucji demokratycznych i prawnych.

Załącznik 3

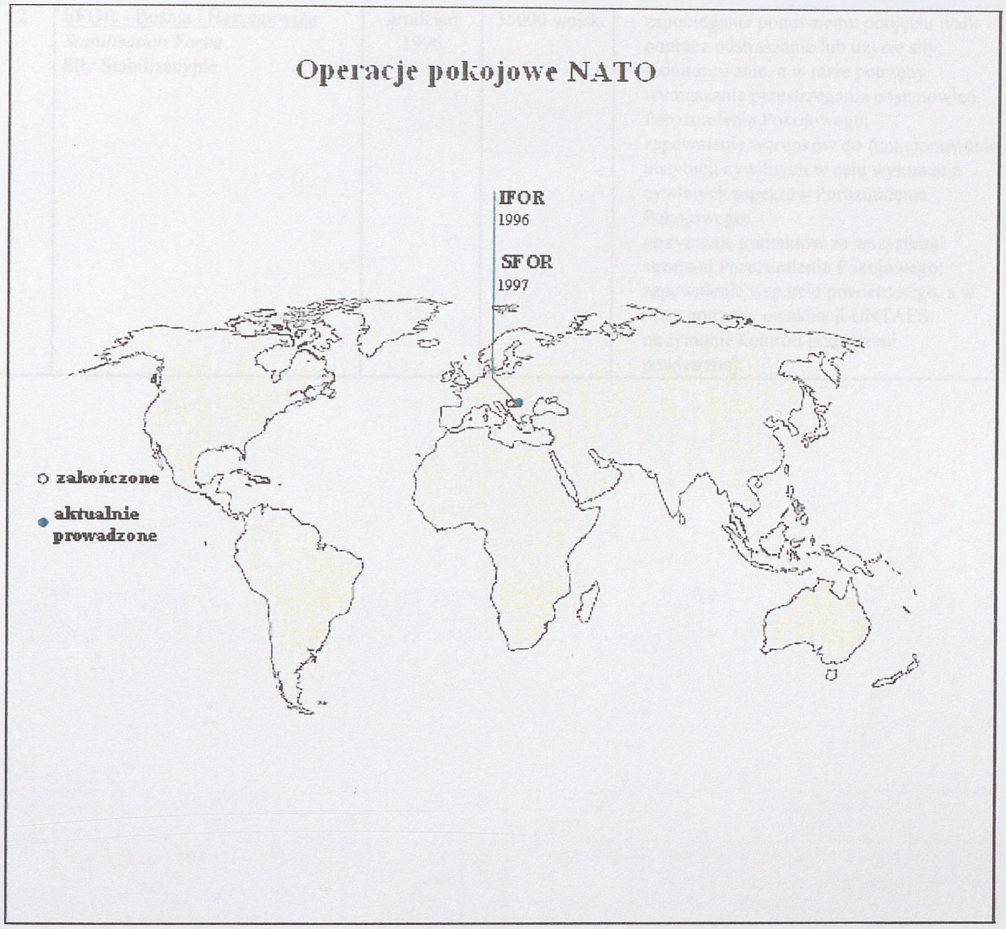

Lp.	Nazwa i obszar działania sił	Okres trwania	Liczebność sił	Rodzaje działań (mandat)
	OPERACJA ZAKOŃCZONA			
1	IFOR - Bośnia i Hercegowina *Implementation Force* Siły Implementacyjne	grudzień 1995 grudzień 1996	60000 wojsk.	– nadzorowanie i wymuszanie przestrzegania przez wszystkie strony konfliktu postanowień Porozumienia Pokojowego, a zwłaszcza : - przerwania walk, - wycofania sił i ciężkiego sprzętu na określone pozycje, - ustanowienia Stref Rozdzielenia, - ograniczenia zakładania nowych pól minowych; – nadzorowanie Stref Rozdzielenia; – kontrola przestrzeni powietrznej oraz ruchów wojsk po głównych szlakach komunikacyjnych; – utrzymanie kontaktów ze wszystkimi stronami Porozumienia Pokojowego; – zabezpieczenie warunków do funkcjonowania organizacji humanitarnych i realizacji politycznych aspektów Porozumienia Pokojowego.

OPERACJA AKTUALNIE PROWADZONA				
2	**SFOR** - Bośnia i Hercegowina *Stabilisation Force* Siły Stabilizacyjne	grudzień 1996	35000 wojsk.	– zapobieganie ponownemu podjęciu walk poprzez odstraszanie lub użycie siły; – monitorowanie, a w razie potrzeby wymuszanie przestrzegania postanowień Porozumienia Pokojowego; – zapewnienie warunków do funkcjonowania instytucji cywilnych w celu wykonania cywilnych aspektów Porozumienia Pokojowego; – utrzymanie kontaktów ze wszystkimi stronami Porozumienia Pokojowego; – zapewnienie wsparcia powietrznego, a w razie potrzeby ewakuacji UNTAES; – utrzymanie kontroli przestrzeni powietrznej.

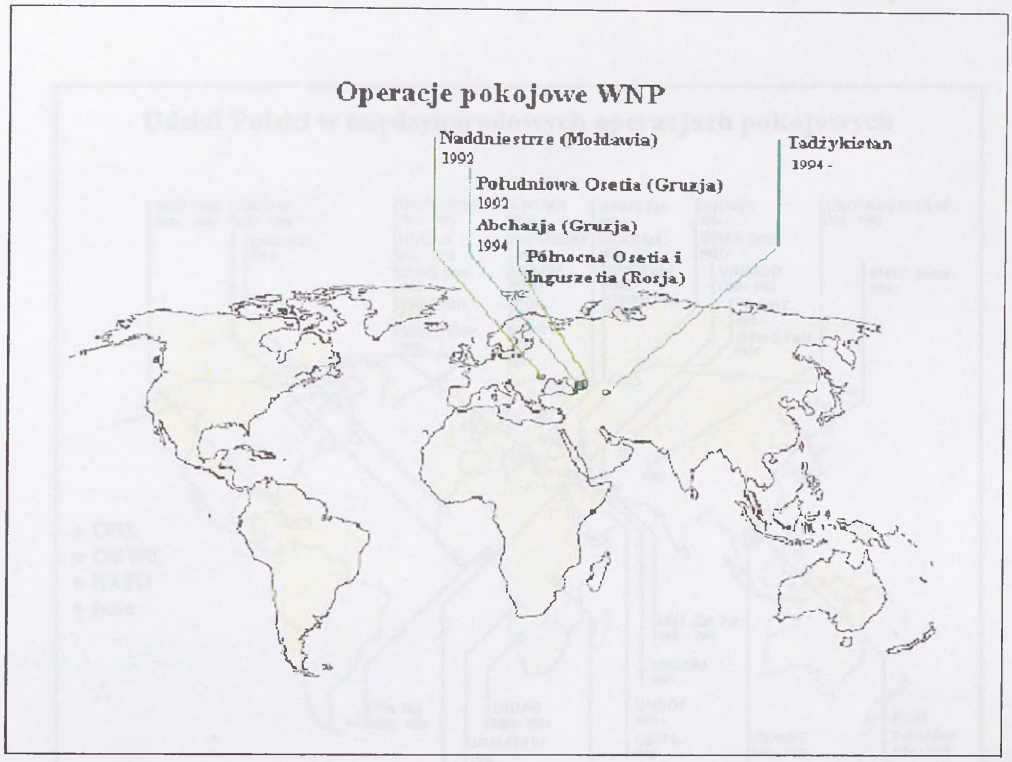

Lp.	Obszar działania sił	Początek operacji	Liczebność sił[1]	Rodzaje działań (mandat)
1	Południowa Osetia (Gruzja)	lipiec 1992	ok. 3000	– monitorowanie przerwania ognia; – nadzorowania wycofania oddziałów stron konfliktu; – nadzorowanie rozwiązania sił samoobrony; – zapewnienie bezpieczeństwa publicznego.
2	Naddniestrze (Mołdawia)	sierpień 1992	ok. 5000	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia; – przeciwdziałanie naruszeniom porozumienia (włącznie z użyciem siły).
3	Abchazja (Gruzja)	sierpień 1994	970*	– nadzorowanie przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia
4	Północna Osetia i Inguszetia (Rosja)	brak danych	1500*	brak danych
5	Tadżykistan	luty 1994	5600*	– stworzenie strefy buforowej w celu uniemożliwienia przenikania na terytorium Tadżykistanu oddziałów i uzbrojenia z Afganistanu; – pomoc w zapewnieniu porządku publicznego; – pomoc humanitarna; – ochrona uchodźców; – ochrona obiektów strategicznych.

[1] Liczebność sił podano szacunkowo na podstawie materiałów dotyczących 1994 roku znajdujących się w archiwum DWSZ MON. Gwiazdką zaznaczono dane dotyczące tylko wojsk rosyjskich.

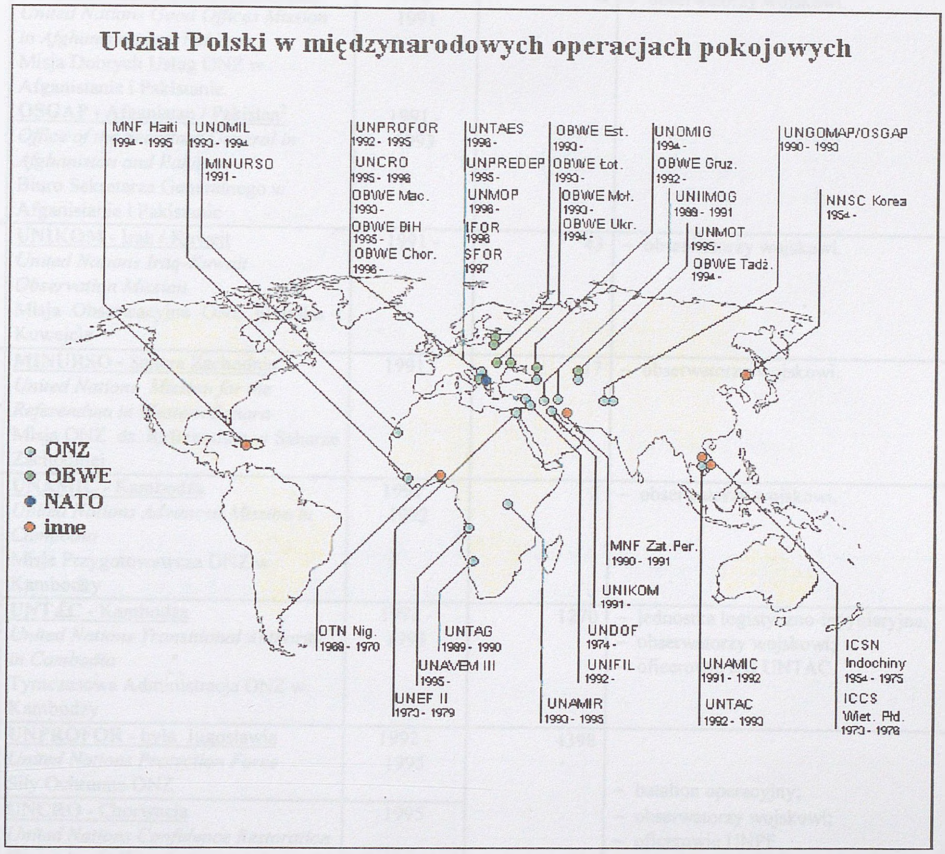

Lp.	Nazwa i obszar działania misji	Okres trwania	Łączna liczba osób[1]	Skład kontyngentu polskiego
	OPERACJE POKOJOWE ONZ			
1	**UNEF II** - Egipt / Izrael *Second United Nations Emergency Force* Drugie Doraźne Siły ONZ	1973 - 1979	11699	– jednostka logistyczna z pododdziałem inżynieryjnym; – szpital polowy; – oficerowie KG UNEF.
2	**UNDOF** - Izrael / Syria (Wzgórza Golan) *United Nations Disengagement Observer Force* Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk	1974 -	5429	– jednostka logistyczna z pododdziałem inżynieryjnym (w latach 1974 - 1994); – batalion operacyjny (od 1994 roku); – laboratorium analityczne; – oficerowie KG UNDOF.
3	**UNIIMOG** - Iran / Irak *United Nations Iran-Iraq Military Observer Group* Grupa Obserwatorów Wojskowych ONZ w Iranie i Iraku	1988 - 1991	45	– obserwatorzy wojskowi

[1] W operacjach aktualnie prowadzonych liczbę polskich uczestników podano według stanu z dnia 30 września 1997 roku.

,4	**UNTAG** - Namibia *United Nations Transition Assistance Group* Grupa Przejściowej Pomocy ONZ	1989 - 1990	393	– jednostka logistyczna; – obserwatorzy wojskowi.
5	**UNGOMAP** - Afganistan / Pakistan *United Nations Good Offices Mission in Afghanistan and Pakistan* Misja Dobrych Usług ONZ w Afganistanie i Pakistanie **OSGAP** - Afganistan / Pakistan[2] *Office of the Secretary General in Afghanistan and Pakistan* Biuro Sekretarza Generalnego w Afganistanie i Pakistanie	1990 - 1991 1991 - 1993	4	– obserwatorzy wojskowi.
6	**UNIKOM** - Irak / Kuwejt *United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission* Misja Obserwacyjna ONZ w Iraku i Kuwejcie	1991 -	43	– obserwatorzy wojskowi.
7	**MINURSO** - Sahara Zachodnia *United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara* Misja ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej	1991 -	17	– obserwatorzy wojskowi.
8	**UNAMIC** - Kambodża *United Nations Advanced Mission in Cambodia* Misja Przygotowawcza ONZ w Kambodży	1991 - 1992	2	– obserwatorzy wojskowi.
9	**UNTAC** - Kambodża *United Nations Transitional Authority in Cambodia* Tymczasowa Administracja ONZ w Kambodży	1992 - 1993	1270	– jednostka logistyczno-inżynieryjna; – obserwatorzy wojskowi; – oficerowie KG UNTAC.
10	**UNPROFOR** - była Jugosławia *United Nations Protection Force* Siły Ochronne ONZ	1992 - 1995	4398	– batalion operacyjny; – obserwatorzy wojskowi; – oficerowie UNPF
11	**UNCRO** - Chorwacja *United Nations Confidence Restoration Operation in Croatia* Operacja ONZ Odbudowy Zaufania w Chorwacji	1995		
12	**UNIFIL** - Liban *United Nations Interim Force in Lebanon* Tymczasowe Siły ONZ w Libanie	1992 -	2677	– jednostka medyczna (w latach 1992 - 1994); – batalion logistyczny z e szpitalem polowym i pododdziałem inżynieryjnym (od 1994 roku); – oficerowie KG UNIFIL
13	**UNOMIL** - Liberia *United Nations Observer Mission in Liberia* Misja Obserwacyjna ONZ w Liberii	1993 - 1994	3	– obserwatorzy wojskowi.
14	**UNAMIR** - Rwanda *United Nations Assistance Mission for Rwanda* Misja Pomocy ONZ dla Rwandy	1993 - 1995	5	– obserwatorzy wojskowi.
15	**UNOMIG** - Gruzja *United nations Observer Mission in Georgia* Misja Obserwacyjna ONZ w Gruzji	1994 -	11	– obserwatorzy wojskowi.

[2] W czerwcu 1990 roku misja UNGOMAP została przekształcona w Biuro Sekretarza Generalnego (OSGAP), które nie stanowiło oddzielnej misji ONZ. W skład biura jako doradcy wchodzili obserwatorzy wojskowi delegowani z innych misji ONZ.

16	**UNAVEM III** - Angola *United Nations Angola Verification Mission III* Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli	1995 -	14	– obserwatorzy wojskowi.
17	**UNMOT** - Tadżykistan *United Nations Mission of Observer in Tajikistan* Misja Obserwacyjna ONZ w Tadżykistanie	1995 -	7	– obserwatorzy wojskowi.
18	**UNTAES** - Chorwacja *United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium* Tymczasowa Administracja ONZ we Wschodniej Sławonii, Baranii i Zachodnim Sirmium	1996 -	73	– jednostka specjalna; – obserwatorzy wojskowi; – policjanci cywilni.
19	**UNMIBH** - Bośnia i Hercegowina *United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina* Misja ONZ w Bośni i Hercegowinie	1996 -	41	– policjanci cywilni.
20	**UNPREDEP** - Była Jugosłowiańska Republika Macedonii *United Nations Preventive Deployment Force* Prewencyjne Rozwinięcie Sił ONZ	1996 -	4	– obserwatorzy wojskowi.
21	**UNMOP** - Chorwacja *United Nations Mission of Observers in Prevlaka* Misja Obserwacyjna ONZ na Półwyspie Prewlaka	1996 -	2	– obserwatorzy wojskowi.
	OPERACJE POKOJOWE OBWE			
22	**Misja OBWE** w Bośni i Hercegowinie (Sarajewo)	1995	1	– obserwator cywilny.
23	**Misja OBWE** w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii	1993 -	9	– obserwatorzy cywilni.
24	**Misja OBWE** w Gruzji	1992 -	16	– obserwatorzy wojskowi i cywilni
25	**Misja OBWE** w Estonii	1993 -	3	– obserwatorzy cywilni.
26	**Misja OBWE** w Mołdawii	1993 -	4	– doradcy polityczni; – obserwatorzy cywilni.
27	**Misja OBWE** na Łotwie	1993 -	6	– doradcy polityczni; – obserwatorzy cywilni.
28	**Misja OBWE** na Ukrainie	1994 -	1	– doradca polityczny.
29	**Misja OBWE** w Bośni i Hercegowinie	1996 -	46	– obserwatorzy cywilni.
30	**Misja OBWE** w Chorwacji	1996 -	2	– obserwatorzy cywilni.
31	**Misja OBWE** w Tadżykistanie	1994 -	2	– doradcy polityczni
	OPERACJE POKOJOWE NATO			
32	**IFOR** - Bośnia i Hercegowina *Implementation Force* Siły Implementacyjne	1996	670	– batalion operacyjny; – Narodowa Grupa Zaopatrzenia (NSE);
33	**SFOR** - Bośnia i Hercegowina *Stabilisation Force* Siły Stabilizacyjne	1997	549	– oficerowie w dowództwach międzynarodowych

INNE OPERACJE POKOJOWE				
34	**NNSC** - Korea *Neutral Nations Supervisory Armistice Commission* Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych	1953[3] -	1065	– inspektorzy i obserwatorzy wojskowi i cywilni; – personel pomocniczy.
35	**ICSC** - Indochiny (Wietnam, Laos, Kambodża) *International Commission for Control and Supervision* Międzynarodowa Komisja Kontroli i Nadzoru	1954 - 1975	1948	– inspektorzy i obserwatorzy wojskowi i cywilni; – personel pomocniczy
36	**ICCS** - Wietnam Południowy *International Commission for Supervision and Control* Międzynarodowa Komisja Nadzoru i Kontroli	1973 - 1975		
37	**OTN** - Nigeria *Observer Team in Nigeria* Międzynarodowa Grupa Obserwatorów w Nigerii	1968 - 1970	5	– obserwatorzy wojskowi; – doradca polityczny.
38	**MNF** - Zatoka Perska (Arabia Saudyjska) *Multinational Force (Operation Desert Storm)* Siły Międzynarodowe (Operacja *Pustynna Burza*)	1991	319	– personel medyczny; – okręt - szpital; – okręt ratownictwa morskiego.
39	**MNF** - Haiti *Multinational Force* Siły Międzynarodowe	1994 - 1995	60	– jednostka specjalna

[3] Obecnie działalność Komisji jest bardzo ograniczona, głównie ze względu na utrudnienia ze strony władz KRL-D.

Załącznik 6

ZESTAWIENIE
UCZESTNICTWA AUTORÓW W OPERACJACH (MISJACH) POKOJOWYCH
(ARKUSZ OBSERWACJI UCZESTNICZĄCEJ)

Nazwa i obszar działania misji	Okres obserwacji	Zajmowane stanowisko	Obiekt obserwacji	Wynik obserwacji
1	2	3	4	5
gen. bryg. Franciszek GĄGOR				
UNEF II - Egipt *Second United Nations Emergency Force* Drugie Doraźne Siły ONZ	maj 1976-marzec 1977	Starszy Tłumacz PWJS	– Funkcjonowanie Sekcji Tłumaczy Sztabu PWJS - rola tłumaczy w wykonywaniu zadań mandatowych jednostki. – Funkcjonowanie wysuniętych elementów PWJS (kompania transportowa w Suezie, pododdział transportu i zaopatrzenia w El Tasa) – Obieg informacji (dokumentów) pomiędzy Kwaterą UNEF a Dowództwem PWJS. – Wewnętrzny obieg informacji w PWJS.	– Wkład do sprawozdania Szefa Sztabu VI Zmiany PWJS dotyczący funkcjonowania Sekcji Tłumaczy i zawierający wskazówki dla następców na stanowisku starszego tłumacza oraz wnioski dotyczące przygotowania tłumaczy dla potrzeb kolejnych zmian PWJS.

1	2	3	4	5
UNDOF - Izrael / Syria (Wzgórza Golan) *United Nations Disengagement Observer Force* Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk	marzec-maj 1977 grudzień 1980-czerwiec 1981 grudzień 1985-czerwiec 1986	Starszy Oficer Operacyjny (nieetatowy Szef Sztabu PKW) Starszy Oficer Operacyjny Starszy Oficer Operacyjny	– Funkcjonowanie PKW jako jednostki zabezpieczenia logistycznego UNDOF - relacje PKW z KG UNDOF i innymi kontyngentami. – Wykonywanie zadań mandatowych przez poszczególne pododdziały PKW (transportowy, budowlany, inżynieryjny i medyczny) - koordynacyjna rola Sztabu PKW. – Zewnętrzny i wewnętrzny obieg informacji (dokumentów). – Plany ewakuacji PKW w wypadku stanu zagrożenia - trening w ich realizacji w czasie ćwiczeń *Gopher Hole*.	– Sprawozdania Starszego Oficera Operacyjnego VII, XV, XXIV i XXV Zmian PKW zawierające praktyczne wskazówki dla następców na tym stanowisku oraz wnioski dotyczące przygotowania kolejnych zmian PKW.
	grudzień 1988-luty 1990	Zastępca Szefa Logistyki UNDOF	– Relacje UNDOF z Sekretariatem ONZ w Nowym Jorku oraz z innymi misjami ONZ i organizacjami (agendami) międzynarodowymi. – Miejsce i rola systemu logistycznego w systemie funkcjonowania całej misji UNDOF. – Współzależności zachodzące między pionami cywilnym i wojskowym KG UNDOF. – Współpraca KG UNDOF z władzami stron konfliktu (rządy Syrii i Izraela)	– Sprawozdanie Zastępcy Szefa Logistyki UNDOF - Starszego Polskiej Grupy w KG UNDOF dotyczące funkcjonowania KG UNDOF ze szczególnym uwzględnieniem obowiązków na stanowiskach zajmowanych przez polskich oficerów, chorążych i podoficerów, w tym wskazówki dotyczące przygotowania następców na tych stanowiskach.

1	2	3	4	5
MNF - Zatoka Perska *Multinational Force - Operation Desert Storm* Siły Wielonarodowe - Operacja *Pustynna Burza*	styczeń - kwiecień 1991	Pomocnik Dowódcy PKW ds. Ogólnych	– Funkcjonowanie PKW, w tym działanie okrętu szpitalnego ORP Wodnik i okrętu pomocy technicznej ORP Piast oraz polskich grup medycznych w saudyjskich szpitalach wojskowych: Si ł Lądowych w Hafr-Al-Batin, Sił Morskich w Jubail oraz Sił Powietrznych w Dahran zabezpieczających potrzeby wojsk operacyjnych koalicji. – Zasady współpracy PKW z władzami kraju-gospodarza oraz z innymi kontyngentami narodowymi koalicji. – Współdziałanie dowództwa operacji z dowództwami kontyngentów narodowych.	– Wkład do sprawozdania Dowódcy PKW w Wielonarodowych Siłach w rejonie Zatoki Perskiej zawierającego wnioski do przygotowywania polskich kontyngentów w przyszłych operacjach tego typu.
UNIKOM - Irak / Kuwejt *United Nations Iraq-Kuwait Observation Mission* Misja Obserwacyjna ONZ w Iraku i Kuwejcie	kwiecień 1991-kwiecień 1992	Obserwator Wojskowy - Starszy Oficer Łącznikowy UNIKOM w Kuwejcie, Zastępca Dowódcy Sektora	– Rozwijanie misji - tworzenie strefy rozdzielenia stron konfliktu. – Zasady współpracy misji ze stronami konfliktu. – Funkcjonowanie Sektora Centralnego UNIKOM, w tym funkcjonowanie systemu dowodzenia i kierowania oraz obiegu informacji. – Funkcjonowanie obserwatorów wojskowych na posterunkach (samodzielność logistyczna, podejmowanie decyzji, umiejętność mediacji i negocjacji z przedstawicielami stron konfliktu.	– Sprawozdanie zawierające wnioski do przygotowania kolejnych zmian polskich obserwatorów wojskowych w UNIKOM.

1	2	3	4	5
płk Krzysztof PASZKOWSKI				
UNEF II - Egipt *Second United Nations Emergency Force* Drugie Doraźne Siły ONZ	czerwiec-grudzień 1975	Starszy Tłumacz PWJS	– Funkcjonowanie Sekcji Tłumaczy Sztabu PWJS - rola tłumaczy w wykonywaniu zadań mandatowych jednostki. – Funkcjonowanie wysuniętych elementów PWJS (kompania transportowa w Suezie, pododdział inżynieryjny w Ras Sudr)) – Obieg informacji (dokumentów) pomiędzy KG UNEF a Dowództwem PWJS. – Wewnętrzny obieg informacji w PWJS.	– Wkład do sprawozdania Szefa Sztabu IV Zmiany PWJS dotyczący funkcjonowania Sekcji Tłumaczy i zawierający wskazówki dla następców na stanowisku starszego tłumacza oraz wnioski dotyczące przygotowania tłumaczy dla potrzeb kolejnych zmian PWJS.
UNDOF - Izrael / Syria (Wzgórza Golan) *United Nations Disengagement Observer Force* Siły ONZ do Obserwacji Rozdzielenia Wojsk	czerwiec-grudzień 1984 czerwiec-grudzień 1987	Starszy Oficer Operacyjny PKW	– Funkcjonowanie PKW jako jednostki zabezpieczenia logistycznego UNDOF. – Wykonywanie zadań mandatowych przez poszczególne pododdziały PKW (transportowy, budowlany i inżynieryjny) - koordynacyjna rola Sztabu PKW. – Zewnętrzny i wewnętrzny obieg informacji (dokumentów). – Plany ewakuacji PKW w wypadku stanu zagrożenia - trening w ich realizacji w czasie ćwiczeń *Gopher Hole*.	– Sprawozdania Starszego Oficera Operacyjnego XXII i XXVII Zmian PKW zawierający praktyczne wskazówki dla następców na tym stanowisku oraz wnioski dotyczące przygotowania kolejnych zmian PKW.

1	2	3	4	5
UNTAG - Namibia *United Nations Transition Assistance Group* Grupa Przejściowej Pomocy ONZ	marzec-listopad 1989	Obserwator Wojskowy	– Rozwijanie misji - tworzenie stref ześrodkowania sił stron konfliktu oraz ich demobilizacji lub wycofania. – Zasady współpracy misji ze stronami konfliktu. – Funkcjonowanie obserwatorów wojskowych na posterunkach oraz w jednostkach sił stron konfliktu (monitorowanie działalności). – Zasady nadzorowania procesu przygotowania i przeprowadzenia wolnych wyborów.	– Wkład do sprawozdania Szefa Obserwatorów UNTAG zawierające wnioski do przygotowania kolejnych zmian polskich obserwatorów wojskowych w misjach tego typu.
UNTAG (A) - Angola *United Nations Transition Assistance Group* Grupa Przejściowej Pomocy ONZ	listopad 1989-luty 1990	Obserwator Wojskowy, Zastępca Dowódcy Zespołu Obserwatorów	– Zasady nadzorowania działalności sił stron konfliktu ześrodkowanych w określonych rejonach. – Zasady nadzorowania repatriacji uchodźców z Angoli do Namibii.	

Załącznik 7

UKŁAD SPRAWOZDAŃ

DOWÓDCÓW POLSKICH KONTYNGENTÓW WOJSKOWYCH W MISJACH POKOJOWYCH ORGANIZACJI MIĘDZYNARODOWYCH

1. Wstęp:

    a. Ogólna informacja o działalności Misji.

    b. Rola i miejsce PKW w Misji.

2. Ocena sytuacji polityczno- militarnej w rejonie działania Misji.

3. Realizacja zadań mandatowych PKW:

    a. Organizacja PKW.

    b. Zadania operacyjne.

    c. Zadania logistyczne.

4. Działalność wewnętrzna PKW:

    a. Stan dyscypliny.

    b. Działalność szkoleniowa.

    c. Zabezpieczenie logistyczne.

    d. Łączność.

    e. Sprawy kadrowo-organizacyjne.

    f. Działalność kulturalno-oświatowa, sportowa i rekreacyjna.

    g. Stan zdrowotny żołnierzy PKW.

5. Współdziałanie PKW z Kwaterą Główną Misji.

6. Współdziałanie PKW z innymi kontyngentami narodowymi.

7. Współdziałanie PKW z władzami stron konfliktu.

8. Wnioski dotyczące:

   a. Przygotowania kolejnych zmian kontyngentu:
      - szkolenie;
      - wyposażenie;
      - dobór kandydatów

   b. Przeprowadzenia rotacji kolejnej zmiany PKW.

   c. Funkcjonowania PKW w rejonie Misji.

   d. Sprawowania kierownictwa narodowego PKW.

   e. Innych spraw.

Załącznik 8

KWESTIONARIUSZ OPINII
na temat
TERAŹNIEJSZOŚCI I PRZYSZŁOŚCI OPERACJI POKOJOWYCH

Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych MON prowadzi badania dotyczące stanu obecnego i perspektyw rozwojowych operacji pokojowych. Badaniami objęto umowny okres najbliższych dwunastu lat, tj. do roku 2010, który według przewidywań autorów powinien być okresem umacniania obecnych lub kształtowania się nowych trendów w systemie rozwiązywania kryzysów siłami międzynarodowymi.

Celem niniejszego badania jest uzyskanie danych dotyczących następujących zagadnień problemowych:

- Obecna i przyszła rola ONZ i organizacji regionalnych w rozwiązywaniu konfliktów.
- Prawdopodobne kierunki rozwoju obecnego systemu operacji pokojowych.
- Rola i miejsce operacji pokojowych w polskiej doktrynie obronnej.

Jedną ze stosowanych metod badawczych jest badanie opinii doświadczonych ekspertów zajmujących się tą problematyką w swej codziennej pracy lub z racji okresowo zajmowanego stanowiska z tym związanego. Autorzy badań zdecydowali się zwrócić do wybranej grupy ekspertów polskich i zagranicznych z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w poszczególnych częściach niniejszego arkusza badań, licząc na uzyskanie wartościowego materiału badawczego pozwalającego na dokonanie odpowiednich uogólnień na interesujący ich temat. Z tego założenia wynika potrzeba uzyskania pewnych informacji dotyczących samej grupy ekspertów. Autorzy proszą więc o podanie następujących danych, zobowiązując się jednocześnie do zachowania tajemnicy i nie ujawniania ich osobom postronnym:

1. imię i nazwisko, stopień wojskowy, tytuł naukowy lub zawodowy, zajmowane stanowisko:
   .....
2. stanowiska związane z operacjami pokojowymi:
   .....
   .....
3. ogólny okres zajmowania się problematyką operacji pokojowych w pracy zawodowej: .....

CZĘŚĆ I

TENDENCJE ROZWOJOWE OPERACJI POKOJOWYCH

1. ROLA ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ ORGANIZACJI REGIONALNYCH W ROZWIĄZYWANIU KONFLIKTÓW

Karta Narodów Zjednoczonych w rozdziale VI i VII szczególną rolę w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów nadaje organom ONZ, w tym zwłaszcza Radzie Bezpieczeństwa. W rozdziale VIII natomiast przewiduje się możliwość rozwiązywania takich sporów przez organizacje (układy) regionalne. Mając powyższe na uwadze, proszę zaznaczyć wybrane odpowiedzi na następujące pytania:

1.1. Obecna rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:

a) zbyt mała
b) wystarczająca
c) zbyt duża
d) inna możliwość (jaka?) .....

1.2. Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:

a) wzrośnie
b) pozostanie nie zmieniona
c) zmaleje
d) inna możliwość (jaka?) .....

1.3. Obecna rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:

a) zbyt mała
b) wystarczająca
c) zbyt duża
d) inna możliwość (jaka?) .....

1.3. Rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:

a) wzrośnie
b) pozostanie nie zmieniona
c) zmaleje
d) inna możliwość (jaka?) .....

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. PERSPEKTYWY ROZWOJU OBECNEGO SYSTEMU OPERACJI POKOJOWYCH

Założenia

Na podstawie analizy dotychczasowych operacji pokojowych, do celów niniejszego badania wyodrębniono następujące kategorie, typy i modele organizacyjne tych operacji:

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Kategorie i typy:

- Mediacja i obserwacja (misje wykonywane w ramach postanowień rozdziału VI Karty NZ przez nieuzbrojonych obserwatorów lub mediatorów wojskowych i cywilnych):

- Misje mediacyjno-monitorujące (wykonywane w początkowej fazie narastania kryzysu, np. misje mediacyjne wysyłane przez ONZ lub organizacje regionalne);
- Misje obserwacyjne (tradycyjne misje obserwacyjne, np. UNTSO);
- Misje obserwacyjno-nadzorujące (nadzorowanie porozumienia pokojowego, w tym organizacji i przeprowadzenia wolnych wyborów, np. ONUSAL, UNOMIL, etc.).

- Obecność wojskowa (działania sił pokojowych zgodne z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ)
  - Tradycyjne operacje utrzymania pokoju, np. UNEF II, UNDOF, etc.;
  - Wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju, np. UNTAG, UNTAC, UNAVEM III, UNTAES, etc.
- Wzmocniona obecność wojskowa (działania sił pokojowych zgodne z postanowieniami rozdziału VI lub VII Karty NZ):
  - Prewencyjne rozmieszczenie sił, np. UNPREDEP;
  - Nadzorowanie przestrzegania sankcji, np. operacja *Ostra Straż*;
  - Działania ochronne, np. UNOSOM I, UNPROFOR;
  - Wymuszanie pokoju, np. ONUC, IFOR, SFOR.
- Interwencja zbrojna (działania zgodne z rozdziałem VII Karty NZ):
  - Interwencja przeciw agresji, np. interwencja w Korei, operacja *Pustynna Burza*;
  - Interwencja w celach humanitarnych, np. UNOSOM II.

Modele:

- Model 1: operacje organizowane i prowadzone przez ONZ;
- Model 2: operacje organizowane i prowadzone przez organizacje regionalne, np. OBWE, OJA, OPA, etc.;
- Model 3: operacje organizowane i prowadzone z mandatu ONZ przez doraźną koalicję kierowaną przez wybrane państwo kierujące;
- Model 4: operacje organizowane i prowadzone z mandatu ONZ przez organizację regionalną, w tym zwłaszcza przez sojusz obronny, np. NATO, UZE, etc.
- Model 5: operacje prowadzone przez organizację regionalną (sojusz obronny) z mandatu innej organizacji regionalnej (np. operacja NATO z mandatu OBWE) - dotychczas nie prowadzono takich operacji ale przewidziano je w dokumentach tych organizacji.

Ewentualne uwagi dotyczące powyższego założenia (modeli i podziału operacji pokojowych):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uwzględniając powyższe założenia, proszę wyrazić swoją opinię na następujące problemy:

2.1. W opinii autorów, dotychczasowe operacje pokojowe organizowane i prowadzone były według modeli zaznaczonych pogrubioną linią. Proszę wpisać w zaznaczone prostokąty przewidywaną przez Pana możliwość kontynuowania w najbliższej przyszłości operacji po0kojowych według dotychczasowych modeli organizacyjnych, stosując następującą skalę:

0 - nie mam zdania
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca		**X**			
	Misja obserwacyjna	**X**				
	Misja obserwacyjno-nadzorująca	**X**	**X**			
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju	**X**				
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju	**X**				
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił	**X**				
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji				**X**	
	Działania ochronne	**X**				
	Wymuszanie pokoju	**X**		**X**	**X**	
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji			**X**		
	Interwencja w celach humanitarnych	**X**				

Ewentualne uwagi dotyczące powyższego założenia (modeli i podziału operacji pokojowych):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uwzględniając powyższe założenia, proszę wyrazić swoją opinię na następujące problemy:

2.1. W opinii autorów, dotychczasowe operacje pokojowe organizowane i prowadzone były według modeli zaznaczonych pogrubioną linią. Proszę wpisać w zaznaczone prostokąty przewidywaną przez Pana możliwość kontynuowania w najbliższej przyszłości operacji po0kojowych według dotychczasowych modeli organizacyjnych, stosując następującą skalę:

0 - nie mam zdania
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sil					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

2.2. Z uwzględnieniem tych samych założeń i stosując tę samą skalę (jak poniżej), proszę wyrazić swoją opinię na temat możliwości podejmowania w najbliższej przyszłości nowych rodzajów operacji (według jakich modeli):

0 - nie mam zdania
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

CZĘŚĆ II

ROLA I MIEJSCE OPERACJI POKOJOWYCH W POLSKIEJ DOKTRYNIE OBRONNEJ

Proszę zaznaczyć wybrane odpowiedzi na następujące pytania:

1. Decyzja o udziale kontyngentu naszego kraju w danej operacji pokojowej powinna być według Pana podyktowana przede wszystkim:
   a) interesem naszego kraju
   b) interesem społeczności międzynarodowej
   c) interesami stron konfliktu
   d) inna możliwość (jaka?) .....
2. Udział kontyngentu naszego kraju w operacjach pokojowych powinien według Pana wymagać :
   a) decyzji parlamentu
   b) decyzji Prezydenta
   c) decyzji rządu
   d) inna możliwość (jaka?) .....
3. Żołnierze sił zbrojnych naszego kraju powinni być według Pana kierowani do służby w misjach pokojowych:
   a) jako ochotnicy (wyrażają zgodę na piśmie)
   b) na rozkaz
   c) obie powyższe możliwości na raz
   d) inna możliwość (jaka?) .....
4. Kontyngenty naszego kraju w operacjach pokojowych powinny według Pana składać się z:
   4.1. w przypadku kontyngentów operacyjnych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?)
   4.2. w przypadku kontyngentów logistycznych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?) .....
   4.3. w przypadku innych kontyngentów specjalistycznych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?) .....

5. Krajowe kierownictwo kontyngentami naszego kraju w operacjach pokojowych powinno być według Pana sprawowane przez:
   a) odpowiedni organ w Ministerstwie Obrony Narodowej
   b) odpowiedni organ w Sztabie Generalnym
   c) inny organ dowodzenia sił zbrojnych (jaki?) .....
   d) inna możliwość (jaka?) .....
6. Udział kontyngentów naszego kraju w operacjach pokojowych powinien być według Pana traktowany jako:
   a) jedno z głównych zadań sił zbrojnych
   b) zadanie drugorzędne
   c) zadanie doraźne (dodatkowe)
   d) inna możliwość (jaka?) .....
7. Problematyka operacji pokojowych powinna być według Pana ujmowana w procesie szkolenia naszych sił zbrojnych jako:
   a) jeden z przedmiotów rutynowego szkolenia w jednostkach i szkołach wojskowych
   b) przedmiot oddzielnego szkolenia na kursach specjalistycznych
   c) przedmiot szkolenia tylko dla żołnierzy i jednostek kierowanych do misji pokojowych
   d) inna możliwość (jaka?) .....
8. Rola udziału sił zbrojnych naszego kraju w operacjach pokojowych jest według Pańskiej oceny:
   a) zbyt mała
   b) wystarczająca
   c) zbyt duża
   d) inna możliwość (jaka?) .....
9. Rola udziału sił zbrojnych naszego kraju w operacjach pokojowych w najbliższych latach:
   a) wzrośnie
   b) pozostanie nie zmieniona
   c) zmaleje
   d) inna możliwość (jaka?) .....

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór, zwłaszcza w punktach 8 i 9:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Biorąc pod uwagę międzynarodowe zobowiązania naszego kraju do uczestnictwa w operacjach pokojowych prowadzonych przez różne organizacje oraz ograniczone możliwości organizacyjno-finansowe resortu obrony, proszę wyrazić swoją opinię na temat priorytetów kontynuowania uczestnictwa w dotychczasowych operacjach oraz podejmowania zadań w takich operacjach w najbliższej przyszłości, stosując następującą skalę:

0 - nie mam zdania
1 - niepożądane
2 - pożądane
3 - bardziej pożądane

10. Kontynuowanie uczestnictwa Polski w dotychczasowych typach operacji pokojowych (proszę wpisać w prostokątach zaznaczonych grubą linią):

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. Podejmowanie uczestnictwa w nowych operacjach pokojowych:

0 - nie mam zdania
1 - niepożądane
2 - pożądane
3 - bardziej pożądane

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Autorzy serdecznie dziękują uczestnikom powyższej ankiety za szczere wypowiedzi stanowiące cenny materiał badawczy.

Załącznik 9

KWESTIONARIUSZ OPINII

na temat

TERAŹNIEJSZOŚCI I PRZYSZŁOŚCI OPERACJI POKOJOWYCH

Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych MON prowadzi badania dotyczące stanu obecnego i perspektyw rozwojowych operacji pokojowych. Badaniami objęto umowny okres najbliższych dwunastu lat, tj. do roku 2010, który według przewidywań autorów powinien być okresem umacniania obecnych lub kształtowania się nowych trendów w systemie rozwiązywania kryzysów siłami międzynarodowymi.

Celem niniejszego badania jest uzyskanie danych dotyczących następujących zagadnień problemowych:

- Obecna i przyszła rola ONZ i organizacji regionalnych w rozwiązywaniu konfliktów.
- Prawdopodobne kierunki rozwoju obecnego systemu operacji pokojowych.
- Rola i miejsce operacji pokojowych w narodowych doktrynach obronnych (wojskowych).

Jedną ze stosowanych metod badawczych jest badanie opinii doświadczonych ekspertów zajmujących się tą problematyką w swej codziennej pracy lub z racji okresowo zajmowanego stanowiska z tym związanego. Autorzy badań zdecydowali się zwrócić do wybranej grupy ekspertów polskich i zagranicznych z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w poszczególnych częściach niniejszego arkusza badań, licząc na uzyskanie wartościowego materiału badawczego pozwalającego na dokonanie odpowiednich uogólnień na interesujący ich temat. Z tego założenia wynika potrzeba uzyskania pewnych informacji dotyczących samej grupy ekspertów. Autorzy proszą więc o podanie następujących danych, zobowiązując się jednocześnie do zachowania tajemnicy i nie ujawniania ich osobom postronnym:

1. imię i nazwisko, stopień wojskowy, tytuł naukowy lub zawodowy, zajmowane stanowisko:
   .....
2. narodowość: .....
3. stanowiska związane z operacjami pokojowymi:
   .....
   .....
4. ogólny okres zajmowania się problematyką operacji pokojowych w pracy zawodowej: .....

CZĘŚĆ I

TENDENCJE ROZWOJOWE OPERACJI POKOJOWYCH

1. ROLA ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ ORGANIZACJI REGIONALNYCH W ROZWIĄZYWANIU KONFLIKTÓW

Karta Narodów Zjednoczonych w rozdziale VI i VII szczególną rolę w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów nadaje organom ONZ, w tym zwłaszcza Radzie Bezpieczeństwa. W rozdziale VIII natomiast przewiduje się możliwość rozwiązywania takich sporów przez organizacje (układy) regionalne. Mając powyższe na uwadze, proszę zaznaczyć wybrane odpowiedzi na następujące pytania:

1.1. Obecna rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:
- a) zbyt mała
- b) wystarczająca
- c) zbyt duża
- d) inna możliwość (jaka?) .....

1.2. Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:
- a) wzrośnie
- b) pozostanie nie zmieniona
- c) zmaleje
- d) inna możliwość (jaka?) .....

1.3. Obecna rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:
- a) zbyt mała
- b) wystarczająca
- c) zbyt duża
- d) inna możliwość (jaka?) .....

1.3. Rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:
- a) wzrośnie
- b) pozostanie nie zmieniona
- c) zmaleje
- d) inna możliwość (jaka?) .....

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. PERSPEKTYWY ROZWOJU OBECNEGO SYSTEMU OPERACJI POKOJOWYCH

Założenie

Na podstawie analizy dotychczasowych operacji pokojowych, do celów niniejszego badania wyodrębniono następujące modele ich organizacji i prowadzenia:

- Model 1: operacje organizowane i prowadzone przez ONZ;
- Model 2: operacje organizowane i prowadzone przez organizacje regionalne, np. OBWE, OJA, OPA, etc.;
- Model 3: operacje organizowane i prowadzone z mandatu ONZ przez doraźną koalicję kierowaną przez wybrane państwo kierujące;
- Model 4: operacje organizowane i prowadzone z mandatu ONZ przez organizację regionalną, w tym zwłaszcza przez sojusz obronny, np. NATO, UZE, etc.
- Model 5: operacje prowadzone przez organizację regionalną (sojusz obronny) z mandatu innej organizacji regionalnej (np. operacja NATO z mandatu OBWE) - dotychczas nie prowadzono takich operacji ale przewidziano je w dokumentach tych organizacji.

Dla celów niniejszego badania przyjęto również następujący podział operacji pokojowych:

- Mediacja i obserwacja (misje wykonywane w ramach postanowień rozdziału VI Karty NZ przez nieuzbrojonych obserwatorów lub mediatorów wojskowych i cywilnych):
  - Misje mediacyjno-monitorujące (wykonywane w początkowej fazie narastania kryzysu, np. misje mediacyjne wysyłane przez ONZ lub organizacje regionalne);
  - Misje obserwacyjne (tradycyjne misje obserwacyjne, np. UNTSO);

- Misje obserwacyjno-nadzorujące (nadzorowanie porozumienia pokojowego, w tym organizacji i przeprowadzenia wolnych wyborów, np. ONUSAL, UNOMIL, etc.).

- Obecność wojskowa (działania sił pokojowych zgodne z postanowieniami rozdziału VI Karty NZ)
  - Tradycyjne operacje utrzymania pokoju, np. UNEF II, UNDOF, etc.;
  - Wielofunkcyjne operacje utrzymania pokoju, np. UNTAG, UNTAC, UNAVEM III, UNTAES, etc.
- Wzmocniona obecność wojskowa (działania sił pokojowych zgodne z postanowieniami rozdziału VI lub VII Karty NZ):
  - Prewencyjne rozmieszczenie sił, np. UNPREDEP;
  - Nadzorowanie przestrzegania sankcji, np. operacja *Ostra Straż*;
  - Działania ochronne, np. UNOSOM I, UNPROFOR;
  - Wymuszanie pokoju, np. ONUC, IFOR, SFOR.
- Interwencja zbrojna (działania zgodne z rozdziałem VII Karty NZ):
  - Interwencja przeciw agresji, np. interwencja w Korei, operacja *Pustynna Burza*;
  - Interwencja w celach humanitarnych, np. UNOSOM II.

Ewentualne uwagi dotyczące powyższego założenia (modeli i podziału operacji pokojowych):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Uwzględniając powyższe założenia, proszę wyrazić swoją opinię na następujące problemy:

2.1. Dotychczasowe operacje pokojowe organizowane i prowadzone były według modeli zaznaczonych pogrubioną linią. Proszę wpisać w zaznaczone prostokąty przewidywaną przez Pana możliwość kontynuowania w najbliższej przyszłości operacji pokojowych według dotychczasowych modeli organizacyjnych, stosując następującą skalę:

0 - nie mam zdania
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2. Z uwzględnieniem tych samych założeń i stosując tę samą skalę (patrz pod tabelą), proszę wyrazić swoją opinię na temat możliwości podejmowania w najbliższej przyszłości nowych rodzajów operacji (według jakich modeli):

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca					
	Misja obserwacyjna					
	Misja obserwacyjno-nadzorująca					
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju					
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju					
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił					
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne					
	Wymuszanie pokoju					
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji					
	Interwencja w celach humanitarnych					

0 - nie mam zdania
1 - nieprawdopodobne
2 - mało prawdopodobne
3 - prawdopodobne
4 - bardzo prawdopodobne

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

CZĘŚĆ II

ROLA I MIEJSCE OPERACJI POKOJOWYCH W NARODOWYCH DOKTRYNACH OBRONNYCH (WOJSKOWYCH)

Proszę zaznaczyć wybrane odpowiedzi na następujące pytania:

1. Decyzja o udziale kontyngentu Pańskiego kraju w danej operacji pokojowej podyktowana jest przede wszystkim:
   a) interesem Pańskiego kraju
   b) interesem społeczności międzynarodowej
   c) interesami stron konfliktu
   d) inna możliwość (jaka?) .....
2. Udział kontyngentu Pańskiego kraju w operacjach pokojowych wymaga:
   a) decyzji parlamentu
   b) decyzji głowy państwa
   c) decyzji rządu
   d) inna możliwość (jaka?) .....
3. Żołnierze sił zbrojnych Pańskiego kraju są kierowani do służby w misjach pokojowych:
   a) jako ochotnicy (wyrażają zgodę na piśmie)
   b) na rozkaz
   c) obie powyższe możliwości na raz
   d) inna możliwość (jaka?) .....
4. Kontyngenty Pańskiego kraju w operacjach pokojowych składają się z:
   4.1. w przypadku kontyngentów operacyjnych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?)
   4.2. w przypadku kontyngentów logistycznych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?) .....
   4.3. w przypadku innych kontyngentów specjalistycznych:
      a) jednostek regularnych
      b) jednostek organizowanych doraźnie
      c) inna możliwość (jaka?)

5. Krajowe kierownictwo kontyngentami Pańskiego kraju w operacjach pokojowych sprawowane jest przez:
   a) odpowiedni organ w Ministerstwie Obrony
   b) odpowiedni organ w Sztabie Generalnym (Sztabie Obrony, etc.)
   c) inny organ dowodzenia sił zbrojnych (jaki?) .....
   d) inna możliwość (jaka?) .....
6. Udział kontyngentów Pańskiego kraju w operacjach pokojowych traktowany jest jako:
   a) jedno z głównych zadań sił zbrojnych
   b) zadanie drugorzędne
   c) zadanie doraźne (dodatkowe)
   d) inna możliwość (jaka?) .....
7. Problematyka operacji pokojowych ujmowana jest w procesie szkolenia sił zbrojnych Pańskiego kraju jako:
   a) jeden z przedmiotów rutynowego szkolenia w jednostkach i szkołach wojskowych
   b) przedmiot oddzielnego szkolenia na kursach specjalistycznych
   c) przedmiot szkolenia tylko dla żołnierzy (jednostek) kierowanych do misji pokojowych
   d) inna możliwość (jaka?) .....
8. Rola udziału sił zbrojnych Pańskiego kraju w operacjach pokojowych jest według Pańskiej oceny:
   a) zbyt mała
   b) wystarczająca
   c) zbyt duża
   d) inna możliwość (jaka?) .....
9. Rola udziału sił zbrojnych Pańskiego kraju w operacjach pokojowych w najbliższych latach:
   a) wzrośnie
   b) pozostanie nie zmieniona
   c) zmaleje
   d) inna możliwość (jaka?).....

Proszę krótko uzasadnić dokonany wybór w punktach 8 i 9:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Autorzy serdecznie dziękują uczestnikom powyższej ankiety za szczere wypowiedzi, które stanowią cenny materiał badawczy.

(*Wersja angielska*)

QUESTIONNAIRE
OF EXPERT OPINION
ON
PRESENT AND FUTURE PEACE OPERATIONS

In connection with a seminar on the above subject, which is to be held in Poland in November this year on the 25th anniversary of the participation of Polish military contingents in peace operations, the Department of Military Foreign Affairs of the Polish MOD is engaged in the research on the current status and future prospects of peace operations. The research covers the lessons learned from the operations having been carried out hitherto by the United Nations and various regional organizations and the prospects of peace operations in the period of the next twelve years, i.e. from 1998 to 2010, which in the subsequent parts of this questionnaire is referred to as "the nearest future". According to the researchers' assessment, this will be the period in which either the current trends may continue or completely new trends may appear in the international system of the prevention and peace resolution of conflicts.

The purpose of this research is to collect appropriate information on the following topics:

- The present and future role of the UN and regional organizations in the prevention and resolution of conflicts.
- Prospective directions of the development of peace operations.
- Reflection of peace operations in national defense / military doctrines.

One of the methods applicable in this research is collecting opinions of those experts who deal with these problems in their professional work and have appropriate experience in the field of peace operations. Therefore, the researchers decided to ask a group of experts for their opinion on the issues included in this questionnaire. The nature of this research requires also some personal information on each expert. The researchers undertake to keep this information confidential and not to disclose it to any third party. You are kindly requested to give the following data:

1. full name (optional), military rank, academic or professional title, occupation : .....
2. nationality: .....
3. main functions related to peace operations: .....
   .....
4. length of experience in peace operations: .....

PART I

THE PROSPECTS OF PEACE OPERATIONS

1. THE PRESENT AND FUTURE ROLE OF THE UN AND REGIONAL ORGANIZATIONS IN THE PREVENTION AND RESOLUTION OF CONFLICTS

Chapters VI and VII of the UN Charter provide for specific roles of the UN bodies (Security Council in particular) in the prevention and resolution of conflicts. Chapter VIII, however, envisages the pacific settlement of conflicts by regional arrangements. Having this in mind, please mark your selected answers to the following questions:

1.1. The current role of the UN in the prevention and resolution of international and internal conflicts is:

a) insufficient
b) sufficient
c) too extensive
d) other option (what?) .....

1.2. The role of the UN in the prevention and resolution of international and internal conflicts in the nearest future will:

a) increase
b) remain unchanged
c) decrease
d) other option (what?) .....

1.3. The current role of regional arrangements in the prevention and resolution of international and internal conflicts is::

a) insufficient
b) sufficient
c) too extensive
d) other option (what?) .....

1.4. The role of regional arrangements in the prevention and resolution of international and internal conflicts in the nearest future will:

a) increase
b) remain unchanged
c) decrease
d) other option (what?) .....

Please make brief comments on your choice:

.....
.....
.....
.....

2. PROSPECTIVE DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF PEACE OPERATIONS.

Assumption

On the basis of the analysis of contemporary peace operations, for the purpose of the present research the following categories, types and organizational models of peace operations have been adopted:

		ORGANIZATIONS CARRYING OUT PEACE OPERATIONS				
		UN	Regional organization	Coalition of willing	NATO / WEU	
CATEGORIES OF OPERATIONS	TYPES OF OPERATIONS	ORGANIZATIONAL MODELS				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediation and Observation	Mediation and Monitoring Mission					
	Observation Mission					
	Observation and Supervision Mission					
Military Presence	Traditional Peacekeeping Operation					
	Multifunctional Peacekeeping Operation					
Reinforced Military Presence	Preventive Deployment					
	Sanctions Enforcement					
	Protection Operation					
	Peace Enforcement					
Military Intervention	Intervention Against Aggression					
	Humanitarian Intervention					

Categories and types:

- Mediation and observation (missions under Chapter VI of the UN Charter carried out by unarmed military or civilian observers):
  - Mediation and Monitoring Missions (carried out in the initial phase of a crisis, e.g. OSCE long-term missions);
  - Observation Missions (traditional observer missions, e.g. UNTSO);
  - Observation and Supervision Missions (supervision of the implementation of a peace agreement, including elections, e.g. ONUSAL, UNOMIL, etc.).
- Military Presence (peace forces activities under Chapter VI of the UN Charter):
  - Traditional Peacekeeping Operations (interposition), e.g. UNEF II, UNDOF, etc.;
  - Multifunctional Peacekeeping Operations, e.g. UNTAG, UNTAC, UNAVEM III, UNTAES, etc.

- Reinforced Military Presence (peace forces activities under Chapter VI or VII of the UN Charter):
  - Preventive Deployment, e.g. UNPREDEP;
  - Sanctions Enforcement, e.g. Operation *Sharp Guard*;
  - Protection Operations, e.g. UNOSOM I, UNPROFOR;
  - Peace Enforcement, e.g. ONUC, IFOR, SFOR.
- Military Intervention (under Chapter VII of the UN Charter):
  - Intervention Against Aggression, e.g. Korean War, Operation *Desert Storm*;
  - Humanitarian Intervention, e.g. UNOSOM II.

Models:

- Model 1: operations organized and carried out by the UN;
- Model 2: operations organized and carried out by a regional organization, e.g. OSCE, OAU, OAS, etc.;
- Model 3: operations organized and carried out under the UN mandate by a coalition of willing (*ad hoc* coalition) led by a leading nation;
- Model 4: operations organized and carried out under the UN mandate by a regional organization, including NATO, WEU, etc.;
- Model 5: operations organized and carried out by a regional organization under the mandate of another regional organizations (e.g. NATO operations under the OSCE mandate).

Please make brief comments (if any) on the above assumption:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Having in mind the above assumption, please give your opinion on the following problems:

2.1. In the researcher's opinion, peace operations have been organized and carried out hitherto following the models marked with bold frames. Please express your assessment of the possibility of continuing operations of the same model in the nearest future by filling in the marked rectangles, using the following scale:

0 - no opinion
1 - practically excluded
2 - hardly probable
3 - probable
4 - highly probable

		ORGANIZATIONS CARRYING OUT PEACE OPERATIONS				
		UN	Regional organization	Coalition of willing	NATO / WEU	
CATEGORIES OF OPERATIONS	TYPES OF OPERATIONS	ORGANIZATIONAL MODELS				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediation and Observation	Mediation and Monitoring Mission		**X**			
	Observation Mission	**X**				
	Observation and Supervision Mission	**X**	**X**			
Military Presence	Traditional Peacekeeping Operation	**X**				
	Multifunctional Peacekeeping Operation	**X**				
Reinforced Military Presence	Preventive Deployment	**X**				
	Sanctions Enforcement				**X**	
	Protection Operation	**X**				
	Peace Enforcement	**X**		**X**	**X**	
Military Intervention	Intervention Against Aggression			**X**		
	Humanitarian Intervention	**X**				

Please make brief comments on your choice:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PART II

REFLECTION OF PEACE OPERATIONS IN NATIONAL DEFENSE / MILITARY DOCTRINES

Please mark your answer to the following questions:

1. Any decision on the participation of your country's contingent in a peace operation is first of all determined by:
   a) the interest of your country
   b) the interest of international community
   c) the interest of the parties to a conflict
   d) other option (what?) .....
2. The participation of the contingent of your country requires:
   a) parliamentary decision
   b) decision of the head of state
   c) decision of the government
   d) decision of other bodies (which?) .....
3. The soldiers of your country are employed in peace operations:
   a) as volunteers (e.g. expressing their agreement in writing)
   b) on order
   c) both of the above possibilities
   d) other option (what?) .....
4. Military contingents of your country in peace operations are:
   4.1. in case of operational units:
      a) based on regular units
      b) composed of units organized *ad hoc*
      c) other option (what?) .....
   4.2. in case of logistic units:
      a) based on regular units
      b) composed of units organized *ad hoc*
      c) other option (what?) .....
   4.3. in case of other specialist units:
      a) based on regular units
      b) composed of units organized *ad hoc*
      c) other option (what?) .....
5. National command of the contingents of your country in peace operations is exercised by:
   a) appropriate body of the Ministry of Defense
   b) appropriate body of the General Staff (Chief of Defense Staff)
   c) other command of the armed forces (which?) .....
   d) other option (what?) .....

6. The participation of military contingents in peace operations is considered in the armed forces of your country:
   a) one of the main tasks
   b) one of secondary tasks
   c) one of additional tasks
   d) other option (what?) .....
7. Peace operations issues are included in the training process of the armed forces in your country as:
   a) one of the subjects of routine training at military schools and units
   b) the subject of training at special courses
   c) the subject of preparatory training only for the soldiers and units earmarked for peace operations
   d) other option (what?) .....
8. In your opinion, the current contribution of your country to peace operations is:
   a) insufficient
   b) sufficient
   c) too extensive
   d) other option (what?) .....
9. In your opinion, the contribution of your country to peace operations in the nearest future will:
   a) increase
   b) remain unchanged
   c) decrease
   d) other option (what?) .....

Please make brief comments on your choice (in particular as regards items 8 and 9):

.....
.....
.....
.....
.....

The Department of Military Foreign Affairs of the Polish MOD avails itself of this opportunity to express its highest appreciation of your professional opinion which will be taken into deep consideration in further research on this important subject.

Załącznik 10

ZESTAWIENIE OPINII EKSPERTÓW

na temat

TERAŹNIEJSZOŚCI I PRZYSZŁOŚCI OPERACJI POKOJOWYCH

Celem badania było uzyskanie danych dotyczących następujących zagadnień problemowych:

- Obecna i przyszła rola ONZ i organizacji regionalnych w rozwiązywaniu konfliktów.
- Prawdopodobne kierunki rozwoju obecnego systemu operacji pokojowych.
- Rola i miejsce operacji pokojowych w narodowych doktrynach obronnych (wojskowych).

Badaniami objęto umowny okres najbliższych dwunastu lat, tj. do roku 2010, który według przewidywań autorów powinien być okresem umacniania obecnych lub kształtowania się nowych trendów w systemie rozwiązywania kryzysów siłami międzynarodowymi.

Autorzy badań zwrócili się do wybranych grup ekspertów polskich i zagranicznych, zajmujących się tą problematyką w swej codziennej pracy lub z racji okresowo zajmowanego stanowiska, z prośbą o udzielenie odpowiedzi na pytania zawarte w poszczególnych częściach arkusza badań.

A. CHARAKTERYSTYKA GRUP EKSPERTÓW

1. Skład grup ekspertów:
   a. Grupa doradców wojskowych przy przedstawicielstwach państw członkowskich ONZ w Nowym Jorku:
      - polskich: - 3
      - zagranicznych: - 15
   b. Grupa pracowników Sekretariatu ONZ w Nowym Jorku:
      - polskich: - 5
      - zagranicznych: - 3
   c. Grupa osób zajmujących stanowiska kierownicze w dowództwach misji pokojowych:
      - polskich: - 6
      - zagranicznych: - 14

d. Kadra kierownicza polskich kontyngentów wojskowych:
   - UNDOF: - 7
   - UNIFIL: - 9
   - SFOR: - 10

e. Oficerowie Oddziału Misji Międzynarodowych DWSZ MON - 8

RAZEM: - 80 osób, w tym
eksperci polscy: - 48
eksperci zagraniczni: - 32

2. Ogólny okres zajmowania się problematyką operacji pokojowych w pracy zawodowej:
   - do 5 lat: - 28
   - 5-10 lat: - 35
   - 10-15 lat: - 10
   - powyżej 15 lat: - 7 osób

B. ZESTAWIENIE OPINII

CZĘŚĆ I

TENDENCJE ROZWOJOWE OPERACJI POKOJOWYCH

1. ROLA ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH ORAZ ORGANIZACJI REGIONALNYCH W ROZWIĄZYWANIU KONFLIKTÓW

1.1. Obecna rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:

a) zbyt mała - 46%
b) wystarczająca - 49%
c) zbyt duża - 3%
d) inne uwagi - 2%

1.2. Rola Organizacji Narodów Zjednoczonych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:

a) wzrośnie - 29%
b) pozostanie nie zmieniona - 46%
c) zmaleje - 19%
d) inne uwagi - 2%

1.3. Obecna rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych jest:

a) zbyt mała - 62%
b) wystarczająca - 28%
c) zbyt duża - 5%
d) inne uwagi - 5%

1.4. Rola organizacji regionalnych w zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów międzynarodowych i wewnętrznych w najbliższych latach:

a) wzrośnie - 72%
b) pozostanie nie zmieniona - 23%
c) zmaleje - 3%
d) inne uwagi - 2%

2. PERSPEKTYWY ROZWOJU OBECNEGO SYSTEMU OPERACJI POKOJOWYCH

2.1. Przewidywana możliwość kontynuowania lub podejmowania w najbliższej przyszłości operacji pokojowych według dotychczasowych modeli organizacyjnych

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca		3,73 94%			
	Misja obserwacyjna	3,80 98%				
	Misja obserwacyjno-nadzorująca	3,70 95%	3,70 95%			
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju	3,62 98%				
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju	3,58 97%				
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił	3,52 73%				
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji				2,58 98%	
	Działania ochronne	1,62 77%				
	Wymuszanie pokoju	1,42 81%		3,52 97%	3,52 98%	
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji			2,52 77%		
	Interwencja w celach humanitarnych	1,26 77%				

W tabeli podano procent oceniających oraz średnią ocenę według skali:[1]

1- nieprawdopodobne
2- mało prawdopodobne
3- prawdopodobne
4- bardzo prawdopodobne

[1] Ocenę średnią uzyskano dzieląc sumę punktów przez liczbę oceniających.

2.2. Przewidywana możliwość podejmowania w najbliższej przyszłości nowych rodzajów operacji:

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	Organizacja regionalna	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca	3,72 68%	3,80 78%	1,32 52%	1,52 40%	1,47 24%
	Misja obserwacyjna	3,80 72%	3,62 82%	1.25 48%	1,25 40%	1,47 24%
	Misja obserwacyjno-nadzorująca	3,80 70%	3,72 80%	1,25 52%	1,25 38%	1,30 22%
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju	1,86 65%	2,25 52%	1,32 52%	1,25 42%	2,20 25%
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju	2,72 68%	3,25 57%	1,45 60%	2,58 58%	2,15 29%
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił	2,68 60%	1,18 23%	2,75 58%	2,68 62%	2,32 16%
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji	1,25 52%	1,32 27%	3,20 60%	3,20 65%	1,25 14%
	Działania ochronne	1,92 60%	1,25 18%	3,32 52%	3,20 58%	1,25 10%
	Wymuszanie pokoju	1,25 58%		3,42 52%	3,32 65%	
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji	1,00 42%			1,25 42%	
	Interwencja w celach humanitarnych	1,00 52%			2,25 40%	

W tabeli podano procent oceniających oraz średnią ocenę według skali:

1- nieprawdopodobne
2- mało prawdopodobne
3- prawdopodobne
4- bardzo prawdopodobne

CZĘŚĆ II

ROLA I MIEJSCE OPERACJI POKOJOWYCH W NARODOWYCH DOKTRYNACH OBRONNYCH (WOJSKOWYCH)

a. Odpowiedzi ekspertów zagranicznych:

1. Decyzja o udziale kontyngentu w operacji pokojowej podyktowana jest przede wszystkim:
   a) interesem macierzystego kraju - 55%
   b) interesem społeczności międzynarodowej - 27%
   c) interesami stron konfliktu - 9%
   d) inna możliwość - 9%

2. Udział kontyngentu w operacjach pokojowych wymaga:
   a) decyzji parlamentu - 46%
   b) decyzji głowy państwa - -
   c) decyzji rządu - 36%
   d) inna możliwość - 18%

3. Żołnierze kierowani są do służby w misjach pokojowych:
   a) jako ochotnicy - 73%
   b) na rozkaz - 18%
   c) obie powyższe możliwości na raz - 9%
   d) inna możliwość - -

4. Kontyngenty w operacjach pokojowych składają się z:
   4.1. w przypadku kontyngentów operacyjnych:
   a) jednostek regularnych - 46%
   b) jednostek organizowanych doraźnie - 36%
   c) inna możliwość - 18%
   4.2. w przypadku kontyngentów logistycznych:
   a) jednostek regularnych - 18%
   b) jednostek organizowanych doraźnie - 73%
   c) inna możliwość - 9%
   4.3. w przypadku innych kontyngentów specjalistycznych:
   a) jednostek regularnych - 36%
   b) jednostek organizowanych doraźnie - 64%
   c) inna możliwość - -

5. Krajowe kierownictwo kontyngentami w operacjach pokojowych sprawowane jest przez:
   a) odpowiedni organ w Ministerstwie Obrony - 73%
   b) odpowiedni organ w Sztabie Generalnym - 27%
   c) inny organ dowodzenia sił zbrojnych - -
   d) inna możliwość - -

6. Udział kontyngentów w operacjach pokojowych traktowany jest jako:
   a) jedno z głównych zadań sił zbrojnych - 46%
   b) zadanie drugorzędne - 27%
   c) zadanie doraźne (dodatkowe) - 27%
   d) inna możliwość - -

7. Problematyka operacji pokojowych ujmowana jest w procesie szkolenia sił zbrojnych jako:
   a) jeden z przedmiotów rutynowego szkolenia w jednostkach i szkołach wojskowych - 18%
   b) przedmiot oddzielnego szkolenia na kursach specjalistycznych - 27%
   c) przedmiot szkolenia tylko dla żołnierzy (jednostek) kierowanych do misji pokojowych - 46%
   d) inna możliwość - 9%

8. Rola udziału sił zbrojnych danego kraju w operacjach pokojowych jest według oceny ekspertów:
   a) zbyt mała - 18%
   b) wystarczająca - 55%
   c) zbyt duża - 18%
   d) inna możliwość - 9%

9. Rola udziału sił zbrojnych danego kraju w operacjach pokojowych w najbliższych latach:
   a) wzrośnie - 18%
   b) pozostanie nie zmieniona - 46%
   c) zmaleje - 27%
   d) inna możliwość - 9%

b. Odpowiedzi ekspertów polskich:

1. Decyzja o udziale kontyngentu naszego kraju w danej operacji pokojowej powinna być podyktowana przede wszystkim:
   a) interesem naszego kraju - 58%
   b) interesem społeczności międzynarodowej - 20%
   c) interesami stron konfliktu - 12%
   d) inna możliwość - 10%

2. Udział kontyngentu naszego kraju w operacjach pokojowych powinien wymagać :
   a) decyzji parlamentu - 40%
   b) decyzji Prezydenta - 28%
   c) decyzji rządu - 28%
   d) inna możliwość - 4%

3. Żołnierze sił zbrojnych naszego kraju powinni być kierowani do służby w misjach pokojowych:
   a) jako ochotnicy - 42%
   b) na rozkaz - 16%
   c) obie powyższe możliwości na raz - 38%
   d) inna możliwość - 4%

4. Kontyngenty naszego kraju w operacjach pokojowych powinny składać się z:
   4.1. w przypadku kontyngentów operacyjnych:
      a) jednostek regularnych - 80%
      b) jednostek organizowanych doraźnie - 12%
      c) inna możliwość - 8%
   4.2. w przypadku kontyngentów logistycznych:
      a) jednostek regularnych - 30%
      b) jednostek organizowanych doraźnie - 54%
      c) inna możliwość - 16%
   4.3. w przypadku innych kontyngentów specjalistycznych:
      a) jednostek regularnych - 38%
      b) jednostek organizowanych doraźnie - 54%
      c) inna możliwość - 8%

5. Krajowe kierownictwo kontyngentami naszego kraju w operacjach pokojowych powinno być sprawowane przez:
   a) odpowiedni organ w Ministerstwie Obrony Narodowej - 60%
   b) odpowiedni organ w Sztabie Generalnym - 20%
   c) inny organ dowodzenia sił zbrojnych - 12%
   d) inna możliwość - 8%

6. Udział kontyngentów naszego kraju w operacjach pokojowych powinien być traktowany jako:
   a) jedno z głównych zadań sił zbrojnych - 34%
   b) zadanie drugorzędne - 16%
   c) zadanie doraźne (dodatkowe) - 46%
   d) inna możliwość - 4%

7. Problematyka operacji pokojowych powinna być ujmowana w procesie szkolenia naszych sił zbrojnych jako:
   a) jeden z przedmiotów rutynowego szkolenia w jednostkach i szkołach wojskowych - 42%
   b) przedmiot oddzielnego szkolenia na kursach specjalistycznych - 34%
   c) przedmiot szkolenia tylko dla żołnierzy i jednostek kierowanych do misji pokojowych - 20%
   d) inna możliwość - 4%

8. Rola udziału sił zbrojnych naszego kraju w operacjach pokojowych jest według oceny ekspertów:
   a) zbyt mała - 8%
   b) wystarczająca - 84%
   c) zbyt duża - 4%
   d) inna możliwość - 4%

9. Rola udziału sił zbrojnych naszego kraju w operacjach pokojowych w najbliższych latach:
   a) wzrośnie - 36%
   b) pozostanie nie zmieniona - 54%
   c) zmaleje - 8%
   d) inna możliwość - 4%

10. Opinia na temat kontynuowania uczestnictwa w dotychczasowych typach operacji pokojowych:

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca		2,58 66%			
	Misja obserwacyjna	2,75 62%				
	Misja obserwacyjno-nadzorująca	2,62 68%	2,72 62%			
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju	2,75 72%				
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju	2,75 68%				
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił	2,52 48%				
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji					
	Działania ochronne	1,25 42%				
	Wymuszanie pokoju				2,62 68%	
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji			1,25 42%		
	Interwencja w celach humanitarnych					

W tabeli podano procent oceniających oraz średnią ocenę według skali:

1- niepożądane

2- pożądane

3- bardziej pożądane

11. Opinia na temat podejmowania uczestnictwa w nowych operacjach pokojowych:

		ORGANIZACJE PROWADZĄCE OPERACJE POKOJOWE				
		ONZ	OBWE	Doraźna koalicja	Sojusz obronny (NATO / UZE)	
KATEGORIE OPERACJI	TYPY OPERACJI	MODELE ORGANIZACYJNE				
		Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Mediacja i obserwacja	Misja mediacyjno-monitorująca	2,60 58%	2,52 64%			
	Misja obserwacyjna	2,58 62%	2,58 58%			
	Misja obserwacyjno-nadzorująca	2,52 72%	2,60 62%			
Obecność wojskowa	Tradycyjne utrzymanie pokoju	2,68 78%	2,52 62%			1,45 24%
	Wielofunkcyjne utrzymanie pokoju	2,72 76%	2,20 58%		2,52 38%	1,32 18%
Wzmocniona obecność wojskowa	Prewencyjne rozwinięcie sił	2,58 58%	2,32 42%	1,62 40%	2,43 40%	1,32 18%
	Nadzorowanie przestrzegania sankcji	1,32 26%	2,20 38%	1,75 36%	2,52 44%	
	Działania ochronne	1,25 36%		1,58 28%	2,48 38%	
	Wymuszanie pokoju			1,68 42%	2,35 58%	
Interwencja zbrojna	Interwencja przeciw agresji			1,62 52%		
	Interwencja w celach humanitarnych			1,62 48%	1,58 42%	

W tabeli podano procent oceniających oraz średnią ocenę według skali:

1- niepożądane
2- pożądane
3- bardziej pożądane

BIBLIOGRAFIA

A) Dokumenty

1. *Allied Command Europe Target Force Proposals: Poland (Draft)*, SHAPE, 7000.30/SHPRF/97, Mons, grudzień 1997

2. *Annual Report 1996 on OSCE Activities*, DOC.SEC/3/96, raport Sekretarza Generalnego OBWE, Wiedeń, 30 listopada 1996

3. *Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council*, podstawowy dokument Euroatlantyckiej Rady Partnerstwa, Press Release M-NACC-EAPC-1(97)66, Sintra, 30 maja 1997

4. Boutros Boutros-Ghali: *An Agenda for Peace 1995 with the New Supplement and related UN Documents*, wyd. II, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1995

5. Boutros Boutros-Ghali: *Program dla Pokoju 1995 oraz Załącznik do Programu dla Pokoju* (wstęp do wydania polskiego: Andrzej Karkoszka), PISM, Warszawa, 1995

6. *Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice,* Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1993, (reprint)

7. *CSCE Helsinki Document 1992: The Challenges of Change*, deklaracja i decyzje spotkania na szczycie KBWE, Helsinki, 10 lipca 1992

8. *Declaration of the Heads of State and Government*, deklaracja spotkania na szczycie Rady Północnoatlantyckiej, Bruksela, 11 stycznia 1994, Press Communique M-1(94)3, (INTERNET).

9. *Decyzja Nr 145/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie osiągnięcia zdolności do współdziałania z siłami zbrojnymi państw-członków Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego przez jednostki organizacyjne Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zgłoszone do współpracy w ramach Procesu Planowania i Oceny, realizowanego w latach 1997-1999*, MON, Warszawa, 14 sierpnia 1997.

10. *Decyzja Nr 5/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie podziału kompetencji pomiędzy Sekretarza Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej i Szefa Sztabu Generalnego WP oraz dyrektorów (szefów) instytucji Ministerstwa Obrony Narodowej podległych bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej w zakresie przygotowania i kierowania kontyngentami wojskowymi wydzielanymi z Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do misji specjalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych organizacji międzynarodowych*, MON, Warszawa, 17 stycznia 1994.

11. *Decyzja Nr 151/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie powołania Międzyresortowej Komisji do Spraw Operacji Pokojowych*, MON, Warszawa, 28 sierpnia 1997.

12. *Decyzja Nr 20/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie utworzenia Zakładu Budżetowego „Wojskowe Misje Pokojowe"*, MON, Warszawa, 8 maja 1992.

13. *Decyzja Nr 16/MON Ministra Obrony Narodowej w sprawie zasad wydzielania, przygotowania i rotacji stanów osobowych polskich kontyngentów wojskowych w misjach specjalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1993 roku*, MON, Warszawa, 11 marca 1993.

14. *Dokument Prezentacyjny Partnerstwa dla Pokoju*,. dokument złożony przez Ministra Obrony Narodowej RP w Kwaterze Głównej NATO w dniu 25 kwietnia 1994

15.*Final Communiqué of the Defence Planning Committee*, komunikat końcowy posiedzenia Komitetu Planowania Obronnego NATO, Bruksela, 11 grudnia 1992, (INTERNET)

16.*Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, komunikat końcowy spotkania ministerialnego Rady Północnoatlantyckiej, Oslo, 4 czerwca 1992, (INTERNET)

17.*Final Communiqué of the Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, komunikat końcowy spotkania ministerialnego Rady Północnoatlantyckiej, Bruksela, 17 grudnia 1992, (INTERNET)

18.*Karta Narodów Zjednoczonych oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości*, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1971, (wydanie w wersji polskojęzycznej).

19. *Kirchberg Declaration on Associated Partnership*, deklaracja Rady Ministerialnej UZE, Luksemburg, 9 maja 1994.

20. *Individual Partnership Programme between NATO and Poland for 1996-1998*, PfP(C)D(96)14, Bruksela, 18 marca 1996

21. *"Joint Endeavour"*, SACEUR OPLAN 10405, 1220.8/SHSPC/95, SHAPE, Mons, 2 grudnia 1995

22. *"Joint Guard"*, SACEUR OPLAN 10406, 1220.13/SHSPC/96, SHAPE, Mons, 16 grudnia 1996

23. *Memorandum of Understanding Concerning Operation, Funding, Administration and Status of the Planning Element of the Multinational United Nations Stand-by Forces High Readiness Brigade*, (Projekt), Kopenhaga, 15 listopada 1997

24. *Ministerial Meeting of the North Atlantic Council*, dokument przyjęty na spotkaniu ministerialnym Rady Północnoatlantyckiej, Berlin, 3 czerwca 1996, NATO Review, nr 4, lipiec 1996

25. *NACC Work Plan for Dialogue, Partnership and Cooperation 1996/1997*, NATO Review, nr 1, styczeń 1996

26.*Partnership for Peace - Framework Document*, dokument przyjęty na spotkaniu na szczycie Rady Północnoatlantyckiej w Brukseli, 10-11 stycznia 1994, Press Communique M-1(94)2 Annex

27. *Partnership for Peace: Invitation*, dokument przyjęty na spotkaniu na szczycie Rady Północnoatlantyckiej w Brukseli, 10-11 stycznia 1994, Press Communique M-1(94)2

28. *Petersberg Declaration*, deklaracja Rady Ministrów UZE, Petersberg, 19 czerwca 1992

29. *PfP Planning and Review Process: Draft Consolidated Report*, PfP (PMSC) WP((95)30, Bruksela, 9 maja 1995

30. *PfP Planning and Review Process: Draft Consolidated Report*, PfP/PARP(PMSC) WP((97)20, Bruksela, 27 maja 1997

31. *PfP Planning and Review Process: PMSC Progress Report - 1996*, PfP-PARP (PMSC)-WP (96) 1, dokument roboczy Polityczno-Wojskowego Komitetu Kierującego, Bruksela, 24 maja 1996,

32. *PfP Planning and Review Process: 1995 Planning and Review Assessment - Poland*, dokument uzgodniony między Polską a NATO w ramach Procesu Planowania i Oceny Partnerstwa dla Pokoju, PfP(PMSC) D (95) 5, Bruksela, 5 maja 1995

33. *PfP Planning and Review Process: 1997 Planning and Review Assessment - Poland*, PfP/PARP(PMSC) D ((97)13, Bruksela, 23 maja 1997

34. *Planning and Review Process: Survey of Overall PfP Interoperability - 1995*, dokument przedstawiony KG NATO w ramach Procesu Planowania i Oceny Partnerstwa dla Pokoju, DWSZ MON, Warszawa, styczeń 1995

35. *Planning and Review Process: Survey of Overall PfP Interoperability - 1997*, dokument przedstawiony KG NATO w ramach Procesu Planowania i Oceny Partnerstwa dla Pokoju, DWzNATO MON, Warszawa, styczeń 1997

36. *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, dokument przyjęty przez Komitet Obrony Kraju, Warszawa, 2 listopada 1992

37. *Progress Report of the Secretary-General on Standby Arrangements for Peacekeeping*, raport Sekretarza Generalnego ONZ, S/1996/1067, 24 grudnia 1996

38. *Raport w sprawie udziału Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych*, MON, Warszawa, 15 lipca 1993 (arch. DWSZ MON)

39. *Report to Ministers by the NACC Ad Hoc Group on Cooperation in Peacekeeping*, Press Release M-NACC-1(93)40, Ateny, 11 czerwca 1993

40. *Report to Ministers on WEU's Role in Peacekeeping*, CM(94)20, Bruksela, 1994

41. *Statement to the Press by the Secretary General*, oświadczenie Sekretarza Generalnego NATO po spotkaniu ministerialnym NACC, Sintra, 30 maja 1997

42. *The Transformation of an Alliance: The decisions of NATO's Heads of State and Government - London 1990 - Rome 1991*, Biuro Informacji i Prasy NATO, Bruksela, 1992

43. *Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Litewskiej w sprawie utworzenia wspólnej jednostki wojskowej dla utrzymywania i przywracania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa*, dokument podpisany w dniu 25 czerwca 1997 roku w Trokach, arch. DWSZ MON.

44. *Umowa między Rzecząpospolitą Polską a Ukrainą w sprawie utworzenia wspólnej jednostki wojskowej do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych i humanitarnych pod egidą międzynarodowych organizacji*, dokument podpisany w dniu 26 listopada 1997 roku, arch. DWSZ MON

45. *Ustawa z dnia 19 lutego 1998 roku o zasadach użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w 1998 roku*, Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, nr 23, Warszawa, 23 lutego 1998, poz. 119

46. *Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa*, dokument sygnowany przez Prezydenta RP, Warszawa, 2 listopada 1992

B) Podręczniki, regulaminy, instrukcje, materiały informacyjne i szkoleniowe

1. *Compendium of Lessons Observed during Logistics Support of Peacekeeping Operations*, Logistics Directoriate NATO HQ, Bruksela, 1996

2. *Crisis Management Exercise 1998 (CMX 98) - Outline Specification*, materiał informacyjny, EAPC(COEC)N((97)3, Bruksela, 4 lipca 1997.

3. *Design for Military Operations - The British Military Doctrine*, Army Code 71451, D/CGS/50/8, Londyn, 1996

4. *Guidelines for Governments Contributing Military Personnel to UNMIH*, DPKO, Nowy Jork, wrzesień 1994

5. *Joint Handbook for Peace Operations*, instrukcja SMD-G-015, Italian Defence General Staff, Rzym, 1994

6. *Joint Military Doctrine: Peace Support Operations*, Swedish Armed Forces Headquarters, Sztokholm, 1997

7. *Joint Task Commander's Handbook for Peace Operations*, Joint Warfighting Center, Fort Monroe, 1995

8. *Lessons Learned in Peacekeeping Operations*, NACC/PFP (PMSAHG) N (96) 37, KG NATO, Bruksela, 18 marca 1997

9. *Multinational Force Command Authorities Handbook*, U.S. Army War College, Carlisle Barracks, 1995

10. *NATO Concept for Peace Support Operations*, IMSM-265-97, KG NATO, Bruksela, 11 kwietnia 1997.

11. *NATO Doctrine for Peace Support Operations*, dyrektywa SACLANT i SHAPE, Bruksela, 1995

12. *NATO Glossary of Terms and Definitions*, AAP-6(U), NATO Military Agency for Standardization (MAS), Bruksela, 1995

13. *NATO Vademecum: Partnerstwo i współpraca*, Bellona, Warszawa, 1995

14. *NATO Handbook: Partnership and Cooperation*, Biuro Informacji i Prasy NATO, Bruksela, 1995

15. *Nordic UN Stand-by Forces*, wyd. IV, NORDSAMFN, Helsingfors, 1993

16. *Nordic UN Tactical Manual*, wyd. II, NORDSAMFN, Jyväskylä, 1996

17. *OSCE Handbook 1996*, wydanie II, Sekretariat OBWE, Wiedeń, 1996

18. Osmańczyk Edmund Jan: *Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ*, PWN, Warszawa, 1974.

19. *Peacekeeping and Related Terminology*, PCG-N(98)13, KG NATO, Bruksela, 19 marca 1998, str. 9-10.

20. *Peace Operations*, instrukcja polowa FM100-23, Department of the Army, Waszyngton, 1994

21. *Raport o systemie kierowania reagowaniem kryzysowym w Ministerstwie Obrony Narodowej*, materiał roboczy, DBM MON, Warszawa, styczeń 1998

22. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, praca zbiorowa., Studia i Materiały, nr 40, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1996

23. *Survey of OSCE Long-Term Missions and Other OSCE Field Activities*, SEC.GAL./13/97, periodyczny materiał informacyjny Sekretariatu OBWE, Wiedeń, 7 października 1997

24. *The Army Field Manual, Vol. 5: Operations other than War, Part 2: Wider Peacekeeping*, instrukcja Wojsk Lądowych, HMSO, Londyn, 1994

25. *The Blue Helmets: A Review of United Nations Peacekeeping*, wyd. III, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1996

26. *United Nations Military Observers Handbook*, UN Department of Peacekeeping Operations, Nowy Jork, 1995

27. *United Nations Peacekeeping Information Notes*, Departament Informacji ONZ, Nowy Jork, 1994

28. *Zakres działań dostosowawczych do przyszłego członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim*, Sztab Generalny WP, Warszawa, listopad 1997

C) Opracowania, referaty, artykuły

1. Adeyanju Dickson: *UN Slates Peacekeeping Operations*, The Guardian, Londyn, 11 stycznia 1998.

2. Alberts David S., Hayes Richard E.: *Command Arrangements for Peace Operations*, National Defense University, Waszyngton, 1995

3. Asmus Ronald D.: *NATO: Koncepcja bezpieczeństwa w XXI wieku*, Centrum Stosunków Międzynarodowych Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa, 1997

4. *A UN Rapid Deployment Brigade: A Preliminary Study*, nieoficjalny dokument roboczy przedstawiony na forum ONZ przez delegację holenderską, kwiecień 1995

5. Balcerowicz Bolesław: *Dylematy strategiczne Polski w okresie przejściowym*, Wojsko i Wychowanie, nr 2, Warszawa, 1997

6. Balcerowicz Bolesław: *Ku nowej doktrynie*, Polska Zbrojna, nr 25, Warszawa, czerwiec 1997

7. Balcerowicz Bolesław: *Liczebność i skład sił zbrojnych*, Myśl Wojskowa, nr 1, Warszawa, styczeń-luty 1997

8. Balcerowicz Bolesław: *Współpraca wojskowa*, Polska Zbrojna, nr 39, Warszawa, październik 1997

9. Bierzanek R., Symonides J.: *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa, 1985

10. Boutros Boutros-Ghali: *Empowering the United Nations*, Foreign Affairs, nr 71/5, zima 1992/1993

11. Chayes Antonia Handler, Raach George T. (red.): *Peace Operations: Developing an American Strategy*, National Defense University Press, Waszyngton, 1995

12. Ciechański Jerzy: *Znaczenie ONZ dla utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego w świetle układu z Dayton*, Sprawy Międzynarodowe, nr 2 (XLIX), PFSM, Warszawa, kwiecień - czerwiec 1996.

13. Cox David, Legault Albert (red.) *UN Rapid Reaction Capabilities: Requirements and Prospects*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, Cornwallis Park, 1995

14. Cragg Anthony: *The Combined Joint Task Force Concept: A Key Component of the Alliance's Adaptation*, NATO Review, nr 4, lipiec 1996

15. Cutileiro Jose: *WEU's Operational Development and its Relationship to NATO*, NATO Review, nr 5, wrzesień 1995.

16. Doll J., Metz Steven: *The Army and Multinational Peace Operations: Problems and Solutions*, US Army War College, Carlisle Barracks, 1993

17. Durch William J. (red.): *The Evolution of UN Peacekeeping: Case Studies and Comparative Analysis*, The MacMillan Press Ltd., Londyn, 1994

18. Dworecki Stanisław: *Od konfliktu do wojny*, BUWIK, Warszawa, 1996

19. Evans Gareth: *Współpraca dla pokoju: Agenda globalna na lata dziewięćdziesiąte i następne* (przedmowa do wydania polskiego: Andrzej Olechowski), PISM, Warszawa 1994

20. Gilman Ernest, Herold Detlef E. (red.): *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, NATO Defense College, Rzym, 1994

21. Goldman Jan: *A Changing World, a Changing UN*, Military Review, nr 9, wrzesień 1994

22. Goodpaster Andrew J.: *When Diplomacy Is Not Enough: Managing Multinational Military Interventions*, Carnegie Corporation of New York, Nowy Jork, 1996

23. Goulden John: *The WEU's Role in the New Strategic Environment*, NATO Review, nr 3, maj 1996

24. Gryz Jarosław: *Unia Zachodnioeuropejska a NATO, UE, OBWE*, Analizy - Syntezy, nr 27, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

25. Gryz Jarosław, Seydak Paweł: *Unia Zachodnioeuropejska*, Analizy - Syntezy, nr 11, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

26. Hałaciński Adam: *Misje długoterminowe OBWE*, Sprawy Międzynarodowe, nr 2 (XLVIII), PISM, Warszawa, kwiecień-czerwiec 1995

27. Karkoszka Andrzej: *Polska wizja ogólnoeuropejskiego modelu bezpieczeństwa*, Analizy - Syntezy, nr 20, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

28. Kaysen Carl, Rathjens George W.: *Send In the Troops: A UN Foreign Legion*, The Washington Quarterly, vol. 20, nr 1, Waszyngton, zima 1997

29. Keefe John M.: *The Operational Art of Peace Enforcement*, Low Intensity Conflict & Law Enforcement, vol. 5, nr 1, Londyn, lato 1996

30. Khlestov O. N., Nikitin A. I.: *Using Armed Forces in International Relations and Russia's Points of View*: *International - Legal Aspects*, Low Intensity Conflict & Law Enforcement, vol. 5, nr 1, Londyn, lato 1996

31. Knight W. Andy: *The United Nations at Fifty: Adjusting the Multinational System*, International Insights, jesień 1996

32. Konieczny Józef: *Podejście systemowe*, WAT, Warszawa, 1982

33. Konieczny Stanisław: *Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, Wydawnictwo MON, Warszawa, 1981

34. Kowalewski Marian: *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*, Sprawy Międzynarodowe, nr 1 (XLVIII), PISM, Warszawa, styczeń-marzec 1995.

35. Koziej Stanisław: *Bezpieczeństwo narodowe i obronność Rzeczypospolitej Polskiej*, Analizy - Syntezy, nr 36, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

36. Koziej Stanisław: *Między pokojem a wojną*, Polska Zbrojna, nr 33, Warszawa, sierpień 1997

37. Koziej Stanisław: *Polska doktryna obronna i jej modyfikacja w obliczu integracji z NATO*, Analizy - Syntezy, nr 30, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

38. Koziej Stanisław: *Polska polityka obronna u progu XXI wieku*, Studia i Materiały, nr 1/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994

39. Koziej Stanisław: *System obronny Rzeczypospolitej Polskiej*, Myśl Wojskowa, nr2, Warszawa, marzec-kwiecień 1997

40. Koziej Stanisław: *Zmiany w strategii obronnej Polski w rezultacie rozszerzenia NATO*, Wojsko i Wychowanie, nr 2, Warszawa, 1997

41. Kupiecki Robert: *NATO w operacjach pokojowych*, Wojsko i Wychowanie, nr 12, Warszawa, 1996

42. Kupiecki Robert: *Siły stabilizacyjne NATO w Bośni (SFOR)*, Wojsko i Wychowanie, nr 3, Warszawa, 1997

43. Kurek Jan: *Rola Polski w regionalnych i globalnych organizacjach polityczno-militarnych w aspekcie likwidacji współczesnych zagrożeń dla pokoju*, praca studyjna, AON, Warszawa, 1997

44. Lee John M., Pagenhardt Robert, Stanley Timothy W.: *To Unite our Strength: Enhancing the United Nations Peace and Security System*, International Economic Studies Institute, Waszyngton, 1992

45. Lewis William H. (red.): *Military Implications of United Nations Peacekeeping Operations*, National Defense University, Waszyngton, 1993

46. Lightburn David: *NATO and the Challenge of Multinational Peacekeeping,* NATO Review, nr 2, marzec 1996

47. Ludwikowski Bogusław: *Ewolucja systemu operacji pokojowych ONZ*, Wojsko i Wychowanie, nr 9, Warszawa, 1995

48. Maciejewski Roman, Stefański Janusz: *Wojna w Zatoce Perskiej*, dodatek do Przeglądu Wojsk Lądowych, nr 7, Warszawa, 1991

49. Maloney Sean. M.: *Insights into Canadian Peacekeeping Doctrine*, Military Review, nr 2, marzec - kwiecień 1996

50. Marcinkowski Czesław: *Kaukaskie konflikty*, Polska Zbrojna, nr 139, Warszawa, 1994

51. Marcinkowski Czesław: *Pole konfliktów czyli spadek po ZSRR*, Rzeczpospolita, nr 303, Warszawa, 1994

52. Marcinkowski Czesław: *Siły zbrojne Rosji w operacjach pokojowych*, Polska Zbrojna, nr 112, Warszawa, 1995

53. Marcinkowski Czesław: *Wojna o Górski Karabach*, Wojsko i Wychowanie, nr 11, Warszawa, 1996

54. Markowski Jerzy: *Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ*, wyd. II, Studia i Materiały, nr9/94, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1994

55. Mihalka Michael: *Nagorno-Karabakh and Russian Peacekeeping*, International Peacekeeping, vol. 3, nr 3, Londyn, jesień 1996

56. Morrison Alex (red.): *The Changing Face of Peacekeeping*, The Canadian Institute of Strategic Studies, Toronto, 1991

57. Morrison Alex (red.): *Peacekeeping Peacemaking or War: International Security Enforcement*, The Canadian Institute of Strategic Studies, Toronto, 1993

58. Morrison Alex (red.): *The New Peacekeeping Partnership*, The Lester B. Pearson Canadian International Peacekeeping Training Centre, Cornwallis Park, 1995

59. Naumann Klaus: *Reform or Restructuring of the Armed Forces - The Future*, FSC.MD.DEL/13/98, wystąpienie na zorganizowanym przez OBWE seminarium na temat polityki obronnej i doktryn wojskowych, Wiedeń, 28 stycznia 1998

60. Nowak Jerzy M.: *Challenges for the New Peacekeepers: the CSCE Perspective*, nieoficjalny materiał do dyskusji przedstawiony przez Misję RP przy Instytucjach KBWE w Wiedniu, Wiedeń, 12 maja 1994

61. Nowak Jerzy M.: *OBWE - między oczekiwaniami a rzeczywistością (w XX-lecie istnienia)*, Sprawy Międzynarodowe, nr 2 (XLVIII), PISM, Warszawa, kwiecień-czerwiec 1995

62. *Ogólne doświadczenia i wnioski wynikające z realizacji programu Partnerstwa dla Pokoju oraz z dotychczasowego przygotowywania i funkcjonowania polskich kontyngentów wojskowych do misji pokojowych organizacji międzynarodowych*, zbiór materiałów autorskich z seminarium przeprowadzonego w Wojskowym Centrum Szkolenia dla potrzeb Sił Pokojowych ONZ w Kielcach, 8-9 maja 1996, Sztab Generalny WP, Warszawa, 1996

63. *Peacekeeping: Translated Texts of Three Oral Presentations Given by Members of the Russian Federation Armed Forces*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, marzec 1994

64. *Peacemaking and Peacekeeping for the Next Century*, raport 25 Seminarium w Wiedniu - 2-4 marca 1995, International Peace Academy, Nowy Jork, 1995

65. Piasecki Zbigniew: *Perspektywy udziału Polski w nowotworzonych pokojowych siłach szybkiego rozmieszczenia ONZ*, praca studyjna, AON, Warszawa, 1997

66. Piątkowski Piotr: *Operacja IFOR "Wspólny Wysiłek" w Bośni i Hercegowinie*, Analizy - Syntezy, nr 18, Departament Bezpieczeństwa Międzynarodowego MON, Warszawa, 1996

67. Picco Giandomenico: *The UN and the Use of Force*, Foreign Affairs, vol. 73, nr 5, wrzesień / październik 1994

68. Pieter Józef: *Zarys metodologii pracy naukowej*, PWN, Warszawa, 1975

69. Pirnie Bruce R., Simons William E.: *Soldiers for Peace: An Operational Typology*, RAND, Santa Monica, 1996

70. Pirnie Bruce R., Simons William E.: *Soldiers for Peace: Critical Operational Issues*, RAND, Santa Monica, 1996

71. *Polacy o konflikcie w Bośni - Komunikat z badań*, CBOS, Warszawa, wrzesień 1995.

72. Prins Gwyn: *The Applicability of the "NATO Model" to United Nations Peace Support Operations Under the Security Council*, UNA-USA, Nowy Jork, 1996

73. Roberts Adam: *From San Francisco to Sarajevo: The UN and the Use of Force*, Survival, nr 4, zima 1995-1996

74. Roberts Adam: *The United Nations and International Security*, Survival, nr 2, 1993

75. Rokicki Edward: *Organizacja Narodów Zjednoczonych w systemie światowego bezpieczeństwa*, AON, Warszawa, 1994

76. Ruggie John Gerard: *The United Nations and the Collective Use of Force: Whither or Whether?*, UNA-USA, Nowy Jork, 1996

77. Rzymanek Jerzy: *Zagadnienia prawne tymczasowego pobytu Pokojowych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie (UNEF II i UNDOF)*, rozprawa doktorska pod kierunkiem Wojciecha Góralczyka, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 1981

78. Sienkiewicz Piotr: *Analiza systemowa, podstawy i zastosowania*, Wydawnictwo Bellona, Warszawa, 1994

79. Simon Jeffrey (red.): *NATO: The Challenge of Change*, National Defense University Press, Waszyngton, 1993

80. Smith Leighton W.: *The Pillars of Peace in Bosnia*, NATO Review, nr 4, lipiec 1996

81. Soloch Paweł: *Unia Zachodnioeuropejska (UZE)*, Biuletyn Informacyjny, nr 4/93, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1993

82. *Studium o rozszerzeniu NATO* (wprowadzenie do wydania polskiego: Robert Kupiecki, Witold Waszczykowski), Studia i Materiały, nr 30, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1995

83. Świtalski Piotr: *Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów*, Sprawy Międzynarodowe, nr 4, PISM, Warszawa, 1993.

84. Świtalski Piotr: *The OSCE in the European Security System: Chances and Limits*, Centrum Stosunków Międzynarodowych Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa, 1997

85. Tharoor Shashi: *Should UN Peacekeeping Go Back to Basics?*, Survival, vol. 37, nr4, zima 1995 - 1996

86. Thomas Timoty L.: *Peace Operations: The Terminology Challenge before the International Community in a Period of Post-Cold War Cooperation*, Foreign Military Studies Office, Fort Leavenworth, listopad 1993

87. Wilson Gordon: *European CJTFs*, Newsletter, nr 20, WEU Institute for Security Studies, czerwiec 1997

88. *Wojsko w mass mediach i opinii społecznej*, Wielkopolska Agencja Informacyjna PRESS SERVICE, Poznań, grudzień 1993.

89. Woroniecki Jan: *Reforma ONZ: szanse, kierunki, perspektywy*, Sprawy Międzynarodowe, nr 1 (XLVIII), PISM, Warszawa, styczeń-marzec 1995.

90. Woźniak Jacek: *Funkcjonowanie systemu zabezpieczenia tyłowego (logistycznego) w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ (UNEF II) na Bliskim Wschodzie ze szczególnym uwzględnieniem działalności Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej*, rozprawa doktorska pod kierunkiem Eugeniusza Nowaka, Akademia Sztabu Generalnego, Warszawa, 1987.

SPIS RYSUNKÓW

Numer rysunku		Strona
1	Liczba międzynarodowych operacji pokojowych w latach 1948-1997	27
2	Siły zaangażowane w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1948-1997	28
3	Charakterystyczne czynniki występujące w operacjach pokojowych	84
4	Podział operacji pokojowych (według doktryny brytyjskiej)	86
5	Podział operacji pokojowych (według Williama J. Durcha)	87
6	Podział operacji pokojowych (według kryterium możliwości stosowania siły)	91
7	Operacje pokojowe w fazach konfliktu	94
8	System międzynarodowych operacji pokojowych	115
9	Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych ONZ	123
10	Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych OBWE	125
11	Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych przez doraźną koalicję państw	127
12	Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych NATO	131
13	Proces decyzyjny przy podejmowaniu operacji pokojowych UZE	133
14	Elementy struktury organizacyjnej operacji pokojowych	134
15	Przykład struktury organizacyjnej misji mediacyjno-monitorującej	141
16	Przykład struktury organizacyjnej misji obserwacyjnej	142
17	Przykład struktury organizacyjnej misji obserwacyjno-nadzorującej	143
18	Przykład struktury organizacyjnej sił w tradycyjnej operacji utrzymania pokoju	144
19	Przykład struktury organizacyjnej wielofunkcyjnej misji utrzymania pokoju	145
20	Przykład struktury organizacyjnej wielonarodowych sił w operacji wymuszania pokoju	149
21	Przykład struktury organizacyjnej wielonarodowych sił interwencyjnych przeciw agresji	153
22	Przykład struktury organizacyjnej sił interwencyjnych w celach humanitarnych (w siłach UNOSOM II w Somalii)	154
23	Możliwa struktura organizacyjna brygady sił dyspozycyjnych ONZ o wysokim stopniu gotowości	172
24	Struktura organizacyjna Polskiego Kontyngentu Wojskowego w siłach UNIFIL w Libanie	200
25	Struktura organizacyjna Polskiego Kontyngentu Wojskowego w siłach UNDOF na Wzgórzach Golan	204

26	Struktura organizacyjna Polskiego Kontyngentu Wojskowego w siłach IFOR w Bośni i Hercegowinie	213
27	Struktura organizacyjna Polskiego Kontyngentu Wojskowego w siłach SFOR w Bośni i Hercegowinie	216
28	Struktura organizacyjna polskiego batalionu odwodu strategicznego SFOR w Bośni i Hercegowinie	219
29	Liczba międzynarodowych operacji pokojowych z udziałem Polski w latach 1953-1997	225
30	Siły Polski zaangażowane w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1953-1997	226
31	Poziomu funkcjonowania doktryny (według poglądów zachodnich)	231
32	Relacje między polityką bezpieczeństwa i innymi sferami polityki	245
33	Struktura organizacyjna batalionu wydzielanego do sił dyspozycyjnych ONZ	249
34	Struktura organizacyjna jednostki medycznej (szpitala) wydzielanej do sił dyspozycyjnych ONZ	250
35	Projektowana struktura organizacyjna polsko-litewskiego batalionu do operacji pokojowych	257
36	Projektowana struktura organizacyjna polsko-ukraińskiego batalionu do operacji pokojowych	260
37	Proces podejmowania decyzji o udziale Polski w operacjach pokojowych	278
38	Podział zadań wynikających z postanowienia o udziale polskiego kontyngentu wojskowego w operacji pokojowej	280
39	System przygotowania i kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych	290
40	Miejsce operacji pokojowych w procesie osiągania interoperacyjności	297
41	Propozycja docelowego systemu kierowania polskimi kontyngentami wojskowymi w operacjach pokojowych	300

SPIS TABEL

Numer tabeli		Strona
1	Środki systemu bezpieczeństwa zbiorowego przewidziane w Karcie Narodów Zjednoczonych	30
2	Generacje operacji pokojowych ONZ	35
3	Organizacje i inicjatywy regionalne	39
4	Zmienne czynniki w operacjach pokojowych (według doktryny amerykańskiej)	85
5	Kategorie i typy operacji pokojowych	95
6	Mediacja i obserwacja	95
7	Przykłady mediacji i obserwacji	98
8	Obecność wojskowa	101
9	Przykłady obecności wojskowej	103
10	Wzmocniona obecność wojskowa	106
11	Przykłady wzmocnionej obecności wojskowej	108
12	Interwencja zbrojna	110
13	Przykłady interwencji zbrojnej	111
14	Modele organizacyjne operacji pokojowych	155
15	Jednostki deklarowane do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* w latach 1995-1999	176
16	Prawdopodobne typy operacji pokojowych prowadzonych przez różne organizacje w przyszłości	185
17	Warianty polskiej strategii obronnej	234
18	Jednostki Wojska Polskiego deklarowane do wspólnych działań w ramach programu *Partnerstwo dla Pokoju* w latach 1995-1999	255
19	Prawdopodobne zobowiązania Polski do udziału w przyszłych operacjach pokojowych NATO (po 1999 roku)	263
20	Prawdopodobne potrzeby uczestnictwa Polski w międzynarodowych operacjach pokojowych w najbliższej przyszłości	269
21	Priorytety udziału Polski w operacjach pokojowych	276

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 58009